



รายงานการวิจัย

เรื่อง

การสร้างจิตสำนึกร่วมของชุมชนในประชาคมและสังคมอาเซียน: วิเคราะห์แนวคิด
มุมมองและขบวนการสร้างผ่านประเพณีสงกรานต์

The Build up of a Communal consciousness of the ASEAN Community:
Analyzed through the Songkran Festival.

โดย

พระมหามิตร ฐิตปญโญ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๕๙

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610759185



รายงานการวิจัย

เรื่อง

การสร้างจิตสำนึกร่วมของชุมชนในประชาคมและสังคมอาเซียน: วิเคราะห์แนวคิด
มุมมองและขบวนการสร้างผ่านประเพณีสงกรานต์

The Build up of a Communal consciousness of the ASEAN Community:
Analyzed through the Songkran Festival.

โดย

พระมหามิตร ฐิตปญโญ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๕๙

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610759185

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)



Research Report

The Build up of a Communal consciousness of the ASEAN Community:
Analyzed through the SonkronFestival.



By
Phramaha Mit Thitapanno, Asst.Prof. Dr.
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen campus
B.E.2559

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610759185

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

- ชื่อรายงานการวิจัย :** การสร้างจิตสำนึกร่วมของชุมชนในประชาคมและสังคมอาเซียน:
วิเคราะห์แนวคิด มุมมองและขบวนการสร้างผ่านประเพณีสงกรานต์
- ผู้วิจัย :** พระมหามิตร ฐิตปัญญา, ผศ.ดร.
- ส่วนงาน :** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
- ปีงบประมาณ :** ๒๕๕๙
- ทุนอุดหนุนการวิจัย :** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ ๑. เพื่อศึกษาแนวคิด ประวัติศาสตร์ มุมมอง ความสัมพันธ์และขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมผ่านประเพณีสงกรานต์ ๒. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์และ ๓. วิเคราะห์ ขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนผ่านประเพณีสงกรานต์

ผลการวิจัยพบว่า การวิจัยแนวคิด ประวัติศาสตร์ มุมมอง ความสัมพันธ์และ ขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมประชาคมสังคมอาเซียนเป็นการก่อตั้งประชาคมอาเซียนโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาคอาเซียนเพื่อให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองและความเจริญก้าวหน้าทาง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนเกี่ยวกับประเพณี สงกรานต์พบว่า ความสัมพันธ์กันในระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมนั้นต้อง อาศัยศาสตร์และศิลป์ในการเสริมสร้างระหว่างกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งความเข้าใจที่ดีต่อกัน

ขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนผ่าน ประเพณีสงกรานต์พบประเพณีสงกรานต์เป็นขบวนการเสริมสร้างความรัก ความสามัคคีของคนใน ครอบครัว ชุมชน และประเทศให้เข้มแข็งได้เป็นอย่างดี ประเพณีถือกิจกรรมในการสร้างความมั่นคง ของชาติ โดยผ่านขบวนการของรัฐที่กำหนดให้เป็นนโยบายเป็นวันหยุดแห่งชาติให้ทุกคนมีจิตสำนึก ร่วมรับผิดชอบกิจกรรมประเพณีสงกรานต์

Research Tittle: The Build up of a Communal consciousness of the ASEAN Community: Analyzed through the Songkran Festival.

Authors: Phramaha Mit Thitapanno, Asst.Prof. Dr.

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen campus

Academic Year: 2559/2016

Funds granted by: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objective of the research that 1. To study the concept Historical perspective, relationships and movement awareness through Songkran Festival. 2. To study social relations and Cultural Community of ASEAN on Songkran Festival and 3. analyze the movement shared social and cultural of ASEAN through Songkran Festival.

The research found that the concept of History, point of view and relationship and The ASEAN society. The ASEAN society has objective for peace in ASEAN society. ASEAN society must be the political stability and economic prosperity, social and cultural.

The Social relationships and Cultural Community of ASEAN on Songkran Festival found that the relationship between human beings, the relationship between science and culture that there are must be liberate and Art to relies on strengthening cooperation for understanding of each other.

The Movement awareness of society and Social ASEAN through the Songkran festival, found that Songkran festival is the movement is advance to love. The Reconciliation of family, community and country was strengthened as well. The Songkran festival has activated to create security of nation. The Government made public policy of national holiday. Anyone has to responsibility together.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้ได้รับทุนวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในปีงบประมาณ ๒๕๕๙ ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ให้การสนับสนุนในการทำผลงานด้านการวิจัยของบุคลากรของรัฐ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะกรรมการวิจัยสถาบันพุทธศาสตร์ และผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อันที่สำคัญยิ่งต้องขอกราบขอบพระคุณพระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่นหรือ รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น ที่ให้การสนับสนุนในการให้แนวคิดด้านการวิจัยและส่งเสริมให้บุคลากรได้มีผลงานด้านการวิจัยเพิ่มมากขึ้น ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ที่ให้มูลหรือเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในด้านข้อมูลเป็นอย่างดี

ในรายงานการวิจัยฉบับนี้จะสำเร็จลงไม่ได้ถ้าไม่ได้รับการช่วยเหลือจากทุกท่านดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้นนั้น ถือว่าทุกท่านเป็นผู้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

หวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานวิจัยฉบับนี้คงเป็นประโยชน์ทั้งทางด้านวิชาการ และการพัฒนาเอกสารการเรียนการสอนต่อไปในอนาคต

พระมหามิตร ฐิตปถโญ, ผศ.ดร.

๒๑ กันยายน ๒๕๕๘

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญภาพ.....	จ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์.....	๔
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย.....	๔
๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๕
๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล.....	๑๒
๑.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๑๔
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๑๔
บทที่ ๒ แนวคิด ประวัติศาสตร์ มุมมอง ความสัมพันธ์และขบวนการสร้างจิตสำนึก ร่วมประชาคมสังคมอาเซียน.....	๑๕
๒.๑ ประชาคมอาเซียน.....	๑๕
๒.๒ หลักการพื้นฐานของความร่วมมืออาเซียน.....	๑๗
๒.๓ แนวโน้มของอาเซียนในอนาคต.....	๑๗
๒.๔ เศรษฐกิจอาเซียน.....	๑๗
๒.๕ การเมืองกลุ่มประเทศอาเซียน.....	๒๒
๒.๖ กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) หรือธรรมนูญอาเซียน.....	๒๓
๒.๗ วัตถุประสงค์ของกฎบัตรอาเซียน.....	๒๔
๒.๘ การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน.....	๒๕
๒.๙ การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building ASEAN Identity).....	๓๔
๒.๑๐ แนวทางการสร้างความเป็นพลเมืองอาเซียน.....	๓๗
๒.๑๑ การศึกษาอาเซียน.....	๓๘
๒.๑๒ ทักษะกระบวนการของนักศึกษาอาเซียน.....	๓๙
๒.๑๓ ทักษะด้านเจตคติ.....	๔๓
๒.๑๔ แนวคิดด้านวัฒนธรรมในการสร้างประชาคมอาเซียน.....	๔๕
บทที่ ๓ ความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนเกี่ยวกับประเพณี สงกรานต์.....	๕๑
๓.๑ ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม.....	๕๑

๓.๒ หลักการของมนุษยสัมพันธ์.....	๕๑
๓.๓ วัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียน.....	๕๒
๓.๔ เหตุผลในการจัดตั้งประชาคมและวัฒนธรรมอาเซียน.....	๕๔
๓.๔.๑ การพัฒนามนุษย์.....	๕๗
๓.๔.๒ การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม.....	๕๘
๓.๔.๓ สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม.....	๕๘
๓.๔.๔ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม.....	๕๙
๓.๔.๕ การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน.....	๕๙
๓.๔.๖ การลดช่องว่างทางการพัฒนา.....	๖๐
๓.๕ ความหมายและความสำคัญของสังคมพหุวัฒนธรรม.....	๖๑
๓.๕.๑ การถ่ายทอดทางภูมิปัญญา.....	๖๑
๓.๕.๒ การรักษาจารีตและประเพณี.....	๖๑
๓.๕.๓ เครื่องแสดงออกถึงความเป็นผู้มีวัฒนธรรม.....	๖๑
๓.๖ การพัฒนาทักษะทางสังคมพหุวัฒนธรรม.....	๖๒
๓.๗ วัฒนธรรมการแสดงความสามารถ.....	๖๓
๓.๘ วัฒนธรรมการแต่งกาย.....	๖๔
๓.๙ การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม.....	๖๔
๓.๑๐ อาเซียนกับประเพณีสงกรานต์.....	๖๕
๓.๑๐.๑ ความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับสงกรานต์.....	๖๖
๓.๑๐.๑.๑ สงกรานต์ของประเทศไทย.....	๖๖
๓.๑๐.๑.๑.๑ กิจกรรมในวันสงกรานต์ของประเทศไทย.....	๖๖
๓.๑๐.๑.๑.๒ พิธีหลวง พระราชพิธีสงกรานต์ (คัดจากปี ๒๕๓๑).....	๖๗
๓.๑๐.๑.๑.๓ พิธีราษฎร์.....	๖๘
๓.๑๐.๑.๑.๔ สิ่งที่ได้จากการทำบุญสงกรานต์.....	๖๙
๓.๑๐.๑.๒ วันสงกรานต์ของประเทศไทยทั้งหมด ๓ วัน.....	๗๐
๓.๑๐.๑.๒.๑ กิจกรรมในวันสงกรานต์ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.....	๗๑
๓.๑๐.๑.๒.๒ สิ่งที่ได้จากการทำบุญสงกรานต์.....	๗๑
๓.๑๐.๓ วันสงกรานต์ของประเทศไทยทั้งหมด ๓ วัน.....	๗๒
๓.๑๐.๓.๑ กิจกรรมวันสงกรานต์ของประเทศไทย.....	๗๒
๓.๑๐.๓.๒ สิ่งที่ได้จากการทำบุญสงกรานต์.....	๗๔
๓.๑๑ ความเชื่อเกี่ยวกับนางสงกรานต์ในประชาชนสังคมอาเซียน.....	๗๔
๑. นางสงกรานต์ทุ่งขะเทวี.....	๗๕
๒. นางสงกรานต์โคราดเทวี.....	๗๕
๓. นางสงกรานต์ราษสเทวี.....	๗๕
๔. นางสงกรานต์มณฑาเทวี.....	๗๕
๕. นางสงกรานต์กิริณีเทวี.....	๗๕

๖. นางสาวกรรณต์กิมิทาเทวี.....	๗๕
๗. นางสาวกรรณต์มโหทรเทวี.....	๗๕
บทที่ ๔ ขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาคม	
สังคมอาเซียนผ่านประเพณีสงกรานต์.....	๗๖
๔.๑ ขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมทางสังคม.....	๗๖
๔.๒ แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึก.....	๗๘
๔.๓ แนวทางในการเสริมสร้างจิตสำนึกของคนในสังคม.....	๘๐
๔.๔ แนวคิดและแนวทางเพื่อการสร้างจิตสำนึกให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน.....	๘๓
๔.๕ แนวคิดและแนวทางเพื่อการสร้างจิตสำนึกในสังคมไทย.....	๘๔
๔.๖ วัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียน.....	๙๐
๔.๗ การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม.....	๙๐
๔.๘ ประเพณีสงกรานต์กับขบวนการสร้างจิตสำนึกรวมชาติ.....	๙๑
๔.๙ วัฒนธรรมกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์.....	๙๒
๔.๑๐ แนวคิดประวัติศาสตร์ มุมมอง ความสัมพันธ์ และขบวนการสร้างจิตสำนึก	
ร่วมผ่านประเพณีสงกรานต์.....	๙๕
๔.๑๐.๑ ด้านสังคม.....	๙๕
๔.๑๐.๒ ด้านวัฒนธรรม.....	๑๐๔
๔.๑๐.๓ ด้านประเพณีสงกรานต์.....	๑๐๔
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๑๒๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๒๕
๕.๒ อภิปรายผล.....	๑๒๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๓๐
บรรณานุกรม.....	๑๓๑
ภาคผนวก.....	๑๓๗
ภาคผนวก ก บทความ.....	๑๓๘
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๑๔๙
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้	
ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ.....	๑๕๓
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์การวิจัย.....	๑๕๕
ภาคผนวก จ ภาพกิจกรรมการวิจัย.....	๑๕๗
ภาคผนวก ฉ ประวัติผู้วิจัย.....	๑๖๐

สารบัญภาพ

ภาพประกอบที่	หน้า
๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๑๔
๒.๑ โครงสร้างอาเซียนภายใต้กฎบัตรอาเซียน.....	๕๐



บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญของปัญหา

ประวัติศาสตร์ของกลุ่มประชาคมอาเซียนนั้นเป็นสิ่งที่คนเราจะต้องเรียนรู้ถึงความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างชุมชน การพัฒนาเมืองและการสร้างอารยธรรมของมนุษย์ที่เป็นเผ่าพันธุ์ ซึ่งแต่ละยุคสมัยนั้นได้มีการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ตลอดจนความคิดสร้างสรรค์เพื่อช่วยให้การดำรงชีวิตและอยู่รวมกันได้เป็นกลุ่มพวก

การอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันและการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันนั้น ทำให้มนุษย์ได้มีการพัฒนาชีวิต มีความคิด มีภูมิปัญญา จนสามารถคิดประดิษฐ์สร้างสรรค์สิ่งอำนวยความสะดวกได้แก่ ศิลปะ ประเพณีและวัฒนธรรมขึ้น โดยมีการถ่ายทอดคุณประโยชน์และการพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนสามารถเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ของมนุษย์และมีความก้าวหน้าตามลำดับ ดังนั้นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้เห็นรากฐานสำคัญที่บอกถึงคุณค่าของเชื้อชาติและสังคมมนุษย์

การสร้างฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนสังคมอาเซียนจะช่วยเปิดโลกทัศน์ให้กับสังคมอาเซียนได้เรียนรู้ถึงความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ต่างๆ ที่กระจายกันอยู่ในชุมชนสังคมอาเซียน การสร้างจิตสำนึกร่วมถือว่ามีสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชนชาติที่อยู่ร่วมกันหลายพื้นที่ๆ สำคัญๆ ของโลก เนื่องจากผลของการตั้งถิ่นฐานและการโยกย้ายของกลุ่มประชากรหลากหลายเชื้อชาติส่งผลให้เกิดแหล่งอารยธรรมขึ้นบนลุ่ม แม่น้ำ และทะเลสาบ หลายแห่งก่อให้เกิดวัฒนธรรม ตระกูลภาษาและตระกูลเชื้อชาติหลายกลุ่ม เช่น ตระกูลเชื้อชาติ ไต-ลาว-เขมร-มอญ-เวียด ตระกูลเชื้อชาติ มาลาโย-ชวา ซึ่งการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมนี้ส่งผลให้เกิดเครือข่ายรัฐเชื้อชาติเดียวกันเช่น ไทย-ลาว-เขมร-เวียด เป็นต้น

วัฒนธรรมก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่สร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มชาติพันธุ์ เช่นสร้างความสัมพันธ์ด้านความเชื่อและสร้างจิตสำนึกในการรับผิดชอบในท้องถิ่นของตน จนเกิดการเรียนรู้เชิงเปรียบเทียบระหว่างท้องถิ่นของตนเองกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค ขอบข่ายความรู้ความเข้าใจที่กว้างขวางขึ้นนี้ การเรียนรู้ด้วยระบบนี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาคอาเซียนประเทศไทยก็เช่นกันมีวัฒนธรรมของประเทศและภูมิภาคที่หลากหลาย

แต่ละประเทศก็มักจะมีวัฒนธรรมที่หลากหลายวัฒนธรรมเหล่านั้นเกิดขึ้นตามกลุ่มคนส่วนวัฒนธรรมหนึ่งที่อาเซียนมีเหมือนกันก็คือวันสงกรานต์ (Songkran Festival in ASEAN เทศกาลสงกรานต์ในอาเซียน)เทศกาลสงกรานต์เป็นประเพณีถือว่าเป็นประเพณีที่สร้างสานความสัมพันธ์ที่ดีงามซึ่งกลุ่มประเทศอาเซียนได้สืบทอดจากบรรพบุรุษต่อกันมาจนเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงความเชื่อ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม ประเทศที่มีการละเล่นสงกรานต์ เช่น ไทย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม ฯลฯ ก็จะมีวัฒนธรรม ความเชื่อที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน แต่จะมีรายละเอียดของพิธีกรรมแตกต่างกันไปตามกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุนส่งเสริม

ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน(ASCC) ซึ่งจะต้องมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองอาเซียนที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เช่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความรับผิดชอบต่อสังคม ความเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคลและสังคม คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ความมีน้ำใจเอื้ออาทรและความสามัคคีรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น¹

ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความแตกต่างทางสังคม ความแตกต่างทางการเมืองการปกครองและความแตกต่างอื่น ๆ อีกมากมายของพลเมืองอาเซียน รวมทั้งการที่ต่างก็พยายามสร้างความเข้มแข็งและความสามารถในการแข่งขันในด้านต่างๆ เหล่านี้ย่อมเป็นโอกาสที่จะนำไปสู่สถานการณ์ที่ต้องเผชิญหน้ากันได้เสมอ ซึ่งอาจนำมาสู่ความขัดแย้งกันและความผิดพลาดระหว่างกัน เป็นต้น เมื่อเกิดสถานการณ์ใดๆ ก็ตามที่บั่นทอน ทำลายสันติสุขในการเป็นพลเมืองอาเซียนด้วยกัน สมาชิกขององค์การนี้จะต้องมีความอดทนอดกลั้นต่อสถานการณ์นั้น ๆ เสมอ จากนั้นก็ค่อยๆ หาทางออกที่ดีที่สุด มีผลกระทบในทางลบต่อกันให้น้อยที่สุดเพื่อรักษาไว้ซึ่งความเป็นมิตรและความเป็นหนึ่งเดียวกัน คุณลักษณะเช่นนี้ ย่อมส่งผลให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยความเป็นมิตร ถ้อยทีถ้อยอาศัย ไม่เป็นศัตรูคู่อริกันนั่นเอง²

เทศกาลสงกรานต์เป็นเทศกาลการเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งเป็นประเพณีร่วมกันของชาวพุทธศาสนาและอาศัยอยู่ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่ใช่แค่ประเพณีของประเทศไทยแต่เพียงอย่างเดียวที่เราเข้าใจกันประเทศในเขตอาเซียนที่มีการจัดเทศกาลสงกรานต์เหมือนกัน ได้แก่ พม่า ลาว กัมพูชา เป็นต้น

จากภาพรวมของกิจกรรมในวันสงกรานต์ จะเห็นได้ว่า สงกรานต์เป็นประเพณีที่งดงามอ่อนโยน เอื้ออาทรและเต็มไปด้วยบรรยากาศของความกตัญญู ความเคารพซึ่งกันและกัน เป็นประเพณีที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ในสังคม โดยใช้น้ำเป็นสื่อในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกัน มิใช่เทศกาลแห่งน้ำอย่างที่หน่วยงานของรัฐบางแห่งกำลังดำเนินการเพื่อสร้างจุดขาย สร้างรายได้เข้าประเทศ จนสร้างความเข้าใจผิดให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนทั่วโลก ไม่เว้นแม้แต่คนไทยด้วยกันเอง ซึ่งกำลังจะห่างไกลและหลุดลอยไปจากรากเหง้าเดิมของประเพณีสงกรานต์กันไปทุกที

ประเพณีสงกรานต์ที่ถือปฏิบัติและสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ย่อมมีความหมายและมีคุณค่าต่อผู้ปฏิบัติ ชุมชนและสังคมเป็นอย่างดี กล่าวคือ :

สงกรานต์เป็นวันแห่งความรัก ความผูกพันในครอบครัว อย่างแท้จริง สมัยก่อนบิดามารดาจะเตรียมเสื้อผ้าใหม่พร้อมเครื่องประดับให้ลูกหลานไปทำบุญ ลูกหลานก็จะเตรียมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มให้ผู้ใหญ่ได้สวมใส่หลังการรดน้ำขอพร ปัจจุบันเมื่อถึงวันสงกรานต์ทุกคนจะหาโอกาสกลับบ้านไปหาบิดามารดารดน้ำขอพร เพื่อเป็นสิริมงคลในการเริ่มต้นปีใหม่และเป็นกำลังใจกันและกันในการดำรงชีวิตต่อไป

¹แพรวภัทร ยอดแก้ว, การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน, โปรแกรมสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๓๗๑.

²อ้างแล้ว, หน้า ๓๗๗.

วันสงกรานต์เป็นวันแห่งการแสดงความกตัญญูโดยการปรนนิบัติต่อบิดามารดาและผู้มีพระคุณที่มีชีวิตอยู่ และทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

สงกรานต์เป็นประเพณีที่ก่อให้เกิดความเอื้ออาทรต่อสิ่งแวดล้อม เพราะในวันนี้ทุกคนจะช่วยกันทำความสะอาดบ้านเรือน สิ่งของเครื่องใช้ทุกอย่างให้สะอาดหมดจดเพื่อจะได้ต้อนรับปีใหม่ด้วยความแจ่มใส เบิกบาน นอกจากนี้ยังควรช่วยกันทำความสะอาดวัดวาอาราม ที่สาธารณะ และอาคารสถานที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ด้วย

วันสงกรานต์ เป็นวันทำบุญครั้งสำคัญครั้งหนึ่งของพุทธศาสนิกชน โดยการทำบุญตักบาตร เลี้ยงพระ ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม และสรงน้ำพระ ศรัทธาในการทำบุญให้ทาน ซึ่งถือเป็นการถือกุศลสูงสุดของมนุษยชาติ และการถือศีลปฏิบัติธรรมซึ่งเป็นเหตุแห่งความเจริญรุ่งเรืองของชีวิต และสามารถสืบทอดพระพุทธศาสนามาได้จนถึงปัจจุบัน

เพื่อดำรงไว้ซึ่งความหมาย สาระและคุณค่าของวันสงกรานต์ดังกล่าวแล้ว ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย เราจึงควรเลือกประเพณีปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นแก่นแท้หรือที่เป็นเนื้อหาสาระของประเพณีสงกรานต์อย่างแท้จริง กิจกรรมใดที่หลงเหลือแต่เพียงรูปแบบแต่ขาดซึ่งความหมายที่แท้จริง เช่น การก่อพระเจดีย์ทราย ซึ่งปัจจุบันมิได้ทำเพื่อวัตถุประสงค์ในการให้พระภิกษุสงฆ์ได้นำทรายไปใช้ในการก่อสร้างของวัด หรือการปล่อยนกปล่อยปลา ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นธุรกิจเพื่อการซื้อขาย ก็อาจจะมีความจำเป็นต้องยกเลิกไป หรือปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เหมาะสมกับยุคสมัยหากจำเป็น

ในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีค่านิยมและธรรมเนียมปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ที่แตกต่างกันออกไป ก็สมควรให้ปฏิบัติไปตามนั้น เพื่อเป็นการเคารพภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้กลั่นกรองเลือกสรรแล้วว่าเหมาะสมกับท้องถิ่นของตนเอง ดังนั้น การจะเปลี่ยนแปลงใดๆ จึงขึ้นกับวิจารณญาณของเจ้าของวัฒนธรรมนั้นๆ โดยตรง ที่จะเลือกรับหรือไม่รับสิ่งที่แตกต่างไปจากเดิม รวมทั้งสิ่งใหม่ๆ ที่แทรกเข้ามาอย่างไม่หยุดยั้ง

ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่แผ่ขยายครอบคลุมไปทั่วโลก ก่อให้เกิดการแรกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน ประเพณีสงกรานต์ก็ตกอยู่ในวัฏจักรนี้เช่นเดียวกัน มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายประการที่ยังความเป็นห่วงให้เกิดขึ้นแก่ทุกคนที่รักและเห็นคุณค่าของประเพณีนี้ จึงมีความพยายามที่จะธรรรงค์ทุกรูปแบบเพื่อให้คนยุคใหม่ได้เข้าใจถึงความหมาย ความสำคัญ และคุณค่าของประเพณีสงกรานต์ที่แท้จริง

วันสงกรานต์ เป็นวันที่ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในชุมชนสังคมไม่ว่าจะคนในประเทศเดียวกันหรือคนต่างชาติที่ไหลบ่าเข้ามาเล่นน้ำในวันเทศกาลสงกรานต์ได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์และการละเล่นสนุกสนานรื่นเริงโดยผ่านกิจกรรมของแต่ละวันดังนี้ ตอนเช้าร่วมกันทำบุญในยามบ่ายหลังจากการทำบุญ มักมีการเล่นรดน้ำในหมู่เพื่อนฝูงและคนรู้จักและมีกิจกรรมในการเล่นตามประเพณีท้องถิ่นนั้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นตัวเชื่อมสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมท้องถิ่นและต่างถิ่น

ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เป็นความพยายามรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคของกลุ่มประเทศอาเซียนให้เป็นอัตลักษณ์หนึ่งเดียวกันโดยมีสโลแกนว่าสร้างอาเซียนให้เป็นประชาคมแห่งความเอื้ออาทร และ ร่วมแบ่งปัน มีวิสัยทัศน์เดียวกัน มีอัตลักษณ์เดียวกันและเป็นประชาคมเดียวกัน “One Vision, One Identity, One Community” โดยมีเหตุผลสำคัญที่ต้องการสร้างความ

เข้มแข็ง และเพิ่มอำนาจต่อรอง เพื่อให้อาเซียนที่มีประชากรรวมกันกว่า ๖๐๐ ล้านคนมีการสร้างจิตสำนึกร่วมในทางวัฒนธรรมของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community-ASCC)³ เพื่อให้ประชาชนแต่ละประเทศอาเซียนอยู่ร่วมกันภายใต้แนวคิดสังคมที่เอื้ออาทร มีสวัสดิการทางสังคมที่ดี มีความมั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้ออาทรกัน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ศึกษาถึงความสำคัญทางด้านวัฒนธรรมหรือประเพณีสงกรานต์ที่มีอยู่ในประชาคมสังคมอาเซียน ประเพณีสงกรานต์เป็นอีกประเพณีหนึ่งที่สร้างสรรค์ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันในแต่ละประเทศในสังคมเอเชีย ซึ่งเป็นที่ประจักษ์อยู่ว่าชุมชนสังคมอาเซียนมีนโยบายในอันที่จะพยายามกระตุ้นให้เป็นสังคมเปิดและมีความเอื้ออาทร มีจิตสำนึกในความเป็นชุมชนหนึ่งเดียว และร่วมกันเสริมสร้างความไพบลูย์มั่งคั่งร่วมกัน โดยการพัฒนามนุษย์โดยรวม (Total Human Development) เพื่อสนับสนุนการพัฒนาสังคมในระยะยาว การสร้างจิตสำนึกร่วมให้กับผู้นำรุ่นใหม่โดยผ่านกิจกรรมของประเพณีต่างๆ อันเป็นกลไกหนึ่งที่สามารถลดช่องว่าง ระหว่างกลุ่มคนและประเทศสมาชิกอาเซียนหรือเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมอาเซียนให้เป็นหนึ่งเดียวในอนาคต

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาแนวคิด ประวัติศาสตร์ มุมมอง ความสัมพันธ์และขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมผ่านประเพณีสงกรานต์
๒. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์
๓. วิเคราะห์ขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนผ่านประเพณีสงกรานต์

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร

การวิจัยในครั้งนี้ได้ทำการวิจัยออกเป็น ๒ ส่วนดังนี้

๓.๑.๑ การศึกษาวิจัยภาคเอกสาร (Documentary Research)

๑) ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) โดยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกร่วมและจิตวิทยาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ อรรถกถาและฎีกา

๒) ศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกร่วม ตามเอกสารงานวิชาการ ตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

³พศ.ดร.ณรงค์ โพธิ์ฤกษ์พานันท์, สังคมกับเศรษฐกิจ, (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙), (กรุงเทพมหานคร:พลสวัสดิ์ พับลิชชิง จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๒๔๑.

๓.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงแนวคิด ประวัติศาสตร์ มุมมอง ความสัมพันธ์และขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมผ่านประเพณีสงกรานต์และความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์พร้อมทั้งศึกษาขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนผ่านประเพณีสงกรานต์

๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มผู้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกร่วมและสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนผ่านประเพณีสงกรานต์ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้านของแต่ละประเทศ ประเทศไทย จำนวน ๔ คน ประเทศลาว ๒ คน ประเทศกัมพูชา จำนวน ๔ คน รวม ๙ คน

๓.๔ ขอบเขตพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการทำวิจัยคือ ประชาคมอาเซียน ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่คือ ประเทศไทยในภาคอีสานในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ในต่างประเทศผู้วิจัยได้เลือกสองประเทศ คือ ประเทศลาวผู้วิจัยทำการเลือก ภาคใต้ คือ ปากเซ ส่วนประเทศกัมพูชาได้พื้นที่ที่กรุงพนมเปญ เหตุในการเลือก ภาคใต้ของประเทศลาว คือ ปากเซและกรุงพนมเปญของประเทศกัมพูชานั้นเพราะเป็นสถานที่ที่มีการสืบทอดวัฒนธรรมทางประเพณีสงกรานต์อย่างเข้มแข็ง มีการจัดงานประเพณีสงกรานต์อย่างต่อเนื่อง ที่มีมากไปกว่านั้นก็เป็นสถานที่ที่มีประชากรหลายเผ่าพันธุ์อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากพร้อมทั้งเป็นสถานที่มีกลุ่มนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมที่มากจึงเป็นสถานที่นำศึกษาและทำวิจัยในการรวมกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายเผ่าพันธุ์เป็นอย่างดี

๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

จิตสำนึกร่วม (a Communal consciousness) หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันพร้อมทั้งการตระหนักรู้ในการรับผิดชอบต่อสังคม วัฒนธรรมประเพณีในสังคมที่ไร้พรมแดน

ชุมชนในประชาคม (Social Community) หมายถึงประชาคมสังคมอาเซียนที่สร้างสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอาเซียน รวมถึงแผนปฏิบัติการประชาสังคมอาเซียนและวัฒนธรรมที่สร้างความร่วมมือในหลายสาขาโดยมีจุดมุ่งหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

สังคมอาเซียน (ASEAN Community) หมายถึงสังคมที่มีการสร้างอำนาจต่อรองเศรษฐกิจกับอาเซียนด้วยกัน อีกทั้งเป็นสังคมที่มีการรวมตัวกันเพื่อสร้างเสถียรภาพในภูมิภาคบนความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม

แนวคิด (through) หมายถึงสาระสำคัญที่ประชาคมสังคมอาเซียนยึดถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียนและพัฒนาชีวิตของประชากรอาเซียน

มุมมอง (view) หมายถึงข้อคิดเห็น,แง่มุม,ทัศนคติ,ที่มุ่งหวังในให้ประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง เป็นสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน

ขบวนการสร้าง (The Build up) หมายถึงการดำเนินกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวและแสดงบทบาทร่วมทั้งกระบวนการปรับตัวของคนในสังคมในสังคมอาเซียน

ประเพณีสงกรานต์ (the Songkran Festival) หมายถึงประเพณีที่แสดงออกถึงความกตัญญู ความเคารพซึ่งกันและกันเป็นกิจกรรมงดงาม อ่อนโยน เอื้ออาทร และเต็มไปด้วยบรรยากาศ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ในสังคม โดยใช้น้ำเป็นสื่อในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกัน

๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน มีจุดมุ่งหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตของ ประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ อาเซียน โดยมีแผนปฏิบัติการประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนซึ่งครอบคลุมความร่วมมือในหลาย สาขาเช่น ความร่วมมือด้านการปราบปรามยาเสพติด การพัฒนาชนบท การขจัดความยากจน สิ่งแวดล้อมการศึกษา วัฒนธรรม สตรี สาธารณสุข โรคเอดส์ และเยาวชน เป็นต้น เป็นกลไกสำคัญเพื่อ การบรรลุจุดมุ่งหมายของประชาคมนี้ และรองรับการเป็นประชาคมซึ่งเน้นใน ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) การ สร้างประชาคมแห่งสังคมที่เอื้ออาทร(๒) แก้ไขผลกระทบต่องานอันเนื่องมาจากการรวมตัวทาง เศรษฐกิจ (๓) ส่งเสริมความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและการจัดการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง และ (๔) ส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนในระดับรากหญ้า การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมทั้งการรับรู้ข่าวสารซึ่งเป็นรากฐานที่จะนำไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียน⁴

สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations) หรืออาเซียน (ASEAN) เป็นองค์การระหว่างประเทศซึ่งเป็นที่ยอมรับและประสบความสำเร็จในหลาย ๆ ด้าน การรวมตัวของประชาคมอาเซียน (ASEAN COMMUNITY) เป็นโอกาสสำคัญที่จะทำให้ทุก ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แสวงหาจุดร่วมระหว่างกันในทุกด้าน เพื่อส่งเสริมความ เข้มแข็งของภูมิภาค และหากกล่าวเฉพาะด้านสังคม จุดร่วมที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งทุกประเทศใน อาเซียนจะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างสรรค์พัฒนาผลเมืองของตน คือ พลเมืองอาเซียน เพราะ เป็นแนวทางหนึ่งที่จะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้เกิดขึ้นได้ และมุ่งหมายที่จะสร้างสรรค์ ประชาคมให้สามารถก้าวไปข้างหน้าอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล⁵

มนุษย์ในสังคมจะต้องมีเสรีภาพในการสร้างสรรค์พัฒนาวัฒนธรรมของตน สังคมจะต้องไม่ บังคับบีบบังคับมนุษย์ทางวัฒนธรรม แต่ควรส่งเสริมให้กลุ่มชนต่างๆ ภูมิใจในวัฒนธรรมของตน วัฒนธรรมตามความหมายของพระพรหมคุณาภรณ์คือ “ผลรวมแห่งการสั่งสมสร้างสรรค์และภูมิธรรม ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้นๆ วิทยาการทุกสาขาเมื่อกลมกลืนเข้าสู่วิถีชีวิตของ ประชาชนแล้วก็จัดว่าเป็นวัฒนธรรมทั้งสิ้นจากความหมายนี้จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมนั้นประกอบด้วย องค์ประกอบหลายอย่าง พระพรหมคุณาภรณ์เห็นว่าวัฒนธรรมที่แท้จริงจะต้องมีศาสนาเป็นฐานและมี ศาสนาเป็นกระบวนการสร้างสรรค์สืบต่อทำให้เกิดผลออกมาเป็นวัฒนธรรมซึ่งกลายเป็นวิถีชีวิตที่ดี

⁴สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการกลุ่มประชาสัมพันธ์ สำนักงาน รัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ, การศึกษา: กลไกขับเคลื่อนประชาคมอาเซียน, หน้า ๖.

⁵แพรวภัทร ยอดแก้ว, การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน, โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ และนานาชาติ SMARTS III โปรแกรมสังคมศึกษา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม, หน้า ๓๖๙.

งาม เป็นประโยชน์แก่อุณหภูมิและสังคมและโลก วัฒนธรรมในสังคมต่างๆ นั้นจะต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ และการพัฒนาวัฒนธรรมที่ถูกต้อง⁶

ชาติพันธุ์ (Ethnicity) คือ กลุ่มคนที่มีจุดกำเนิดของบรรพบุรุษร่วมกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นแบบแผนเดียวกัน รวมถึงมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เชื้อชาติและสัญชาติสอดคล้องกัน สำหรับผู้คนที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน มักมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือดและทางวัฒนธรรมพร้อมๆ กันไป โดยเป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและของชาติพันธุ์ และในขณะเดียวกัน ก็สามารถเร้าอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นั้นนับถือศาสนาเดียวกัน หรือได้รับอิทธิพลจากกระบวนการกล่อมเกลாத่างสังคมแบบเดียวกัน⁷

ชาติพันธุ์ คือ สิ่งที่แสดงถึงพื้นฐานความเป็นมนุษย์ในแต่ละเชื้อชาติและแสดงถึงวิวัฒนาการของระบบสังคมการเมือง โดยในแต่ละภูมิภาคมักประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลากหลายเผ่าพันธุ์ โดยแต่ละเชื้อชาติก็จะมีวัฒนธรรมและประเพณีที่สวยงามเป็นของตนเอง ซึ่งจัดว่าเป็นสีสันทางชาติพันธุ์ของมนุษย์อย่างหนึ่งและเป็นความงดงามของสังคมโลกที่ประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย⁸

จิตสำนึกเป็นผลผลิตที่สร้างขึ้นและผลิตซ้ำสืบทอดกันได้โดยมีกิจกรรมที่ตอกย้ำซ้ำเตือนกันบ่อย ๆ กิจกรรมในพิธีกรรมถ้าจะตามหาจิตสำนึกที่เป็นโครงสร้างส่วนบน ก็ต้องมองหากิจกรรมที่ทำซ้ำ ๆ กัน กิจกรรมในพิธีกรรม จะเห็นมิติทางด้านอารมณ์ซึ่งสมองจะสามารถรับรู้ได้ดีกว่า ในพิธีกรรมจะเห็นได้ชัดว่า ให้คุณค่ากับอะไรสร้างและสืบทอดกัน เป็นการศึกษาตามอรรถาธิบาย ที่ทรงประสิทธิภาพ⁹

คำว่า รู้คิด (Cognition) ในวงการจิตวิทยามีความหมายโดยรวมมี กระบวนการทางคิด ด้านความรู้ ความจำ การประมวลข้อมูลข่าวสาร การศึกษาหาความรู้ การแก้ไขปัญหา และการวางแผนการในอนาคต จิตวิทยารู้คิดหมายถึงการศึกษากระบวนการทางจิตเหล่านั้นด้วยระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ เป้าหมายหนึ่งของแนวคิดนี้คือ การทำการทดลองและการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ทางจิตทำงานร่วมกันอย่างไร ในยุคแรกๆ ของวิวัฒนาการแนวคิดนี้เน้นศึกษาและอธิบาย เฉพาะด้านความรู้ ความคิดของมนุษย์เท่านั้น แต่ปัจจุบันนี้แนวคิดนี้ได้ถูกนำไปใช้ในสาขาต่างๆ¹⁰

อาเซียนก่อตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เริ่มแรก เพื่อสร้างสันติภาพ ความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันนำมาซึ่งเสถียรภาพทางการเมือง และความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ให้มีความแข็งแกร่งขึ้น¹¹

⁶พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๕๓.

⁷อมรา พงศาพิชญ์, วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๕๗.

⁸เสรี ชาเทลา และคณะ, กลุ่มชาติพันธุ์: วัฒนธรรมและประเพณี จังหวัดนครสวรรค์, (สำนักวิจัยและบริการวิชาการสถาบันราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

⁹สงคราม เขาวนศิลป์, จิตวิทยาทั่วไป, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๕), หน้า ๑๕๒-๑๕๔.

¹⁰ผศ. จิราภา เต็งไตรรัตน์และคณะ, จิตวิทยาทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๙.

¹¹Mr. Piyaphon H. รู้จักอาเซียน, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเงินดี, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒.

การเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและการสร้างสรรค์ประชาคมให้มีความมั่นคงยั่งยืนนั้น ยังจะต้องตระหนักถึงปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมในภาคประชาชน เพราะประชาคมอาเซียนคงมีสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนหากเพียงแต่อาศัยภาครัฐอย่างเดียว ดังมีบทเรียนจากสหภาพยุโรปที่เห็นว่าประชาคมจะไม่สามารถบรรลุผลได้หากประชาชนไม่ให้การสนับสนุนอย่างเข้มแข็ง ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประชาชนของประเทศสมาชิกอาเซียนยังมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อย ดังนั้น เพื่อให้การสร้างประชาคมอาเซียนมีความยั่งยืน สมาชิกอาเซียนจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยการพยายามผลักดันให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มุ่งเน้นการปฏิบัติ(Community of Action) มีการเชื่อมโยงและติดต่อสื่อสารกันอย่างใกล้ชิด (Community of Connectivity) รวมทั้งเป็นประชาคมเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง (Community of People)¹²

ความร่วมมือของอาเซียนด้านสังคมและวัฒนธรรมหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ความร่วมมือเฉพาะด้าน” คือ ความร่วมมือด้านอื่นๆ ที่มีใช้ด้านการเมืองและเศรษฐกิจ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อในระดับภูมิภาค พัฒนาและเสริมสร้างสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในภูมิภาคให้ดีขึ้น รวมถึงลดกระทบทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจของอาเซียน ส่งเสริมและรักษาเอกลักษณ์ ประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของแต่ละประเทศ ตลอดจนส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนในแต่ละประเทศสมาชิก¹³

ความร่วมมือเฉพาะด้าน คือ functional cooperation ของอาเซียนนั้น ไม่ได้จำกัดเฉพาะด้านสังคม วัฒนธรรม หากแต่ได้เปิดกว้างถึงด้านต่างๆ ที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศและภูมิภาคร่วมกันด้วย หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการครอบคลุมถึงความร่วมมือในด้านต่างๆ ที่นอกเหนือไปจากกรอบความร่วมมือทางด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจ ซึ่งนอกเหนือไปจากกรอบความร่วมมือทางด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเท่าที่ผ่านมาสามารถแบ่งออกได้เป็น ๖ ด้านหลัก คือ

๑. ความร่วมมือด้านการพัฒนาสังคม
๒. ความร่วมมือด้านวัฒนธรรมและสนเทศ
๓. ความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
๔. ความร่วมมือด้านยาเสพติด
๕. ความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม
๖. ความร่วมมือด้านอื่นๆ ได้แก่ ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานด้านกิจกรรมพลเรือน¹⁴

คำว่า “สงกรานต์” มาจากภาษาสันสกฤตว่า ส-กรานต แปลว่า ก้าวขึ้น อย่างขึ้น หรือก้าวขึ้น การย้ายที่ เคลื่อนที่ คือพระอาทิตย์ย่างขึ้น สู่ราศีใหม่ หมายถึงวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งตกอยู่ในวันที่

¹²เจริญพงษ์ศุกษิระธาดา. ก้าวต่อไปของอาเซียน: จากสมาคมสู่ประชาคมภายในปี ๒๕๕๘. วารสาร การงบประมาณ. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒๘ เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๕. หน้า ๔๑๕.

¹³ผ.ศ.ดร.ณรงค์ โพธิ์พุกษานันท์, สังคมกับเศรษฐกิจ. (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙), หน้า ๒๖๒.

¹⁴อาเซียนใหม่, สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๕๔.

๑๓,๑๔,๑๕ เมษายนทุกปี แต่วันสงกรานต์นั้นคือ วันที่ ๑๓ เมษายน เรียกว่า วันมหาสงกรานต์ วันที่ ๑๔ เป็นวันเนา วันที่ ๑๕ เป็นวันเถลิงศก กิจกรรมส่วนใหญ่ที่ทำในเทศกาลนี้ก็มี การทำความสะอาด บ้านเรือน ทำบุญทำทาน สรงน้ำพระ รดน้ำขอพรผู้ใหญ่ และเล่นสาดน้ำกัน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม นอกจากกิจกรรมดังกล่าวแล้ว ประเพณีสงกรานต์ยังมีเรื่องราวที่น่าสนใจอีกหลายอย่าง สำหรับเรื่อง น่ารู้เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์มีดังนี้

ก่อนที่เราจะถือวันสงกรานต์เป็นปีใหม่แบบไทยนั้น สมัยโบราณ เราถือเอาวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือนอ้าย เป็นวันขึ้นปีใหม่ เพราะถือว่าฤดูหนาว เป็นการเริ่มต้นปี ซึ่งจะตรกราวเดือนพฤศจิกายนหรือ ธันวาคม ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามคติพราหมณ์ ซึ่งมีรากเหง้ามาจากการสังเกตรวมชาติและ ฤดูกาลผลิต เป็น วันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ หรือประมาณเดือนเมษายน ครั้นในปีพ.ศ. ๒๔๓๒ สมัยรัชกาล ที่ ๕ ได้เปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่เป็นวันที่ ๑ เมษายน และต่อมาในปีพ.ศ. ๒๔๘๓ จอมพลป.พิบูลสงครามก็ ได้ประกาศให้วันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่จนถึงปัจจุบัน อันเป็นการนับแบบสากล อย่างไรก็ตาม คน ไทยในหลายภูมิภาคก็ยังยึดถือเอาวันสงกรานต์เป็นเทศกาลเฉลิมฉลองปีใหม่ ซึ่งแต่เดิมแม้จะอยู่ในช่วง เดือนเมษายน ก็ไม่ได้ตรงกับวันที่ ๑๓ เมษายน ดังเช่นปัจจุบัน จนเมื่อพ.ศ.๒๔๔๔ เป็นต้นมา จึงได้ กำหนดเป็นวันที่ ๑๓ เมษายน ตามปฏิทินเกรกอรี

๑. นอกจากประเทศไทยแล้ว ยังมีมอญ พม่า ลาว และชนชาติไทยเชื้อสายต่างๆอันเป็นชน ส่วนน้อยในจีน อินเดีย ก็ถือว่าสงกรานต์เป็นเทศกาลฉลองวันขึ้นปีใหม่ของเขาด้วยเช่นกัน

๒. ภาคกลางเรียกวันที่ ๑๓ เมษายน ว่า วันมหาสงกรานต์ ซึ่งวันนี้ทางการได้ประกาศให้ เป็นวันผู้สูงอายุแห่งชาติ วันที่ ๑๔ เมษายน เรียกวันเนา และรัฐบาลสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณได้ ประกาศให้เป็น วันครอบครัว ส่วนวันที่ ๑๕ เมษายน เรียกวันเถลิงศกคือวันเริ่มจุลศักราชใหม่

๓. ทางล้านนาเรียกวันที่ ๑๓ เมษายนว่า วันสังขารล่อง ซึ่งบางท่านให้ความหมายว่า หมายถึงอายุสิ้นไปอีกปี วันที่ ๑๔ เมษายน เรียกวันเนา เป็นวันห้ามพูดจาหยาบค้าย เพราะเชื่อว่าจะ ทำให้ปากเน่าและไม่เจริญ ส่วนวันที่ ๑๕ เมษายนเรียก วันพญาวัน คือวันเปลี่ยนศกใหม่

๔. ภาคใต้ เรียกวันที่๑๓ เมษายนว่า วันเจ้าเมืองเก่าหรือ วันส่งเจ้าเมืองเก่าเพราะเชื่อว่า เทวดารักษาบ้านเมืองกลับไปชุมนุมกันบนสวรรค์ ส่วนวันที่ ๑๔ เมษายน เรียกว่า วันว่าง คือวันที่ ปราศจากเทวดาที่รักษาเมือง ดังนั้น ชาวบ้านก็จะงดงานอาชีพต่างๆ แล้วไปทำบุญที่วัด ส่วนวันที่ ๑๕ เมษายน เรียกว่า วันรับเจ้าเมืองใหม่ คือวันรับเทวดาองค์ใหม่ที่ได้รับมอบหมายให้มาดูแลเมืองแทน องค์เดิมที่ย้ายไปประจำเมืองอื่นแล้ว

๕. ตำนานสงกรานต์ ซึ่งเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับสงกรานต์และนางสงกรานต์ที่เรารู้จักกันดีเป็น ตำนานที่ รัชกาลที่ ๓ โปรดให้จารึกไว้ในแผ่นศิลา ๗ แผ่น ติดไว้ที่ศาลารอบพระมณฑปทิศเหนือ ในวัด พระเชตุพนฯหรือวัดโพธิ์

๖. นางสงกรานต์เป็นนางฟ้าบนสวรรค์ชั้นจกตามหาราชิกา ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นต่ำสุด มีด้วยกัน ๗ องค์เป็นพี่น้องกัน และต่างก็เป็นบาทบริจาริกา แปลว่า นางบำเรอแทบเท้า หรือเรียกง่ายๆว่า เป็น เมียน้อยของพระอินทร์ จอมเทวราช และเป็นธิดาของท้าวกบิลพรหมในตำนาน

๗. นางสงกรานต์ มีชื่อตามแต่ละวันในสัปดาห์คือ วันอาทิตย์ ชื่อ นางทุงษะ วันจันทร์ ชื่อ นางโคราคะ วันอังคาร ชื่อ นางรากษส วันพุธ ชื่อ นางมณฑา วันพฤหัสบดี ชื่อ นางกิริณี วันศุกร์ ชื่อ นางกิมิทา วันเสาร์ชื่อ นางมโหธร

๘. นางสงกรานต์แต่ละองค์จะมีพาหนะทรงต่างกัน ตามลำดับแต่ละวัน คือ นางทงษะขี่ครุฑ นางโคราคะขี่เสือดุ นางรากษสขี่หมู นางมณฑาขี่ลา นางกิริณีขี่ช้าง นางกิมิทาขี่ควาย และนางมโหธรขี่นกยูง ซึ่งสัตว์ที่เป็นพาหนะทรงจะมีใช้ปีนักษัตรของปีนั้นๆ ตามที่หลายคนเข้าใจผิด

๙. คำว่า คำห้วนปกติแปลว่า สระผม แต่ในประเพณีสงกรานต์ล้านนา จะหมายถึง การไปแสดงความเคารพ ขอโทษกรรมที่อาจได้ล่วงเกินในเวลาที่ผ่านมา รวมทั้งการไปขอพรจากผู้ใหญ่ ซึ่งหมายถึงญาติผู้ใหญ่ ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ในเมืองหรือครูบาอาจารย์ ผู้บังคับบัญชา โดยส่วนมากจะใช้น้ำขมิ้นผสมปอไปให้ท่าน และท่านก็จะจุ่มแล้วเอาน้ำไปประพรมศีรษะเป็นเสร็จพิธี

๑๐. ในสมัยก่อนเมื่อใกล้สงกรานต์หรือวันสงกรานต์ จะมีสัตว์ชนิดหนึ่งที่คนแต่ก่อนเรียกว่า ตัวสงกรานต์ เป็นสิ่งมีชีวิตลักษณะคล้ายไส้เดือน แต่เล็กขนาดเส้นด้าย ยาวประมาณ ๒ นิ้ว มีสีเลื่อมพราย เป็นสีเขียว เหลือง แดง ม่วง เปลี่ยนสีไปได้เรื่อยๆ จะอยู่กันเป็นฝูงในแม่น้ำลำคลอง เมื่อกระดิกตัวว่ายน้ำจะทำให้เกิดประกายสีต่างๆสวยงามแปลกตา ถ้าจับพ่นน้ำ สีจะจางหายไป ตัวจะขาดเป็นท่อนเล็กๆและเหลวละลาย ปัจจุบันเข้าใจว่าน่าจะสูญพันธุ์ไปแล้ว

๑๑. มูลเหตุของการก่อเจดีย์ทราย มีเรื่องเล่าว่าพระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จไปยังเมืองสาวัตถีพร้อมบริวาร ได้เห็นหาดทรายขาวบริสุทธิ์ก็เกิดจิตศรัทธาก่อทรายเป็นเจดีย์ ๘ หมั่น ๔ พันองค์ แล้วอุทิศเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา และสังฆบูชา เมื่อพระองค์ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าก็ได้ทูลถามถึงอานิสงส์การก่อเจดีย์ทรายดังกล่าว พระพุทธเจ้าตรัสว่า การที่มีจิตเลื่อมใสศรัทธาก่อเจดีย์ทรายถึง ๘ หมั่น ๔ พันองค์หรือเพียงองค์เดียวก็ได้อานิสงส์มาก คือ จะไม่ตกนรกหลายร้อยชาติ ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็จะเพียบพร้อมไปด้วยยศถาบรรดาศักดิ์ มีบริวารและเกียรติยศชื่อเสียง หากตายก็ได้ขึ้นสวรรค์ พรุ่งพร้อมด้วยสมบัติและมีนางฟ้าเป็นบริวาร ด้วยอานิสงส์ดังกล่าวจึงทำให้คนโบราณนิยมก่อเจดีย์ทรายเป็นประเพณีมาจนทุกวันนี้¹⁵

ประเพณีเป็นรากฐานส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดวัฒนธรรม แต่วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ปรุงแต่งให้เจริญงอกงามขึ้นในลักษณะที่ยอมรับนับถือว่าดีงาม ประเพณีเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมซึ่งเป็นวิถีชีวิต (Way of Life) ของคนในสังคม และลักษณะองค์ประกอบนี้จะปรากฏอยู่ในทุกๆ ขั้นตอนการดำรงชีวิตจนกลายเป็นกระบวนการทางสังคม (Social Process) ประเพณีกับสังคมจึงมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เมื่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป ประเพณีก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน การศึกษาประเพณีในอดีต ช่วยให้เข้าใจถึงประเพณีในปัจจุบัน และความเป็นไปของประเพณีในอนาคต¹⁶

อาเซียนมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยทำให้เกิดอาเซียนเขียวและสะอาด มั่นคงด้วยประเพณี วัฒนธรรมเป็นที่ซึ่งค่านิยมและธรรมเนียมปฏิบัติของประชาชนสอดคล้อง กลมกลืน และประสานกับธรรมชาติด้วยการที่ประชาชนมีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เต็มไปด้วยชาติพันธุ์ทาง

¹⁵<http://www.vcharkarn.com/varticle/36247> (วันที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๗)

¹⁶รศ. สมปราชญ์ อัมมะพันธุ์, *ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๑๕.

สิ่งแวดล้อมและมีความตั้งใจ ความสามารถในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของภูมิภาค โดยผ่านการศึกษาด้วยสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชน¹⁷

ญาณภัทร ยอดแก้ว และ แพรภัทร ยอดแก้ว ได้กล่าวความสัมพันธ์ระหว่างกาเปิดรับข่าวสาร ความรู้กับทัศนคติต่อประชาคมอาเซียนของพระธรรมวิทยากรว่าการเปิดรับข่าวสารและความรู้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติต่อประชาคมอาเซียนอย่างมีนัยสำคัญนั้นย่อมเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการให้ความรู้พระสงฆ์ดังที่กล่าวมาเป็นอย่างยิ่งเพราะหากพระธรรมวิทยากรมีทัศนคติซึ่งประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกและแนวโน้มพฤติกรรม (Gibson, 2000) ย่อมส่งผลต่อการปรับตัวและการส่งเสริมสังคมให้มีความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนต่อไป¹⁸

วรากรณ์ พูลสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงการนาแนวคิดเรื่องศาสนาจริยธรรมและวัฒนธรรมของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) มาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างเสาหลักประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนอาเซียนได้ตั้งเป้าเป็นประชาคมอาเซียนคือการให้อาเซียนรวมตัวเป็นชุมชนหรือประชาคมเดียวกันให้สำเร็จภายในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยมุ่งหวังเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปันประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้าน เสาหลักที่สำคัญในการสร้างสรรค์ประชาคมอาเซียนให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขคือ เสาประชาสังคมและวัฒนธรรมโดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมนั้นจะต้องเน้น เคารพในความหลากหลาย และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์สำคัญของอาเซียนแนวคิดเรื่องการสร้างประชาสังคมวัฒนธรรมอาเซียนมีความสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ซึ่งท่านเสนอแนวคิดในการสร้างประชาสังคมที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขนั้นจะต้องนาแนวคิดเรื่องความเสมอและสมานมาเป็นแนวคิดหลักในการสร้างสรรค์สังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขซึ่งเราสามารถนาแนวคิดของท่านมาประยุกต์ใช้เพื่อการเสริมสร้างเสาหลักประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนได้เป็นอย่างดี¹⁹

วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะประสานกลุ่มชนเผ่าให้มีการพัฒนาเกิดความสมดุลและกลมกลืนกับวิถีชีวิตของพวกเขาในสังคมโดยใช้ภูมิธรรมภูมิปัญญาใหม่มาส่งเสริมภูมิธรรมภูมิปัญญาเดิมที่สั่งสมไว้ทำให้อาเซียนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนั้นในการสร้างเสาหลักประชาคมอาเซียนด้านประชาคมการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอาเซียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องบูรณาการภูมิธรรมภูมิปัญญาใหม่กับภูมิปัญญาเดิมให้มีความกลมกลืนสอดคล้องกัน การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจะต้องเป็นการส่งเสริมและเสริมสร้างวัฒนธรรมให้กลายเป็นวิถีชีวิตและนำวัฒนธรรมมาเข้าสู่กระบวนการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ให้เกิดความสมดุล

¹⁷คณะทำงานวิชาการ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง การเตรียมความพร้อมของประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔๙.

¹⁸ญาณภัทร ยอดแก้ว และ แพรภัทร ยอดแก้ว, ความสัมพันธ์ระหว่างกาเปิดรับข่าวสาร ความรู้กับทัศนคติต่อประชาคมอาเซียนของพระธรรมวิทยากร, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, หน้า ๔๒๒.

¹⁹วรากรณ์ พูลสวัสดิ์, การนาแนวคิดเรื่องศาสนาจริยธรรมและวัฒนธรรมของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) มาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างเสาหลักประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, มปป.

๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งขั้นตอนการวิจัย ได้แก่ การสร้างแบบสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

๖.๑ ประชากรผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์ในเกิดในสังคม หรือบุคคลที่มีบทบาททางในการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมซึ่งได้เลือกกลุ่มประเทศที่มีวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ ๓ ประเทศคือ ประเทศไทยภาคอีสาน ในจังหวัดขอนแก่น จำนวน ๔ คน ทั้ง ๔ ที่เลือกแล้วแต่มีหน้าที่ในการปกครองสร้างความปลอดภัยในสังคม หรือความเกี่ยวข้องทางสังคม คือ ประเทศไทย ๑. นายรัฐธรรมนุญ เทศแก้ว. ตำแหน่ง ข้าราชการบำนาญ, ที่ ต.ชนบท อ.ชนบท จ.ขอนแก่น ๒.นายเฉลิมชัย ชละธาร. ตำแหน่ง นายอำเภอภูเวียง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๓. นายธวัชชัย รอดธรรม นายอำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น ๔. ว่าที่ร้อยตรี วันชัย เมธาภินันท์ นายอำเภอภูเวียง ตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ประเทศลาวในภาคใต้ ปากเซ แขวงจำปาสัก จำนวน ๒ คน คือ ๑. Mr. SivoneVongkonevilay Dep. Director of Department Information Cultural and Tourism Champasak Province Lao PDR.๒ . Mr.VongphetDexa. Head of Cultural Section /Department Information Cultural and Tourism ChampasakProvince.

กรุงเทพมหานคร ประเทศกัมพูชา คือ ๑. Mrs. Sun Sovanny, Director of Department of Culture and Fine Arts Siem Reap Province ๒. ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลสตอกราม กรุงเสียมเรียบ ประจักษ์พญา ๓. พระครูปราสาทรังสี เลียง ศาสนธโร ลาจวัดสามัคคีรังษี (วัดโพน) ตำบลโคจอก กรุงเสียมเรียบ ประจักษ์พญา (เจ้าคณะตำบลโคจอก กรุงเสียมเรียบ ประจักษ์พญา)๔. เจ้าคุณพระมหาวิมลธรรม แสมพระราชาคณะชั้นโทเป็นสมาชิกเถระสภาแห่งกัมพูชา รวมจำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ทั้งหมด จำนวน ๙ คน

๖.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งประกอบไปด้วย

แบบสัมภาษณ์

กล้องถ่ายรูป

สมุดจดบันทึก

แบบสังเกต

เครื่องบันทึกเสียง

กล้องถ่ายวิดีโอ

๖.๒.๑ การสร้างแบบสัมภาษณ์

การสร้างแบบสัมภาษณ์มีขั้นตอนดังนี้

๑) ศึกษาแนวคิด ประวัติศาสตร์ มุมมอง ความสัมพันธ์และขอบเขตการสร้างจิตสำนึกร่วมผ่านประเพณีสงกรานต์เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒) ข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ ๑ มาเป็นประเด็นคำถามแบบสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ

๓) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของที่ปรึกษา

๔) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้องตามเนื้อหา ภาษา และความสอดคล้องประเด็นคำถาม

๕) เพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปเก็บข้อมูล

๖.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้

๑) นำหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงกลุ่มที่ให้ข้อมูลตามรายละเอียดที่กล่าวในกลุ่มประชากรตัวอย่างในช่วงต้น เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัย

๒) สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มเป้าหมาย พบปะพูดคุยเพื่อสร้างความคุ้นเคยและแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓) กำหนดนัดหมายวันเวลาที่ จะดำเนินการสัมภาษณ์ที่แน่นอน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เตรียมตัวและเตรียมเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการรวบรวมข้อมูล

๔) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักโดยมีพระนิสิตที่เป็นศึกษาระดับปริญญาโทของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น พระนิสิตไทย พระนิสิตลาวและพระนิสิตกัมพูชาเป็นผู้ช่วยในการประสานงานด้วยใช้วิธีการบันทึกเทป จดบันทึก และการสนทนา

๖.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้การแปรความการวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) เพื่ออธิบายแนวคิด ประวัติศาสตร์ มุมมอง ความสัมพันธ์และขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมผ่านประเพณีสงกรานต์มี ๓ ด้าน ดังนี้

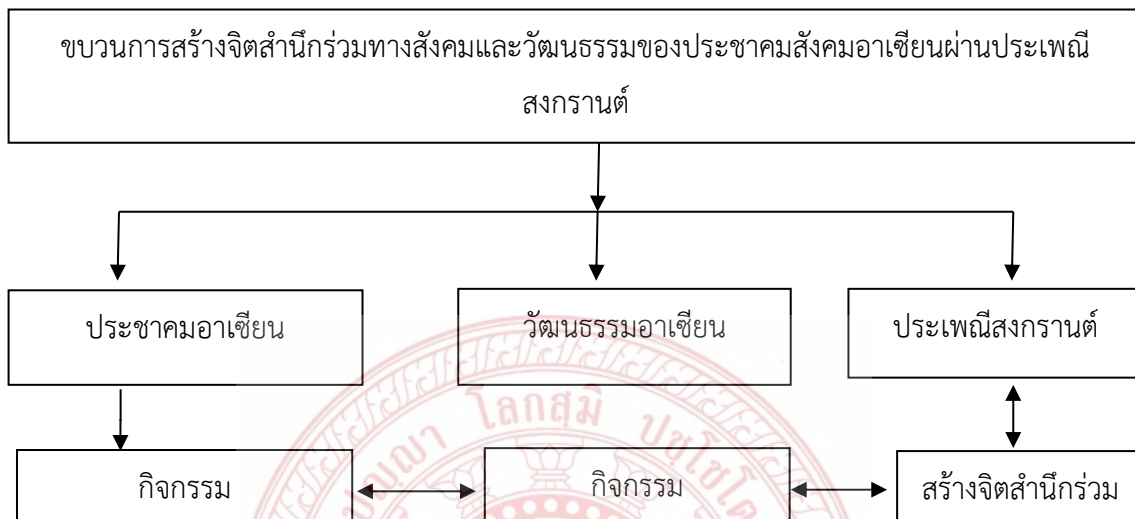
๑. ขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมของประชาคมสังคมอาเซียนผ่านประเพณีสงกรานต์

๒. ความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์

๓. วิเคราะห์ขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนผ่านประเพณีสงกรานต์

๑.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนผ่านประเพณีสงกรานต์สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย(Conceptual framework) ได้ดังนี้



ภาพประกอบที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้ทราบแนวคิด ประวัติศาสตร์ มุมมอง ความสัมพันธ์และกระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมผ่านประเพณีสงกรานต์

๒. ทำให้ทราบความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์

๓. ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์กระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนผ่านประเพณีสงกรานต์

บทที่ ๒

แนวคิด ประวัติศาสตร์ มุมมอง ความสัมพันธ์และขบวนการสร้าง จิตสำนึกร่วมประชาคมสังคมอาเซียน

แนวคิดการสร้างอุดมการณ์ร่วมกันระหว่างแนวคิดสร้างอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตย กับแนวคิดสร้างอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ซึ่งแนวคิดทั้งสองอย่างนี้ก็มักจะมีความเห็นที่แตกต่างกัน ทั้งสองระบบมักจะมีแนวทางที่ไม่ตรงกันแต่ก็ต้องยอมที่จะสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่น่าอยู่ บนโลกใบเดียวกันด้วยแนวคิดนี้ทำให้หลายประเทศที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมประเพณีต้องเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นในการร่วมมือกันระหว่างประเทศในภูมิภาค ต่อมาเมื่อสงครามทางด้านแนวความคิดที่แตกต่างค่อยปรับทัศนคติให้สอดคล้องกัน จึงเริ่มหันหน้าเข้าหากันและร่วมมือกันมากขึ้น จึงเกิดกระแสภูมิภาคนิยมในเอเชียเกิดขึ้น ก่อให้เกิดกลไกความร่วมมือทางเศรษฐกิจใหม่ๆ ภายในเอเชียมากมาย รวมถึงการขยายกลุ่มอาเซียนเป็นอาเซียน

๒.๑ ประชาคมอาเซียน

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations: ASEAN) เป็นองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีจุดเริ่มต้นโดยประเทศไทย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ได้ร่วมกันจัดตั้ง สมาคมอาสา (Association of South East Asia) เมื่อเดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ เพื่อความร่วมมือกันทาง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แต่ดำเนินการไปได้เพียง ๒ ปี ก็ต้องหยุดชะงักลง เนื่องจากความผกผันทางการเมืองระหว่างประเทศอินโดนีเซียและประเทศมาเลเซีย จนเมื่อมีการฟื้นฟูสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสองประเทศ จึงได้มีการแสวงหามหาหนทางความร่วมมือกันอีกครั้ง

การสร้างประชาคมสังคมอาเซียนก็เพื่อสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยทุกประเทศจะได้ รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมจากการรวมกลุ่มกันในภูมิภาคสมาชิกอาเซียนในขณะนั้น ดร. ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้เชิญรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาหารือร่วมกันที่แหลมแท่น จ. ชลบุรี ซึ่งนำมาสู่การลงนามในปฏิญญากรุงเทพฯ เพื่อก่อตั้งอาเซียนที่วังสราญรมย์เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๐ นับได้ว่าประเทศไทยเป็นทั้งประเทศผู้ร่วมก่อตั้งและเป็น ‘บ้านเกิด’ ของอาเซียน โดยมีสมาชิกผู้ก่อตั้งรวม ๕ ประเทศ ดังนี้

สาธารณรัฐอินโดนีเซีย นายอาดัม มาลิก (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ)

ประเทศมาเลเซีย ตุน อับดุล ราซิก บิน ฮุสเซน (รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีกลาโหมและรัฐมนตรีกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ)

สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ นายนาซิโซ รามอส (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ)

สาธารณรัฐสิงคโปร์ นายเอส ราชาเรตน์ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ)

ประเทศไทย พันเอก (พิเศษ) ถนัด คอมันตร์(รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ)

หลังจากจัดตั้งอาเซียน ได้เปิดรับสมาชิกใหม่จากประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มเติมเป็นระยะ ตามลำดับ ได้แก่

บรูไนดารุสซาลาม เป็นสมาชิกเมื่อ ๘ มกราคม ๒๕๒๗

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เป็นสมาชิกเมื่อ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๓๔

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นสมาชิกเมื่อ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๐

สหภาพพม่า เป็นสมาชิกเมื่อ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๐

ราชอาณาจักรกัมพูชา เป็นสมาชิกเมื่อ ๓๐ เมษายน ๒๕๔๒

ปัจจุบันสมาชิกอาเซียนมีทั้งหมด ๑๐ ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย สาธารณรัฐ ฟิลิปปินส์ บรูไนดารุสซาลาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาเลเซีย สหภาพพม่า สาธารณรัฐสิงคโปร์ และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม²⁰

การก่อตั้งประชาคมอาเซียนนี้มีวัตถุประสงค์เริ่มแรกเพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันนำมาซึ่งเสถียรภาพทางการเมือง และความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เมื่อการค้าระหว่างประเทศในโลกมีแนวโน้มกีดกันการค้ารุนแรงขึ้น ทำให้อาเซียนได้หันมามุ่งเน้นกระชับและขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจการค้าระหว่างกันมากขึ้น วัตถุประสงค์หลักที่กำหนดไว้ในปฏิญญาอาเซียน (The ASEAN Declaration) มี ๗ ประการ ดังนี้

- ๑) ส่งเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางสังคมและวัฒนธรรม
- ๒) ส่งเสริมความมีเสถียรภาพ สันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค
- ๓) ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิชาการ วิทยาศาสตร์ และด้านการบริหาร
- ๔) ส่งเสริมความร่วมมือซึ่งกันและกันในการฝึกอบรมและการวิจัย
- ๕) ส่งเสริมความร่วมมือในด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม การค้า การคมนาคม การสื่อสาร และปรับปรุงมาตรฐานการดำรงชีวิต
- ๖) ส่งเสริมการมีหลักสูตรการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- ๗) ส่งเสริมความร่วมมือกับองค์กรระดับภูมิภาคและองค์กรระหว่างประเทศ

จากการรวมตัวกันเพื่อสร้างอาเซียนความเจริญเติบโตแล้วก็จะเห็นได้เป็นการสร้างเพื่อให้มีตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน มีการบริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานมีฝีมืออย่างเสรี ด้วยเหตุนี้อาเซียนจึงได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community Blueprint) ซึ่งเป็นแผนงานบูรณาการการดำเนินงานในด้านเศรษฐกิจเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ทุกอย่างก็ดูเหมือนจะเป็นการบูรณาการเข้ากับระบบเศรษฐกิจโลก ซึ่งเห็นว่าแต่ละประเทศนั้นจะเน้นการปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจของอาเซียนกับประเทศภายนอกภูมิภาคเพื่อให้อาเซียนมีท่าทีร่วมกันอย่างชัดเจน

²⁰ แผนแม่บทการพัฒนาภูมิภาคชาติพันธุ์ในประเทศไทย(พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๖๐)

๒.๒ หลักการพื้นฐานของความร่วมมืออาเซียน

ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง ๑๐ ประเทศ ได้ยอมรับในการปฏิบัติตามหลักการพื้นฐาน ในการดำเนินงานในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกัน อันปรากฏอยู่ในกฎบัตรอาเซียนซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของอาเซียน ที่เพิ่งมีผลบังคับใช้เมื่อกลางเดือนธันวาคม ๒๕๕๑ และสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of amity and Cooperation in Southeast Asia หรือ TAC) ซึ่งประกอบด้วย

๑. การเคารพซึ่งกันและกันในเอกราช อธิปไตย ความเท่าเทียม บูรณาการแห่งดินแดนและเอกลักษณ์ประจำชาติของทุกชาติ

๒. สิทธิของทุกรัฐในการดำรงอยู่โดยปราศจากการแทรกแซง การโค่นล้มอธิปไตยหรือการบีบบังคับจากภายนอก

๓. หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน

๔. ระงับความแตกต่างหรือข้อพิพาทโดยสันติวิธี

๕. การไม่ใช้การขู่บังคับหรือใช้กำลัง

๖. ความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพระหว่างประเทศสมาชิก

นอกจากหลักการข้างต้นแล้วตั้งแต่อดีตจนถึงช่วงก่อนที่กฎบัตรอาเซียนมีผลบังคับใช้อาเซียน ยึดถือหลักการฉันทามติเป็นพื้นฐานของกระบวนการตัดสินใจและกำหนดนโยบายมาโดยตลอด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การที่อาเซียนจะตกลงกันดำเนินการใดๆ ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งหมดทั้งสิบประเทศจะต้องเห็นชอบกับข้อตกลงนั้นๆ ก่อน

การที่อาเซียนยึดมั่นในหลัก “ฉันทามติ” และ “การไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน” หรือผู้ที่สังเกตการณ์อาเซียนเรียกว่า “วิถีทางของอาเซียน” (ASEAN’s Way) ในทางหนึ่งนั้น ก็ถือเป็นผลดีเพราะเป็นปัจจัย ที่ทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก ในเรื่องระบบการเมือง วัฒนธรรมและฐานะทางเศรษฐกิจ มีความสะดวกใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกและดำเนินความร่วมมือในกรอบอาเซียน แต่ในอีกทางหนึ่ง “ฉันทามติและการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน” ก็ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ในหลายโอกาสว่า เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้กระบวนการรวมตัวกันของอาเซียนเป็นไปอย่างล่าช้า รวมถึงทำให้อาเซียนขาดความน่าเชื่อถือเนื่องจากถูกมองว่ากลไกที่มีอยู่ของอาเซียนล้มเหลว ในการจัดการกับปัญหาของอาเซียนเองที่เกิดขึ้นในประเทศสมาชิกใดประเทศสมาชิกหนึ่งได้ อย่างไรก็ตาม การยึดถือฉันทามติในกระบวนการตัดสินใจของอาเซียน ได้เริ่มมีความยืดหยุ่นมากขึ้นหลังจากกฎบัตรอาเซียน มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๑ เนื่องจากกฎบัตรอาเซียน ได้เปิดช่องให้ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนพิจารณาหาข้อยุติในเรื่องที่ประเทศสมาชิกไม่มีฉันทามติได้

๒.๓ แนวโน้มของอาเซียนในอนาคต

เรื่องการเป็นประชาคมอาเซียนในปี ค.ศ. ๒๐๑๕ และอนาคตของอาเซียน อาเซียนจะกลายเป็นอีกกลุ่มประเทศหนึ่งที่มีพลังต่อรองทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ มีความมั่นคงและเข้มแข็งทางสังคมและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ชาวโลกไม่อาจมองข้ามได้ เนื่องจากอาเซียนรวมกันแล้วมีประชากรราว ๖๐๐ ล้านคน เป็น ๑ ใน ๑๐ ของประชากรทั่วโลก เป็นศูนย์กลางของ

พระพุทธศาสนาที่หลักธรรมที่เป็นสากล ละเอื้อต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โลกในยุคปัจจุบัน ซึ่งองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (พสล.) ตั้งอยู่ที่กรุงเทพฯ ประเทศไทย และมีอินโดนีเซียเป็นประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามที่ใหญ่ที่สุดในโลก ซึ่งมีประชากรกว่า ๒๔๐ ล้านคน

ด้านการเมือง และความมั่นคง เมื่อเกิดความร่วมมือกันด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมแล้ว ก็ได้แต่หวังสักวันหนึ่งประเทศที่ยังมีการละเมิดสิทธิมนุษยชน อันสืบเนื่องมาจากระบอบการปกครองที่ยังไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนเจ้าของประเทศ ไม่นำพาต่อการใช้อำนาจอธิปไตยของปวงชน ไม่ว่าจะประเทศที่ปกครองด้วยระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ หรือ ประชาธิปไตยแบบครึ่งใบหรือเผด็จการทหารก็ตาม ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่มุ่งให้เกิดสิทธิเสรีภาพ สันติภาพ ขึ้นทั่วโลก และการโดดเดี่ยวประเทศที่ไม่สนใจกระแสการเมืองแบบนี้ก็จะตามมา ซึ่งเชื่อว่าไม่มีประเทศใดต้องการถูกตอปปี้ทางการเมืองอันเนื่องมาจากนโยบายการเมืองการปกครองของตนที่ยังล่าหลัง เรื่องสิทธิมนุษยชนและกฎหมาย เชื่อว่าในอนาคตอันใกล้นี้ ทุกประเทศในภูมิภาคนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยที่เต็มใบ อำนาจอธิปไตยอันเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชนอย่างแท้จริงครบทั้ง ๑๐ ประเทศ ต่างแต่เวลาที่จะขับเคลื่อนพัฒนาไปสู่จุดหมายดังกล่าว

ด้านเศรษฐกิจก็จะเกิดความร่วมมือมากขึ้นยกเลิกการเก็บภาษีสินค้าระหว่างกันทุกรายการที่มีการค้าขายกันเสมือนเป็นค้าภายในประเทศเดียวกัน มีการประชุมร่วมระหว่างผู้นำของแต่ละประเทศ รัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศบ่อยครั้งขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกันมากขึ้น ตลอดจนสร้างองค์กร ความร่วมมือ หรือพันธสัญญาต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนพัฒนากลุ่มประเทศอาเซียนทางด้านเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพมากขึ้น มีขีดความสามารถในการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจและมีอำนาจต่อรองกับกลุ่มเศรษฐกิจอื่นทั่วโลก ในอนาคตอาจมีการใช้เงินสกุลเดียวทั้งภูมิภาคอาเซียน อาจเป็นสกุลเงินบาท หรือ สกุลเงินเปียว หรือสกุลเงินแปซิ หรืออาจจะเป็นชื่อสกุลเงินที่ตั้งขึ้นใหม่ ไม่ให้ซ้ำกับสกุลเงินที่ใช้ในประเทศใดในกลุ่ม เหมือนกับสกุลเงินยูโรของสหภาพยุโรป ที่ไม่ซ้ำกับสกุลเงินของประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปเลย แต่สหภาพยุโรปส่วนใหญ่มีความเจริญด้านอุตสาหกรรม ในขณะที่อาเซียนยังเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชากรมีการศึกษาต่ำจนนำไปสู่ปัญหาความยากจนและปัญหาอื่นๆ ประเทศไทยควรนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่แก่สมาชิกกลุ่มอาเซียนและชาวโลกมากขึ้นเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจ จากกระบวนการแข่งขันตามกลไกการตลาดอันเกิดจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในปัจจุบันและส่งเสริมให้ทุกประเทศพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนท้องถิ่นของตนได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนพัฒนาสินค้าที่ได้จากวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างหลากหลายทั่วประเทศให้มีระดับจนสามารถส่งจำหน่ายภายในประเทศ หรือส่งสินค้าเพื่อจำหน่ายต่างประเทศได้ ทั้งนี้หน่วยงานของรัฐอาจมีบทบาทในด้านการส่งเสริมด้านงบประมาณ วิทยากรเพิ่มศักยภาพให้คนในชุมชนตลอดจนตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน ผลิตรหรือสร้างขึ้นมาอย่างพอเพียงในการระบายสินค้าอันจะนำมาซึ่งกำลังใจในการมุ่งพัฒนาผลงานให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้น

ด้านสังคมและวัฒนธรรม ยกระดับการศึกษาของประชาชนภายในประเทศให้สูงขึ้นจนถึงระดับปริญญาตรี หรือใครมีศักยภาพด้านปัญญาและการเงินก็อาจเรียนให้สูงกว่านี้ และไม่ลืมจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปด้วย เนื่องจากยุคสมัยปัจจุบันมีการแข่งขันสูงๆ ด้าน

การศึกษาทางโลกอย่างเดียวยังไม่พอเพราะคนยังมีกิเลสตัณหาที่จะใช้เล่ห์เหลี่ยม กลโกง เพื่อหาประโยชน์ใส่ตนและพวกพ้องเกิดการเอาเปรียบทางสังคม ดังนั้น ทุกประเทศควรส่งเสริมหลักธรรมทางศาสนาของตนมาทำให้สังคมมีความเข้มแข็ง อบอุ่น และน่าอยู่มากขึ้นเพื่อเข้าสู่ระดับสากลควรมีการศึกษาภาษาที่เป็นสื่อกลางใช้สื่อสารระหว่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน หรือภาษาประจำชาติของแต่ละประเทศในภูมิภาคอาเซียน เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรับใช้องค์การระหว่างประเทศที่ชื่ออาเซียน และองค์การอื่นที่อาเซียนมีความจำเป็นต้องประสานงานมากขึ้น เช่น องค์การสหประชาชาติ ซึ่งมีหน่วยงานย่อยหลายหน่วยงาน มีสาขากระจายอยู่ทั่วโลก เช่น องค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) หรือ แอสแปค เป็นต้น นอกจากนี้ควรมีความร่วมมือด้านการตรวจคนเข้าเมืองที่เอื้อต่อกันไม่มีมาตรการกีดกันที่เข้มงวดเหมือนเมื่อก่อนเพื่อความสะดวกในการเรียนรู้ศึกษาซึ่งกันและกันมากขึ้น นอกจากเรื่องภาษา ควรมีการร่วมมือกันด้านการส่งเสริมหรือผสมผสานทางวัฒนธรรมเพื่อความเข้าใจและประยุกต์ใช้ร่วมกันมากขึ้นในภูมิภาคส่งเสริมแลกเปลี่ยนด้านสาธารณสุข ควรส่งเสริมการแพทย์ทางเลือกที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนการค้นคว้าเรื่องสมุนไพร การฝังเข็ม การนวดแผนโบราณ หรือแม้แต่การพัฒนาจิตวิญญาณตามหลักศาสนาต่างๆ ให้สอดคล้องกับยุคสมัยมากขึ้น โดยแสวงหาจุดร่วมจุดสวมนต่างๆ โดยเลือกมองหรือเลือกเอาเฉพาะข้อดีของแต่ละศาสนามาบูรณาการคำสอน เพื่อนำเสนอให้สังคมในภูมิภาคอาเซียนนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตมากขึ้น อันเป็นการนำมาซึ่งความเข้าใจกันระหว่างประเทศมากขึ้น ความสัมพันธ์กันด้านวัฒนธรรม จะเป็นพื้นฐานในการนำไปสู่ความเข้าใจในเรื่องอื่นต่อไป ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือทางด้านการเมือง ความมั่นคง สันติภาพและความร่วมมือด้านเศรษฐกิจได้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

๒.๔ เศรษฐกิจอาเซียน

สมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียนก่อตั้งขึ้นโดยปฏิญญากรุงเทพฯ ซึ่งลงนามโดยรัฐมนตรี ๕ ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๐ ต่อมาเพิ่มสมาชิกเพิ่มอีก ๕ ประเทศ บรูไนดารุสซาลาม เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา รวมเป็น ๑๐ ประเทศ อาเซียนมีประชากรรวมกันถึง ๕๐๐ ล้านคนโดยประมาณ ครอบคลุมพื้นที่ ๔.๕ ล้านตารางกิโลเมตร ซึ่งถือเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่และมีความร้อนแรงที่สุดแห่งหนึ่งของระบบเศรษฐกิจการค้าโลก

ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ ๔ ณ ประเทศสิงคโปร์มีมติจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนหรือ AFTA ขึ้น AFTA มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียนในฐานะที่เป็นฐานการผลิตที่สำคัญเพื่อป้อนสินค้าสู่ตลาดโลก โดยการเปิดเสรีทางการค้า การลดภาษีและอุปสรรคข้อกีดขวางทางการค้าที่มีใช้ภาชีระหว่างกันภูมิภาค รวมทั้งการปรับเปลี่ยนโครงสร้างด้านภาษีมีศุลกากรที่จะอำนวยความสะดวกการค้าเสรี การส่งออกภายในภูมิภาคอาเซียนมีมูลค่า ๙.๙๗๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ๒๕๔๖ และมีมูลค่าการส่งออกสู่ภายนอกภูมิภาค (ส่วนใหญ่ส่งไปที่ตลาดสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น อียู จีน และเกาหลี) สูงถึง ๓๓๐,๖๙๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปีเดียวกันนี้มูลค่าการนำเข้าภายในภูมิภาคอาเซียน ๗๔,๔๙๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ส่วนการนำเข้าจากนอกภูมิภาคมีมูลค่า ๒๘๔,๘๓๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ความเจริญเติบโตของอาเซียน ย่อมเกิดไม่ได้หากปราศจากซึ่งคนงานอาเซียน พวกเขาคือคนที่สร้างดีกรีนานาชาติ คือพนักงานที่นั่งอยู่หน้าคอมพิวเตอร์ปรับแก้ตัวเลข ติดตามความเคลื่อนไหวของกระแสการเงินและการค้า คือคนงานในโรงงานอุตสาหกรรมผู้สร้างผลผลิตนานาชาติให้ชาวโลก คือผู้ขนถ่ายสินค้าตามท่าเรือ คือพนักงานขายในห้างสรรพสินค้า คือคนงานในโรงสี คือผู้รับงานไปทำที่บ้าน คือชาวประมง คือคนงานในเรือกสวนไร่ นา คือแรงงานข้ามชาติที่ยอมทำงานทุกชนิดหนักเอาเบาสู้ พวกเขาคือผู้ขับเคลื่อนกระแสเศรษฐกิจของอาเซียนอย่างแท้จริง

คนงานในอาเซียนแม้คนงานอาเซียนจะมีบทบาทและความสำคัญเพียงนี้ แต่กลับไม่ได้รับการพิจารณาในบริบทของ AFTA วันนี้อย่างไม่มีพื้นที่ให้กับประเด็นแรงงานในประชาคมอาเซียน

แม้ในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจเฟื่องฟูคนงานอาเซียนส่วนใหญ่ก็มีรายได้เพียงแค่อุปประทังชีพ แต่เมื่อเศรษฐกิจฟองสบู่แตกในปี ๒๕๔๐ คนรายล้นบนฟูก คนงานคือผู้รับเคราะห์กรรมอย่างแท้จริง มีคนตกงานรวมกันเป็นล้านๆ คนในอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และประเทศไทย และอีกหลายสิบล้านคนสูญเสียรายได้ที่แท้จริงในภูมิภาคนี้ แรงงานต่างชาติต้องบากหน้ากลับบ้านโดยไม่มีเงินติดกระเป๋าแม้แต่เล็กน้อย ไม่มีความคุ้มครองหรือความช่วยเหลือใดๆ ทางสังคม

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่นำไปสู่การควบรวมกิจการและการปรับโครงสร้างบริษัททั่วทั้งภูมิภาคขณะนี้ทำให้ตำแหน่งงานถูกลดทอนอย่างมากมาย คนงานคนแล้วคนเล่าถูกปลดออกจากงานอย่างต่อเนื่อง มีการขยายตัวของภาคเกษียณก่อนวัย ทั้งที่คนเหล่านี้กำลังอยู่ในวัยที่แข็งแกร่งที่สุดสำหรับการทำงาน การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและโครงสร้างองค์กรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก ถูกหยิบยกมาเป็นข้ออ้างเพื่อปิดความรับผิดชอบเรื่องความมั่นคงในการทำงานการกระจายการผลิตออกนอกโรงงาน การจ้างงานแบบเหมาช่วงและเหมาค่าแรง การลดรอนสิทธิของคนงานในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหภาพและการเจรจาต่อรองร่วม นักลงทุนท้องถิ่นและบริษัทข้ามชาติรายใหญ่ต่างพากันฉกฉวยโอกาสจากการเปิดเสรีของตลาดทุน ทำการโยกย้ายฐานการผลิตจากประเทศนี้ไปประเทศนั้นอย่างง่ายดาย เพื่อแสวงหาแรงงานราคาถูกและหลีกเลี่ยงพันธะทางกฎหมาย สิ่งเหล่านี้กำลังเป็นโรคร้ายที่แพร่ระบาดไปทั่วทั้งภูมิภาค กล่าวโดยสรุปการค้าเสรีในภูมิภาคกำลังนำมาซึ่งความหายนะของคนงานและสังคมอาเซียนโดยส่วนรวมสมาคมส่งเสริมการประชุมนานาชาติ (ไทย) หรือ TICA ได้จัดสัมมนาหัวข้อ “ASEAN Economic Community 2015 : Will This impact you?” โดยมีนักวิชาการผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและธุรกิจโรงแรมร่วมเป็นวิทยากร

การวิเคราะห์ธุรกิจท่องเที่ยวและธุรกิจโรงแรมในไทยพบปัญหาใหญ่ ๓ เรื่อง²¹คือ

๑. ขาดฐานข้อมูลระดับมหภาคไทยกำลังจะเดินหน้าเข้าสู่อาเซียน แต่กลับยังไม่มีแม้กระทั่งฐานข้อมูลจำนวนห้องพักในโรงแรมทั่วประเทศว่ามีกี่ห้องและยังไม่มีใครคิดจะทำ

๒. ขาดความร่วมมือกันเชิงนโยบายแต่ละหน่วย แต่ละบริษัท มีแต่แผนจะดำเนินงานของตัวเองแต่ไม่ร่วมมือกับภาคอื่น

๓. ภาคการศึกษาและภาครัฐไม่รู้จักจริงจากการเดินสายไปบรรยายให้หลายหน่วยงานทั่วประเทศฟัง พบว่ามีหน่วยงานจำนวนน้อยมากที่พร้อมจะให้บรรยายในเรื่องเล็กๆ เจ้าหน้าที่ของรัฐบาง

²¹ปิติ แสงนาม. รองผู้อำนวยการศูนย์อาเซียนศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, เจาะธุรกิจท่องเที่ยวสองความพร้อมรับ AEC, (<http://www.trang.psu.ac.th/asean/?author=1&paged=3> วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๙)

หน่วยงานในต่างจังหวัดยังบอกอย่างมั่นใจว่าญี่ปุ่นเป็นหนึ่งในชาติสมาชิกอาเซียน สะท้อนภาพต่อเนื้อว่าเมื่อภาคการศึกษาและภาครัฐไม่รู้จักจริงเวลาเกิดปัญหาที่ไม่สามารถช่วยเหลือภาคเอกชนได้

นอกจากนี้ จากการสำรวจของศูนย์อาเซียนศึกษาเมื่อปลายปี ๒๕๕๕ พบว่า ความตระหนักรู้และความเข้าใจของคนไทยเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม

๑. กลุ่มภาคเอกชน ค่อนข้างตื่นเต้นและตื่นตัวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEO) และมีความพร้อมมากที่สุดแต่กลุ่ม SMEs อาจยังไม่ค่อยได้เตรียมตัวมากนัก

๒. กลุ่มประชาชน กลุ่มนี้ตอบว่า ทราบเรื่องอาเซียน ๔๖ % แต่พอลถามเชิงลึกกว่ารู้จักดีแค่ไหน เหลือผู้ที่รู้จักดีเพียงแค่ ๒ % เท่านั้น

๓. กลุ่มภาครัฐ กลุ่มนี้ตื่นตระหนก ดูเหมือนจะมีโครงการเพื่อเตรียมความพร้อมโดยใส่วัตถุประสงค์โครงการต่างๆ ให้เกี่ยวข้องกับอาเซียน แต่เอาเข้าจริงก็มีหน่วยงานไม่มากนักที่ “คนข้างใน” ตระหนักรู้เรื่องอาเซียน

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือภาครัฐจึงต้องช่วยกันจัดทำฐานข้อมูลท่องเที่ยวที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศ นอกจากนี้ต้องร่วมมือกันออกนโยบายและแคมเปญที่จะช่วยบูมธุรกิจท่องเที่ยวของไทยให้เป็นที่สนใจในสายตาชาวต่างชาติและท้ายที่สุดต้องเพิ่มพูนความรู้ให้ตัวเองรับความเปลี่ยนแปลงด้วย

พรทิพย์ หิรัญเกตกล่าวว่า เมื่อเปิดประชาคมอาเซียนแล้ว การท่องเที่ยวภายในอาเซียนด้วยกันเองจะเติบโตขึ้น เนื่องจากเศรษฐกิจของแต่ละประเทศจะดีขึ้น เมื่อเศรษฐกิจดี ประชาชนมีรายได้ทุกคนก็อยากไปเที่ยว การท่องเที่ยวประเทศใกล้ๆ ก็น่าจะเป็นจุดหมายหนึ่งผู้ประกอบการจึงต้องเร่งสร้างพันธมิตรทั้งในกลุ่มโรงแรมและกลุ่มเอเยนซีท่องเที่ยวในประเทศอาเซียน แม้อาจจะไม่ใช่เช่นโรงแรมเดียวกัน แต่ก็ต้องมีเครือข่ายเพื่อส่งต่อนักท่องเที่ยวหรือมีแพ็คเกจที่เหมาะสม ตลอดจนให้โรงแรมของตัวเองและโรงแรมในอาเซียนเป็น Refer Business ซึ่งกันและกันสำหรับผู้ที่ทำธุรกิจทัวร์ก็ต้องจัดทำแพ็คเกจขึ้นมาขายอย่างสร้างสรรค์ แปลกใหม่ และมีเอกลักษณ์ จะเจาะทัวร์แบบใดก็ต้องเจาะด้านนั้นให้เด่นก่อนจึงค่อยขยายด้านอื่นๆ ให้หลากหลายต่อไป²²

ปฐม ศิริวัตน์ประยูร กล่าวว่า คนไทยต้องเข้าใจวัฒนธรรมของชาวต่างชาติให้มากขึ้นและต้องปรับภาพลักษณ์ของตัวเอง นอกจากนี้ กลุ่มผู้บริหารในธุรกิจโรงแรมของไทยต้องกลับมาถามว่าตัวเองมีความพร้อมมากแค่ไหนในการปรับตัว ปัจจุบันแรงงานทั่วไปในภาคท่องเที่ยวของเรามีภาพลักษณ์ค่อนข้างดี เพราะมีจิตใจรักการบริการแต่สำหรับกลุ่มผู้บริหารนั้นยังอยู่ภายใต้เครื่องหมายคำถาม²³

²²<http://w.w.w.that-aec.com/> สืบค้นเมื่อ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๘ (พรทิพย์ หิรัญเกต, กรรมการผู้จัดการ บริษัท เดสทินเนชั่น เอเชีย ประเทศไทย(๒๕๕๔))

²³<http://w.w.w.that-aec.com/> สืบค้นเมื่อ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๘ (ปฐม ศิริวัตน์ประยูร, ผู้อำนวยการฝ่ายการตลาดโรงแรมเจดับบลิว แมริออท กรุงเทพฯ(๒๕๕๕))

๒.๕ การเมืองกลุ่มประเทศอาเซียน

ระบบการเมืองการปกครองของประเทศสมาชิกในอาเซียนมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ระบบการเมืองมีความหลากหลายอย่างมาก บางประเทศปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (บรูไน) ในขณะที่บางประเทศปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กัมพูชา มาเลเซีย และไทย) ส่วนบางประเทศปกครองด้วยระบอบประธานาธิบดี (อินโดนีเซีย ลาว เมียนมาร์ สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม) ความหลากหลายของระบบการเมืองกลับไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียน พัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองของประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนมีความน่าสนใจไม่แพ้กัน ในขณะที่บางประเทศมีความมั่นคงทางการเมืองสูงอย่าง (มาเลเซียและสิงคโปร์) บางประเทศกลับประสบปัญหาสงครามกลางเมืองและการก่อร้าย โครงการวิจัยของ The Polity TV วิเคราะห์ระบบการเมืองการปกครองในประเทศต่างๆ และกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อให้เห็นแนวโน้มของสถาบันทางการเมืองและความมั่นคงทางการเมือง

ปัจจุบันสภาพแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศที่ปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ได้นำมาซึ่งทั้งโอกาสและความท้าทายที่อาเซียนต้องเผชิญ ไม่ว่าจะเป็นโอกาสในการเสริมสร้างความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงของอาเซียนให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น หรือการเผชิญกับภัยคุกคามที่มาในรูปแบบใหม่ อาทิ การก่ออาชญากรรมและการก่อการร้ายข้ามชาติ ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนจึงได้เห็นชอบให้จัดตั้ง “ประชาคมอาเซียน” ภายในปี ๒๕๕๘ เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นของประเทศสมาชิกอาเซียน โดยมีการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงของอาเซียน เป็นหนึ่งในสามเสาความร่วมมือสำคัญของประชาคมอาเซียน

การเป็นประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสันติภาพและความมีเสถียรภาพทางการเมืองของภูมิภาคอันถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาต่างๆ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างค่านิยมและแนวปฏิบัติร่วมกันของอาเซียนในด้านต่างๆ เสริมสร้างขีดความสามารถของอาเซียนในการเผชิญกับภัยคุกคามความมั่นคงทั้งในรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ บนพื้นฐานของหลักการว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์ และให้ประชาคมอาเซียนมีปฏิสัมพันธ์แน่นแฟ้นและสร้างสรรค์กับประชาคมโลก โดยให้อาเซียนมีบทบาทนำในภูมิภาค การจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน มีรากฐานมาจากการนำความร่วมมือและข้อตกลงของอาเซียนด้านการเมืองและความมั่นคงที่ได้ดำเนินการมาระยะหนึ่งแล้ว มาต่อยอดให้มีผลให้เป็นรูปธรรมและมีแบบแผนมากยิ่งขึ้น อาทิ ข้อบทต่างๆ ภายใต้สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สนธิสัญญาว่าด้วยการทำให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ ความเป็นกลาง และสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ซึ่งมีสมาชิกเข้าร่วมการประชุมกว่า ๒๕ ประเทศ รวมถึงสหรัฐอเมริกา รัสเซีย จีน และสหภาพยุโรปด้วย

นอกจากการมีเสถียรภาพทางการเมืองของภูมิภาคแล้ว ผลลัพธ์ประการสำคัญที่จะเกิดขึ้นจากการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ก็คือ การที่ประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีกลไกและเครื่องมือที่ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับความมั่นคงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความขัดแย้งด้านการเมืองระหว่างรัฐสมาชิกกับรัฐสมาชิกด้วยตนเอง ซึ่งจะต้องแก้ไข

โดยสันติวิธี หรือปัญหาภัยคุกคามรูปแบบใหม่ๆ ซึ่งประเทศใดประเทศหนึ่งไม่สามารถแก้ไขได้โดยลำพัง เช่น การก่อการร้าย การลักลอบค้ายาเสพติด ปัญหาโจรสลัด และอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น

ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนที่ อ. ซะอ่า อ. หัวหิน เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ที่ประชุมผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียน ได้รับรองพิมพ์เขียวหรือแผนงานจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ซึ่งกำหนดกรอบและกิจกรรมที่จะทำให้อาเซียนบรรลุเป้าหมายการเป็นประชาคมการเมืองและความมั่นคง ที่เน้นความสำคัญของความปลอดภัยของประชาชนภายในปี ๒๕๕๘ โดยในปัจจุบันประเทศสมาชิกอาเซียนกำลังอยู่ในระหว่างการปฏิบัติตามพิมพ์เขียวดังกล่าว

ทั้งนี้ ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งนี้ จะมีการประกาศจัดตั้ง “คณะกรรมการธิการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” อย่างเป็นทางการซึ่งคณะกรรมการฯ ที่จัดตั้งขึ้น จะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนกับองค์การระหว่างประเทศและภาคประชาสังคมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยและประชาคมอาเซียนโดยรวม นอกจากนี้ การมีกลไกทางด้านสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นรูปธรรมจะทำให้อาเซียนเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศมากขึ้น อันจะส่งผลทางอ้อมต่อความร่วมมือกับประเทศและองค์การระหว่างประเทศนอกอาเซียนในทุกๆ ด้าน

๒.๖ กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) หรือธรรมนูญอาเซียน

กฎบัตรอาเซียน เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญของอาเซียนที่จะทำให้อาเซียนมีสถานะเป็นนิติบุคคล เป็นการวางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กรให้กับอาเซียน โดยนอกจากจะประมวลสิ่งที่ถือเป็นค่านิยม หลักการ และแนวปฏิบัติในอดีตของอาเซียนมาประกอบกันเป็นข้อปฏิบัติอย่างเป็นทางการของประเทศสมาชิกแล้ว ยังมีการปรับปรุงแก้ไขและสร้างกลไกใหม่ขึ้น พร้อมกำหนดขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรที่สำคัญในอาเซียน ตลอดจนความสัมพันธ์ในการดำเนินงานขององค์กรเหล่านี้ ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของอาเซียนให้สามารถดำเนินการบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขับเคลื่อนการรวมตัวของประชาคมอาเซียน ให้ได้ภายในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ตามที่ผู้นำอาเซียนได้ตกลงกันไว้ทั้งนี้ผู้นำอาเซียนได้ลงนามรับรองกฎบัตรอาเซียน ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ ๑๓ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ณ ประเทศสิงคโปร์ ในโอกาสครบรอบ ๔๐ ของการก่อตั้งอาเซียน แสดงให้เห็นว่าอาเซียนกำลังแสดงให้เห็นประชาคมโลกได้เห็นถึงความก้าวหน้าของอาเซียนที่กำลังจะก้าวเดินไปด้วยกันอย่างมั่นใจระหว่างประเทศสมาชิกต่าง ๆ ทั้ง ๑๐ ประเทศ และถือเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญที่จะปรับเปลี่ยนอาเซียนให้เป็นองค์กรที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลในฐานะที่เป็นองค์กรระหว่างรัฐบาล ประเทศสมาชิกได้ให้สัตยาบันกฎบัตรอาเซียน ครบทั้ง ๑๐ ประเทศแล้วเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ กฎบัตรอาเซียนจึงมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑๕ ธ.ค. ๒๕๕๑ เป็นต้นไป

๒.๗ วัตถุประสงค์ของกฎบัตรอาเซียน

วัตถุประสงค์ของกฎบัตรอาเซียน คือ ทำให้อาเซียนเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และเคารพกฎกติกาในการทำงานมากขึ้น นอกจากนี้ กฎบัตรอาเซียนจะให้สถานะนิติบุคคลแก่อาเซียนเป็นองค์กรระหว่างรัฐบาล (intergovernmental organization) โครงสร้างและสาระสำคัญของกฎบัตรอาเซียนกฎบัตรอาเซียน ประกอบด้วยบทบัญญัติ ๑๓ หมวด ๕๕ ข้อ ได้แก่

หมวดที่ ๑ ความมุ่งประสงค์และหลักการของอาเซียน

หมวดที่ ๒ สภาพบุคคลตามกฎหมายของอาเซียน

หมวดที่ ๓ สมาชิกภาพ(รัฐสมาชิก สิทธิและพันธกรณีของรัฐสมาชิก และการรับสมาชิกใหม่

หมวดที่ ๔ โครงสร้างองค์กรของอาเซียน

หมวดที่ ๕ องค์กรที่มีความสัมพันธ์กับอาเซียน

หมวดที่ ๖ การคุ้มกันและเอกสิทธิ์

หมวดที่ ๗ กระบวนการตัดสินใจ

หมวดที่ ๘ การระงับข้อพิพาท

หมวดที่ ๙ งบประมาณและการเงิน

หมวดที่ ๑๐ การบริหารและขั้นตอนการดำเนินงาน

หมวดที่ ๑๑ อัตลักษณ์และสัญลักษณ์ของอาเซียน

หมวดที่ ๑๒ ความสัมพันธ์กับภายนอก

หมวดที่ ๑๓ บทบัญญัติทั่วไปและบทบัญญัติสุดท้าย

กฎบัตรอาเซียนช่วยให้อาเซียนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เสริมสร้างกลไกการติดตามความตกลงต่างๆ ให้มีผลเป็นรูปธรรม และผลักดันอาเซียนให้เป็นประชาคมเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง

กฎบัตรอาเซียนช่วยให้อาเซียนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้อย่างไร มีข้อกำหนดใหม่ๆ ที่ช่วยปรับปรุงโครงสร้างการทำงานและกลไกต่างๆ ของอาเซียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเพิ่มความยืดหยุ่นในการแก้ไขปัญหา เช่น

๑. กำหนดให้เพิ่มการประชุมสุดยอดอาเซียนจากเดิมปีละ ๑ ครั้ง เป็นปีละ ๒ ครั้ง เพื่อให้ผู้นำมีโอกาสหารือกันมากขึ้น พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงเจตจำนงทางการเมืองที่จะผลักดันอาเซียนไปสู่การรวมตัวกันเป็นประชาคมในอนาคต

๒. มีการตั้งคณะมนตรีประจำประชาคมอาเซียนตามเสาหลักทั้ง ๓ ด้าน คือ การเมืองความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

๓. กำหนดให้ประเทศสมาชิกแต่งตั้งเอกอัครราชทูตประจำอาเซียนไปประจำที่กรุงจาการ์ตา ซึ่งไม่เพียงแต่จะแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจแน่วแน่ของอาเซียนที่จะทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดเพื่อมุ่งไปสู่การรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนในอนาคต และยังช่วยลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปร่วมประชุมและเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการประสานงานระหว่างประเทศสมาชิก

๔. หากประเทศสมาชิกไม่สามารถตกลงกันได้โดยหลักฉันทามติ ให้ใช้การตัดสินใจรูปแบบอื่นๆ ได้ตามที่ผู้นำกำหนด

๕. เพิ่มความยืดหยุ่นในการตีความหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน โดยมีข้อกำหนดว่า หากเกิดปัญหาที่กระทบต่อผลประโยชน์ส่วนร่วมของอาเซียน หรือเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน ประเทศสมาชิกต้องหารือกันเพื่อแก้ปัญหา และกำหนดให้ประธานอาเซียนเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว กฎบัตรอาเซียนจะเสริมสร้างกลไกการติดตามความตกลงต่างๆ ให้มีผลเป็นรูปธรรมได้อย่างไร

กฎบัตรอาเซียนสร้างกลไกตรวจสอบและติดตามการดำเนินการตามความตกลงต่างๆ ของประเทศสมาชิกในหลากหลายรูปแบบ เช่น

๑. ให้อำนาจเลขาธิการอาเซียนดูแลการปฏิบัติตามพันธกรณีและคำตัดสินขององค์กรระดับข้อพิพาท

๒. หากการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงต่างๆ ทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างรัฐสมาชิก สามารถใช้กลไกและขั้นตอนระดับข้อพิพาทที่มีอยู่แล้ว และที่จะตั้งขึ้นใหม่เพื่อแก้ไขข้อพิพาทที่เกิดขึ้นโดยสันติวิธี

๓. หากมีการละเมิดพันธกรณีในกฎบัตรฯ อย่างร้ายแรง ผู้นำอาเซียนสามารถกำหนดมาตรการใดๆ ที่เหมาะสมว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อรัฐผู้ละเมิดพันธกรณีกฎบัตรอาเซียนช่วยให้อาเซียนเป็นประชาคมเพื่อประชาชนได้อย่างไรข้อบทย่างๆ ในกฎบัตรอาเซียนแสดงให้เห็นว่าอาเซียนกำลังผลักดันองค์กรให้เป็นประชาคมเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง จึงกำหนดให้การลดความยากจนและลดช่องว่างการพัฒนาเป็นเป้าหมายหนึ่งของอาเซียนกฎบัตรอาเซียนเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนและภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในอาเซียนผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่างๆ ของอาเซียนมากขึ้น ทั้งยังกำหนดให้มีความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับสมัชชารัฐสภาอาเซียน ซึ่งเป็นองค์กรความร่วมมือระหว่างรัฐสภาของประเทศสมาชิกกำหนดให้มีการจัดตั้งกลไกสิทธิมนุษยชนของอาเซียน เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน

๒.๘ การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

การขับเคลื่อนความเป็นพลเมืองอาเซียนด้วยพลเมืองอาเซียนที่มีความหลากหลายในทางสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อและวิถีชีวิตแตกต่างกัน แต่แนวโน้มอนาคตที่ต้องอยู่ภายใต้กฎกติกาเดียวกันในฐานะเป็นพลเมืองของภูมิภาคนั้น จำเป็นต้องร่วมกันแสวงหาจุดร่วมและสร้างสรรค์ให้เป็นคุณลักษณะประจำของพลเมืองอาเซียนซึ่งจะต้องส่งเสริมและพัฒนาาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแท้จริง

การสร้างเสริมคุณลักษณะของพลเมืองอาเซียนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในที่นี้จะจำแนกคุณลักษณะดังกล่าว เป็น ๓ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง คือ คุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองอาเซียน

ส่วนที่สอง คือ คุณลักษณะของพลเมืองอาเซียนตามทฤษฎีการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร

ส่วนที่สาม คือ คุณลักษณะของพลเมืองอาเซียนตามกฎบัตร

ส่วนที่หนึ่ง : คุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองอาเซียน

๑. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาเซียน คุณลักษณะประการแรกที่เป็นประตูสำคัญสู่ความเป็นพลเมืองอาเซียนที่ดี คือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาเซียน โดยเฉพาะการรับรู้ จนเกิดความเข้าใจในประเด็นต่อไปนี้

๑.๑ จุดกำเนิดอาเซียน พลเมืองอาเซียนจะต้องบอกถึงความเป็นมา ความจำเป็นที่ต้องมีประชาคมอาเซียนและการเกิดประชาคมอาเซียนได้

๑.๒ กฎบัตรอาเซียน พลเมืองอาเซียนจะต้องบอกสาระสำคัญของกฎบัตรอาเซียนที่ถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญของอาเซียนซึ่งรับรองโดยผู้นำประเทศสมาชิกทั้ง ๑๐ ประเทศ โดยเฉพาะวัตถุประสงค์และหลักการสำคัญของกฎบัตรอาเซียนได้

๑.๓ สัญลักษณ์อาเซียน พลเมืองอาเซียนจะต้องรู้จักสัญลักษณ์อาเซียนและสามารถอธิบายได้ว่าสัญลักษณ์นั้นคืออะไร หมายถึงอะไร สะท้อนความเป็นอย่างไรของอาเซียน

๑.๔ ประชาคมอาเซียน พลเมืองอาเซียนจะต้องบอกเล่าถึงประเทศสมาชิกและองค์ประกอบของประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะ ๓ เสาหลักของประชาคมอาเซียน คือ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC) ประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community หรือ APSC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community หรือ ASCC) พร้อมทั้งมีความรู้ความเข้าใจถึงความมุ่งหมายอันสำคัญของประชาคมทั้ง ๓ ได้

๑.๕ ความสัมพันธ์กับภายนอกอาเซียน พลเมืองอาเซียนจะต้องบอกได้ว่าอาเซียนมีความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ภายนอกอาเซียนอย่างไร เช่น การขยายกลุ่มอาเซียนเป็นอาเซียน plus ๓ ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ และขยายเป็นอาเซียน plus ๖ เพิ่มประเทศอินเดีย ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เพื่อสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยทุกประเทศจะได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม จกการรวมกลุ่มกันในภูมิภาค นอกจากนี้มีความรู้ความเข้าใจในความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกด้วยกันแล้วอาเซียนยังได้มีความร่วมมือและสถาปนาความสัมพันธ์ในฐานะคู่เจรจากับ ๑๐ ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย แคนาดา ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป นิวซีแลนด์สหรัฐอเมริกา เกาหลีใต้ อินเดีย จีน รัสเซีย และกับจีน ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ในกรอบอาเซียนเป็นต้น

๑.๖ มีทักษะในการสื่อสารเนื่องจากความเป็นภูมิภาคอันหนึ่งอันเดียวกันของอาเซียนย่อมนำไปสู่ความสัมพันธ์อันใกล้ชิด ไร้พรมแดนมากขึ้น โอกาสในการที่จะต้องปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันไม่ช่องทางใดช่องทางหนึ่งก็มีมากขึ้น และรูปแบบการสื่อสาร ที่สำคัญที่สุด ก็คือการสื่อสารด้วยภาษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ดังนั้น ความพร้อมด้านภาษา โดยเฉพาะภาษาอังกฤษในฐานะเป็นภาษากลางของโลกและภาษากลางของอาเซียนจึงมีความสำคัญมาก พลเมืองอาเซียนทุกคนต้องมีความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษได้²⁴ มิเช่นนั้นก็จะเป็อุปสรรคและมีปัญหาในการอยู่ร่วมกันหรือมีปฏิสัมพันธ์ ติดต่อด้านขายและสื่อสารระหว่างกันได้รวมทั้งภาษาของประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนด้วยกันเอง ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ควรเรียนรู้ให้สามารถสื่อสารได้ โดยเฉพาะประเทศที่มีขอบเขตประเทศติดกัน

²⁴สุรินทร์ พิศสุวรรณ.การเตรียมการอุดมศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน.เอการประกอบการประชุมปาฐกถาทางวิชาการระชาติ ปี ๒๕๕๔,หน้า ๑๘-๒๕ เอกสารอัดสำเนา.

๑.๓ มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือ โอที หมายถึง ความรู้ในผลิตภัณฑ์หรือในกระบวนการดำเนินงานใดๆ ที่อาศัยเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ คอมพิวเตอร์ฮาร์ดแวร์ การติดต่อสื่อสาร การบริหารและการดำเนินงานรวมทั้งเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ซึ่งจะส่งผลต่อความได้เปรียบทางด้านเศรษฐกิจ การค้า การพัฒนาตัวคุณภาพชีวิต และคุณภาพของประชาชนในสังคม เทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งเป็น เครื่องมือที่ทรงประสิทธิภาพในการพัฒนาประเทศเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยส่งเสริมสร้างความ แข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ สังคม ช่วยทำให้มนุษย์สามารถมองเห็นโลกที่อยู่รอบตัวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ช่วย ในการวิเคราะห์ข้อมูลและทำให้มนุษย์เข้าใจในข้อมูลเหล่านั้น ช่วยส่งผลให้มนุษย์สามารถสร้างสรรค์ วิธีในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้รวมถึงสามารถจัดการและควบคุมชีวิต สภาพแวดล้อมและงาน ของตัวเองหรือแม้แต่สังคมและเศรษฐกิจของโลกได้แต่อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีสารสนเทศก็เป็นจุด ดาบสองคม ด้านหนึ่งก็สามารถสร้างสรรค์ประสิทธิภาพก่อเกิดสันติสุขได้ แต่อีกด้านหนึ่งหากใช้ในทาง ที่ผิดก็เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การกระทำที่ไม่สร้างสรรค์ ส่งเสริมความสูญเสียและทำลายผู้อื่นได้ เหมือนกัน เพราะฉะนั้น ในฐานะที่ประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศต่างก็ความเจริญก้าวหน้า ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น พลเมืองอาเซียนจะต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการ เรียนรู้และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมๆ กับระมัดระวังตนไม่ให้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศไป ในทางลบอันจะนำมาสู่ความขัดแย้ง แบ่งแยกและทำลายระหว่างกันเช่นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการกล่าวร้ายใส่ร้ายป้ายสีกัน เป็นต้น

๑.๔ มีความภาคภูมิใจในความเป็นพลเมืองอาเซียน ความภาคภูมิใจ (Dignity) หมายถึง ความรู้สึกว่ามีเกียรติยศ หรือความรู้สึกพึงใจ เป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่จะนำไปสู่การกระทำที่เกิด สัมฤทธิ์ผลในทุกด้าน หากพลเมืองอาเซียนมีความภาคภูมิใจในตนเอง ตระหนักว่าการเป็นพลเมือง อาเซียนมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี เพราะมีความมุ่งมั่นที่จะรวมพลังกันสร้างความเข้มแข็งในภูมิภาคอย่าง ยั่งยืนบนพื้นฐานความเอื้ออาทรระหว่างกัน ความรู้สึกเช่นนี้ ย่อมมีแนวโน้มไปสู่พฤติกรรมสร้างสรรค์ ต่อองค์การหรือในฐานะเป็นพลเมืองอาเซียนอย่างแน่นอน ความภาคภูมิใจในความเป็นพลเมือง อาเซียนจึงเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองอาเซียนที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ควรสร้างสรรค์ให้เกิด มีและเป็นพลังทางสังคมนำไปสู่การสร้างสรรค์ภูมิที่ควรสร้างสรรค์ให้เกิดมีและเป็นพลังทางสังคม นำไปสู่การสร้างสรรค์ภูมิภาคให้เกิดสันติสุขและความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนตามเป้าประสงค์ที่วาง ไว้ร่วมกัน

ส่วนที่สอง : คุณลักษณะของพลเมืองอาเซียนตามกฎบัตรอาเซียน

กฎบัตรอาเซียน เป็นธรรมนูญที่ใช้เป็นกฎเกณฑ์ข้อบังคับสำหรับการอยู่ร่วมกันและการ ขับเคลื่อนองค์กรอาเซียนอย่างเป็นทางการ ซึ่งผู้นำอาเซียนได้ลงนามรับรองร่วมกันทั้ง ๑๐ ประเทศ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ และมีผลบังคับใช้จริงเมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๑ หลังจากที่ ประเทศสมาชิกได้ให้สัตยาบันต่อกฎบัตรทั้งหมด

กฎบัตรอาเซียนดังกล่าวนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ๑๕ ข้อ²⁵มุ่งสร้างสรรค์เสถียรภาพของ ประชาคมอาเซียนทั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคง ประชาคมเศรษฐกิจและประชาคมสังคมและ

²⁵ สำนักงานข้าราชการพลเรือน(ก.พ.), ๒๕๕๕: ๑๕๓-๑๕๕

วัฒนธรรม เพราะฉะนั้น พลเมืองอาเซียนในฐานะเป็นพลังในการขับเคลื่อนประชาคมของตนจึงควรมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎบัตรอาเซียน เพื่อปฏิบัติตนให้เป็นหนึ่งเดียวกันอย่างแท้จริง (ในที่นี้ได้วิเคราะห์และสังเคราะห์วัตถุประสงค์ ๑๕ ข้อ เป็นคุณลักษณะ ๙ ประการ) ดังนี้

๒.๑ รักความสงบและการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี สันติภาพ ความมั่นคงและเสถียรภาพ รวมทั้งการปรับตัวสู่ภาวะปกติและการป้องกันการทำลายล้างระหว่างกัน ในภูมิภาคจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะพลเมืองอาเซียนมีคุณลักษณะรักความสงบ มีสันติภาพเป็นอุดมการณ์ในการดำเนินชีวิตและใช้หลักสันติวิธีในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อ ๑-๔ ของกฎบัตรอาเซียน)

๒.๒ มีความเชี่ยวชาญในอาชีพและมีความสามารถหลากหลายเนื่องจากอาเซียนมีความมุ่งหมายร่วมกันในการสร้างตลาดและการผลิตที่มีเสถียรภาพ ความมั่งคั่งและมีความสามารถในการแข่งขันสูงและมีการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจ

ซึ่งมีการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพโดยมีการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของสินค้าบริการและการลงทุนการเคลื่อนย้ายที่ได้รับความสะดวกของนักธุรกิจผู้ประกอบการวิชาชีพผู้มีความสามารถพิเศษและแรงงานและการเคลื่อนย้ายอย่างเสรียิ่งขึ้นของเงินทุน เหล่านี้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากพลเมืองอาเซียนขาดความเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่างๆ ของตน และจำเป็นต้องมีความสามารถที่หลากหลายรองรับการเคลื่อนย้ายการลงทุน แรงงานและอื่นๆ “คนในประชาคมอาเซียน ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ มันจะไม่สามารถให้เราเลือกมีอาชีพเดียวได้... ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีมากขึ้นรวดเร็วขึ้น การย้ายฐานการลงทุนทางธุรกิจจะเกิดขึ้น ... คนในประชาคมอาเซียนจะต้องเก่งหลายเรื่อง ทำหลายด้าน มีหลายมิติอยู่ในตัวพร้อมที่จะปรับเมื่อสถานการณ์เปลี่ยน... รับผิดชอบต่อทุกสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลง”²⁶ คนที่มีอาชีพปัจจุบันอาจจะต้องตกงานหากมีการย้ายฐานการลงทุนไปสู่ประเทศอื่นอย่างเสรี เมื่อถึงตอนนั้นต้องสามารถปรับตัวทำอย่างอื่นได้ เพื่อความอยู่รอดของตนเองและช่วยให้สังคมมีความเข้มแข็งไปด้วย (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อ ๕)

๒.๓ มีน้ำใจเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ปัญหาความยากจนและช่องว่างในการพัฒนาของประชาคมอาเซียนเป็นภาวะอุปสรรคอย่างหนึ่งของเสถียรภาพในการสร้างความมั่นคงทุกมิติ ตามวัตถุประสงค์ในกฎบัตรอาเซียนจึงมุ่งให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและร่วมมือกันบรรเทาปัญหาเหล่านั้น โดยมุ่งสร้างสรรค์ประชาคมเอื้ออาทรเดียวกันตามอัตลักษณ์อาเซียน เพราะฉะนั้นพลเมืองอาเซียนจะต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ มีน้ำใจเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ยินดีที่จะหยิบยื่นช่วยเหลือและร่วมกันสร้างสันติสุขให้ประชาคมของตนเป็นสำคัญ (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อ ๖)

๒.๔ เคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น ในประเทศสมาชิกอาเซียนนั้น อาจมีความแตกต่างด้านการปกครองอยู่บ้าง ทำให้สิทธิและหน้าที่ของรัฐสมาชิกแตกต่างกันไปด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ นอกจากความเข้าใจในความแตกต่างทางภูมิศาสตร์ของสังคมแล้ว พลเมืองอาเซียนยังจะต้องมีความเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่นซึ่งอาจอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างด้วย การสื่อสาร การส่งเสริม และการสร้างสรรค์สิ่งดีที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น คือ ผู้ที่อยู่ภายใต้ภูมิศาสตร์ทางสังคมที่ต่างๆ จึงจำเป็นต้องมีความตระหนักในเรื่องการเคารพสิทธิและหน้าที่ระหว่างกันเป็นสำคัญ นี่เป็นคุณลักษณะอีกประการหนึ่งของพลเมืองอาเซียน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อ ๗)

²⁶ สุรินทร์ พิศสุวรรณ, การปาฐกถาพิเศษ โฉมหน้าอาเซียน. ๒๕๕๕ออนไลน์

๒.๕ มีจิตสำนึกรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในภูมิภาค วัตถุประสงค์ของกฎบัตรข้อที่ ๙ มุ่งสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อให้แน่ใจว่ามีการคุ้มครอง สภาพแวดล้อมในภูมิภาคความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติในภูมิภาคการอนุรักษ์มรดกทาง วัฒนธรรมในภูมิภาคและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในภูมิภาคและวัตถุประสงค์ของกฎบัตรข้อที่ ๑๒ มุ่งเสริมสร้างความร่วมมือในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยมั่นคงและปราศจากยาเสพติด สำหรับประชาชนของอาเซียนทั้ง ๒ ข้อนี้ ต้องการคุณลักษณะของพลเมืองอาเซียนที่มีจิตสำนึกรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในภูมิภาคเป็นสำคัญ เพราะหากไม่มีจิตสำนึกดังกล่าว ย่อมยากที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งไม่กระทบกับสิ่งเหล่านั้นได้

๒.๖ พัฒนาตนเองอยู่เสมอโลกยุคปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อย่างยิ่งยวด ประกอบการสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้ก้าวทันสถานการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะการถือหลักการศึกษาตลอดชีวิตเป็นวิธีการพัฒนาตน เป็นคุณลักษณะที่จะทำให้พลเมืองอาเซียนมีความเข้มแข็ง เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ช่วยสร้างพลังความ เข้มแข็งให้ประชาคมได้เป็นอย่างดี และในขณะเดียวกันก็ต้องตระหนักในการแสวงหาโอกาสในการ พัฒนาตนเพื่อให้เข้าถึงความทัดเทียมกันทั้งด้านการพัฒนามนุษย์ สวัสดิการสังคมและความยุติธรรม ต่างๆ ด้วย เพื่อความกินดีอยู่ดีของตนและความผาสุกของประชาคมนั่นเอง (สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ข้อ ๑๐-๑๑)

๒.๗ มีความรับผิดชอบร่วมกันในฐานะเป็นสมาชิกของอาเซียนซึ่งมีสถานะเป็นองค์การตาม กฎหมาย ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ภายในองค์การเดียวกันเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่จะ นำพาองค์การนั้นๆ สู่ความเจริญอย่างยั่งยืน เพราะเมื่อประเทศอาเซียนมีข้อตกลงโดยผู้นำแต่ละ ประเทศจนเกิดกฎบัตรขึ้นมาใช้ร่วมกัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันย่อมเกิดขึ้นตามมา เมื่อเป็นเช่นนี้ ทุกความคิด ทุกการกระทำ ทุกคำพูด หรือทุกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยพลเมืองอาเซียน ย่อมมีผลต่อ สังคมอาเซียนด้วยกันเสมอ

กฎบัตรอาเซียนมุ่งให้ทุกภาคส่วนของสังคมได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมและได้รับ ผลประโยชน์จากกระบวนการรวมตัวและการสร้างประชาคมของอาเซียนโดยทั่วกัน โดยมีประชาชน เป็นศูนย์กลาง เพราะฉะนั้นประชาชนพลเมืองอาเซียนจะต้องตระหนักในเรื่องความรับผิดชอบร่วมกัน โดยเฉพาะความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในการสร้างสรรค์อาเซียนร่วมกันตามหลักการและกรอบกติกาที่ วางไว้ และความรับผิดชอบร่วมกันนี้จะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการร่วมมือกันปฏิบัติภารกิจ ต่างๆ ระหว่างกันได้อย่างดี ดังเช่น การแก้ปัญหาต่างๆ ที่ท้าทาย เช่น อาชญากรรมข้ามชาติและสิ่งทำ ทายข้ามพรมแดนอื่นๆ จะสามารถจัดการดูแล แก้ไขได้ตามหลักความมั่นคงที่ครอบคลุมทุกมิติ นั้น ต้องอาศัยสำนึกรับผิดชอบร่วมกันของพลเมืองอาเซียนทุกคน ซึ่งจะต้องไม่เพิกเฉยต่อสถานการณ์ที่ เป็นปัญหาต่างๆ ที่ตนประสบพบเห็น (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อ ๘ และ ๑๓)

๒.๘ เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคลและสังคมเนื่องจากอาเซียนมีความหลากหลายทาง วัฒนธรรมที่ชัดเจน การยอมรับความหลากหลายและเคารพซึ่งกันและกันเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่าง ยิ่ง เพราะจะนำมาสู่การให้เกียรติและความเข้าใจระหว่างกัน ซึ่งจะไม่เป็นอุปสรรคในการสร้างสรรค์ อาเซียนให้เป็นหนึ่งเดียวตามวิสัยทัศน์อาเซียนอันจะก่อให้เกิด “เอกภาพบนพื้นฐานความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นความสง่างามของภูมิภาคนี้

การเคารพความแตกต่างนี้ เป็นข้อหนึ่งในคุณสมบัติของ “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตย ๖ ประการ²⁷ หัวใจสำคัญอยู่ที่การเคารพ ซึ่งเกิดจากการยอมรับบนฐานความเข้าใจและให้เกียรติผู้อื่นนั่นเอง (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อ ๑๔)

๒.๙ ยึดมั่นหลักสามัคคีและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นจากคุณลักษณะต่างๆ ข้างต้นนั้น ภาพรวมคุณลักษณะของพลเมืองที่จะส่งเสริมการสร้างสรรค์ประชาคมอาเซียนร่วมกันนั้น อาจกล่าวได้ว่า ได้แก่ ความสามัคคีของสมาชิกในองค์กร ซึ่งเป็นผลจากคุณลักษณะข้ออื่นๆ ข้างต้นและทำที่ที่ดีงามต่อผู้อื่นซึ่งอาจมิใช่สมาชิกในองค์กรด้วยหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกันนั่นเอง คุณลักษณะนี้จะช่วยส่งเสริมวัตถุประสงค์ข้อสุดท้าย (ข้อ ๑๕) ของกฎบัตรอาเซียนได้เป็นอย่างดี นั่นก็คือ วัตถุประสงค์ที่ว่า “เพื่อธำรงไว้ซึ่งความเป็นศูนย์รวมและบทบาทเชิงรุกของอาเซียนในฐานะพลังขับเคลื่อนขั้นแรกของความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับหุ้นส่วนนอกภูมิภาคในภาพแบบของภูมิภาคที่เปิดกว้างโปร่งใสและไม่ปิดกั้น”

ในทางกลับกันหากพลเมืองอาเซียนขาดคุณสมบัติเรื่องความสามัคคี ย่อมยากที่จะมีเอกภาพยากที่จะเกิดความเป็นศูนย์รวมอันหนึ่งอันเดียว และส่งผลให้อ่อนด้อยพลังขับเคลื่อนต่าง ๆ เมื่อเป็นเช่นนั้นการสร้างความสัมพันธ์อันดีและความร่วมมือกับภูมิภาคอื่น ๆ ย่อมเป็นเรื่องยาก เพราะอาจไม่ได้รับการยอมรับเนื่องจากความอ่อนด้อย ลักษณะเช่นนี้ย่อมทำให้ประชาคมอาเซียนยากที่จะยืนหยัดอยู่อย่างยั่งยืนได้ เพราะฉะนั้น การสร้างปัจจัยทางคุณลักษณะของพลเมืองในเรื่องความสามัคคีและการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นจึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่ง

ส่วนที่สาม :คุณลักษณะของพลเมืองอาเซียนตามทฤษฎีพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร

ในฐานะที่อาเซียนเป็นองค์กรที่มีกฎหมายรองรับเป็นองค์กรระดับภูมิภาค ดังนั้น แนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรจึงสามารถใช้เป็นแนวทางในการสร้างเสริมคุณลักษณะของพลเมืองอาเซียนได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งจะได้กล่าวถึงเป็นประเด็นตามลำดับ ดังนี้

๓.๑ ความหมายของพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรนั้นจัดเป็นพฤติกรรมทางบวกของคนในองค์กรที่ผู้บริหารทุกองค์การต้องการให้เกิดขึ้นกับองค์การของตนจากการศึกษาและค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Organizational Citizenship Behavior-OCB) พบว่ามีผู้ศึกษาและให้ความหมายของคำว่า พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรไว้หลายท่านดังนี้

Organ ให้ความหมายว่าหมายถึง พฤติกรรมการให้ความร่วมมือที่สมาชิกมีให้แก่องค์กรซึ่งพฤติกรรมเหล่านั้นองค์กรไม่ได้ร้องขอและไม่ใช้การบังคับให้ทำรวมทั้งไม่ได้รับรองว่าจะให้ผลตอบแทนใดๆ โดยแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน²⁸ ได้แก่ พฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือ (Altruism) พฤติกรรมความสุภาพอ่อนน้อม (Courtesy) พฤติกรรมความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา (Sportsmanship)

²⁷ สุรศักดิ์ ปาเฮ, โครงการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ SMARTS III การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน, ๒๕๕๔, (The 3rd National and International SMARTS Conference) หน้า ๓๗๕. (ออนไลน์)

²⁸ Newstrom John w., @ Davis, Keith. Organizational behavior. Haman behavior at work (11thed), (New York: McGraw-Hill, 1991), p. 275.

พฤติกรรม การให้ความร่วมมือ (Civic Virtue) และ พฤติกรรม ความสำนึกในหน้าที่ (Conscientiousness) Borman และ Motowidlo กล่าวว่า พฤติกรรม การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร นั้นควรเป็นพฤติกรรมที่สนับสนุนองค์การ สังคม และสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา²⁹

Van ให้ความหมายว่าเป็นพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อองค์การและ/หรือเป็นการตั้งใจที่จะทำประโยชน์ให้แก่องค์การซึ่งเป็นสิ่งที่เขาตั้งใจจะทำเอง และพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นเหนือความคาดหวังที่ องค์การต้องการหรือคาดหวังไว้³⁰

Newstrom และ Davis ให้ความหมายว่า พฤติกรรม การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่ปฏิบัติโดยสมัครใจในแต่ละสถานการณ์ ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวจะช่วยสนับสนุน ให้เกิดความสำเร็จในองค์การ³¹

Moorhead และ Griffin ให้ความหมายว่า พฤติกรรม การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลในการสร้างสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดผลทางบวกต่อองค์การ³² จาก ความหมายของคำว่า พฤติกรรม การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรม การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ หมายถึง เป็นพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อองค์การและ/ หรือเป็นการตั้งใจที่จะทำประโยชน์ให้แก่องค์การซึ่งเป็นสิ่งที่สมาชิกในองค์การตั้งใจจะทำเอง และ พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นเหนือความคาดหวังที่องค์การต้องการหรือคาดหวังไว้ และเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม ความสัมพันธ์ทางสังคมความร่วมมือภายในองค์การ ปฏิบัติตนด้วยความเต็มใจเพื่อองค์การช่วย สนับสนุนให้เกิดความสำเร็จในองค์การ

๓.๒ ความสำคัญของพฤติกรรม การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การต่อการเป็นพลเมืองอาเซียน ในฐานะที่อาเซียนเป็นองค์การหนึ่ง พลเมืองอาเซียนจึงต้องตระหนักในการเป็นสมาชิกที่ดีของอาเซียน เพราะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต้องความก้าวหน้าของอาเซียน สอดคล้องกับ Smith et al. ที่ กล่าวไว้ว่า “พฤติกรรม การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การมีความสำคัญต่อองค์การเพราะเปรียบเสมือน ตัวหล่อลื่นเครื่องจักรทางสังคมในองค์การทำให้เกิดความยืดหยุ่นซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการทำงานใน สถานการณ์ที่ไม่อาจคาดเดาได้สามารถทำให้บุคคลจัดการสิ่งต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีในสถานการณ์ที่ต้อง มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน”³³

²⁹Motowidlo, S. J., & Van Scotter, J. R. Evidence that task performance should be distinguished from contextual performance. (*Journal of Applied Psychology*, 1994), p.p79, 475-480. (อ้างถึงใน Niehoff, 2001:4)

³⁰Van Dyne, L., Cummings, L. L., & Parks, J. M. Extra-role behaviors: In pursuit of construct and definitional clarity (A bridge over muddied waters). (Vol. 17): In L. L. Cummings & B. M. Staw (Eds.), *Research in Organizational Behavior*, (Greenwich, CT: JAI Press, 1995), pp.215-285.

³¹Newstrom และ Davis, Newstrom John w., & Davis, Keith. *Organizational behavior*. Haman behavior at work (11th ed), (New York: McGraw-Hill, 1997), p. 265.

³²Moorhead, Gregory, & Griffin, Ricky W. *organizational behavior: managing people and organizations* (4th ed.). (Boston: Houghtonmifflin, 2001), p.108.

³³Smith et al. *Organizational citizenship behavior: Its nature and antecedents*. (*Journal of Applied Psychology*, 1983). pp. 655-663.

ดังนั้น การส่งเสริมพัฒนาให้พลเมืองอาเซียนเข้าใจเกี่ยวกับการมีพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยจำต้องเข้าใจองค์ประกอบของพฤติกรรมนั้นแล้วนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือ ความสำเร็จขององค์กรนั่นเอง

๓.๓ ลักษณะพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรในแนวคิดเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรนั้น Williams และ Anderson³⁴ได้แบ่งแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรออกเป็น ๒ รูปแบบ คือพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรที่มุ่งสู่บุคคล (Organizational Citizenship Behavior Directed Toward Individuals-OCB-I) เป็นพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์เฉพาะหน้าต่อบุคคลเช่น การช่วยเหลือผู้อื่นในเรื่องที่เกี่ยวกับงานหรือปัญหาในงาน เป็นต้น และพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรที่มุ่งสู่องค์กร (Organizational - Citizenship Behavior Directed Toward Organization-OCB-O) เป็นพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรโดยทั่วไป ซึ่งจากรูปแบบของพฤติกรรม³⁵

การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรนี้อาจจำแนกพฤติกรรมได้ ๕ ลักษณะ³⁶ดังนี้

๓.๓.๑ พฤติกรรมให้ความช่วยเหลือ (Altruism) เป็นพฤติกรรมให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานเมื่อมีโครงการที่ยากลำบากเปลี่ยนวันหยุดให้กับเพื่อนร่วมงานอาสาที่จะช่วยเหลืองาน

๓.๓.๒ พฤติกรรมความสำนึกในหน้าที่ (Conscientiousness) เป็นความตั้งใจที่จะทำงานเหนือกว่าความต้องการในงานที่น้อยที่สุดเชื่อฟังกฎระเบียบตรงต่อเวลาไม่ขาดงานไม่ใช้เวลาในการปฏิบัติงานไปใช้ในเรื่องส่วนตัว

๓.๓.๓ พฤติกรรมให้ความร่วมมือ (Civic Virtue) เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมกับวิถีชีวิตขององค์กรเช่นการให้ความสนใจเกี่ยวกับการประชุมด้วยความสมัครใจอ่านประกาศต่างๆมากกว่าที่จะขวางทิ้งไปในเรื่องแจ้งให้ทราบทั่วไปอ่านบันทึกเก็บข้อมูลใหม่ ๆ

๓.๓.๔ พฤติกรรมความอดทนอดกลั้น (Sportsmanship) เป็นการสมัครใจหรือยินดีที่จะยอมรับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยปราศจากการบ่นและการมีพฤติกรรมตามคากล่าวที่ว่า “ยิ้มและอดทนในการทำงานไม่ค้นหาสิ่งที่มีผิดพลาดขององค์กร”

๓.๓.๕ พฤติกรรมการคำนึงถึงผู้อื่น (Courtesy) เป็นพฤติกรรมที่มุ่งแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลในการทำงานเช่นไม่ใช้อารมณ์เมื่อเกิดความขัดแย้งไม่ทำให้การทะเลาะเบาะแว้งขยายออกไปเมื่อมีการถกเถียงหรือยั่วจากบุคคลอื่น

๓.๔ คุณลักษณะของพลเมืองอาเซียนโดยประยุกต์จากพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรจากพฤติกรรมตามแนวคิดพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรข้างต้นนั้น อาจประยุกต์

³⁴Williams, L. J., & Anderson, Job satisfaction and organizational commitment as predictors of organizational citizenship and in-role behaviors. (*Journal of Management*, S. E. 1991) pp. 601–617.

³⁵ Williams, L. J., & Anderson, Job satisfaction and organizational commitment as predictors of organizational citizenship and in-role behaviors. (*Journal of Management*, S. E. 2002), pp. 93–108.

³⁶Greenberg, Hams & Baron, Roderick A Behavior in organization (6th ed.), (Upper Saddle River, NJ: Prentice-hall, 1997), p. 371.

เป็นคุณลักษณะของพลเมืองอาเซียนในฐานะที่อาเซียนเป็นองค์กรและพลเมืองอาเซียนเป็นสมาชิกขององค์กรได้ ดังนี้

๓.๔.๑ มีน้ำใจเอื้ออาทรระหว่างกันพลเมืองอาเซียนจะต้องเป็นผู้มีน้ำใจเอื้ออาทร คือ มีจิตพร้อมที่จะเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ แบ่งปัน ให้ความช่วยเหลือระหว่างกัน ในฐานะเป็นสมาชิกองค์กรเดียวกัน คุณลักษณะเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดภราดรภาพระหว่างกัน ซึ่งจะมีผลดี เช่น เมื่อมีปัญหาผิดพลาดหรือขัดแย้งใดๆ ก็สามารถให้อภัยกันได้หรือเมื่อสมาชิกประเทศไทยประสบภัยต่าง ๆ ก็มีน้ำใจช่วยเหลือกัน เป็นต้น

๓.๔.๒ สำนึกในหน้าที่ในฐานะเป็นพลเมืองอาเซียน กล่าวคือ พลเมืองอาเซียนจะต้องมีความสำนึกในหน้าที่ในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์กรนี้ โดยเฉพาะการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการก่อตั้งประชาคมอาเซียน เช่น ในด้านเศรษฐกิจ พลเมืองอาเซียนต้องประกอบอาชีพด้วยความสุจริตไม่ทำลายความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจในขณะเดียวกันต้องมีความสามารถที่หลากหลายส่งเสริมศักยภาพและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้องค์กรได้ ในด้านการเมืองและความมั่นคง พลเมืองอาเซียนต้องทำหน้าที่เป็นผู้รักษาสันติภาพให้องค์กร ไม่ปฏิบัติตนให้เกิดความเดือดร้อน วุ่นวาย บั่นทอนความมั่นคงของอาเซียน เป็นต้น

๓.๔.๓ มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนา พลเมืองอาเซียนต้องทำหน้าที่สร้างสรรค์พัฒนาร่วมกัน เพราะพลเมืองอาเซียนทุกคนย่อมได้รับผลทั้งทางบวกและทางลบของการเป็นประชาคมอาเซียนด้วยกัน เรียกว่า “ร่วมชะตากรรม” เดียวกัน เพราะฉะนั้น จะต้องมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนา ตลอดถึงการแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน ยกตัวอย่างเช่น การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในกฎบัตรอาเซียนซึ่งทุกข้อไม่อาจบรรลุได้หากขาดการมีส่วนร่วมของพลเมืองอาเซียน เป็นต้น โดยหลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมคือ “ความเป็นหนึ่งเดียวกัน” การขับเคลื่อนและการเปลี่ยนแปลงใดๆ เกิดขึ้นในประชาคมอาเซียน พลเมืองอาเซียนจะต้องมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนและการเปลี่ยนแปลงนั้นด้วยสำนึกแห่งการมีส่วนร่วมด้วยเสมอ คุณลักษณะเช่นนี้จะก่อให้เกิด “พลังสามัคคี” ที่จะส่งผลให้เกิดสันติสุขที่ยั่งยืนได้

๓.๔.๔ มีความอดทนอดกลั้นต่อสถานการณ์ ด้วยเหตุผลด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความแตกต่างทางสังคม ความแตกต่างทางการเมืองการปกครองและความแตกต่างอื่น ๆ อีกมากมายของพลเมืองอาเซียน รวมทั้งการที่ต่างก็พยายามสร้างความเข้มแข็งและความสามารถในการแข่งขันด้านต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมเป็นโอกาสที่จะนำไปสู่สถานการณ์ที่ต้องเผชิญหน้ากันได้เสมอ ซึ่งอาจนำมาสู่ความขัดแย้งกันและความผิดพลาดระหว่างกัน เป็นต้น เมื่อเกิดสถานการณ์ใดๆ ก็ตามที่บั่นทอน ทำลายสันติสุขในการเป็นพลเมืองอาเซียนด้วยกัน สมาชิกขององค์กรนี้จะต้องมีความอดทนอดกลั้นต่อสถานการณ์นั้น ๆ เสมอ จากนั้นก็ค่อย ๆ หาทางออกที่ดีที่สุด มีผลกระทบในทางลบต่อกันให้น้อยที่สุดเพื่อรักษาไว้ซึ่งความเป็นมิตรและความเป็นหนึ่งเดียวกัน คุณลักษณะเช่นนี้ ย่อมส่งผลให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยความเป็นมิตร ถ้อยทีถ้อยอาศัย ไม่เป็นศัตรูคู่อริกันนั่นเอง

๓.๔.๕ คำนึงถึงผู้อื่นเสมอ เนื่องจากการกระทำต่าง ๆ ของพลเมืองอาเซียนทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ย่อมมีผลกระทบตามลักษณะความเป็นหนึ่งเดียวกัน คือ ส่งผลถึงผู้อื่นด้วยเสมอ เพราะฉะนั้น การกระทำใดๆ จำเป็นต้องคำนึงถึงผู้อื่นด้วย ซึ่งอาจจะแบ่งลักษณะการคำนึงถึงผู้อื่นเป็น ๔ ลักษณะได้แก่

๑) การคำนึงถึงผู้อื่นโดยการระมัดระวังไม่ให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อผู้อื่น ไม่ทำลายสันติสุขของผู้อื่น

๒) การคำนึงถึงผู้อื่นโดยการยุติสิ่งที่ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อผู้อื่นที่เป็นอยู่ หยุดการกระทำที่บั่นทอนสันติสุขของผู้อื่น

๓) การคำนึงถึงผู้อื่นโดยการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบในทางบวกต่อผู้อื่น ส่งเสริมสันติสุขของผู้อื่น

๔) การคำนึงถึงผู้อื่นโดยการรักษาสิ่งที่ดีงามที่มีอยู่ให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคง ส่งเสริมความยั่งยืนของสันติสุขของผู้อื่น

การศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของพลเมืองอาเซียน โดยอาศัยแนวคิดพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การดังกล่าวมาเป็นแนวทางหนึ่งที่จะพัฒนาประชาชนในประชาคมอาเซียน ให้เป็นสมาชิกที่ดีของอาเซียนได้ เพราะภายในประชาคมอาเซียนนั้นประชาชนทุกคนถือเป็นสมาชิกของประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศอาเซียนก็เปรียบเสมือนทีมขนาดใหญ่ที่ประชาชนทุกคนต้องร่วมมือกันทำงานให้บรรลุเป้าหมายเดียวกันดังนั้นสมาชิกทีมหรือสมาชิกขององค์การก็ควรปฏิบัติตนให้เป็นสมาชิกทีมที่ดีและเป็นสมาชิกขององค์การที่ดีด้วย

๒.๙ การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building ASEAN Identity)

การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building ASEAN Identity) แผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ระบุถึงการสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเขียนไว้ว่า “อัตลักษณ์อาเซียนเป็นพื้นฐานด้านผลประโยชน์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเป็นตัวตนร่วมกัน จารีต ค่านิยม และความเชื่อ รวมทั้งความปรารถนาในฐานะประชาคมอาเซียน อาเซียนจะส่งเสริมการตระหนักรู้ และมีค่านิยมร่วมกันในความเป็นหนึ่งอันเดียวกันท่ามกลางความแตกต่างในทุกชั้นของสังคม”³⁷

คำว่า “อัตลักษณ์” หรือเอกลักษณ์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะที่เด่น หรือเฉพาะของคนกลุ่มหนึ่ง หรือชาติหนึ่ง อัตลักษณ์ของอาเซียน คือ ลักษณะที่เด่นหรือเฉพาะร่วมกันของประเทศสมาชิกอาเซียน ประเทศแต่ละประเทศที่เป็นสมาชิกอาเซียนต่างก็มีอัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์ของตน มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แต่ก็มีลักษณะเด่นหรือจำเพาะ และวัฒนธรรมที่ร่วมกันหรือคล้ายคลึงกัน ซึ่งควรจะเป็นวัฒนธรรมที่สอดคล้องกัน ซึ่งได้แก่ “จิตวิญญาณของอาเซียน – การเอื้ออาทร และแบ่งปันกัน” (Spirit of ASEAN – Caring and Sharing) เอกลักษณ์ของชาติไทยตามที่คณะกรรมการส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติให้ความหมายไว้ ได้แก่ ลักษณะที่เด่นและเฉพาะของคนไทย ซึ่งได้แก่ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ การสร้างอัตลักษณ์ของอาเซียน “จิตวิญญาณของอาเซียน – การเอื้ออาทรและช่วยเหลือกัน” จะต้องอาศัยความร่วมมือของประเทศสมาชิกอาเซียน ในการปลูกฝังจิตวิญญาณของอาเซียนซึ่งจะนำไปสู่อัตลักษณ์ของอาเซียน ศาสนาและวัฒนธรรมมีบทบาทที่สำคัญ แม้แต่ละประเทศจะนับถือศาสนาที่ต่างกัน แต่ทุกศาสนาก็มีเป้าหมายตรงกัน คือ ต้องการให้ศาสนิกชนของทุกศาสนาเป็นคนดี มีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน และช่วยเหลือกันทำประโยชน์ให้เพื่อนมนุษย์ สังคม และโลก

³⁷ แผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๘)

ศาสนิกชนของศาสนาต่างๆ จึงต้องมีความเข้าใจอันดีระหว่างกันร่วมมือกันในการนำพลังของศาสนา การป้องกันแก้ไขปัญหาสังคม ในการพัฒนาสังคมและการสร้างประชาคมอาเซียนโดยมีหลักการของศาสนสัมพันธ์ การส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนและความรู้สึกของการเป็นประชาคม ดำเนินการโดยกรมประชาสัมพันธ์ โครงการเพื่อสร้างการตระหนักรู้ของการเป็นประชาคมในกรอบอาเซียน เช่น จัดทำรายการโทรทัศน์และวิทยุอาเซียน ค่ายเยาวชนอาเซียน และกระทรวงวัฒนธรรมการส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนและความรู้สึกของการเป็นประชาคม อาเซียนมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนและความรู้สึกของการเป็นประชาคม โดยสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของ และการรวมตัวกันเป็นเอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย และส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในเรื่องวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ ศาสนาและอารยธรรมดำเนินการโดย กรมประชาสัมพันธ์ และกระทรวงวัฒนธรรมการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน อาเซียนมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน โดยส่งเสริมการสงวนและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาคมว่า จะส่งเสริมความตระหนักรู้และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่เป็นเอกลักษณ์ของภูมิภาค และความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรมและความแตกต่างทางวัฒนธรรมของประเทศสมาชิก รวมทั้ง ปกป้องความเป็นเอกลักษณ์ของมรดกทางวัฒนธรรมอาเซียนในภาพรวมโดยกระทรวงวัฒนธรรมร่วมกับหน่วยงานและทุกภาคส่วน ในสังคมอยู่ระหว่างการเตรียมพร้อมสังคมไทยสู่ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานกำหนดนโยบายและแนวทางการเตรียมความพร้อมของประชาชนในสังคมไทย โดยเฉพาะเยาวชน นักวิชาการ และผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้ปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมในทุกภาคส่วนสู่ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนโดยใช้มิติทางวัฒนธรรมในการสร้างความตระหนักรู้

การสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเป็นการสร้างพื้นฐานด้านผลประโยชน์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเป็นตัวตนร่วมกัน จารีต ค่านิยม และความเชื่อ รวมทั้งความปรารถนาในฐานะประชาคมอาเซียน อาเซียนจะส่งเสริม ตระหนัก และมีค่านิยมร่วมกันในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันท่ามกลางความแตกต่างในทุกชั้นของสังคม”

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนตั้งข้อสังเกต คนทั่วไปจะมีความรู้ ความเข้าใจ คำต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ไม่น้อยแค่นั้น (เช่น อัตลักษณ์ จารีต ค่านิยม ความเชื่อ) ว่า คำเหล่านี้เกี่ยวข้องกับคำบางคำที่ได้ยินกันบ่อย ๆ บ้างหรือไม่ เช่น อัตลักษณ์กับเอกลักษณ์ เหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร จารีตกับประเพณีเป็นสิ่งเดียวกันหรือไม่ ค่านิยมกับทัศนคติแตกต่างกันอย่างไร หลังจากไปหาความรู้มาพบว่าแต่ละคำมีความหมายพอสรุปได้ ดังนี้

๑. อัตลักษณ์ หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะของบุคคล สังคม ชุมชน หรือประเทศ เช่น เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนา เป็นต้น

๒. จารีต หมายถึง แบบแผนการประพฤติปฏิบัติที่สืบทอดกันมานาน มักถือเป็นกฎหรือระเบียบของสังคมและเกี่ยวข้องกับศีลธรรม ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูกสังคมตั้งข้อรังเกียจหรือมีบทลงโทษ เช่น เรื่องของความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง เป็นต้น

๓. ค่านิยม หมายถึง แนวคิดที่บุคคลในสังคมยึดถือเป็นเครื่องตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตนเอง เช่น ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น

๔. ความเชื่อ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมที่ยึดมั่นและยอมรับในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยจะเป็นสิ่งที่มีเหตุผลหรือไม่ก็ได้ เช่น ความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ เป็นต้น

จากความหมายและตัวอย่างที่กล่าวมาทำให้พอจะเข้าใจต่อไปได้ว่า การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน คือ การแสดงถึงความแตกต่างของอาเซียนกับประชาคมอื่นในส่วนที่เกี่ยวกับเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น ศาสนาและอื่น ๆ ข้อปฏิบัติของสังคม ค่านิยมที่เป็นลักษณะเฉพาะ รวมถึงการสร้างความรู้สึกนึกคิดที่สะท้อนถึงความเป็นประชาชนอาเซียน (ทำนองนั้น)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกำลังสนใจเฉพาะเสาของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ในที่นี้จึงเน้นการกล่าวถึงการสร้างอัตลักษณ์ในส่วนของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนเป็นสำคัญ เพื่อให้การสร้างอัตลักษณ์ของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนมีความเป็นได้ยิ่งขึ้น อาจเริ่มจากการสำรวจจารีต ค่านิยม ความเชื่อเสียก่อนว่า ในบรรดาประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งหมด มีจารีต ค่านิยม และความเชื่อใดที่สอดคล้องต้องกันหลาย ๆ ประเทศบ้าง มีจารีต ค่านิยม และความเชื่อใดที่ขัดแย้งกันในแต่ละประเทศบ้าง รวมถึงมีจารีต ค่านิยม และความเชื่อใดที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงในแต่ละประเทศบ้าง ซึ่งผลการสำรวจนี้จะช่วยให้เห็นภาพที่ชัดเจนว่าอัตลักษณ์ร่วมของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนมีอะไรบ้าง ขัดแย้งกัน และแตกต่างกันในเรื่องใดบ้าง โดยในส่วนที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมกันนั้นก็ย่อมเป็นอัตลักษณ์ของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนด้วยเช่นกัน

ในส่วนที่สำรวจแล้วพบว่ามีความแตกต่างกัน ประชาคมอาจจะเลือกความแตกต่างทางจารีต ค่านิยม และความเชื่อบางประการของบางประเทศในด้านที่ดีและมีประโยชน์มาเผยแพร่ให้ทั่วถึงกัน ในประชาคมเพื่อให้กลายเป็นอัตลักษณ์ร่วมกันต่อไป เช่น เผยแพร่และส่งเสริมค่านิยมเรื่องการตรงต่อเวลาซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของบางประเทศให้กับประเทศอื่น ๆ ที่ยังไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ให้ทุกประเทศในประชาคมเห็นประโยชน์และความจำเป็นของการตรงต่อเวลาและนำไปปฏิบัติร่วมกันทั้งประชาคม เป็นต้น และในที่สุดการตรงต่อเวลาก็จะเป็นอีกหนึ่งอัตลักษณ์ของประชาคมไปได้ ในขณะที่ที่สุดการตรงต่อเวลาก็จะเป็นอีกหนึ่งอัตลักษณ์ของประชาคมไปได้ ในขณะที่ที่สุดการตรงต่อเวลาก็จะเป็นอีกหนึ่งอัตลักษณ์ของประชาคมไปได้ ในขณะที่ที่สุดการตรงต่อเวลาก็จะเป็นอีกหนึ่งอัตลักษณ์ของประชาคมไปได้ ในขณะที่ที่สุดการตรงต่อเวลาก็จะเป็นอีกหนึ่งอัตลักษณ์ของประชาคมไปได้

นอกจากนี้ ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนอาจร่วมมือกันสร้างพื้นที่ให้ประชาชนอาเซียนมีส่วนร่วมในการสร้างอัตลักษณ์ไปด้วยกัน เช่น ร่วมกันจัดตั้งสถาบันเสริมสร้างอัตลักษณ์ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน และเปิดโอกาสให้ประชาชนจากทุกประเทศได้ใช้ชีวิตร่วมกันในสถาบันภายในระยะเวลาที่เหมาะสม เพื่อสร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างกัน และไม่เฉพาะในเรื่องของจารีต ค่านิยม และความเชื่อเท่านั้น แต่รวมถึงทุกด้านที่เกี่ยวกับมิติทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งการสร้างพื้นที่ในลักษณะนี้จะช่วยให้ประชาชนจากประเทศต่าง ๆ มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ยอมรับในอัตลักษณ์ที่แตกต่างระหว่างกันมากขึ้น และอาจจะเกิดลักษณะเฉพาะกลุ่มบางอย่างจากการรวมตัวกันของประชาชนจากหลาย ๆ ประเทศที่จะพัฒนาต่อยอดไปเป็นอัตลักษณ์ใหม่ ๆ ของประชาคมได้อีกด้วย

๒.๑๐ แนวทางการสร้างความเป็นพลเมืองอาเซียน

การสร้างความเป็นพลเมืองอาเซียน เป็นเรื่อง que ทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมกันทา เพราะภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมล้วนได้รับผลจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สรุปเป็นขั้นตอนได้ ดังนี้

๒.๑ การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเป็นพลเมืองอาเซียน ซึ่งทัศนคตินั้นมีองค์ประกอบ ๓ ด้าน ได้แก่

๒.๑.๑ องค์ประกอบเชิงความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective Component) จะต้องสร้างความรู้สึกที่ดีในการเป็นพลเมืองอาเซียน ลดความรู้สึกชิงชัง ขัดแย้ง และความเคียดแค้นกับเรื่องราวในอดีตต่างๆ ระหว่างกัน แต่ส่งเสริมความพึงพอใจ ความภาคภูมิใจในการเป็นพลเมืองอาเซียนซึ่งจะต้องร่วมกันสร้างสรรค์ภูมิภาคนี้ด้วยกัน

๒.๑.๒ องค์ประกอบเชิงปัญญาหรือการรู้คิด (Cognitive Component) จะต้องสร้างเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมา ความสำคัญและความจำเป็น รวมทั้งคุณค่าในการเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียนในฐานะพลเมืองอาเซียนให้แก่ชาวอาเซียนโดยทั่วกัน

๒.๑.๓ องค์ประกอบเชิงพฤติกรรม (Behavioral Component) จะต้องมีการสร้างแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองอาเซียนร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การแสดงออกถึงความเอื้ออาทรกัน การแสดงออกถึงการยอมรับความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม และการเคารพซึ่งกันและกัน เป็นต้น

๒.๒ การสร้างกระบวนการในการสร้างเสริมความเป็นพลเมือง ซึ่งจะต้องอาศัยกระบวนการต่างๆ ที่สอดคล้องกับ ๓ เสาของประชาคมอาเซียน ดังนี้

๒.๒.๑ กระบวนการทางการเมืองและความมั่นคงที่สนับสนุนส่งเสริมประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (APSC) โดยมุ่งสร้างสรรค์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองอาเซียนในด้านนี้ของประชาชนในแต่ละประเทศ เช่น รักความสงบ แก้ปัญหาด้วยสันติวิธี เคารพกฎกติการะหว่างกัน เป็นต้น

๒.๑.๒ กระบวนการทางเศรษฐกิจที่สนับสนุนส่งเสริมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในขณะที่เดียวกันก็สร้างสรรค์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองอาเซียนในด้านเศรษฐกิจเพื่อให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายด้านเศรษฐกิจด้วย เช่น ความเชี่ยวชาญทางด้านอาชีพและความตระหนักรู้ในการเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นต้น

๒.๓.๓ กระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม ที่สนับสนุนส่งเสริมประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน(ASCC) ซึ่งจะต้องมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองอาเซียนที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เช่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความรับผิดชอบต่อสังคม ความเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคลและสังคม คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ความมีน้ำใจเอื้ออาทรและความสามัคคี รักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้นทั้งนี้ ในการสร้างเสริมทัศนคติที่ดีนั้น จำเป็นต้องอาศัยการดำเนินงานทั้งโดยองค์กรหรือหน่วยงานที่มีบทบาทหลัก และกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งอาจจำแนกเป็นภาคส่วนทางสังคม ดังนี้

๑. ภาครัฐ โดยรัฐบาล กระทรวง กรมและหน่วยงานต่างๆ เช่นกรมอาเซียนกระทรวงต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จะต้องมึนโยบายที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนการสร้างความเป็นพลเมืองอาเซียน

๒. ภาคเอกชนโดยองค์กร บริษัทและห้างร้านต่างๆ จะต้องมีแนวทางและกิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกในองค์กรของตนมีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นพลเมืองอาเซียนและเป็นพลังขับเคลื่อนหน้าที่นี่ร่วมกับภาครัฐและภาคประชาชน

๓. ภาคประชาชน โดยสถาบันครอบครัว กลุ่มชาวบ้าน องค์กรชุมชน ท้องถิ่น องค์กรอิสระต่างๆ จะต้องมีการบูรณาการสร้างเสริมทัศนคติที่ดีต่อการเป็นพลเมืองอาเซียนไว้ในกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องและมีส่วนร่วมกับภาครัฐ

พลเมืองอาเซียนอาจมีความหลากหลายในทางสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อและวิถีชีวิตแต่ด้วยแนวโน้มอนาคตที่ต้องอยู่ภายใต้กฎกติกาเดียวกันในฐานะเป็นพลเมืองของภูมิภาคนั้น จำเป็นต้องร่วมกันแสวงหาจุดร่วมและสร้างสรรค์ให้เป็นคุณลักษณะประจำของพลเมืองอาเซียนซึ่งจะต้องส่งเสริมและพัฒนาาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแท้จริง

๒.๑๑ การศึกษาอาเซียน

การให้ความสำคัญกับการศึกษา อาเซียนมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการให้ความสำคัญกับการศึกษาโดยเน้นการบูรณาการด้านการศึกษาให้เป็นวาระการพัฒนาอาเซียน การสร้างสังคมความรู้ โดยส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง ส่งเสริมการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัย และการสร้างความตระหนักรู้เรื่องอาเซียนในกลุ่มเยาวชน ผ่านการศึกษาและกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างอัตลักษณ์อาเซียนบนพื้นฐานของมิตรภาพ ความร่วมมือซึ่งกันและกัน กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการด้านการให้ความสำคัญกับการศึกษา โดยจัดทำแผนยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านการศึกษา และได้ดำเนินงานเกี่ยวกับการเข้าสู่ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนบางส่วนไปบ้างแล้ว เช่น การหารือเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภูมิภาค

แผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนระบุถึงการพัฒนามนุษย์ไว้ว่า “อาเซียนจะส่งเสริมความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดยประชาชนเข้าถึงโอกาสอย่างเที่ยงธรรมในการพัฒนามนุษย์ ส่งเสริมและลงทุนในด้านการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การฝึกอบรมและการเสริมสร้างขีดความสามารถ ส่งเสริมนวัตกรรมและการประกอบการ ส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษ เทคโนโลยีสารสนเทศวิทยาศาสตร์เชิงประยุกต์และเทคโนโลยีในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ”³⁸

๒.๑๒ ทักษะกระบวนการของนักศึกษาอาเซียน

หากพิจารณาการประเมินผลของนานาชาติ พบว่าไทยอยู่ลำดับที่ ๕๐ ของการประเมิน PISAซึ่งประเมินศักยภาพและการใช้ความรู้ ทักษะที่เรียนมาใช้ในชีวิตจริงมากน้อยเพียงใด ซึ่งใช้การประเมิน ๓ ด้าน คือ การอ่าน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ซึ่งพบว่าไทยอยู่ลำดับที่ ๕๐ จาก ๖๕ ประเทศทักษะอาเซียนมุ่งพัฒนาทักษะ ๕ ด้านดังนี้

³⁸ แผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๘)

๑. การพัฒนาทักษะการสื่อสาร (Communication Skill) ในที่นี้หมายถึงการสื่อสารกับชาวต่างชาติ ซึ่งจะต้องใช้กรอบด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านการศึกษา ก็คือ ภาษาอังกฤษ ผู้เขียนเป็นครู และผู้บริหารมานานร่วม ๔๐ ปี มีข้อเสนอแนะว่าควรเริ่มที่การจัดการบริหารจัดการด้านการเรียน การสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนเสียใหม่ เน้นไปที่การสอนของครูโดยให้เน้นการปฏิบัติการทางภาษาให้เข้มข้น คือ ฟังพูด ฟังปฏิบัติ และโต้ตอบภาษาอังกฤษครูไทยกับครูต่างชาติ หรือกับนักเรียนด้วยกัน เมื่อนักเรียนกล้าที่จะพูดสื่อสารแล้ว ปัญหาการเรียนภาษาอังกฤษน่าจะลดลงถ้าจะพูดภาษาเพื่อบ้านอื่นๆ ยิ่งน่าห่วง อย่าลืมน่าว่าประชากรของอาเซียนรวมแล้วประมาณ ๖๐๐ ล้านคน พูดภาษามลายูราวๆ ๓๐๐ ล้านคน ครึ่งหนึ่งของประชากร แต่น้อยนักในโรงเรียน และมหาวิทยาลัยต่างๆ เปิดสอนภาษามลายูอย่างจริงจัง สาเหตุหลักๆ น่าจะอยู่ที่คนไทยมีอคติกับภาษาประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ ภาษาลาว เขมร พม่า ที่อยู่ติดชายแดนไทย คนของประเทศเหล่านี้มาทำงานในไทยนับล้านคน เราสื่อสารไม่ได้แต่เขาก็สื่อสารกับคนไทยได้ คิดแก้ไขปัญหาดังกล่าวน่าจะแก้ไขได้ คือ ลดอคติ หักดิบตนเอง ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องเปิดใจ เปิดตาและเปิดหู เปลี่ยนวิธีสอนในห้องเรียนของครู เน้นสอนนอกห้องเรียนทำกิจกรรมกับนักเรียนประเทศเพื่อนบ้านให้มากขึ้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีโรงเรียนหลายโรงเรียนทำอยู่แล้ว และทำได้ดีทีเดียว ซึ่งสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานก็สนับสนุนเต็มที่ แต่ผู้เขียนคิดว่าที่ผู้บริหารโรงเรียนบางโรงเรียนยังไม่เห็นความสำคัญของทักษะด้านนี้

๒. การพัฒนาทักษะการคิด (Thinking Skill) การส่งเสริมทักษะการคิด ถ้าดูหลักสูตรปี ๒๕๕๑ เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมการคิด และวิเคราะห์ให้ผู้เรียนมากที่สุดหลักสูตรหนึ่ง แต่ปัญหามีอยู่ว่าครูผู้สอนได้นำไปประยุกต์ใช้มากน้อยแค่ไหน มีผู้ใหญ่ทางการศึกษาหลายท่านให้ข้อคิดว่า ควรลดชั่วโมงเรียนลง ลดการเรียนในห้องเรียน และให้เวลาที่เหลือเด็กได้เรียนรู้นอกห้องเรียน ทำกิจกรรมทำโครงการต่างๆ กิจกรรมเหล่านี้สามารถส่งเสริมทักษะการคิดของผู้เรียนได้ดี และทุกวันนี้เด็กไทยเรียนในชั้นเรียนมากเกินไป³⁹ จึงไม่มีเวลาเรียนรู้ทักษะอื่นๆ ปัญหาซ้ำซ้อนผลสัมฤทธิ์ต่ำ เด็กไม่กล้าคิด ไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น มีมหาลัยและโรงเรียนหลายแห่งเน้นการสอนในห้องเรียนเหมือนประถม มัธยม อาจารย์ยืนหน้าห้องและบอกให้ผู้เรียนจดที่ลวดรรคห้ามถามห้ามเถียงและห้ามคิดต่างจากครู-อาจารย์⁴⁰ ถ้าย้อนไปดูทักษะที่เกี่ยวข้องกับการคิดมากที่สุด คือ ทักษะการอ่าน ทักษะคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ๓ ทักษะนี้ PISA นำมาประเมินนักเรียนระดับนานาชาติ พบว่าการอ่านของเด็กไทยคะแนนเฉลี่ย ๔๒๑ อยู่ระดับที่ ๔๗-๕๑ จาก ๖๕ ประเทศ เด็กไทยนำทักษะการอ่านไปใช้ในชีวิตรจริงร้อยละ ๔๓ อยู่ลำดับที่ ๕๙ ด้านคณิตศาสตร์คะแนนเฉลี่ยนานาชาติ ๔๙๖ ของเด็กไทยอยู่ที่ร้อยละ ๕๒.๕ ต่ำกว่าระดับพื้นฐานอยู่ลำดับที่ ๕๐ และมีนักเรียนจากโรงเรียนสาธิตต่างๆ ที่มีคะแนนเทียบเคียงกับนานาชาติ ศธ. ลองให้ครูต่างๆ ดูงานสอนคณิตศาสตร์ในโรงเรียนสาธิตบ้าง

³⁹ภาวิช ทองโรจน์, การเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาของไทย เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน, (ออนไลน์): เข้าถึงข้อมูล, (<http://w.w.w.addkute3.com/pcontent/uploads/2012/11/สืบค้นเมื่อ๒๕ กันยายน ๒๕๕๔ ๒๕๕๖>)

⁴⁰สมพงษ์ จิตระดับ, การเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาของไทย เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน, (ออนไลน์): เข้าถึงข้อมูล, (<http://w.w.w.addkute3.com/pcontent/uploads/2012/11/สืบค้นเมื่อ๒๕ กันยายน ๒๕๕๔๒๕๕๕>)

น่าจะดี เพื่อผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาคณิตศาสตร์ได้ดีขึ้น สุดท้ายด้านวิทยาศาสตร์ พบว่าเด็กไทยต่ำกว่า คะแนนเฉลี่ยนานาชาติอยู่ลำดับที่ ๔๗-๔๘ และการนำไปใช้ในชีวิตจริงอยู่ลำดับที่ ๕๑ ละยังพบว่า นักเรียนจากโรงเรียนสาธิตมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับนานาชาติ จะเห็นได้ว่าทักษะใน ๓ วิชาที่มีส่วนในการ ส่งเสริมการคิดของนักเรียนในไทยต่ำกว่าสากลทั้งสิ้น ผู้เขียนขอเสนอแนะว่า ควรเอาจริงเอาจังกับ ๓ วิชานี้ และควรมีโครงการต่างๆ ให้เด็กได้คิด ได้ทำ เด็กก็จะมีประสบการณ์ในการคิดสร้างสรรค์งาน หลังจากนั้นแล้วนักเรียนก็จะคิดวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการคิด

๓. การพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วม (Participation Skill) ทักษะการมีส่วนร่วม คือร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมภูมิใจ คนไทย สังคมไทยมักจะมีปัญหาโดยตลอด ซึ่งตามโครงสร้างของหลักสูตร การศึกษาของไทยนอกจากในกลุ่มสาระทั้ง ๘ สาระแล้ว แต่กลุ่มของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกลุ่ม หนึ่งที่เอื้อกับผู้เรียนเนื่องจากขาดกำลังครู หรือปัจจัยอื่นๆ ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้เรียนนั้น ครูจะต้องเข้าใจก่อนว่าเป็นการเรียนรู้จากการกระทำ (Learning by Doing) ซึ่งเป็นพื้นฐานการพัฒนา ผู้เรียน ด้านการเรียนที่ดึงความสามารถของผู้เรียนออกมา (Active Learning) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการ จัดกิจกรรมการสอนมากขึ้น ครูจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนแก้ปัญหามากขึ้น เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เรียกการเรียนรู้แบบนี้ว่าการเรียนรู้โดยการแก้ปัญหา (Problem Solving) และเรียนรู้โดยการร่วมมือ กัน (Cooperative learning)

สรุปว่าการพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วม เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เกี่ยวข้องควรขับเคลื่อนให้เป็นจริง เป็นจังมากกว่านี้ เพราะเป็นการพัฒนาคนด้านความรู้ ทักษะคิด และทักษะได้เป็นอย่างดี เพราะทักษะ การมีส่วนร่วมเป็นการฝึกผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง และทักษะนี้เป็นทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเป็น อย่างมาก

๔. การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา (Problem Solving Skill) ด้านทักษะการแก้ปัญหา ผู้เขียนคิดว่าเป็นทักษะที่สำคัญมากทักษะหนึ่งของนักเรียนไทย เรามักจะได้ยินได้ทราบตามข่าวต่างๆ ว่าเด็กไทยประสบปัญหาทั้งในด้านครอบครัว ด้านส่วนตัว ด้านการเรียนแล้ว นักเรียนเหล่านั้นตัดสินใจ ทำร้ายตนเองอยู่เสมอ ซึ่งที่จริงแล้วทุกคนมีปัญหาทั้งสิ้น แต่ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละคนจะนำปัญหาเหล่านั้นมา แก้ไขอย่างไร เด็กไทย หรือคนไทยพร้อมแล้วหรือยังที่จะเผชิญปัญหา และโดยเฉพาะพร้อมที่จะ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแค่ไหน ฉะนั้นสถานศึกษาต่างๆ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดหลักสูตร หรือกิจกรรมที่ใช้กระบวนการแก้ปัญหาสอดแทรก หรือบูรณาการในเนื้อหา และเน้นย้ำครูผู้สอนให้ เพิ่มทักษะการแก้ปัญหาให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย ทักษะการแก้ปัญหา มี ๒ แบบ ผู้เขียนขอเสนอแนะ ดังนี้

๔.๑ ปัญหาระยะสั้น คือ ปัญหาที่เกิดเฉพาะหน้า ต้องอาศัยความสามารถ ไหวพริบ และ การตัดสินใจที่ฉะฉาน ถูกต้อง แม่นยำ ซึ่งครูจะต้องกำหนดปัญหาแล้วให้นักเรียนคิดแก้ปัญหาดังกล่าว โดยใช้กระบวนการกลุ่มหรือเดี่ยวก็ได้

๔.๒ ปัญหาระยะยาว คือ ปัญหาที่ต้องอาศัยหลักการหรือรูปแบบแนวทางในการแก้ปัญหา ควรใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดการเรียนรู้ใช้การมีส่วนร่วมในการแก้ไข และเวลาในการแก้ไขหรือ ตัดสินใจก็จะใช้เวลามากขึ้น

ดังนั้น ทักษะการศึกษาของอาเซียนควรมี ๓ ทักษะ คือ ๑) ทักษะในการค้นหาข้อมูล ทักษะ นี้ นักเรียนจะต้องอ่านเป็นหลัก ซึ่งการอ่านของเด็กไทย คนไทยอยู่ในระดับต่ำมาก ครูจะต้องปลูกฝังให้

นักเรียนมีพฤติกรรมอยากรู้ อยากเห็น บรรณานาจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่หลากหลาย ๒) ทักษะในการคิดเชิงวิเคราะห์ ผู้เรียนจะต้องเข้าใจสถานการณ์ด้วยการแยกส่วนประกอบออกมาเป็นส่วนๆ มีการเรียบเรียงที่มาของปัญหา หรือสถานการณ์อย่างมีระบบ สามารถเปรียบเทียบคุณลักษณะการคิดเชิงหลักการ เป็นทักษะในการวิเคราะห์ปัญหา สามารถบอกถึงรูปแบบการเกิดปัญหา ผู้เรียนจะต้องใช้เหตุและผลที่สร้างสรรค์มีหลักการ

๕. การพัฒนาทักษะจิตสาธารณะ (Public mind Skill) ด้วยสภาพทางสังคมที่สับสนยุ่งเหยิงสลับซับซ้อน ผู้คนนิยมฟุ้งเฟ้อ เห็นแก่ตัว ยึดวัตถุนิยมเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตจนลืมนายของวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิม ฉะนั้น การส่งเสริมและพัฒนาทักษะด้านจิตสาธารณะ ซึ่งการส่งเสริมทักษะนี้ ครูต้องสอดแทรกทักษะนี้ในเนื้อหา และกิจกรรมทุกชั่วโมงเรียนของเด็กอย่างจริงจังถ้าทำได้ เพราะทักษะจิตสาธารณะเป็นพฤติกรรมของนักเรียนที่ทำให้มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามมีน้ำใจพร้อมที่จะแบ่งปันความสุขให้กับผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

การปลูกฝังทักษะจิตสาธารณะผู้เขียนขอเสนอแนวทางการประเมินผู้เรียนให้กับครู-อาจารย์นำไปใช้กับผู้เรียน ดังนี้

๑. ต้องเป็นผู้ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ไม่นิ่งดูตาย
 ๒. เป็นผู้ไม่เห็นแก่ตัว ไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง ไม่เอาเปรียบผู้อื่น พร้อมเคารพสิทธิเสรีภาพผู้อื่น
 ๓. เป็นผู้ที่เข้าใจผู้อื่น ไม่ดูถูกและทับถมผู้อื่น ไม่ซ้ำเติมผู้อื่น
 ๔. เป็นผู้ที่มีใจกว้าง ยอมรับฟังผู้อื่น และแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อย่างเสมอ
 ๕. เป็นผู้ที่คาดการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถหาแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้
- ท้ายสุดนี้ การพัฒนาใน ๕ ทักษะข้างต้น จะเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างคนรุ่นใหม่ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงก่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘ และเข้าสู่มาตรฐานสากล⁴¹

ทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ (๒๑ stcentuy Skill) ไม่ได้มีไว้สำหรับนักเรียนนักศึกษาเท่านั้น แต่เอาไว้พัฒนาบุคลากรด้วย เป้าหมายเพื่อสร้างคนให้มีคุณภาพ มีคุณค่าเป็นที่ยอมรับสามารถทำงานและใช้ชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ได้โดยไม่ตกยุค ลักษณะของคนเช่นนั้นเป็นอย่างไร นอกจากการมีความรู้ในวิชาหลัก (Core Subjects) แล้ว จะต้องรู้ในลักษณะสหวิทยาการ (Interdisciplinary) และต้องมีความรู้รอบตัวด้านอื่นๆ ด้วย เช่น Global Awareness เศรษฐกิจ การเงิน การประกอบธุรกิจ หน้าที่พลเมือง สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น นอกจากนี้ต้องมีทักษะชีวิตและทั้งศาสตร์และศิลป์ ทักษะทางสังคม การมองโลกในแง่ดี การควบคุมอารมณ์ ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น มีภาวะผู้นำ รู้จักการให้ ทำดีโดยไม่หวังผลตอบแทนการเรียนรู้ ต้องเรียนกันตลอดชีวิต ดังนั้น ต้องมีทักษะการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมใหม่ (learning and Innovation Skill) มั่นฝึกฝน พัฒนาตัวเองเรียนให้เกิดทักษะ เรียนโดยปฏิบัติ (learning by doing) การคิดวิเคราะห์ เรียนรู้วิชาแก้ปัญหา มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะแห่งความร่วมมือ หรือเรียกง่ายๆ ว่า ต้องมี ๔C คือ Communication, Collaboration, Creativity และ Critical Thinking และที่ขาดไม่ได้คือ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills)

⁴¹ (ที่มา: มติชนรายวัน ๔ สิงหาคม ๒๕๕๖)

จากการศึกษาบทความ เรื่อง Twenty-First Century Student Outcomes and Support Systems ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบลักษณะของนักเรียนในศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งแสดงโมเดลเป็นรูป “รุ้ง” ดังภาพข้างต้น ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ของนักเรียนในศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อก้าวสู่ความสำเร็จในการทำงานและชีวิต ดังนั้น ครูควรจัดการศึกษาอย่างไรเพื่อรองรับในยุคแห่งศตวรรษนี้ ปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๕๕ (ค.ศ. ๒๐๑๒) โลกกำลังก้าวเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ ๒๒ แต่ทว่ากระแสการจัดการเรียนรู้เพื่อรองรับศตวรรษที่ ๒๑ยังเป็นสิ่งที่นิยม ทันทสมัย และให้ความสำคัญอยู่ ณ ขณะนี้ ไม่น้อยกว่าการขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนและการศึกษาระดับสากล (World Class Education) บทความเรื่อง “Twenty-First Century Student Outcomes and Support Systems” สะท้อนให้เห็นว่าเด็กในศตวรรษที่ ๒๑นี้ควรมีความรู้ ความสามารถ และทักษะจำเป็นอะไรบ้าง ตลอดจนสิ่งต่างๆ ที่เป็นปัจจัยสนับสนุนที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ดังกล่าว ดังนั้น จึงเป็นแนวคิดมาสู่ครูผู้ปฏิบัติที่จะต้องปฏิรูปหลักสูตรให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี ดังจะกล่าวต่อไปนี้

องค์ความรู้หลัก (Core subjects) ที่มีความสำคัญในการจัดการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ ๒๑ ประกอบไปด้วย ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาแม่ (English) ทักษะการอ่าน (Reading) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และได้รับความรู้ต่างๆ มากมายเพิ่มเติม โดยเชื่อว่าการอ่านเป็นทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ทักษะการใช้ภาษาอื่นๆ (Language Arts) ได้แก่ การฟัง การพูด และการเขียน ภาษาต่างประเทศ (World Language) ศิลปะ (Arts) คณิตศาสตร์ (Mathematics) เศรษฐศาสตร์ (Economics) วิทยาศาสตร์ (Science) ภูมิศาสตร์ (Geography) ประวัติศาสตร์ (History) การปกครองและหน้าที่พลเมือง (Government and Civics) สาขาวิชาในกลุ่มสังคมศาสตร์ (Social Science) ดังกล่าวมานี้ แตกต่างจากวิชาสังคมศาสตร์ (Social Studies) ซึ่งว่าด้วยเรื่องวิถีการดำเนินชีวิต (Way of life) ของมนุษย์ สิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีประเด็นสำคัญในยุคศตวรรษที่ ๒๑ ที่จำเป็นต้องบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนโดยถักทอหรือประสานไปพร้อมกับองค์ความรู้หลัก จำแนกออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ความตระหนักเกี่ยวกับโลก (Global Awareness) ๒) ความรู้ความเข้าใจด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economics, Business and Entrepreneurial Literacy) ๓) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง (Civic Literacy) ๔) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพ (Health Literacy) ๕) ความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Literacy) นอกจากนี้ยังมีทักษะที่ต้องบูรณาการผสมผสานในการเรียนการสอนในองค์ความรู้วิชาหลักควบคู่ไปกับ ๕ ประเด็นสำคัญในยุคศตวรรษที่ ๒๑ ดังนี้

๑. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation) ในศตวรรษที่ ๒๑ ได้แก่ ๑) นวัตกรรมและการสร้างสรรค์ (Creativity and Innovation) ประกอบด้วยความคิดสร้างสรรค์การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ และการนำนวัตกรรมไปใช้ ๒) การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ประกอบด้วยการมีเหตุผล การคิดอย่างเป็นระบบ การตัดสินใจ และการแก้ปัญหา ๓) การสื่อสารและการร่วมมือกัน (Communication and Collaborative) ประกอบด้วยการสื่อสารที่ชัดเจนและการร่วมมือกับผู้อื่น

๒. ทักษะด้านข้อมูลข่าวสาร สื่อ และเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills) ประกอบด้วย การอ่านออกเขียนได้ด้านข้อมูลข่าวสาร สื่อ และ ICT (Information, Communications and Technology)

๓. ทักษะชีวิตและการประกอบอาชีพ (Life and Career Skills) เด็กในศตวรรษที่ ๒๑ ควร มีทักษะที่ยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้ริเริ่มและเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง มีทักษะทางสังคมและก้าวข้าม วัฒนธรรม มีความรับผิดชอบและสามารถผลิตสร้างสรรค์งานได้ ตลอดจนมีความเป็นผู้นำและ รับผิดชอบต่อสังคม ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑⁴²

สรุปได้ว่า เยาวชนไทยต้องมีทักษะ ๒ ประการ ได้แก่ ทักษะพื้นฐานสื่อสารอย่างน้อย ๒ ภาษา (ภาษาอังกฤษ + ภาษาอาเซียนอื่นๆ) มีทักษะการใช้เทคโนโลยี ดำรงชีวิตและทำงาน สามารถ ทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีทักษะในการแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี และทักษะการเรียนรู้และพัฒนาตน ได้แก่มีทักษะในการแสวงหาความรู้ และเรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะการคิด (วิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัย วิจารณ์ และสร้างสรรค์) มีทักษะในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำเสนอผลงาน)

๒.๑๓ ทักษะด้านเจตคติ

ด้านเจตคติ นักศึกษาควรมีลักษณะ ๓ ประการ ได้แก่ ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และ ภูมิปัญญาอาเซียน ตระหนักและรับผิดชอบต่อส่วนรวมในฐานะ พลเมืองอาเซียน การเตรียมความพร้อมของภาคราชการ วิทยาลัยฯ คือระบบราชการไทยมีความเป็น สากในการส่งเสริม สนับสนุนการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้วยความเป็นมืออาชีพ กล่าวคือ เรื่องความ เป็นสาก เรื่องของการสนับสนุน เรื่องของความเป็นมืออาชีพจากวิทยาลัยฯดังกล่าวนี้ ก็นำมาสู่พันธ กิจ ๙ ด้าน ดังนี้

- การเตรียมความพร้อมในด้านบุคลากร ทั้งทักษะ ทักษะคนดี และสมรรถนะ
- การเตรียมความพร้อมในด้านงบประมาณ
- การเตรียมความพร้อมในด้านองค์กร
- การเตรียมความพร้อมในการจัดทำยุทธศาสตร์
- การเตรียมความพร้อมโดยมีกลไกควบคุม ตรวจสอบ ประเมินผล
- มีความคืบหน้าในการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ที่รับผิดชอบในแผนงานของ

ประชาคมอาเซียน

- การประชาสัมพันธ์ การเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเตรียม ความพร้อม

- การประสานงานกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในการเตรียมความพร้อมอย่างมีเอกภาพ และบูรณาการ จาก ๙ พันธกิจหลัก แปลงมาเป็นยุทธศาสตร์ ๙ ยุทธศาสตร์ด้วยกัน คือ

๑. ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรจะมีกลยุทธ์ทั้งด้านทักษะ ด้านภาษา ด้านการเจรจาต่อรอง ด้านการดำเนินการประชุม ด้านกฎหมายระหว่างประเทศ ด้านการทำงานเป็น ทีม ด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับอาเซียน และด้านการสร้างกำหนดมาตรฐานกลางระหว่างประเทศ ยุทธศาสตร์ในการเตรียมคน มีการเตรียมความพร้อมในด้านทัศนคติ โดยมีกลยุทธ์ ๓ ด้านด้วยกัน

- ทัศนคติต่อประชาคมอาเซียน ในเชิงบวก เราต้องการให้ข้าราชการนั้นมองประชาชน อาเซียนในเชิงบวก

⁴²<http://www.addkutec3.com/pcontent/uploads/2012/11/> (สืบค้นเมื่อ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๔)

- ต้องการให้ข้าราชการนั้นมีทัศนคติต่อประเทศสมาชิกอาเซียนในเชิงบวก อันต้องมีการปรับทัศนคติ

- ทัศนคติในการทำงานยุทธศาสตร์ ส่วนการเตรียมความพร้อมในด้านสมรรถนะ เป็นไปตามมาตรฐาน

กล่าวโดยสรุป การเตรียมความพร้อมในด้านบุคลากร จะต้องมี ๓ ด้านด้วยกัน คือ ต้องมีความเป็นมืออาชีพ มีความเป็นนานาชาติ และมีความเป็นผู้สนับสนุน นอกจากนี้ จะต้องมีแผนย่อยๆ ลงไปอีก คือ เรื่องการพัฒนาบุคลากรรับผิดชอบภารกิจด้านประชาคมอาเซียนโดยตรง มีระบบฐานข้อมูล มีแผนพัฒนาบุคลากร มีการเพิ่มสัดส่วนบุคลากรที่รู้เกี่ยวกับอาเซียน เรื่องการถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้งกับเพื่อนร่วมงานและบุคลากรต่างหน่วยงาน มีความเป็นมืออาชีพที่ชัดเจนสำหรับบุคลากร และมีแผนจัดฝึกอบรม

๒. ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในด้านงบประมาณ

๓. ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในด้านองค์กร โดยมี ๕ เรื่องหลักด้วยกัน คือ ต้องมีกลไกระบบเตรียมความพร้อม มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีระบบการบริหารจัดการที่ดี ในลักษณะธรรมาภิบาลที่ดี มีการจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องอาเซียนโดยตรง มีการวางแผนอัตรากำลังและจัดโครงสร้างองค์กรเพื่อรองรับภารกิจประชาคมอาเซียน

๔. ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ในเชิงรับเป็นยุทธศาสตร์ ที่ถ้ามีประชาคมอาเซียนแล้วจะมีผลกระทบแล้ว เราจะรองรับอย่างไรในเรื่องของคน ในเรื่องขององค์กรต่างๆ ส่วนยุทธศาสตร์ในเชิงรุก หมายความว่า นอกจากเราจะต้องเตรียมคน เราควรจะต้องบุกด้วย บุกในที่นี้หมายถึงว่า เราควรจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะข้าราชการนั้น เข้าไปมีส่วนร่วมในประชาคมอาเซียน ไม่ใช่ปล่อยให้ ๙ ประเทศสร้างประชาคมอาเซียนแล้วเราค่อยมาตั้งรับ เราควรจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างด้วย นอกจากนั้นแล้ว แต่ละหน่วยงานก็มีภารกิจของตัวเองในการไปผลักดันประเด็นต่างๆ ยุทธศาสตร์ในเชิงรุก หมายความว่า หน่วยงานจะต้องทำการบ้าน คิดดูว่าประเด็นไหนที่เราจะต้องไปผลักดัน เราจะต้องไปริเริ่ม ไปเสนอ ให้เป็นความคิดริเริ่มของฝ่ายไทยในเวทีอาเซียนต่างๆ อันนี้ต้องมีการทำการบ้าน และผลักดันประเด็นที่ไทยจะได้ประโยชน์สูงสุด

๕. ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการจัดทำแผนปฏิบัติการ เพื่อแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ

๖. ยุทธศาสตร์ที่เป็นกลไกควบคุมตรวจสอบ

๗. ยุทธศาสตร์เรื่องความคืบหน้าในการดำเนินงานต่างๆ ในแผนงานของการจัดตั้งประชาคมอาเซียน

๘. ยุทธศาสตร์การประชาสัมพันธ์และเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วม

๙. ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมอย่างมีเอกภาพและมีบูรณาการ

๒.๑๔ แนวคิดด้านวัฒนธรรมในการสร้างประชาคมอาเซียน

วัฒนธรรมอาเซียนในยุคโลกาภิวัตน์เป็นวัฒนธรรมพหุภาคี ประชาคมอาเซียนได้สร้างขึ้นหรือกำหนดขึ้นจากสังคมอื่นทั้งส่วนที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมและนามธรรม นำมาใช้เป็นเครื่องมือให้เข้าถึงความจำเป็นของบุคคลและสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นยุคที่ประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียง

เฉียดได้มีการต้องตั้งรับและต่อสู้แข่งขันกับกระแสโลกาภิวัตน์ในระดับโลกแล้ว ยังจะต้องให้ความร่วมมือกับประชาคมสังคมอาเซียนในฐานะสมาชิกที่มีความแตกต่างในชาติพันธุ์การตั้งรับและต่อสู้แข่งขันกับกระแสโลกาภิวัตน์ในระดับโลกและการสร้างความร่วมมือในประชาคมสังคมอาเซียนตามปรัชญาข้อตกลง

หากย้อนมองกลับไปศึกษาอดีตของประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สามารถเห็นภาพความเป็นมาอย่างกว้างๆ ได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้มีวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สืบทอดต่อกันมาจากรบรรพบุรุษเป็นเครื่องมือเข้าถึงความจำเป็นและความต้องการ จนสามารถก่อร่างสร้างตัวตนทางสังคมให้พัฒนาเจริญก้าวหน้ามาเป็นบ้านเมืองและแวนแคว้นแล้วอยู่ร่วมกันมาช้านาน วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม กับวัฒนธรรมใหม่จนสามารถพัฒนาต่อยอดบ้านเมืองให้เกิดความรุ่งเรืองก้าวหน้าเป็นปึกแผ่นมั่นคงทุกด้านยิ่งขึ้น

ชีวิตสังคมและวัฒนธรรมชาวอาเซียนได้เจริญรุ่งเรืองมาจนกระทั่งถึงยุคสมัยที่วัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาผสมผสานเป็นจนกลายเป็นการกลืนวัฒนธรรมให้มีความคล้ายคลึงกัน แล้วนำทั้งภาษาและวัฒนธรรมตะวันตกมาใช้เป็นเครื่องเข้าถึงความจำเป็นและความจำเป็นแทนที่ภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ใช้ภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสติดต่อสื่อสารทางราชการแทนภาษาท้องถิ่น ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมแทนระบบเศรษฐกิจแบบพื้นบ้าน ใช้การเมืองการปกครองแบบตะวันตกแทนแบบที่ใช้อยู่เดิม ใช้ศาสนาและความเชื่อแบบตะวันตกแทนความเชื่อแบบพื้นบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนเป้าหมายสูงสุดของชีวิตสังคมจากการมุ่งพัฒนาจิตวิญญาณให้เข้าถึงสันติ สวรรค์ และความหลุดพ้น มาเป็นมุ่งพัฒนาให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองทางวัตถุ เพื่อเข้าถึงอำนาจแห่งความมั่งคั่งร่ำรวยทรัพย์สินเงินทองและเป็นเจ้าของถือครองทรัพยากรธรรมชาติแทน

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สูญเสียคุณค่าที่เป็นพลังสนองตอบต่อความต้องการของชีวิตและสังคมไปอย่างรวดเร็วแม้กระทั่งประเทศต่างๆ ได้รับอิสรภาพจากการเป็นอาณานิคมแล้ว แต่สถานการณ์ดังกล่าวยังคงทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น และยิ่งส่งผลให้ภาษาและวัฒนธรรมตะวันตกเริ่มเพิ่มคุณค่าที่เป็นพลังขับเคลื่อนความต้องการของสังคมสู่ค่านิยมทางวัฒนธรรมแบบตะวันตกตามเป้าหมายสูงสุดของชีวิตสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้นด้วย เช่น ค่านิยมทางวัฒนธรรมการปกครองแบบประชาธิปไตย ค่านิยมทางวัฒนธรรมเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีประชาธิปไตย เป็นต้น เหล่านี้มีเป้าหมายปลายทางอยู่ที่การเข้าถึงอำนาจถือครองเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ เกียรติยศ ศักดิ์ศรี อิทธิพลและความมั่งคั่งร่ำรวยทรัพย์สินเงินทองทั้งสิ้น

แนวคิดด้านวัฒนธรรมอาเซียนในยุคโลกาภิวัตน์มีแนวโน้มที่จะสร้างรากฐานวัฒนธรรมบนแนวคิดทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระแสโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดการไหลเวียนของผู้คน เทคโนโลยีเงิน สื่อ และอุดมการณ์ซึ่งได้เกิดขึ้นแล้วในหลายประเทศและกำลังจะทวีความรุนแรงมากขึ้น เป็นความท้าทายของการสร้างวัฒนธรรมเพื่อให้อยู่ในฐานเดียวกัน ซึ่งมีทั้งผู้ได้และเสียผลประโยชน์ในการสร้างวัฒนธรรมให้เป็นหนึ่งเดียว

อิทธิพลของภาษาและวัฒนธรรมตะวันตกดังกล่าวได้แพร่หลายครอบคลุมไปทั่วภูมิภาค และเชื่อมต่อกับประเทศในภูมิภาคอื่นๆ ของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่เคยเป็นเจ้าอาณานิคม อย่างใกล้ชิด ทำให้เกิดภาวะการแข่งขัน การเอาเปรียบ การฉวยโอกาส เกิดความไม่เป็นธรรม นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งด้านต่างๆ ทั้งในประเทศ ระหว่างประเทศในภูมิภาคและทั่วโลก รวมถึงภัย ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างไร้พรมแดน จึงเป็นเหตุให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องรวมกลุ่ม รวมตัวกันจัดตั้งขึ้นเป็น “สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” (The Association of Southeast Asian Nations) หรือ “อาเซียน” (ASEAN)⁴³

ตลอดระยะเวลาที่อาเซียนถือกำเนิดขึ้นมา ผลการดำเนินงานตามหลักการเพื่อ เข้าถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ กล่าวได้ว่า เสาหลักสองเสาแรกได้ดำเนินงานไปได้เป็นอย่างดี เป็นรูปธรรมที่ ชัดเจนกว่าเสาหลักทางสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนที่เกี่ยวกับ “ภาษาและ วัฒนธรรมอาเซียน” ที่พลเมืองอาเซียนยังไม่ได้เอาใจจริงเอาใจแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เข้าใจและเข้าถึงซึ่งกัน และกันในเรื่องนี้เลย ด้วยกระแสค่านิยมทางภาษาและวัฒนธรรมตะวันตกยังคงมีอิทธิพลครอบงำ ต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้ว่า แม้ในการปฏิบัติงานของอาเซียนยังกำหนดไว้ในกฎบัตรอาเซียนข้อ ๓๔ ว่า “The working language of ASEAN shall be English” “ภาษาที่ใช้ในการทำงานของอาเซียนคือ ภาษาอังกฤษ” อาเซียนเพิ่งเริ่มให้ความสำคัญเรื่องภาษาและวัฒนธรรมอาเซียนหลังจากที่มีความ พยายามผลักดันให้เกิดประชาคมอาเซียนอย่างสมบูรณ์ขึ้นภายในปี พ.ศ. ๒๕๕๘

ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมอาเซียน เมื่อใช้ชุดความรู้ต่างๆ ที่นักวิชาการ ทางมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรมสร้างขึ้น ณ ปัจจุบัน มองภาพวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ในอดีต สามารถหาความรู้เหล่านั้นเป็นเกณฑ์แบ่งกลุ่มวัฒนธรรมอาเซียนออกได้ อย่าง น้อย กลุ่ม ๖กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มวัฒนธรรมพื้นบ้าน ๒) กลุ่มวัฒนธรรมพราหมณ์-ฮินดู ๓) กลุ่มวัฒนธรรม พุทธ ๔) กลุ่มวัฒนธรรมอิสลาม ๕) กลุ่มวัฒนธรรมคริสต์ ๖) กลุ่มวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยวัฒนธรรมกลุ่มต่างๆ ดังกล่าวนี้นี้ได้แพร่กระจายไปในพื้นที่ต่างๆ ตามบริบทที่ เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัยในลักษณะที่วัฒนธรรมเดิมกับวัฒนธรรมใหม่สามารถผสมกลมกลืนกันได้อย่าง ลงตัวในบางพื้นที่ ขณะที่บางพื้นที่ได้แต่ผสมผสานระดับพื้นผิวทำให้มีความขัดแย้งเกิดขึ้นบ้างเป็นครั้ง คราว

การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในภูมิภาค เริ่มจากยุคดั้งเดิม กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้อาศัยวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น วัฒนธรรมข้าวชาวยุโรป พม่า ลาว เวียดนาม เขมร ตากาล็อก บางส่วน วัฒนธรรมประมงพื้นบ้านชาวมาเลย์ อินโดนีเซีย ตากาล็อก บางส่วน วัฒนธรรมการค้าชาวจีน วัฒนธรรมไร่หมุนเวียนชาวกะเหรี่ยง เป็นต้น เป็นเครื่องเข้าถึงความจำเป็นพื้นฐาน ความปลอดภัยใน ชีวิตทรัพย์สิน ความรักสามัคคีในสังคม ความมีชื่อเสียง เกียรติยศ ศักดิ์ศรี และความสุขสงบทางจิต วิญญาณของชีวิตสังคม ตามเหตุปัจจัยต่างๆ ที่มีอยู่แต่ละกลุ่ม จนสามารถสร้างสมพลังขับเคลื่อนสังคม ให้เจริญก้าวหน้าได้เพิ่มขึ้น ต่อมาได้ติดต่อสัมพันธ์กับผู้คนในวัฒนธรรมอื่นๆ เป็นโอกาสให้วัฒนธรรม พราหมณ์-ฮินดู เข้ามาเผยแพร่ในลักษณะต่อยอดวัฒนธรรมเดิม โดยการจัดโครงสร้าง ระบบและกลไก ความสัมพันธ์ทางสังคมให้มีระเบียบแบบแผนที่สนองตอบต่อความต้องการได้สำเร็จตามเป้าหมาย

⁴³ การศึกษา : การสร้างประชาคมอาเซียน ๒๕๕๘.

อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากระบอบการปกครองของพม่า ไทย เขมร รวมทั้งค่านิยมทางวัฒนธรรมการปกครองที่ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน

การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของอาเซียนดังกล่าวข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าพลเมืองอาเซียนในวันนี้ ส่วนใหญ่ใช้วัฒนธรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีวัฒนธรรมย่อยหลายสาขา เป็นเครื่องเข้าถึงความต้องการและ/หรือความจำเป็นในชีวิตสังคมเป็นหลักสำคัญในการดำรงชีพยิ่งกว่าวัฒนธรรมอื่นๆ และหากได้มองลึกเข้าไปในเจตนารมณ์ของกิจกรรมต่างๆ ในวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ ณ ปัจจุบัน อาจพบว่า กิจกรรมส่วนใหญ่ในวัฒนธรรมเหล่านั้นกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมย่อยต่างๆ ดังกล่าวนี้ไปแล้ว ดังว่าทกรรม “พุทธพาณิชย์” “แพทย์พาณิชย์” ฯลฯ ที่กล่าวกันอยู่ทั่วไปในสังคม แนวโน้มของวัฒนธรรมอื่นๆ ในประชาคมอาเซียน จึงดูเหมือนเป็นร่องวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ชัดเจนทุกด้าน

“วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการยึดเหนี่ยวมนุษย์ให้มีความผูกพันกันตามระเบียบแบบแผนของเผ่าพันธุ์แต่ละเผ่าพันธุ์ซึ่งได้ตกลงกันในแต่ละกลุ่มชน การวัฒนธรรมเดียวกันสร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีความผูกพันกันในฐานะที่เป็นกลุ่มเดียวกัน”

พระพรหมคุณาภรณ์ได้ความเห็นเกี่ยววัฒนธรรมว่า มนุษย์ในสังคมจะต้องมีเสรีภาพในการสร้างสรรค์พัฒนาวัฒนธรรมของตน สังคมจะต้องไม่บังคับบีบบังคับมนุษย์ทางวัฒนธรรม แต่ควรส่งเสริมให้กลุ่มชนต่างๆ ภูมิใจในวัฒนธรรมของตน วัฒนธรรมตามความหมายของพระพรหมคุณาภรณ์คือ “ผลรวมแห่งการสั่งสมสร้างสรรค์และภูมิธรรมภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้นๆ วิทยาการทุกสาขาเมื่อกลมกลืนเข้าสู่วิถีชีวิตของประชาชนแล้วก็จัดว่าเป็นวัฒนธรรมทั้งสิ้น”⁴⁴ จากความหมายนี้จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมนั้นประกอบด้วยองค์ประกอบหลายอย่าง ท่านยังให้ความคิดเห็นต่อไปว่าวัฒนธรรมที่แท้จริงจะต้องมีศาสนาเป็นฐานและมีศาสนาเป็นกระบวนการสร้างสรรค์สืบต่อทำให้เกิดผลออกมาเป็นวัฒนธรรมซึ่งกลายเป็นวิถีชีวิตที่ดำรง เป็นประโยชน์แก่อุศลแก่สังคมและโลก วัฒนธรรมในสังคมต่างๆ นั้นจะต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ

การพัฒนาวัฒนธรรมที่ถูกต้องคือ ให้เป็นการพัฒนาที่ประสาน วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเข้ากับวัฒนธรรม ใช้ภูมิธรรมภูมิปัญญาที่มีอยู่ออกมาหนุนและกลมกลืนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้กลมกลืนเข้าสู่วิถีชีวิตของประชาชนอย่างมีคุณค่าที่ก่อคุณและส่งเสริมวัฒนธรรมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นในทางที่จะนามนุษยชาติสู่สันติสุขและอิสรภาพที่แท้จริง⁴⁵

จากคำกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาต่าง ๆ วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะประสานการพัฒนาต่างๆ ให้เกิดความสมดุลและกลมกลืนกับวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมโดยที่ภูมิธรรมภูมิปัญญาใหม่มาส่งเสริมภูมิธรรมภูมิปัญญาเดิมที่สั่งสมไว้ทำให้วัฒนธรรมมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนั้นในการสร้างเสาหลักประชาคมอาเซียนด้านประชาสังคมและวัฒนธรรมจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องบูรณาการภูมิธรรมภูมิปัญญาเดิมกับภูมิปัญญาใหม่ให้มีความ

⁴⁴พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต),การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน. (กรุงเทพฯ: สหธรรมิก จากัด, ๒๕๔๒) หน้า ๓๕.

⁴⁵อ้างแล้ว. หน้า ๘๙-๙๐.

กลมกลืนสอดคล้องกัน การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจะต้องเป็นการส่งเสริมและเสริมสร้างวัฒนธรรมให้กลายเป็นวิถีชีวิตและนำวัฒนธรรมมาเข้าสู่กระบวนการศึกษาเพื่อการพัฒนามนุษย์

ในการปะทะสังสรรค์และการรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่นนั้นพระพรหมคุณาภรณ์เห็นว่า จะต้องใช้วิถีแห่งปัญญา กล่าวคือ จะต้องมีการถ่วงถ่วงและการรับเอาวัฒนธรรมอื่นโดยใช้ปัญญาพิจารณาแยกแยะ วิเคราะห์เอาส่วนที่เป็นประโยชน์มาใช้กับสังคมและดูด้วยวัฒนธรรมอื่นประสานกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกับวัฒนธรรมของตนจึงจะได้วัฒนธรรมที่สมบูรณ์ พระพรหมคุณาภรณ์เห็นว่า มนุษย์ในสังคมจะต้องมีวัฒนธรรมของนักผลิต นักสร้างสรรค์และจะต้องมีวัฒนธรรมของผู้นำและผู้ให้ คือการนำเอาวัฒนธรรมของตนไปแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมโลก พระพรหมคุณาภรณ์หมายถึง การนำเอาวัฒนธรรมที่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาอันเป็นวัฒนธรรมที่มีความประสานกลมกลืนระหว่าง ชีวิต สังคมและธรรมชาติไปเสนอในการร่วมแก้ไขปัญหาของโลกปัจจุบัน นอกจากนี้พระพรหมคุณาภรณ์ยังเห็นว่ามนุษย์ในสังคมจะต้องมีวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ซึ่งหมายถึง “วิถีชีวิตตลอดจนจิตใจของคนที่ยึดมั่นเหตุผลมองสิ่งทั้งหลายโดยใช้ปัญญา ชอบพิสูจน์ทดสอบหาความจริง มีความไม่รู้จักต้องการรู้ความจริงของธรรมชาติ จนกระทั่งความคิดจิตใจดำเนินไปในเชิงของความเป็นเหตุเป็นผล”⁴⁶ ซึ่งจะทำให้มนุษย์ในสังคมพึ่งตนเองได้และไม่ตกเป็นทาสของวัฒนธรรมอื่น

ในการนำแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ มาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างเสริมเสาหลักประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนอย่างเป็นรูปธรรมนั้นสิ่งสำคัญคือประชาคมอาเซียนและมวลสมาชิกทุกประเทศจะต้องส่งเสริมแนวคิดเรื่องพหุนิยมทางศาสนา⁴⁷ และส่งเสริมแนวคิดเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมพหุลักษณะ⁴⁸พร้อมทั้งนำแนวคิดเรื่องหลักการยอมรับความเป็นสากลร่วมกันทางศาสนา ๓ประการของพระพรหมคุณาภรณ์มาสร้างความตระหนักรู้และเข้าใจร่วมกัน โดยการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ผ่านสื่อและกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การจัดกิจกรรมศาสนิกสัมพันธ์ระดับชาติและระดับอาเซียน มหกรรมวัฒนธรรมอาเซียน วัฒนธรรมอาเซียนสัญจร ส่วนในระดับชาติของแต่ละประเทศนั้นควรส่งเสริมผ่านสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนาและสถาบันอื่นๆที่เกี่ยวข้องโดยนากิจกรรมสุนทรียสนทนา(Dialogue)⁴⁹ ศาสนเสวนา⁵⁰เข้ามาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมและต่อเนื่องซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ต้องการให้ศาสนิกชนได้เข้าถึงความหมายอันลึกซึ้งของศาสนา การทำความเข้าใจอันดีทางศาสนาพร้อมทั้งเป็นฝักการฟังอย่างลึกซึ้งด้วยจิตที่เมตตาต่อกัน ซึ่งใจความสำคัญของกิจกรรมเหล่านี้คือ การฟังด้วยใจเปิดด้วยเมตตา ฟังโดยไม่ตัดสินไว้ก่อน ฟังแบบเอาใจเขามาใส่ใจ

⁴⁶อ้างแล้ว. หน้า ๒๓.

⁴⁷สุร พศ ทวีศักดิ์, มาฆบูชา กับ สังคม พหุนิยมทางศาสนา, ๒๕๕๖, แหล่งที่มา <http://board.palungjit.com/f๑๔B๒-B๒-๒๗๖๕๗.html>. ๒๒มกราคม ๒๕๕๖.

⁴⁸ชูพินิจ เกษมณี, ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมพหุลักษณะ, (กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, ๒๕๕๕), หน้า ๓๑-๔๖

⁴⁹วรภัทร ภูเจริญ. (๒๕๕๒). Dialogue คิดลงสู่ใจ...ไหลเป็นปัญญา. (กรุงเทพฯ: บริษัทอริยชน จำกัด, ๒๕๕๒),

⁵⁰ปาริชาติ สุวรรณบุปผา, ศาสนเสวนา. (กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๙)

เรา⁵¹พร้อมกันนั้นควรมีรายการศาสนเสวนาผ่านรายการทีวีของรัฐและทีวีอาเซียนโดยมีรายการต่อเนื่องทุกสัปดาห์

เกษม เพ็ญอนันต์กล่าวว่า ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมยังคงเป็นปัญหาหลักของรัฐ ประชาชาติสมัยใหม่ เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลง และการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเปิดกว้างขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้รัฐต้องปรับเปลี่ยนนโยบายด้านวัฒนธรรมและยอมรับว่าความแตกต่างหลากหลายทางด้านการดำเนินชีวิต อัตลักษณ์และคุณลักษณะความเป็นมนุษย์หรือความเป็นตัวตนของเขา ไม่สามารถลดทอนมาสู่ความเป็นวัฒนธรรมเดียวได้อีกต่อไป ในขณะที่เดียวกันรัฐยังต้องเผชิญกับปัญหาทางการเมืองอื่นๆ ที่ไม่ใช่เรื่องอุดมการณ์ทางการเมืองอีกต่อไป แต่เป็นปัญหาเกี่ยวกับเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนาความเชื่อ เพศสภาพและวัฒนธรรมย่อย (Subculture) จนในที่สุด รัฐบาลของบางประเทศได้เสนอทางออกผ่านนโยบายเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Society) โดยอาศัยแนวคิด “พหุวัฒนธรรมนิยม” (Multiculturalism) เป็นพื้นฐาน⁵²

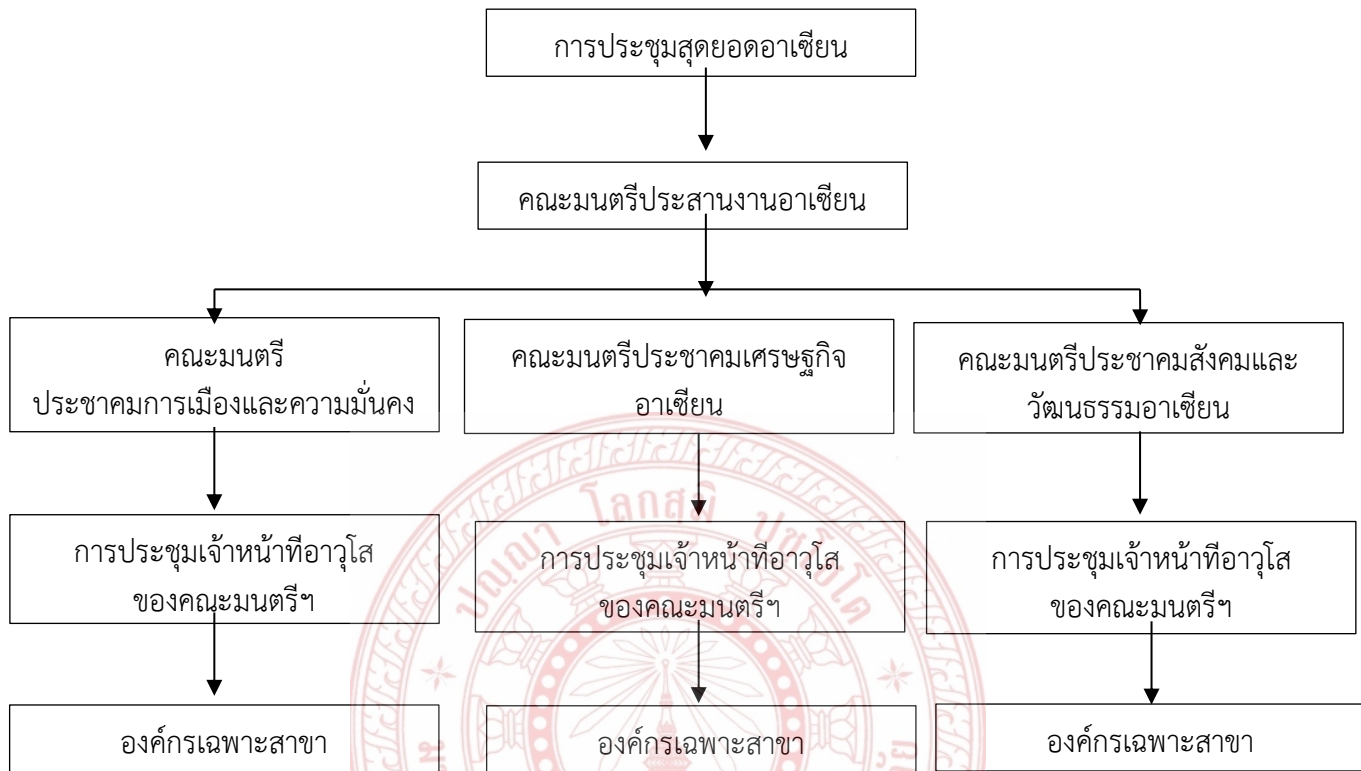
สรุป

การสร้างประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนนั้นก็เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจระหว่างประเทศสมาชิกร่วมกัน เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจของการเป็นเพื่อนบ้านที่ดีการรู้เขารู้เราและมีความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิกภายใต้สังคมที่เอื้ออาทรมุ่งหวังให้ประชาคมอาเซียนมีความอยู่ดีกินดีปราศจากโรคภัยไข้เจ็บมีสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยสร้างความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์มรดกทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ระดับภูมิภาคร่วมกันทั้งนี้การเสริมสร้างรากฐานและความเชื่อมโยงระหว่างกันนั้นก็เพื่อสร้างความแข็งแกร่งทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจด้วย

⁵¹ปาริชาติ สุวรรณบุปผา,สาสนเสวนา สานใจสู่ใจ.(กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒), หน้า ๒๕

⁵²เกษม เพ็ญอนันต์, มนุษย์กับความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในมนุษยศาสตร์, กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๗.

โครงสร้างอาเซียนภายใต้กฎบัตรอาเซียน



ภาพประกอบที่ ๒.๑ โครงสร้างอาเซียนภายใต้กฎบัตรอาเซียน

บทที่ ๓

ความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนเกี่ยวกับ ประเพณีสงกรานต์

๓.๑ ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นการศึกษาพฤติกรรมของบุคคล ที่มีอิทธิพลต่อกันและกัน เป็นกระบวนการสองทางในที่จะกล่าวถึงความสัมพันธ์ทางสังคม การรับรู้ทางสังคม การปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม การปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมและประเพณีที่สร้างความสัมพันธ์

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมจำเป็นต้องมีชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลต่างๆ ในสังคม จึงต้องคิดว่าทำอย่างไรจึงจะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข มนุษย์สัมพันธ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นในตัวของผู้คนทุกคน เพื่อให้การอยู่ร่วมกันดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

ความสัมพันธ์กันในระหว่างมนุษย์กับมนุษย์โดยอาศัยศาสตร์และศิลป์ในการเสริมสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งความเข้าใจที่ดีต่อกัน ความรักใคร่เมตตา ความจงรักภักดี และความร่วมมือกัน ซึ่งส่งผลทำให้สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข ความสัมพันธ์กันทางสังคมจึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่จะทำให้คนเราอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

คำว่า **ศาสตร์** หมายถึง มีหลักการแนวคิด ทฤษฎี องค์ความรู้ที่เป็นระบบเชื่อถือได้ และสามารถศึกษาหาความรู้ได้ ส่วน **ศิลป์** หมายถึง การนำความรู้ที่เป็นศาสตร์มาประมวลใช้ให้ผสมกลมกลืนกันในการติดต่อกับผู้อื่นอย่างมีศิลป์ ซึ่งความสามารถดังกล่าวเป็นเรื่องเฉพาะตัวของบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากสติปัญญา ประสบการณ์ ความรู้ ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี และสิ่งแวดล้อม ที่จะนำมาบูรณาการให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม⁵³

๓.๒ หลักการของมนุษย์สัมพันธ์

มนุษย์สัมพันธ์มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนเรามากและการจะเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์นั้น จะต้องเข้าใจในธรรมชาติและความต้องการของมนุษย์ รวมทั้งควรศึกษาหลักและเทคนิคการสร้างมนุษยสัมพันธ์ด้วย เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน หลักการต่าง ๆ ที่จะกล่าวถึงนี้ จึงเป็นหลักการที่เป็นพื้นฐานในการนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้ง่ายและเกิดผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการด้วย

การทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม หรือการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นนั้น จะประสบความสำเร็จ หรืออยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ควรคำนึงถึง ๓ ข้อนี้

๑. หลักของการได้ประโยชน์ร่วมกัน
๒. หลักของการมีความสุขร่วมกัน
๓. หลักของการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน

⁵³ กฤษณา ศักดิ์ศรี, มนุษย์สัมพันธ์.(กรุงเทพฯ : รวมสาราน,๒๕๓๕.), หน้า ๕๒.

เดลคาร์เนกี (Dale Carnegie) ได้ให้หลักมนุษยสัมพันธ์ไว้ว่า “ให้สิ่งที่เขาต้องการแล้วท่านจะได้รับสิ่งที่ท่านต้องการ” (Give people what they want and then you can get what you want)⁵⁴ ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวนี้ ต้องทำด้วยความจริงใจ จึงจะได้ผลไม่ว่าจะเป็นการยิ้มให้ การยกมือไหว้ หรือการให้วัตถุสิ่งของก็ตามหลักการดังกล่าวอาจใช้ไม่ได้กับคนบางคนที่เป็นคนทรชนเท่านั้น ซึ่งอาจพบว่ามีคนบางคนที่ไม่สอนไม่ได้ คบไม่ได้ แฝงอยู่บ้าง ดังที่พระพุทธเจ้าได้กล่าวถึงมนุษย์ว่ามี ๔ จำพวก คือ บัวเหนือน้ำบัวปรึมน้ำ บัวใต้น้ำ และบัวโนโคลนตม⁵⁵ อย่างไรก็ตามก็ไม่ควรหมดความพยายามที่จะทำความดีกับคนทุกๆ คนในสังคม การให้ดังกล่าวก็ต้องพิจารณาก่อนว่า เขาต้องการอะไร ต้องการหรือไม่ เพราะการให้มิใช่จะทำให้ผู้รับถูกใจเสมอไป แต่การให้ที่ทำให้ผู้รับพอใจ ต้องเป็นการให้ในสิ่งที่เขากำลังต้องการเท่านั้น จึงจะได้ผล

นักจิตวิทยาากลุ่มพฤติกรรมนิยม กล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ว่า มนุษย์มีพฤติกรรมไปตามสิ่งแวดล้อม ถ้าหากเราสามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมได้ เราก็สามารถกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปตามที่เราต้องการได้ นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ได้ศึกษาปัจจัยแห่งความชอบพอของคนเราต่อคนอื่น ๆ โดยวิธีทางวิทยาศาสตร์ ปรากฏผลพอสรุปได้ ดังนี้

๑. ผู้มีรูปร่างหน้าตาดี ย่อมเป็นที่ชื่นชอบของบุคคลต่างๆ มากกว่าคนที่หน้าตาไม่ดี ถ้าทำผิดก็ได้รับการอภัยให้มากกว่า
๒. คนเก่งหรือมีความสามารถ ย่อมเป็นที่ชื่นชอบของคนอื่นมากกว่าคนไม่เก่ง แต่ขณะเดียวกันก็อาจถูกอิจฉาริษยาด้วย
๓. ความคล้ายคลึงกัน ย่อมทำให้คนอื่นชื่นชอบมากกว่าการมีอะไรๆ ที่แตกต่างกัน แต่ในทางตรงกันข้าม บางครั้งการมีอะไรที่ตรงข้ามกันก็ทำให้คนเราชอบพอกันได้ เช่น คนช่างพูดกับเงียบขรึม คนเจ้าก็เจ้าการกับคนเฉื่อยชา เป็นต้น
๔. การมีवानุมนวล จะทำให้เกิดความประทับใจในทางบวกในช่วงแรกที่พบกัน แต่ถ้านานวันไปพบว่า เป็นคำพูดที่ไม่จริงใจ และมีความแตกต่างกันในทางความรู้สึกนึกคิด ความรู้สึกทางลบต่อกันก็จะเกิดขึ้น
๕. การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ก็เป็นคุณสมบัติที่ก่อให้เกิดความชื่นชอบต่อกันอีกข้อหนึ่ง แต่ต้องทำด้วยความจริงใจไม่ใช่ทำแบบหวานพืชมหวังผล ซึ่งจะทำให้เปลี่ยนความรู้สึกไปในทางลบได้ มนุษย์สัมพันธ์รู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง ศึกษาสิ่งแวดล้อมวิเคราะห์ตนเองวิเคราะห์ผู้อื่นวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมปรับปรุงตนเองยอมรับความแตกต่างปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและปรับตัวระหว่างบุคคลให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมพัฒนาตนเองให้เข้ากับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมมนุษย์สัมพันธ์ตนเองมีความสุขผู้อื่นมีความสุขสังคมดีสงบสุข

๓.๓ วัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียน

หากย้อนมองกลับไปศึกษาอดีตของประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สามารถเห็นภาพในอดีตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้มีวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษอย่าง

⁵⁴ วิจิตร อวาทกุล, เทคนิคมนุษยสัมพันธ์ (Human relations techniques), (กรุงเทพฯ, โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๒๕), หน้า ๔๗-๔๘.

⁵⁵ อัจฉกฤต (ไทย) ๒๑/๑๓๓/๒๐๒, อภิ.ป. (ไทย) ๓๖/๑๐/๑๔๒, ๑๔๘๑๕๑/๑๘๖๑๘๗

ต่อเนื่องวัฒนธรรมนี้กลายเป็นเครื่องมือและความจำเป็นต่อการสร้างสังคมให้พัฒนาเจริญก้าวหน้าเป็นบ้านเมืองและแคว้นแล้วอยู่ร่วมกันมาช้านาน ต่อมากลุ่มแคว้นของชาติพันธุ์ได้มีการผสมผสานวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมกับการไหลบ่าของวัฒนธรรมยุคใหม่จนสามารถต่อยอดบ้านเมืองให้มีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าเป็นปึกแผ่น

ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมอาเซียน เมื่อใช้ชุดความรู้ต่างๆ ที่นักวิชาการทางมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรมสร้างขึ้น ณ ปัจจุบัน มองภาพวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สู่อดีต สามารถนำความรู้เหล่านั้นเป็นเกณฑ์แบ่งกลุ่มวัฒนธรรมอาเซียนออกได้อย่างน้อย ๖ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มวัฒนธรรมพื้นบ้าน
๒. กลุ่มวัฒนธรรมพราหมณ์-ฮินดู
๓. กลุ่มวัฒนธรรมพุทธ
๔. กลุ่มวัฒนธรรมอิสลาม
๕. กลุ่มวัฒนธรรมคริสต์
๖. กลุ่มวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่

วัฒนธรรมทั้ง ๖ กลุ่มนี้ได้แพร่กระจายไปในพื้นที่ต่างๆ ตามบริบทที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัยในลักษณะที่วัฒนธรรมเดิมกับวัฒนธรรมใหม่สามารถผสมกลมกลืนกันได้อย่างลงตัวในบางพื้นที่ ขณะที่บางพื้นที่ได้แต่ผสมผสานระดับพื้นผิวทำให้มีความขัดแย้งเกิดขึ้นบ้างเป็นครั้งคราว

วัฒนธรรมในภูมิภาคได้มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้บางส่วน โดยเริ่มจากยุคดั้งเดิม กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้อาศัยวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น วัฒนธรรมข้าวชาวไทย พม่า ลาว เวียดนาม เขมร บางส่วน วัฒนธรรมการค้าชาวจีน วัฒนธรรมไทรหมุนเวียนชาวกะเหรี่ยง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สามารถเป็นปัจจัยเข้าถึงความจำเป็นพื้นฐานของกลุ่มชนชาติ พร้อมทั้งเป็นเหตุนำมาแห่งความสุขสงบทางจิตวิญญาณของชีวิตสังคมตามปัจจัยต่างๆ ที่มีอยู่แต่ละกลุ่ม จนสามารถสร้างสมพลังขับเคลื่อนสังคมให้เจริญก้าวหน้าได้เพิ่มขึ้น ต่อมาได้ติดต่อสัมพันธ์กับผู้คนในวัฒนธรรมอื่นๆ เป็นโอกาสให้วัฒนธรรมพราหมณ์-ฮินดู เข้ามาเผยแพร่ในลักษณะต่อยอดวัฒนธรรมเดิม โดยการจัดโครงสร้าง ระบบและกลไกความสัมพันธ์ทางสังคมให้มีระเบียบแบบแผนที่สนองตอบต่อความต้องการได้สำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากระบอบการปกครองของพม่า ไทย เขมร รวมทั้งค่านิยมทางวัฒนธรรมการปกครองที่ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน

วัฒนธรรมพราหมณ์ได้เจริญรุ่งเรืองสืบมา จนกระทั่งวัฒนธรรมพุทธศาสนานิกายเถรวาทและมหายานเผยแพร่เข้ามา โดยในบางพื้นที่สามารถผสมกลมกลืนอยู่ร่วมกันได้อย่างลงตัว เช่น ประเทศไทย ประเทศพม่า แต่บางพื้นที่วัฒนธรรมฮินดูยังคงดำรงอยู่ได้อย่างยิ่งใหญ่ เช่น เกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ถัดจากนั้นจึงมีวัฒนธรรมอิสลามเผยแพร่เข้ามาและค่อยๆ ยึดพื้นที่จากวัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมฮินดู และวัฒนธรรมพุทธเป็นของตนเองด้วยวิธีการต่างๆ เช่นที่เกิดขึ้นในประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย และบรูไน ต่อมาวัฒนธรรมคริสต์เข้ามาพร้อมกับกลุ่มล่าอาณานิคม ทำให้วัฒนธรรมที่มีอยู่ก่อนบางแห่งต้องจำยอมแบ่งพื้นที่ให้กับวัฒนธรรมคริสต์ เช่นที่เกิดขึ้นในฟิลิปปินส์ พม่า เวียดนาม และประเทศไทยบางส่วน ช่วงเวลาเดียวกับที่วัฒนธรรมคริสต์เผยแพร่เข้ามานั้น ชาวตะวันตก นักล่าอาณานิคมเหล่านั้นได้นำเอาวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา

ด้วย โดยได้เผยแพร่ไปในพื้นที่ต่างๆ ครอบคลุมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งภาคพื้นทวีปและหมู่เกาะ ครอบคลุมพื้นที่วัฒนธรรมกลุ่มต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง โดยไม่รบกวนความเชื่อ ประเพณีและ พิธีกรรมในวัฒนธรรมนั้นๆ อย่างทันทีทันใด แต่จะค่อยๆ แทรกซึมเข้าไปเปลี่ยนแปลงค่านิยมทาง วัฒนธรรมเดิมให้ค่อยๆ อ่อนพลังลง แล้วนำจิตใจพามาผูกติดไว้กับค่านิยมทางวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยมีวัฒนธรรมย่อยหลายประการในกลุ่มวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เผยแพร่เข้ามาพร้อมๆ กัน เช่น วัฒนธรรมการเมืองการปกครองแบบ ประชาธิปไตย วัฒนธรรมทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีประชาธิปไตย วัฒนธรรมบริโภคนิยม วัฒนธรรมวัตถุนิยม วัฒนธรรมมนุษย์นิยม เป็นต้น ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้เกิดขึ้นตั้งอยู่บนรากฐานของ วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ฯ ดังกล่าว วัฒนธรรมย่อยเหล่านี้ได้เผยแพร่ไหลล้นเข้าไปอยู่ในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้อย่างทั่วถึง ตั้งรกรากเติบโตสืบมาจนกระทั่งปัจจุบัน โดยบางพื้นที่แทรกซึมเข้าไปได้ น้อย ทำให้วัฒนธรรมเดิมยังเหลืออยู่อย่างชัดเจน เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่สูงบางแห่ง บางพื้นที่เข้าไป ผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมที่มีอยู่ก่อนจนยากที่จะศึกษาทำความเข้าใจ และบางพื้นที่เข้าไปมี อิทธิพลเหนือวัฒนธรรมอื่นๆ เกือบทั้งหมด เช่น ในเมืองใหญ่ของอาเซียน วัฒนธรรมทุกด้านจะตั้งอยู่ บนรากฐานวัฒนธรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่จนยากที่จะค้นหาตัวตนวัฒนธรรม เดิมๆ ได้จากวิถีชีวิต

การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของอาเซียนดังกล่าวข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่า พลเมืองอาเซียนในวันนี้ ส่วนใหญ่ใช้วัฒนธรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีวัฒนธรรม ย่อยหลายสาขา เป็นเครื่องเข้าถึงความต้องการและ/หรือความจำเป็นในชีวิตสังคมเป็นหลักสำคัญใน การดำรงชีพยิ่งกว่าวัฒนธรรมอื่นๆ และหากได้มองลึกเข้าไปในเจตนารมณ์ของกิจกรรมต่างๆ ใน วัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ ณ ปัจจุบัน อาจพบว่า กิจกรรมส่วนใหญ่ในวัฒนธรรมเหล่านั้นกลายเป็นส่วน หนึ่งของวัฒนธรรมย่อยต่างๆ ดังกล่าวนี้ไปแล้ว ดังวาทกรรม “พุทธพาณิชย์” “แพทย์พาณิชย์” ฯลฯ ที่กล่าวกันอยู่ทั่วไปในสังคม แนวโน้มของวัฒนธรรมอื่นๆ ในประชาคมอาเซียน จึงดูเหมือนเป็นรอง วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ชัดเจนทุกด้าน⁵⁶

๓.๔ เหตุผลในการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

การจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียน มีเป้าหมายหลักเพื่อให้อาเซียนเป็น สังคมที่สมาชิกมีความเอื้ออาทรต่อกัน ประชากรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับการพัฒนาในทุกด้าน และมีความมั่นคงทางสังคม (social security) โดยเน้นการส่งเสริมความร่วมมือในด้านต่างๆ อาทิ

๓.๔.๑ การพัฒนาสังคม โดยการยกระดับความเป็นอยู่ของผู้ด้อยโอกาสและผู้ที่ยากไร้ในถิ่น ทูระกันดาร และส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่ม ต่างๆ ในสังคม

๓.๔.๒ การพัฒนาการฝึกอบรม การศึกษาระดับพื้นฐานและสูงกว่า การพัฒนาทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสร้างงาน และการคุ้มครองทางสังคม

๓.๔.๓ การส่งเสริมความร่วมมือในด้านสาธารณสุขโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การป้องกันและ ควบคุมโรคติดต่อ เช่น โรคเอดส์ และโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง

⁵⁶รัฐวุฒิ เสนาคา,แนวคิดคนพลัดถิ่นกับการศึกษาชาติพันธุ์, หนังสือรวมบทความจากการ ประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ ๒ เรื่อง “ชาติ และชาติพันธุ์, (กรุงเทพฯ:ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๗)

๓.๔.๔ การจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

๓.๔.๕ การส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเขียน นักคิดและศิลปินในภูมิภาค รวมถึงการส่งเสริมความเป็นตัวตนหรือที่เรียกว่า ‘อัตลักษณ์’ ของอาเซียนผ่านกระบวนการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างประชาชนในประเทศสมาชิกอาเซียน

การมีกิจกรรมที่จะช่วยให้พลเมืองในประเทศสมาชิกอาเซียนเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกันและกันเป็นที่คาดว่า ผลลัพธ์ประการสำคัญที่จะเกิดขึ้นจากการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนก็คือ การที่ประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีกลไกและเครื่องมืออย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความร่วมมือกันในด้านสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้ประชาชนของประเทศสมาชิกอาเซียนมีความกินดีอยู่ดีขึ้น และประเทศสมาชิกอาเซียนมีฐานะทางสังคมที่ทัดเทียมกันมากยิ่งขึ้น

การขยายจำนวนสมาชิกของอาเซียนจนครบสิบประเทศในปัจจุบัน สิ่งที่จะปฏิเสธไม่ได้ก็คือ การนำมาซึ่งความแตกต่างหรือความเหลื่อมล้ำของระดับการพัฒนาระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน

ผู้กำหนดนโยบายของประเทศสมาชิกอาเซียน จึงให้ความสำคัญมาโดยตลอดต่อการส่งเสริมความร่วมมือของอาเซียนในด้านสังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การสาธารณสุข วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม ไปจนถึงการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ เพื่อสร้างความทัดเทียมและเป็นหนึ่งเดียวของประเทศสมาชิกอาเซียน

การจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนซึ่งเป็นหนึ่งในเสาหลักในการที่จะทำให้อาเซียนบรรลุสู่การเป็น ‘ประชาคมอาเซียน’ ภายในปี ๒๕๕๘ เป็นหนึ่งในความพยายามครั้งล่าสุดที่จะแก้ไขและรับมือกับผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวทางกันของอาเซียน และกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งทำให้อาเซียนต้องเผชิญทั้งภัยคุกคามความมั่นคงแบบดั้งเดิมและภัยคุกคามรูปแบบใหม่

เมื่อปี ๒๕๑๐ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความตึงเครียดและขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ระหว่างประเทศที่สนับสนุนอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยกับประเทศที่ยึดมั่นในอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ตลอดจนความขัดแย้งด้านดินแดนระหว่างประเทศ อาทิ ความขัดแย้งระหว่างมลายาและฟิลิปปินส์ในการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือดินแดนซาบาห์และซาราวัก รวมทั้งการที่สิงคโปร์แยกตัวออกจากมลายา ทำให้หลายประเทศเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นในการร่วมมือกันระหว่างประเทศในภูมิภาค ต่อมาเมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลง ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคจึงหันหน้าเข้าหากันและร่วมมือกันมากขึ้น จึงเกิดกระแสภูมิภาคนิยมในเอเชียเกิดขึ้น ก่อให้เกิดกลไกความร่วมมือทางเศรษฐกิจใหม่ๆ ภายในเอเชียมากมาย รวมถึงการขยายกลุ่มอาเซียนเป็นอาเซียน plus ๓ ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ตลอดจนอาเซียน plus ๖ เพิ่มประเทศอินเดีย ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เพื่อสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยทุกประเทศจะได้ รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมจากการรวมกลุ่มกันในภูมิภาคสมาชิกอาเซียนในขณะนั้น ดร. ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้เชิญรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาหารือร่วมกันที่แหลมแท่น จ. ชลบุรี ซึ่งนำมาสู่การลงนามในปฏิญญากรุงเทพ เพื่อก่อตั้งอาเซียนที่วังสราญรมย์เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๐ นับได้ว่า ประเทศไทยเป็นทั้งประเทศผู้ร่วมก่อตั้งและเป็น ‘บ้านเกิด’ ของอาเซียน โดยมีสมาชิกผู้ก่อตั้งรวม ๕ ประเทศ ดังนี้

สาธารณรัฐอินโดนีเซีย นายอาดัม มาลิก (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ)
ประเทศมาเลเซีย ตุน อับดุล ราซัค บิน ฮุสเซน (รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีกลาโหมและ
รัฐมนตรีกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ)

สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ นายนาซิโซ รามอส (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ)

สาธารณรัฐสิงคโปร์ นายเอส ราซาร์ตันัม (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ)

ประเทศไทย พันเอก (พิเศษ) ถนัด คอมันตร์(รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ)

ต่อมา ได้มีประเทศอื่นๆ เข้าเป็นสมาชิกอาเซียนในปีต่อๆ มา ดังนี้

บรูไนดารุสซาลาม เป็นสมาชิกเมื่อ ๘ มกราคม ๒๕๒๗

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เป็นสมาชิกเมื่อ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๓๙

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นสมาชิกเมื่อ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๐

สหภาพพม่า เป็นสมาชิกเมื่อ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๐

ราชอาณาจักรกัมพูชา เป็นสมาชิกเมื่อ ๓๐ เมษายน ๒๕๔๒

ปัจจุบันสมาชิกอาเซียนมีทั้งหมด ๑๐ ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์
บรูไนดารุสซาลาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน
ลาว มาเลเซีย สหภาพพม่า สาธารณรัฐสิงคโปร์ และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม⁵⁷

ในแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน(ASEAN Socio-Cultural
Community Blueprint)(ค.ศ. ๒๐๐๙-๒๐๑๕) มีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง
ใต้อยู่ร่วมกันในสังคมที่เอื้ออาทร

ประชากรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับการพัฒนาในทุกด้าน และมีความมั่นคงทางสังคม
และได้กำหนดกิจกรรมความร่วมมือที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางโดยเน้นความร่วมมือใน ๖ ด้าน ดังนี้

๑. การพัฒนามนุษย์ (Human Development)
๒. การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social Welfare and Protection)
๓. สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice and Rights)
๔. ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)
๕. การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building an ASEAN Identity)
๖. การลดช่องว่างทางการพัฒนา (Narrowing the Development Gap)

เน้นให้มีการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเขียน นักคิดและศิลปินในภูมิภาคตลอดจนการ
เสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนในภูมิภาคโดยเฉพาะในระดับประชาชนโดยแต่ละด้านจะมี
องค์ประกอบย่อยของแต่ละด้าน โดยมีกลไกการดำเนินงาน ได้แก่การประชุมรายสัปดาห์ระดับเจ้าหน้าที่
อาวุโส และระดับรัฐมนตรีและคณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน รวมทั้งการประชุม
ก.พ. อาเซียน (ACCSM: ASEAN CONFERENCES ON CIVIL SERVICE MATTERS)

ทั้งนี้ ไทยจะได้ประโยชน์อย่างมากจากการที่รากฐานสำคัญของประชาคมอาเซียนที่
ประชาชนมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน และเข้าใจถึงผลประโยชน์ที่มีร่วมกัน ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้การ
สร้างประชาคมอาเซียนสามารถประสบความสำเร็จด้วย⁵⁸

⁵⁷สำนักงาน ก.พ., ก้าวสู่ประชาคม ASEN ๒๐๑๕, ๒๕๕๕, หน้า ๑๑.

⁵⁸สำนักงาน ก.พ., ก้าวสู่ประชาคม ASEN ๒๐๑๕, ๒๕๕๕, หน้า ๔๐.

ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community-ASCC) ความเข้าใจแผนงานประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio Cultural Community) Blueprint (ASCC) มีรายงานผลการสำรวจของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๔ พบว่า ร้อยละ ๕๙.๙๓ มีความเห็นว่าการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประเทศไทยจะได้รับประโยชน์ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในระดับมากถึงมากที่สุด นอกจากนี้ ร้อยละ ๕๓.๑๓ มีความเห็นเห็นว่า ทุกภาคส่วนมีความเชื่อมั่นต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community – ASCC) คืออะไร และมีเป้าหมายอย่างไร เมื่อพิจารณาในรายละเอียด ตามแผนประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน(ASCC)

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ อาเซียนได้ตั้งเป้าหมายการจัดประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนโดยมุ่งหวังในการเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง เป็นสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปันประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี และมีการพัฒนาในทุกด้าน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียนโดยแผนปฏิบัติการเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community – ASCC) ได้กำหนดกิจกรรมความร่วมมือที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นความร่วมมือในด้านต่างๆ ๖ ด้าน และเน้นให้มีการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเขียน นักคิดและศิลปินในภูมิภาค ตลอดจนการเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนในภูมิภาค โดยเฉพาะในระดับประชาชน ทั้งนี้ ประเทศไทยจะได้ประโยชน์อย่างมากจากการที่รากฐานสำคัญของประชาคมอาเซียนที่ประชาชนมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน และเข้าใจถึงประโยชน์ที่มีร่วมกัน ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้การสร้างประชาคมอาเซียนสามารถประสบความสำเร็จด้วย ๖ ด้านดังกล่าวมาแล้วข้างต้น⁵⁹

๓.๔.๑ การพัฒนามนุษย์ (Human Development)

แผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๘) ระบุถึงการพัฒนามนุษย์ไว้ว่า “อาเซียนจะส่งเสริมความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดยประชาชนเข้าถึงโอกาสอย่างเที่ยงธรรมในการพัฒนามนุษย์ ส่งเสริมและลงทุนในด้านการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การฝึกอบรมและการเสริมสร้างขีดความสามารถ ส่งเสริมนวัตกรรมและการประกอบการ ส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษ เทคโนโลยีสารสนเทศวิทยาศาสตร์เชิงประยุกต์และเทคโนโลยีในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ” รายละเอียดเช่นการให้ความสำคัญกับการศึกษา อาเซียนมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการให้ความสำคัญกับการศึกษาโดยเน้นการบูรณาการด้านการศึกษาให้เป็นวาระการพัฒนาอาเซียน การสร้างสังคมความรู้ โดยส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง ส่งเสริมการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัย และการสร้างความตระหนักรู้เรื่องอาเซียนในกลุ่มเยาวชน ผ่านการศึกษาและกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างอัตลักษณ์อาเซียนบนพื้นฐานของมิตรภาพความร่วมมือซึ่งกันและกัน กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการด้านการให้ความสำคัญกับการศึกษา โดยจัดทำแผนยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคม

⁵⁹ ศาสตราจารย์ ดร.วิบูลย์ แซ่มชื่น, การเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน ด้านสังคมและวัฒนธรรม (ASCC), ปรธานอนุกรรมการปรับปรุงและพัฒนากฎหมายเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน, ด้านสังคมและวัฒนธรรม – รัฐสภา, (๒๙ สิงหาคม ๒๕๕๖)

อาเซียนด้านการศึกษา และได้ดำเนินงานเกี่ยวกับการเข้าสู่ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน บางส่วนไปบ้างแล้ว เช่น การหารือเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภูมิภาค

๓.๔.๒ การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social Welfare and Protection)

แผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๘) ระบุถึงการคุ้มครองและสวัสดิการสังคม ไว้ว่า “อาเซียนมีพันธกรณีในการส่งเสริมความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนโดยลดความยากจนและส่งเสริมการคุ้มครองและสวัสดิการสังคม การสร้างสภาพแวดล้อมที่มั่นคง ปลอดภัย และปลอดภัยเสถียร การเตรียมความพร้อมเรื่องภัยพิบัติ และการจัดการกับข้อกั้วลเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาพ” ปัญหาด้านการคุ้มครองและสวัสดิการสังคม ในแต่ละแนวทางการดำเนินการตามแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เช่น การขจัดความยากจน อาเซียนมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการขจัดความยากจน โดยเน้นการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านสังคมและเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน รวมถึงการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals:MDGS) ของสหประชาชาติ ในด้านการขจัดความยากจนและความหิวโหย กระทบวงมหาดไทยและสภาพภูมิทัศน์ได้ดำเนินมาตรการด้านการขจัดความยากจนโดยจัดทำโครงการส่งเสริมการสร้างงาน ลดรายจ่าย การสนับสนุนเงินทุนในการประกอบอาชีพผ่านโครงการต่างๆดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

๓.๔.๓ สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice and Rights)

แผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๘) ระบุถึงความยุติธรรมและสิทธิไว้ว่า “อาเซียนมีพันธกรณีในการส่งเสริมความยุติธรรม โดยให้สิทธิของประชาชนสะท้อนอยู่ในนโยบายและทุกวิถีของชีวิตซึ่งรวมถึงสิทธิและสวัสดิการสำหรับกลุ่มด้อยโอกาสและกลุ่มที่อ่อนแอ เช่น สตรี เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ และแรงงานโยกย้ายถิ่นฐาน” แนวทางการดำเนินการที่สำคัญ เช่น การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิ และสวัสดิการสำหรับสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ และคนพิการ อาเซียนมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสำหรับสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ และคนพิการโดยการปกป้องผลประโยชน์ สิทธิ รวมทั้งส่งเสริมโอกาสอย่างเท่าเทียม และยกระดับคุณภาพชีวิตมาตรฐาน

การดำรงชีพสำหรับสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ และคนพิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นองค์กรที่เป็นศูนย์กลางเรื่องสวัสดิการสังคมของประเทศไทย ได้เข้าประชุมภาคีความร่วมมือผู้ปฏิบัติงานนักรศึกษา และสถาบันการศึกษาสังคมสงเคราะห์ในอาเซียน เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๔ ที่ประเทศฟิลิปปินส์ โดยมีแผนปฏิบัติ

การที่ประเทศไทยรับผิดชอบในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๖ ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างเสริมศักยภาพนักสังคมสงเคราะห์และนักวิชาการ โดยจะจัดทำรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ และหลักสูตรการฝึกอบรมที่เน้นเรื่องของสิทธิของผู้ใช้บริการ เช่น ผู้ติดเชื้อ เอช ไอ วี ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ฯลฯ และแลกเปลี่ยนนักรศึกษา ผู้ปฏิบัติงานและนักศึกษาสังคมสงเคราะห์

๓.๔.๔ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Ensuring Environmental Sustainability)

แผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๘) ระบุถึงการส่งเสริมความยั่งยืน รวมทั้งการส่งเสริมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมไว้ว่า “อาเซียนจะมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่เขียวและสะอาด โดยการปกป้องทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อการ

พัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดการบริหารและการอนุรักษ์ดิน น้ำ แร่ธาตุ พลังงาน ความหลากหลายทางชีวภาพ ป่าไม้ ทรัพยากรชายฝั่งและทรัพยากรทางทะเล รวมทั้งการปรับปรุง คุณภาพน้ำและอากาศ สำหรับภูมิภาคอาเซียน อาเซียนจะมีส่วนร่วมในความพยายามของโลก ในการจัดการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลก รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และคุ้มครองชั้น โอโซน เช่นเดียวกับการพัฒนาและการปรับใช้เทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับการพัฒนาและ สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน” สารที่สำคัญ เช่น การจัดการและการป้องกันปัญหาหมอกควันข้ามแดนมลพิษหมอกควันข้ามแดน ความตกลงอาเซียนว่าด้วยมลพิษหมอกควันข้ามแดน (ASEAN Agreement on Transboundary Haze Pollution) คือความตกลงทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ลงนามในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ระหว่างประเทศ

สมาชิกอาเซียน มีวัตถุประสงค์ในการลดมลพิษจากหมอกควันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวยังคงมีอยู่ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดำเนินการ มาตรการเกี่ยวกับมลพิษหมอกควันข้ามแดน

๓.๔.๕ การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building ASEAN Identity)

แผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๘) ระบุถึงการ สร้างอัตลักษณ์อาเซียนเขียนไว้ว่า อัตลักษณ์อาเซียนเป็นพื้นฐานด้านผลประโยชน์ของภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ โดยเป็นตัวตนร่วมกัน จาริต ค่านิยม และความเชื่อ รวมทั้งความปรารถนาในฐานะ ประชาคมอาเซียน อาเซียนจะส่งเสริม

การตระหนัก และมีค่านิยมร่วมกันในความเป็นหนึ่งอันเดียวกันท่ามกลางความแตกต่างในทุก ขนชั้นของสังคมคำว่า“อัตลักษณ์” หรือเอกลักษณ์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะที่เด่น หรือเฉพาะของคน กลุ่มหนึ่ง หรือชาติหนึ่ง อัตลักษณ์ของอาเซียน คือ ลักษณะที่เด่นหรือเฉพาะร่วมกันของประเทศ สมาชิกอาเซียน ประเทศแต่ละประเทศที่เป็นสมาชิกอาเซียนต่างก็มีอัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์ของตน มี วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แต่ก็มีลักษณะเด่นหรือจำเพาะ และวัฒนธรรมที่ร่วมกันหรือคล้ายคลึงกัน ซึ่ง ควรจะเป็นวัฒนธรรมที่สอดคล้องกัน ซึ่งได้แก่ “จิตวิญญาณของอาเซียน – การเอื้ออาทรและแบ่งปัน กัน” (Spirit of ASEAN – Caring and Sharing) เอกลักษณ์ของชาติไทยตามที่คณะกรรมการส่งเสริม เอกลักษณ์ของชาติให้ความหมายไว้ ได้แก่ ลักษณะที่เด่นและเฉพาะของคนไทย ซึ่งได้แก่ สถาบันชาติ สถาบันศาสนาสถาบันพระมหากษัตริย์ การสร้างอัตลักษณ์ของอาเซียน “จิตวิญญาณของอาเซียน – การเอื้ออาทรและช่วยเหลือกัน” จะต้องอาศัยความร่วมมือของประเทศสมาชิกอาเซียน ในการปลูกฝัง จิตวิญญาณของอาเซียนซึ่งจะนำไปสู่อัตลักษณ์ของอาเซียน ศาสนาและวัฒนธรรมมีบทบาทที่สำคัญ แม้แต่แต่ละประเทศจะนับถือศาสนาที่ต่างกัน แต่ทุกศาสนาก็มีเป้าหมายตรงกัน คือ ต้องการให้ศาสนิก ชนของทุกศาสนาเป็นคนดี มีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน และช่วยเหลือกันทำประโยชน์ให้เพื่อน มนุษย์ สังคม และโลก ศาสนิกชน ของศาสนาต่างๆ จึงต้องมีความเข้าใจอันดีระหว่างกันร่วมมือกันในการ นำพลังของศาสนา การป้องกันแก้ไขปัญหาสังคม ในการพัฒนาสังคมและการสร้างประชาคม อาเซียนโดยมีหลักการของศาสนสัมพันธ์การส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนและความรู้สึก ของการเป็นประชาคม ดำเนินการโดยกรมประชาสัมพันธ์ โครงการเพื่อสร้างการตระหนักรู้ของการ เป็นประชาคมในกรอบอาเซียน เช่น จัดทำรายการโทรทัศน์และวิทยุอาเซียน ค่ายเยาวชนอาเซียน และกระทรวงวัฒนธรรมการส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนและความรู้สึกของการเป็น

ประชาคม อาเซียนมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนและความรู้สึกของการเป็นประชาคม โดยสร้างความรู้สึกร่วมกันของความเป็นเจ้าของ และการรวมตัวกันเป็นเอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย และส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในเรื่องวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ศาสนาและอารยธรรมดำเนินการโดย กรมประชาสัมพันธ์ และกระทรวงวัฒนธรรมการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน อาเซียนมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน โดยส่งเสริมการสงวนและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาคมว่า จะส่งเสริมความตระหนักรู้และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่เป็นเอกลักษณ์ของภูมิภาค และความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรมและความแตกต่างทางวัฒนธรรมของประเทศสมาชิก รวมทั้งปกป้องความเป็นเอกลักษณ์ของมรดกทางวัฒนธรรมอาเซียนในภาพรวม

โดยกระทรวงวัฒนธรรมร่วมกับหน่วยงานและทุกภาคส่วน ในสังคมอยู่ระหว่างการเตรียมพร้อมสังคมไทยสู่ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานกำหนดนโยบายและแนวทางการเตรียมความพร้อมของประชาชนในสังคมไทย โดยเฉพาะเยาวชน นักวิชาการ และผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้ปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมในทุกภาคส่วนสู่ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนโดยใช้มิติทางวัฒนธรรมในการสร้างความตระหนักรู้

๓.๔.๖ การลดช่องว่างทางการพัฒนา (Narrowing the Development Gap)

แผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๘) ระบุถึงการลดช่องว่างทางการพัฒนาไว้ว่า “เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของการลดช่องว่างทางการพัฒนาคือเสริมสร้างความร่วมมือเพื่อลดช่องว่างระดับการพัฒนา โดยเฉพาะมิติทางสังคม ระหว่างประเทศสมาชิกเก่า ๖ ประเทศ และประเทศสมาชิกใหม่ (CLMV) ๔ ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม และบางพื้นที่ในอาเซียนที่โดดเดี่ยวและยังคงด้อยพัฒนา” การพัฒนาของประเทศสมาชิกอาเซียนอยู่ในระดับที่แตกต่างกัน ประเทศที่พัฒนาแล้วแต่ละประเทศส่วนมากยังอยู่ในระดับประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวของประชากร

ประเทศสมาชิกอาเซียน ๑๐ ประเทศ จากปีพ.ศ. ๒๕๕๓ ดังนั้น ประเทศที่มีระดับการพัฒนาสูง ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวของประชากรอยู่ในระดับสูง ควรจะให้ความร่วมมือและการช่วยเหลือประเทศที่ยังมีระดับการพัฒนาต่ำในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม เพื่อยกระดับการพัฒนาและคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น เพื่อแสดงจิตวิญญาณของการเปิดอาเซียน (Spirit of ASEAN) คณะรัฐมนตรีได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และกระทรวงการคลังเป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินการในประเด็นการลดช่องว่างทางการพัฒนาตามแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

๓.๕ ความหมายและความสำคัญของสังคมพหุวัฒนธรรม

ความหมายของสังคมพหุวัฒนธรรมสังคมพหุวัฒนธรรมหมายถึงกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทั้งเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ วิถีชีวิต ความเชื่อ ศาสนา และประเพณีปฏิบัติที่มีความแตกต่างกัน เนื่องมาจากกระบวนการคิดและสัญลักษณ์ที่เกิดจากการสร้างของวัฒนธรรม ปัจจัยทางศาสนา เชื่อ

ชาติ อายุ เพศ ชนชั้นทางสังคม และการศึกษาซึ่งเป็นตัวกำหนดให้บุคคลมีความคิดความเชื่อ ความรู้สึก และการกระทำในลักษณะที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโอกาสที่ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่การร่วมมือกันในระดับประชาคมของประเทศอาเซียน ที่จะมีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างประเทศสมาชิกมากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่สมาชิกในสังคมต้องเรียนรู้ถึงระเบียบแบบแผนที่ควรประพฤติปฏิบัติ หรือควรละเว้นตามมารยาทของกันและกันในแต่ละสังคม เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นและนำมาซึ่งความสงบเรียบร้อยของการอยู่ร่วมกันจากคำกล่าวมาแล้วนี้ก็จะเห็นว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ดังนั้นในแต่ละสังคมจึงต้องกำหนดให้มีระเบียบแบบแผนในการประพฤติและปฏิบัติเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย และสวยงาม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ปลูกฝังและถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มคนในแต่ละสังคม ดังนั้นทักษะการถ่ายทอดทางสังคมจึงมีความสำคัญ ดังนี้

๓.๕.๑ การถ่ายทอดทางภูมิปัญญา

การถ่ายทอดทางภูมิปัญญาแสดงออกทางมารยาทสังคมในประเทศอาเซียนเป็นสังคมที่มีการให้เกียรติกันตามลำดับอาวุโสซึ่งจำแนกออกเป็นลักษณะต่างๆ เช่นเปรียบเทียบความมากกว่ากันโดยอายุเรียกว่าวัยวุฒิ เปรียบเทียบความมากกว่ากันทางระดับชั้นของการศึกษา เรียกว่าคุณวุฒิ และเปรียบเทียบกันทางชาติกำเนิด เช่นเป็นสามัญชนหรือ มีฐานันดรศักดิ์เป็นเชื้อพระวงศ์ชั้นต่างๆที่กำหนดไว้ตามแบบแผนของแต่ละสังคมเรียกว่า ชาติวุฒิ ดังนั้น ในการแสดงกิริยาอาการต่าง ๆ เช่น การเดิน การยืน การนั่งและการนอน รวมถึง การทำความเคารพ การแต่งกาย การพูด ฯลฯ จึงมีข้อปฏิบัติที่บ่งชี้ไว้ชัดเจนแสดงถึงภูมิปัญญาที่ลึกซึ้งของบรรพชนของแต่ละชาติที่ควรแก่การเรียนรู้

๓.๕.๒ การรักษาวินัยและประเพณี

การปฏิบัติตนในทักษะสังคมด้านต่าง ๆ เป็นการเรียนรู้และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมทางสังคม การปฏิบัติตนตามวิถีทางสังคมจึงถือได้ว่าเป็นการร่วมกันธำรงไว้ซึ่งจารีตและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติซึ่งบรรพชนได้มีการสืบทอดต่อกันมาให้คงอยู่ต่อไป

๓.๕.๓ เครื่องแสดงออกถึงความเป็นผู้มีวัฒนธรรม

การเรียนรู้เรื่องทักษะทางสังคมพหุวัฒนธรรมและสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม เป็นการแสดงออกถึงการเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมสั่งสอนมาเป็นอย่างดี ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีมารยาท ยามที่ต้องสมาคมกับผู้อื่นก็มีความมั่นใจ แสดงออกได้อย่างไม่เคอะเขินหรือ อับอาย ดังสำนวนไทยที่ว่า “สำเนียงส่อภาษา กิริยาส่อสกุล”

๓.๖ การพัฒนาทักษะทางสังคมพหุวัฒนธรรม

ทักษะทางสังคมถือว่ามีสำคัญในการสะท้อนวัฒนธรรมเป็นอย่างดี เพราะทักษะเหล่านี้จะเป็นการแสดงอัตลักษณ์ของสังคมนั้นๆ ซึ่งสามารถแสดงออก ๔ ลักษณะ คือ ๑. การยืน ๒. การเดิน ๓. การนั่ง ๔. การนอน การแสดงกิริยาทั้ง ๔ ลักษณะในทางพหุวัฒนธรรมซึ่งมีความแตกต่างกันไป

ตามลักษณะของความเชื่อทางศาสนาวัฒนธรรมของตนแต่อย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวในภาพรวมแล้วก็สามารถอธิบายลักษณะเหล่านี้ได้ดังนี้

๑. การยืนแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑.๒ การยืนตามลำพังคนเดียว มีข้อควรปฏิบัติดังนี้

ยืนในท่าที่สบาย ปล่อยแขนแนบลำตัวในท่าพัก ไม่ควรแสดงพฤติกรรมเหล่านี้คือ เอามือล้วงกระเป๋ากางเกง หรือแคะแกะเกาส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ยืนเท้าสะเอว หรือทำท่าหันรีหันขวาง ลูกลู่ลูกกลน ยืนฟังสิ่งต่าง ๆ เช่น กำแพง ต้นไม้ หรือ ป้ายรถเมล์ หรือยืนกีดขวางทางสัญจรของผู้อื่น

๑.๒ การยืนอยู่กับผู้อื่น มีข้อควรปฏิบัติดังนี้

ยืนตัวตรงมือทั้งสองประสานกันไว้ด้านหน้า หากเป็นผู้ที่มีความอาวุโสกว่ามากให้ค้อมตัวลงเล็กน้อย ไม่ควรยืนหันหลังให้ผู้ที่อาวุโสมากกว่าทั้งวัยวุฒิและคุณวุฒิ ไม่ควรยืนคำสัรชะผู้อื่น หรือยืนในที่ที่มีผู้อื่นนั่งอยู่ ไม่ควรยืนจับกลุ่มสนทนากันจนเป็นที่กีดขวางทางเดิน หรือยืนเท้าสะเอว ต่อหน้าผู้ใหญ่⁶⁰

๒. การเดินการเดิน แบ่งได้ ๓ ลักษณะคือ

๒.๑ การเดินตามลำพัง มีข้อควรปฏิบัติดังนี้

เดินด้วยก้าวอย่างที่เหมาะสมไม่เร็วหรือช้าจนเกินไป ไม่เอามือล้วงกระเป๋า กอดอกหรือเอามือไขว้หลัง เวลาเดินควรเดินชิดทางด้านขวาของถนน เพื่อไม่เป็นที่กีดขวางทางจราจรไม่เดินใจลอย หรือ ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่อันเป็นเหตุให้ประสบอุบัติเหตุได้

๒.๒ การเดินกับผู้อื่น มีข้อควรปฏิบัติดังนี้

ไม่เดินช้าหรือเร็วกว่าผู้อื่นเกินไป ควรเดินให้อยู่ในกลุ่มเดียวกันผู้ที่มีอาวุโสหน่อย ควรเดินตามหลังผู้ใหญ่ โดยเอียงไปทางด้านขวาเพื่อสะดวกในการสนทนากัน หากเป็นการเดินเพื่อนำชมบางสิ่งบางอย่าง ให้เดินนำหน้าโดยเอียงไปด้านซ้ายเล็กน้อยเพื่อสะดวกในการชมและการตอบข้อคำถาม สำรวมกิริยาเวลาเดิน ระวังไม่ให้ชนคนที่เดินอยู่ด้านหน้า ไม่เดินหยอกล้อเล่นหัว หรือกอดคอกัน เพราะนอกจากจะกีดขวางทางเดินของผู้อื่นแล้วยังก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย ไม่เดินตัดผ่านด้านหน้าที่ผู้อื่นกำลังประชุมกันอยู่ ถ้าจำเป็นต้องผ่านให้เดินอ้อมไปทางด้านหลัง

๒.๓ การเดินผ่านผู้อื่น มีข้อควรปฏิบัติดังนี้

การเดินผ่านผู้ใหญ่ที่นั่งอยู่ที่พื้น ควรใช้วิธีการคุกเข่าแล้ว เดินเข้าผ่านไป หากเป็นผู้ที่มีอาวุโสกว่ามากต้องใช้วิธีการคลานเข้าแทน

๓. การนั่งอยู่ ๒ ลักษณะคือ

๓.๑ การนั่งคนเดียวตามลำพัง

ถ้านั่งกับพื้นเรียบ เช่น พื้นห้องหรือพื้นสนาม เป็นต้น ในสังคมไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เขมร ลาว และพม่าผู้หญิงนิยมนั่งพับเพียบ ส่วนผู้ชายสามารถนั่งขัดสมาธิได้ ในบางประเทศเช่น ประเทศญี่ปุ่นทั้งชายและหญิงนิยมนั่งราบทับส้นเท้าทั้งสองข้างดังนั้นในการนั่งตามลำพังจึงสามารถนั่งในท่าที่สบายตามสมควรแต่ควรจะไม่เก็บมือเก็บเท้าให้เรียบร้อย ไม่ควรกางแข้งกางขาตามสบายจนเกินไป แต่ถ้าเป็นการนั่งบนเก้าอี้ หรือมานั่งที่มีที่ให้พิงหลังได้ก็สามารถเอนหลังพิงได้พอสมควร ไม่

⁶⁰ศรีสว่าง ภิบาลแทน.มารยาทไทย. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, ๒๕๒๙). หน้า

เอนเกินไปจนเป็นลักษณะกึ่งนอน ไม่ควรโยกโคลนเก้าอี้เล่นโดยการนั่งเก้าอี้ขาเดียว หรือหมุนเก้าอี้ไปมา ไม่ควรนั่งไขว่ห้าง กระดิกเท้าหรือเขย่าขา เพราะจะทำให้เสียบุคลิก

๓.๒ การนั่งอยู่ร่วมกับผู้อื่น

ถ้าเป็นการนั่งกับพื้นเรียบ เช่น พื้นห้องหรือพื้นสนาม เป็นต้นควรจะนั่งพับเพียบเก็บมือเก็บเท้าให้เรียบร้อย ไม่ควรนั่งขัดสมาธิ หรือกางแข้งกางขาตามสบาย โดยเฉพาะถ้าเป็นการนั่งต่อหน้าผู้ที่มืออาวโสกว่าเรามาก ควรจะประสานมือทั้งสองวางบนหน้าตัก ค้อมตัวลงเล็กน้อย วางข้อศอกบนเข่า ถ้าเป็นการนั่งต่อหน้าพระสงฆ์ควรจะประนมมือระหว่างสนทนา หากเป็นการนั่งนั่งเก้าอี้ หรือมานั่ง ควรนั่งด้วยท่าทางที่สุภาพเรียบร้อย ไม่นั่งไขว่ห้าง ถ้าเป็นการนั่งต่อหน้าผู้ใหญ่ควรวางมือประสานกันไว้บนหน้าตักค้อมตัวลงเล็กน้อย วางข้อศอกไว้บนหัว

๔. การนอน

หากเป็นการนอนคนเดียวตามลำพัง ก่อนนอนควรล้างหน้าแปรงฟันให้สะอาดก่อนเข้านอน แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่หลวมๆ เพื่อให้นอนสบาย จัดที่นอนให้เรียบร้อยสำรวมจิตใจระลึกถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาที่ตนนับถือเพื่อขอพรให้นอนหลับฝันดี ไม่หันปลายเท้าไปยังทิศที่ตั้งของหิ้งพระ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำบ้าน ฝึกตัวเองอย่าให้นอนตื่น นอนกรน นอนกัดฟัน นอนละเมอ หรือปัสสาวะรดที่นอน และ ควรจัดเวลาให้ตนเองได้พักผ่อนวันละ ๖-๘ ชั่วโมง

ถ้าจำเป็นต้องนอนรวมกันกับผู้อื่นหลายคน ควรนอนในที่ส่วนของตน อย่างนอนสูงหรือต่ำกว่าผู้อื่นโดยไม่จำเป็น หันศีรษะไปทิศทางเดียวกับผู้ร่วมห้องคนอื่น ๆ ไม่หันปลายเท้าไปยังทิศที่ตั้งของหิ้งพระ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำบ้าน ระมัดระวังการทำกิจส่วนตัวไม่ให้ส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น มีน้ำใจแก่ผู้ร่วมห้องคนอื่น ๆ ไม่เห็นแก่ความสุขสบายส่วนตัวเพียงคนเดียว⁶¹

กิริยาบททั้ง ๔ นี้ อาจมีข้อแตกต่างกันเพราะวัฒนธรรมของประเทศมีความแตกต่างกันด้วยเหตุนี้ในกรณีกิริยาบทจึงสามารถสรุปได้ว่าการแสดงออกมักขึ้นอยู่กับจารีตประเพณีแลศาสนาเป็นหลัก

๓.๗ วัฒนธรรมการแสดงความเคารพ

๑. การไหว้ เป็นการทำความเคารพหรือทักทายที่ใช้กันหลายประเทศเช่นประเทศไทย เขมร ลาว พม่า โดยการประนมมือให้นิ้วเรียงชิดกันลักษณะคล้ายดอกบัวตูมใน

๒. การจับมือเป็นการทักทายวัฒนธรรมจากชาติตะวันตก วิธีปฏิบัติคือใช้มือขวาจับกัน หากเป็นเชื้อพระวงศ์ชั้นสูงควรให้เกียรติด้วยการถวายคำนับสำหรับเพศชายและถอนสายบัวสำหรับเพศหญิง ในขณะที่กำลังจับมือในศาสนาอิสลามก็ใช้วิธีการทักทายกันโดยการกุมมือกันทั้งสองข้าง พร้อมกล่าวคำว่า “อัสลามูออลัยกุม” ผู้รับก็กล่าวตอบว่า “วาออลัยกุมมุสลาม” เรียกว่า การสลาม เป็นการทักทายที่ใช้ในหมู่ประเทศที่มีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามเช่นประเทศมาเลเซีย บรูไน เป็นต้นจึงเห็นได้ว่าการแสดงความเคารพนับถือสามารถแสดงออกหลากหลายวิธีการแสดงออกเหล่านี้มักจะมี ความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ

⁶¹ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. มารยาทไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๑),

๓.๘ วัฒนธรรมการแต่งกาย

๑. ความสำคัญการแต่งกาย คือ เป็นเครื่องบ่งบอกถึงเชื้อชาติ / เผ่าพันธุ์อันเป็นเอกลักษณ์ และภูมิปัญญาของคนในแต่ละเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ ที่มีความคิดความเชื่อแตกต่างกันการแต่งกายจึงเป็นการถ่ายทอดความคิด / ความเชื่อ / จารีตธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตของคนในสังคม อีกทั้งเป็นการยอมรับในกฎ กติกา / ค่านิยมของสังคม เช่น ประเพณีการใส่ห้วงคอของสตรีเผ่ากระเหรี่ยงคอยาว และสุดท้ายเป็นการถ่ายทอดทัศนคติ ค่านิยมของผู้สวมใส่

๒. ประเภทของการแต่งกาย จำแนกได้ ๓ กลุ่มดังนี้ คือ

๑. แบบไม่เป็นทางการ คือ การแต่งกายในโอกาสที่อยู่ในเวลาอิสระ เวลาหยุดหรือเวลาพักผ่อน เช่น ไปเดินเที่ยวห้างสรรพสินค้า ไปดูภาพยนตร์ เป็นต้น

๒. แบบ กึ่งทางการ คือ การแต่งกายที่มีรูปแบบกำหนดไว้กว้าง ๆ ทำให้พอนึกรูปแบบออก เช่น ชุดกีฬา ชุดราตรี ชุดทำงาน ชุดว่ายน้ำ เป็นต้น

๓. แบบเป็นทางการ คือ การแต่งกายที่มีรูปแบบและระเบียบ เงื่อนไขบ่งชี้ชัดเจน ว่ามีลักษณะและข้อบ่งชี้อย่างไร ผู้แต่งควรมีคุณสมบัติอย่างไร เช่น ชุดนักเรียน นักศึกษา ชุดอาจารย์ ผู้สอน เครื่องแบบข้าราชการ ชุดประจำชาติ เป็นต้น

๓.๙ การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

๑. แสวงหาความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพอยู่เสมอ เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีต่างๆอย่างรวดเร็วจึงจำเป็นต้องมีนิสัยใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ

๒. มีความเป็นมิตร เอื้ออารีต่อคนรอบข้างโดยไม่หวังประโยชน์ ให้เกียรติบุคคลอื่นโดยการเรียนรู้ค่านิยม ประเพณี ศาสนาและธรรมเนียมปฏิบัติของคนในสังคมต่างๆเพื่อที่จะสามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมไม่ขัดต่อหลักปฏิบัติอันนำมาซึ่งความขัดแย้ง

๓. มีอารมณ์ขัน มองโลกในแง่ดีการอยู่ร่วมกันกับคนที่มาจากต่างสังคม ต่างสิ่งแวดล้อมและประเพณี บางครั้งอาจจะมีการกระทำที่ดูเป็นการไม่ให้เกิดเกียรติ หรือไม่สุภาพด้วยความไม่เข้าใจในวัฒนธรรม เช่นการถูกจับศีรษะโยกไปมาด้วยความไม่รู้ว่าประเพณีไทยถือเป็นเรื่องไม่ควรรู้ จึงควรจะให้เกียรติและมองเป็นเรื่องขำๆมากกว่าโกรธเคือง

๔. มีคุณธรรม ในการอยู่ร่วมกันกับคนที่หลากหลายย่อมมีความคิด ความเชื่อ และการกระทำที่แตกต่างกันตามลักษณะที่แต่ละคนได้เรียนรู้มา การตั้งตนให้เป็นคนที่มีสติ ไม่หวั่นไหวในสิ่งยั่วยุต่างๆ พิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบถึงผลได้ผลเสียก่อนตัดสินใจทำอะไร

๕. เชื้อมั่นและศรัทธาในคุณความดี มีเป้าหมายในชีวิต ว่าตนเองต้องการสิ่งใดในชีวิต ความสุขความสำเร็จหรือทรัพย์สินเงินทองควรได้มาด้วยความสามารถความพากเพียรพยายามที่ถูกต้องตามครรลองของกฎหมายและประเพณี

๖. ความกล้าหาญ ทำในสิ่งที่ถูกต้องโดยไม่เกรงอิทธิพลใดใด รักษาเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของตนเอง ขณะเดียวกันก็ไม่เหยียดหยามดูแคลนผู้อื่น

การพัฒนาทักษะทางสังคมพหุวัฒนธรรมของบุคคลนั้น เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นมากในการเตรียมตนเพื่อรองรับการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนของประเทศไทย ในปีพ.ศ. ๒๕๕๘ นี้การ

เรียนรู้และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของชาติที่บรรพชนได้สั่งสมและสืบทอดมาทั้งกรรมารายาท และขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีที่ลึกซึ้งอ่อนหวานสวยงามเป็นที่ชื่นชมของคนต่างชาติเป็นเอกลักษณ์ที่มีเฉพาะคนไทย ในการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสสังคมที่จะมีสมาชิกจากประเทศต่างๆที่เดินทางไปมาค้าขายกันหลากหลายเชื้อชาติศาสนา จำเป็นต้องเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมของชาติตนที่ถูกต้องไม่หลงไหลไปตามกระแสนิยมวัฒนธรรมของชาติอื่น ขณะเดียวกันจำต้องเรียนรู้และเข้าใจในความเชื่อและวิถีปฏิบัติของคนชาติอื่นๆเพื่อให้สามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งอันเกิดจากความไม่เข้าใจทางวัฒนธรรมของกันและกันดังนั้น สิ่งที่ยาวชนรุ่นใหมต้องเรียนรู้และรักษาเอาไว้ให้ได้ก็คือ การเรียนรู้และรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย เข้าใจในความเป็นเอกลักษณ์ของชาติอื่นเพื่อให้สามารถยืนหยัดอยู่ได้ในสังคมนี้อย่างมีศักดิ์ศรีและสง่างาม ขณะเดียวกันความพยายามเข้าใจในความแตกต่างของชาติอื่นทำให้เราสามารถรักษามิตรภาพในการดำรงอยู่ร่วมกันได้โดยสันติ ไม่เกิดความขัดแย้งและนำมาซึ่งสันติสุขในการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างและหลากหลายในอนาคต

๓.๑๐ อาเซียนกับประเพณีสงกรานต์

สมัยโบราณได้ถือวันสงกรานต์เป็นวันปีใหม่นั้น เนื่องจากประเทศที่อยู่ในแถบร้อนถือว่าช่วงเวลาเริ่มต้นฤดูร้อนนั้นเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุด ด้วยว่างเว้นจากการทำการเกษตรอีกทั้งอากาศที่หนาวเย็นก็ผ่านพ้นไปแล้ว ในช่วงฤดูหนาวนั้นเป็นช่วงที่ทุกๆ อย่างนั้น หยุดนิ่งไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ก็หยุดผลิดอกออกผล สัตว์ทั้งหลาย ก็หยุดนิ่งนอนจำศีล ด้วยอากาศที่หนาวเย็นนั้นไม่สะดวกในการใช้ชีวิตหรือการเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายนั่นเองด้วยเหตุนี้วันสงกรานต์จึงเป็นประเพณีการขึ้นปีใหม่ในประเทศแถบร้อน ซึ่งแตกต่างจากประเทศแถบหนาว

สงกรานต์ได้กำหนดขึ้นในเดือน ๕ ของประเทศแถบร้อน อาทิ ประเทศไทย ลาว กัมพูชา พม่า ชนกลุ่มน้อยชาวไตแถบเวียดนามและมณฑลยูนนานของจีน ศรีลังกาและทางตะวันออกของประเทศอินเดีย สงกรานต์ (คำสันสกฤต) หมายถึงการเคลื่อนย้าย ซึ่งเป็นการอุปมาถึงการเคลื่อนย้ายของการประทับในจักรราศี หรือคือการเคลื่อนขึ้นปีใหม่ในความเชื่อของไทยและบางประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๓.๑๐.๑ ความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับสงกรานต์

คำว่า “สงกรานต์” มาจากภาษาสันสกฤตว่า ส-กรานต แปลว่า ก้าวขึ้น ย่างขึ้น หรือก้าวขึ้น การย้ายที่ เคลื่อนที่ คือพระอาทิตย์ย่างขึ้น สู่ราศีใหม่ หมายถึงวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งตกอยู่ในวันที่ ๑๓,๑๔,๑๕ เมษายนของทุกปี แต่วันสงกรานต์นั้นคือ วันที่ ๑๓ เมษายน เรียกว่า วันมหาสงกรานต์ วันที่ ๑๔ เป็นวันเนา วันที่ ๑๕ เป็นวันเถลิงศก กิจกรรมส่วนใหญ่ที่ทำในเทศกาลนี้ก็มี การทำความสะอาดสาดบ้านเรือน ทำบุญทำทาน สรงน้ำพระ รดน้ำขอพรผู้ใหญ่ และเล่นสาดน้ำกัน เป็นต้น

สงกรานต์ ที่แปลว่า “ก้าวขึ้น” “ย่างขึ้น” นั้นหมายถึง การที่ดวงอาทิตย์ ขึ้นสู่ราศีใหม่ อันเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทุกเดือน ที่เรียกว่าสงกรานต์เดือน แต่เมื่อครบ ๑๒ เดือนแล้วย่างขึ้นราศีเมษอีก จัดเป็นสงกรานต์ปี ถือว่าเป็น วันขึ้นปีใหม่ทางสุริยคติ ในทางโหราศาสตร์

มหาสงกรานต์ แปลว่า ก้าวขึ้นหรือย่างขึ้นครั้งใหญ่ หรือ ปีใหม่ การขึ้นปีใหม่ในที่นี้ไม่ได้หมายรวมไปทั่วทุกประเทศแต่จะใช้เฉพาะประเทศที่มีบริบทในการเล่นประเพณีสงกรานต์ เช่น ประเทศ

ไทย ประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศกัมพูชา ประเทศพม่า เป็นต้น แต่ละประเทศนั้นก็ยังคงความหมายของวันสงกรานต์แต่ละวันแตกต่างกันไป

๓.๑๐.๑.๑ สงกรานต์ของประเทศไทย

วันสงกรานต์เป็นประเพณีการขึ้นปีใหม่ในประเทศแถบร้อน หรือ เทศกาลสงกรานต์ คือ การเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งเมื่อก่อนนั้นเป็นประเพณีร่วมกันของชาวพุทธศาสนา และอาศัยอยู่ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีการจัดเทศกาลสงกรานต์เหมือนกัน ได้แก่ พม่า ลาว กัมพูชาซึ่งแตกต่างจากประเทศแถบหนาว ที่มีการขึ้นปีใหม่ที่นับเอาวันที่ ๑ มกราคมของทุกปี แต่ปัจจุบันประเพณีสงกรานต์ได้กลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีของประเทศโดยไม่ได้จำกัดว่าเป็นประเพณีของศาสนาใดทุกเชื้อชาติ ศาสนาสามารถร่วมกันเล่นอย่างสนุกสนาน

การเฉลิมฉลองวันสงท่ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ โดยจะมีการเล่นสาดน้ำตลอดทั้ง ๓-๕ วัน นอกจากนี้ยังถือว่าเป็นช่วงมงคล จึงนิยมเจ้าวัดเข้าทำบุญ รักษาศีล สรงน้ำพระพุทธรูปและพระเจดีย์ มีการรดน้ำดำหัวผู้อาวุโส

สงกรานต์ของประเทศไทยมีทั้งหมด ๓ วันด้วยกันวันที่ ๑๓ เมษายน วันมหาสงกรานต์ หรือ วันสงท่ายปีเก่า หมายถึง ก้าวหรือย่างขึ้นครั้งใหญ่ คือ สงกรานต์ปีการที่พระอาทิตย์โคจรเข้าสู่ราศีเมษ เป็นวันทำความสะอาดใหญ่ชำระล้างร่างกายและจิตใจให้ใสสะอาด เริ่มมีการเล่นสาดน้ำเป็นวันแรกสำหรับประเทศไทยกำหนดให้ วันที่ ๑๓ เมษายนของทุกปี เป็นวันผู้สูงอายุด้วย

วันที่ ๑๔ วันกลาง หรือวันเนา หมายถึง อยู่คือวันที่ถัดมาจากวันมหาสงกรานต์ ๑ วัน การที่พระอาทิตย์เข้ามาอยู่ในราศีเมษเรียบร้อยแล้ว เป็นวันที่มักมีการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านมากมายเช่น ขนทรายเข้าวัด ก่อพระเจดีย์ทราย ขบวนแห่ประเพณีสงกรานต์ การแสดงทางวัฒนธรรมและมหรสพอื่นๆ ... การเล่นสาดน้ำตามประเพณีไทยมักเล่นกันวันนี้มากเป็นพิเศษ

วันที่ ๑๕ เมษายน เป็นวันเถลิงศก หมายถึง วันขึ้นศกใหม่ เป็นวันทำบุญตักบาตรต้อนรับปีใหม่ ปลอญนกลปลอญปลา อุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว มีการรดน้ำดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้ที่เคารพนับถือ เพื่อเป็นการขอขมาลาโทษและขอพรปีใหม่เพื่อเป็นสิริมงคลต่อชีวิตตลอดจนจัดให้มีการสรงน้ำพระสงฆ์ พระพุทธรูป สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองอีกด้วย

๓.๑๐.๑.๑.๑ กิจกรรมในวันสงกรานต์ของประเทศไทย

การทำบุญตักบาตร ถือว่าเป็นการสร้างบุญสร้างกุศลให้ตัวเอง และ อุทิศส่วนกุศลนั้นแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว การทำบุญแบบนี้มักจะเตรียมไว้ล่วงหน้า นำอาหารไปตักบาตรถวายพระภิกษุที่ศาลาวัด ซึ่งจัดเป็นที่รวมสำหรับทำบุญ ในวันนี้หลังจากที่ได้ทำบุญเสร็จแล้ว ก็จะมีการก่อพระทรายอันเป็นประเพณีด้วย

๓.๑๐.๑.๑.๒ พิธีหลวง พระราชพิธีสงกรานต์ (คัดจากปี ๒๕๓๑)

วันที่ ๑๕ เมษายน ในเวลาเช้า ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์ที่รับอาราธนามาเจริญพระพุทธมนต์ที่พระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จสรงน้ำพระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูปสำคัญต่างๆ ที่หอพระสุราลัยพิมาน แล้วเสด็จหอบพระบรมอัฐิที่หอพระธาตุมณฑลเศียร สรงน้ำพระ พระบรมอัฐิและพระอัฐิ ถวายสักการะพระสยามเทวาธิราชที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ เสด็จออกพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัย ทรงจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ทรงศีล พระสงฆ์จำนวน ๖๗ รูป เฝ้า

จำนวนพระบรมอัฐิ และพระอัฐิที่อาราธนาจากวัดที่เกี่ยวข้อง กับพระบรมอัฐิและพระอัฐิ เจริญพระพุทธรูปมนต์ ฉันทิตตอาหารเพล

เสร็จแล้วอัญเชิญพระบรมอัฐิ จากหอพระธาตุมณฑลเศียรเป็นกระบวณแห่ มีประโคมสังข์ แตร กลองชนะ ตั้งแต่เวลาเชิยออก จนกระทั่งถึงบนราชบัลลังก์นพปฎลมหาเศวตฉัตร ในพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัย ทรงจุดธูปเทียนราชสักการะ พระพุทธรูปประจำพระชนมวารของพระบรมอัฐิ ทรงจุดธูปเทียน ถวายสักการะพระบรมอัฐิและพระอัฐิ ทรงทอดผ้าคู่ (ถือผ้าขาว ๒ ผืน นุ่งผืน ๑ ห่มผืน ๑) มีขวดน้ำหอม ๑ ขวด พระสงฆ์นั่งสดับปกรณ์ตามลำดับวัดประจำพระบรมอัฐิ

เวลา ๑๖.๓๐ น. เสด็จทรงน้ำพระพุทธรูปหามณีรัตนปฏิมากรพระพุทธรูปสัมพรรณี พระชัยหลังช้าง พระพุทธรูปฉลองพระองค์รัชกาลที่ ๑ รัชกาลที่ ๒ เสด็จทรงน้ำพระคันธารราษฎร์ ทรงน้ำ พระโพธิ์พระนิโครธ พระพุทธเจดีย์ทอง พระไตรปิฎกฉบับทองทิบ พระนาครที่วิหารชาวสดับปกรณ์ พระบรมอัฐิ กรมพระราชวังบวรสถานมงคล และพระอัฐิเจ้านายต้นราชสกุลต่างๆ เปิดปราสาทพระเทพบิดรวันที่ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ เมษายน เพื่อให้ประชาชนถวายสักการะพระบรมรูปบูรพมหากษัตริยาธิราช เมื่อก่อนการบำเพ็ญพระราชกุศลในพระบรมมหาราชวังมี ๔ วัน คือวันที่ ๑๓-๑๖ เมษายน ปัจจุบันมีเฉพาะวันที่ ๑๕ เมษายน วันเดียว ซึ่งในเช้าวันที่ ๑๕ เมษายน โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานนิมนต์พระ ๑๕๐ รูป เข้าไปรับอาหารบิณฑบาตรที่ในพระบรมมหาราชวัง

เวลา ๑๐.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิตไปยังพระมณฑลเศียร ในพระบรมมหาราชวัง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงน้ำพระพุทธรูปสำคัญที่หอพระสุลาลัยพิมาน ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการ แล้วเสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนบูชาพระสยามเทวาธิราช ที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ เสด็จฯ ไปยังหอพระธาตุมณฑลเศียร ทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะและทรงน้ำพระบรมอัฐิ พระอัฐิ แล้วเสด็จออกพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัยทางพระทวารเทวราชมเหศวร์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดธูปเทียน เครื่องนมัสการบูชาพระรัตนตรัย พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๗๑ รูปเจริญพระพุทธรูปมนต์ การ พระราชพิธีสงกรานต์ จบแล้วทรงประเคนภัตตาหาร เมื่อพระสงฆ์รับพระราชทานฉันเสร็จ

เจ้าพนักงานเชิญพระบรมอัฐิและพระอัฐิออกประดิษฐานบนพระราชบัลลังก์ ภายใต้ันนพปฎลมหาเศวตฉัตรและบนที่นั่งงกภายใต้ฉัตรชวาลายทอง ๕ ชั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะถวายบังคมพระอัฐิ แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทอดผ้าคู่ พระสงฆ์สดับปกรณ์ พระบรมอัฐิและพระอัฐิ แล้วถวายอนุโมทนาถวายอดิเรก ถวายพระพรลา เสด็จพระราชดำเนินประทับรถยนต์พระที่นั่ง ที่พระที่นั่งทวารเวตรรักษาเสด็จพระราชดำเนินกลับ

เวลา ๑๖.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนิน ไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เจ้าพนักงานกราบบังคมทูล รายงานเครื่องราชสักการะที่ทรงพระราชอุทิศ พระราชทานให้กระทรวงมหาดไทยเชิญไป ถวายเป็นพุทธรูปเจดีย์สถานต่างๆ แล้ว เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระอุโบสถ ทรงพระสุหร่ายทรงพระพุทธรูปหามณีรัตนปฏิมากร พระสัมพุทธพรรณี พระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาลงโลก พระพุทธรูปเลิศล้ำนภลัย ทรงจุดธูปเทียน

ถวายนมัสการ แล้วเสด็จพระราชดำเนิน ไปทรงน้ำปูชนียวัตถุตามเจดีย์สถานในพระอารามนี้ แล้วเสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่หอพระนาก ทรงจุดธูปเทียน ถวายสักการะพระอัฐิ ๕ รูป สดับปกรณ์แล้วทรงทอดผ้าพระสงฆ์อีก ๕๐ รูป สดับปกรณ์พระอัฐิพระราชวงศ์ พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายดิเรก เป็นเสร็จการ

๓.๑๐.๑.๑.๓ พิธีราชาภิเษก

การทำบุญในวันสงกรานต์ อาจจะทำการตักบาตรทำบุญได้ ๒ แห่งคือ ที่วัดหรือในบริเวณงานที่จัดไว้แล้ว วิธีตักบาตร ใช้วิธีเรียงแถว และนิมนต์พระเดินตามลำดับ โดยชายตักบาตรด้วยข้าวหญิงตักบาตรด้วยของคาวหวาน ถ้าเต็มบาตรก็ถ่ายใส่ภาชนะอื่น และนิมนต์ท่านรับจนทั่ว เสร็จแล้วอาจนิมนต์ท่านฉัน ณ สถานที่จัดงาน หรือให้ท่านนำไปฉันที่วัดก็ได้

ในเวลาตักบาตรพระสงฆ์จะสวดถวายพรพระคือ พาหุง พอเสร็จ ก็ช่วยกันยกอาหารคาวหวานไปถวายพระ ขณะพระฉัน จะมีการอ่านประกาศสงกรานต์กันในตอนนี้ บางคนก็อาจจะอยู่ฟังอนุโมทนา เป็นอันเสร็จพิธีและกิจกรรมอื่น เช่น

การรดน้ำ คือ การอวยพรปีใหม่ให้กันและกัน น้ำที่รดมักใช้น้ำหอมเจือด้วยน้ำธรรมดา

การสงฆ์น้ำพระ คือ การสงฆ์น้ำพระพุทธรูปที่บ้านและที่วัด และสงฆ์น้ำพระสงฆ์จำวัดในบ้านนี้ๆ

บังสุกุลอัฐิ คือ การทำบุญร่วมญาติ ซึ่งในภายหลังแล้วอุบาสก อุบาสิกาจะเอากระดูกญาติผู้ล่วงลับไปแล้วมารวมกันแล้วนิมนต์พระไปบังสุกุล

การรดน้ำผู้ใหญ่ คือ การไปอวยพรให้ผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ครูบาอาจารย์ ท่านผู้ใหญ่มักจะนั่งลงแล้วผู้ที่รดก็จะเอาน้ำหอมเจือกับน้ำรดที่มือท่าน ท่านจะให้ศีลให้พรผู้ที่ไปรด ถ้าเป็นพระก็จะนำผ้าสบงไปถวายให้ท่านผลัดเปลี่ยนด้วย หากเป็นฆราวาสก็จะหาผ้าถุงผ้าขาวม้าไปให้

การดำหัว คือ การรดน้ำนั่นเอง แต่เป็นคำเมืองทางภาคเหนือ การดำหัวเรียกกันเฉพาะการรดน้ำผู้ใหญ่ที่เราเคารพนับถือผู้สูงอายุ คือ การขอขมาในสิ่งที่ได้ล่วงเกินไปแล้ว หรือ การขอพรปีใหม่จากผู้ใหญ่ ของที่ใช้ในการดำหัวส่วนมากมีผ้าขนหนู มะพร้าวกล้วย และ ส้มป่อย

การปล่อยนกปล่อยปลา คือ การปล่อยสรรพสัตว์ถือเป็นการล้างบาปที่ทำไว้ เป็นการสะเดาะเคราะห์ร้ายให้มีแต่ความสุขความสบายในวันขึ้นปีใหม่

การสาดน้ำ คือ การสนุกสนานรื่นเริงอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของสงกรานต์ คือ สาดน้ำกันโดยมากจะเริ่มต้นในวันสงฆ์น้ำพระ แต่บางแห่งพอเริ่มสงกรานต์ ก็เริ่มสาดน้ำกันทีเดียวส่วนใหญ่แล้วใช้น้ำสะอาดมีน้ำอบน้ำหอม หรือแป้งหอมผสมบ้างก็ได้ และไม่ถือเป็นเรื่องเสียหาย การแห่นางแมว บางแห่งอาจมีการแห่นางแมวเพื่อขอฝนด้วย ซึ่งเป็นเรื่องสนุกสนานรื่นเริงเหมือนกัน แต่ก็หวังผลในทางเกษตรกรรมด้วย กล่าวคือ ถ้าเกิดฝนแล้งก็แห่นางแมวกันในช่วงวันทำบุญสงกรานต์เช่นเดียวกัน

การนำทรายเข้าวัด คือ เมื่อถึงวันสุดท้ายในวันสงกรานต์ก็จะมีกิจกรรมก่อเจดีย์ทราย ตรงหมายเอาว่าทุกคนที่เข้าวัดแล้วอาจมีดินภายในวัดติดออกไปด้วย เมื่อถึงวันสุดท้ายในการละเล่นก็ต้องนำดินมาทดแทนไว้เพื่อจะได้เป็นกรรมต่อกัน แต่ในทางภาคเหนือนิยมขนทรายเข้าวัดเพื่อเป็นนิมิตโชคลาภ ให้มีความสุขความเจริญ เงินทองไหลมาเทมาดุจทรายที่ขนเข้าวัด

๓.๑๐.๑.๑.๔ สิ่งที่ได้จากการทำบุญสงกรานต์

๑. เป็นการแสดงความเคารพบูชาต่อสิ่งที่ตนเคารพ ต่อบิดามารดา และผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ
๒. เป็นการชำระจิตใจ และร่างกายให้สะอาด
๓. เป็นการรักษาประเพณีมาแต่เดิม
๔. เป็นการสนุกสนานรื่นเริงในรอบปี และพักจากงานประจำชั่วคราว เพื่อจะไปพักผ่อนหย่อนใจ
๕. เป็นการเตือนสติว่ามนุษย์นั้นผ่านไป ๑ ปีแล้วและในรอบปีที่ผ่านมา เราทำอะไรบ้างและควรจะทำอะไรต่อไปในปีที่กำลังจะมาถึง
๖. เป็นการเตรียมตัวบวช ถ้าเป็นผู้ชายโดยเอาระยะเวลานี้บวชกัน เพราะหลังสงกรานต์ต้องเตรียมตัวทำนาแล้ว
๗. เป็นการทำความสะอาดพระ โต๊ะบูชา บ้านเรือน ทั้งในและนอกบ้าน

๓.๑๐.๒ วันสงกรานต์ของประเทศลาวมีทั้งหมด ๓ วันด้วยกัน ได้แก่

“ประเทศลาว” หรือ “สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ซึ่งเป็นอีกหนึ่งสวรรค์ของนักท่องเที่ยวอีกแห่ง เทศกาลสงกรานต์ของที่นี่อยู่ในช่วงใกล้ๆ กันกับของประเทศไทย คือ ๑๔-๑๖ เมษายน ซึ่งวันที่ ๑๖ ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ และมีหลายกิจกรรมที่คล้ายกับของไทยเรา เช่น มีการทำบุญและสงน้ำพระพุทธรูปแต่เสน่ห์ก็คือยังไม่มีการเล่นน้ำที่ค่อนข้างหวาดเสียว โลดโผน รุนแรงแบบประเทศไทยเท่าไรนักเพราะด้วยสภาพบ้านเมืองที่ยังคงสวยงามตามแบบฉบับดั้งเดิม

“สงกรานต์ลาว” จะแบ่งการจัดงานหลักๆ ออกเป็น ๓ วัน

วันแรกเรียกว่า “วันสังขารล่อง” ชาวบ้านจะทำความสะอาดบ้านเรือนเพื่อเป็นการปิดเป่าสิ่งไม่ดีออกไปและเตรียมรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามา

วันที่สองเรียกว่า “วันเนา” ถือเป็นวันแห่งครอบครัว เพราะญาติพี่น้องจะมารวมตัวกันเพื่อบายศรีสู่ขวัญให้แก่ผู้อาวุโส

วันสุดท้ายเรียกว่า “วันสังขารขึ้น” ถือว่าเป็นวันปีใหม่แท้จริง จะมีการบายศรีสู่ขวัญ อวยชัยให้พรซึ่งกันและกัน รวมถึงมีการสงน้ำพระ และการแห่นางสังขาร ซึ่งเป็นนางสงกรานต์ของลาวอีกด้วย

ส่วนตำนานปูเยอ ย่าเยอซึ่งเป็นตำนานที่ประเทศลาวให้ความสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งลาวหลวงพระบางมีความผูกพันกันตำนานปูเยอย่าเยอ โดยมีกิจกรรมคือ ช่วงเช้ามีการแห่รูปหุ่นเชิดปูเยอ ย่าเยอและสิงห์แก้ว สิงห์คำ ซึ่งเป็นเทวดาที่ชาวหลวงพระบางให้ความนับถือช่วงบ่ายขบวนแห่ซึ่งนำโดยปูเยอย่าเยอ ผู้เฒ่าผู้แก่ หัวหน้าหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน ขบวนพระสงฆ์ นางสังขาร ชีส์สัตว์พาหนะบนรถแห่ปูเยอย่าเยอก็จะพื่อนำอวยพรให้ลูกหลาน ซึ่งได้มีกล่าวว่า นานมาแล้ว ณ เมืองแถน ได้มีเครื่องเขากาดยักษ์เครื่องหนึ่ง ขึ้นไปถึงสวรรค์ชั้นฟ้า ปกคลุมลงมาบนพื้นดินทำให้บัดบังแสงสว่างจากดวงอาทิตย์ทั้งหมด ทำให้บ้านเมืองมืดมิด มืดมัวและหนาวเย็น ประชาชนเดือดร้อน ทำมาหากินไม่ได้ พระยาขุนบูลม (หรือขุนบรม ในภาษาไทย) ผู้เป็นเจ้าเมือง ได้เรียกเหล่ามหาเสนาอำมาตย์มาปรึกษาหารือกันว่า จะทำอย่างไรดี จึงจะตัดเครื่องเขากาดยักษ์นี้ลงมาได้ จึงให้ทหารป่าวประกาศให้รางวัลแก่ผู้ที่สามารถตัดเครื่องเขากาดยักษ์นี้ลง ได้มีผู้อสาเป็นจำนวนมากแต่ก็ไม่มีใครสามารถที่จะตัดเครื่องเขากาดยักษ์นี้ให้ขาดลงมาได้

ต่อมาได้มีสองเฒ่าผิวเมื่อย ชื่อว่า ปู่เยอและย่าเยอ ได้เข้ามาขออาสาไปตัดเครื่องเขากาดยักซ์ นั้น พระยาขุนบุญม จึงถามว่าหากสามารถตัดเครื่องเขากาดยักซ์ได้แล้ว ต้องการสิ่งของรางวัลอะไรบ้าง เฒ่าทั้งสองตอบว่าไม่ขอรับของรางวัล ทั้งสิ้น ขอแต่เพียงว่า ถ้าหากทั้งสองคนได้ตายไปแล้ว ขอให้ประชาชนทุกคนอย่าลืมนามชื่อของพวกเขาทั้งสองคนและขอให้ทุกคนเคารพสักการบูชาด้วย พระยาขุนบุญมก็รับปาก

เฒ่าทั้งสองก็มุ่งหน้าถือขวานขนาดใหญ่เดินทางไปยังโคนต้นเครื่องเขากาดยักซ์ทันที และลงมือตัดทั้งกลางวันและกลางคืนเป็นเวลา ๓ เดือนกับอีก ๓ วัน ก็สามารถตัดเครื่องเขากาดยักซ์นั้นลงมาได้ แต่เครื่องเขากาดยักซ์นั้นใหญ่มาก เมื่อขาดแล้วจึงได้ล้มลงมาทับเฒ่าทั้งสองตายในทันที ความมืดมิดก็หายไป แสงสว่างก็กลับมาสู่ผืนแผ่นดินอีกครั้ง ไพร่ฟ้าประชาชนก็ทำมาหากินได้ตามปกติ พระยาขุนบุญมพร้อมด้วยไพร่ฟ้าประชาชน ก็ได้นับถือสักการะปู่เยอ ย่าเยอ นับแต่นั้นเป็นต้นมา เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณงามความดีของปู่เยอและย่าเยอ

ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาชนชาติลาวพวน ก็ได้ทำรูปสัญลักษณ์แทนตัวของผู้เฒ่าทั้งสองไว้ให้เป็นที่สักการะ นับถือ สืบต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้ ลูกหลานชาวลาวยังได้มีการแต่งเป็นโขนเล่าเรื่องราวของปู่เยอ ย่าเยอนี้ ซึ่งจะมีการแสดงตามพิธีงานบุญต่างๆ เช่น ในงานบุญปีใหม่ งานบุญธาตุหลวง การสงฆ์พระบาง และงานพิธีต่าง ๆ โดยจัดให้มีพิธีการกราบไหว้ สักการะและถวายเครื่องทานแก่ปู่เยอย่าเยอ ตามงานพิธีต่าง ๆ ที่จัดขึ้นตาม ฮีตคอง (จารีต ธรรมเนียม) ประเพณี ในโอกาสต่าง ๆ นี้จะมีการแต่งกายเป็นรูปของปู่เยอย่าเยอออกมา ฟ้อนรำ สร้างความสนุกสนานและเพื่อเป็นการเพิ่มความสมบูรณ์พูนสุขให้แก่ลูกหลานด้วย

๓.๑๐.๒.๑กิจกรรมในวันสงกรานต์ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

การทำบุญในวันสงกรานต์ อาจจะทำการตักบาตรทำบุญได้ ๒ แห่งคือ ที่วัดหรือในบริเวณงานที่จัดไว้แล้ว วิธีตักบาตร ใช้วิธีเรียงแถว และนิมนต์พระเดินตามลำดับ โดยชายตักบาตรด้วยข้าวหญิงตักบาตรด้วยของคาวหวาน ถ้าเต็มบาตรก็ถ่ายใส่ภาชนะอื่น และนิมนต์ท่านรับจนทั่ว เสร็จแล้วอาจนิมนต์ท่านฉัน ณ สถานที่จัดงาน หรือให้ท่านนำไปฉันที่วัดก็ได้

ในเวลาตักบาตรพระสงฆ์จะสวดถวายพรพระคือ พาหุง พอเสร็จ ก็ช่วยกันยกอาหารคาวหวานไปถวายพระ ขณะพระฉัน จะมีการอ่านประกาศสงกรานต์กันในตอนนี้ บางคนก็อาจจะอยู่ฟังอนุโมทนา เป็นอันเสร็จพิธีและกิจกรรมอื่น เช่น

การรดน้ำคือ การอวยพรปีใหม่ให้กันและกัน น้ำที่รดมักใช้น้ำหอมเจือด้วยน้ำธรรมดา

การสงฆ์พระคือการสงฆ์พระพุทธรูปที่บ้านและที่วัด และสงฆ์พระสงฆ์จำวัดในบ้านนี้ๆ

บังสุกุลอัฐิคือ การทำบุญร่วมญาติ ซึ่งในภพธรรมแล้วอุบาสก อุบาสิกาจะเอากระดูกญาติผู้ล่วงลับไปแล้วมารวมกันแล้วนิมนต์พระไปบังสุกุล

การรดน้ำผู้ใหญ่ คือการไปอวยพรให้ผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ครูบาอาจารย์ ท่านผู้ใหญ่ที่นั่งลงแล้วผู้ที่รดก็จะเอาน้ำหอมเจือกับน้ำรดที่มือท่าน ท่านจะให้ศีลให้พรผู้ที่ปรด ถ้าเป็นพระก็จะนำผ้าสบงไปถวายให้ท่านผลัดเปลี่ยนด้วย หากเป็นฆราวาสก็จะหาผ้าถุงผ้าขาวม้าไปให้

การดำหัวคือการรดน้ำนั่นเอง แต่เป็นคำเมืองทางภาคเหนือ การดำหัวเรียกกันเฉพาะการรดน้ำผู้ใหญ่ที่เราเคารพนับถือผู้สูงอายุ คือการขอขมาในสิ่งที่ได้ล่วงเกินไปแล้ว หรือ การขอพรปีใหม่จากผู้ใหญ่ ของที่ใช้ในการดำหัวส่วนมากมีผ้าขนหนู มะพร้าวกล้วย และ ส้มป่อย

การปล่อยนกปล่อยปลาคือ การปล่อยสรรพสัตว์ถือเป็นการล้างบาปที่ทำไว้ เป็นการสะเดาะเคราะห์ร้ายให้มีแต่ความสุขความสบายในวันขึ้นปีใหม่

การสาดน้ำคือ การสนุกสนานรื่นเริงอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของสงกรานต์ คือสาดน้ำกันโดยมากจะเริ่มต้นในวันสงกรานต์ แต่บางแห่งพอเริ่มสงกรานต์ ก็เริ่มสาดน้ำกันทีเดียวส่วนใหญ่แล้วใช้น้ำสะอาดมีน้ำอบน้ำหอม หรือแป้งหอมผสมบ้างก็ได้ และไม่ถือเป็นเรื่องเสียหาย การแห่นางแมว บางแห่งอาจมีการแห่นางแมวเพื่อขอฝนด้วย ซึ่งเป็นเรื่องสนุกสนานรื่นเริงเหมือนกัน แต่ที่หวังผลในทางเกษตรกรรมด้วย กล่าวคือ ถ้าเกิดฝนแล้งก็แห่นางแมวกันในชวงวันทำบุญสงกรานต์เช่นเดียวกัน

การนำทรายเข้าวัดคือ เมื่อถึงวันสุดท้ายในวันสงกรานต์ก็จะมีกิจกรรมก่อเจดีย์ทราย ตรงหมายเอาว่าทุกคนที่เข้าวัดแล้วอาจมีดินภายในวัดติดออกไปด้วย เมื่อถึงวันสุดท้ายในการเล่นก็ต้องนำดินมาทดแทนไว้เพื่อจะได้เป็นกรรมต่อกัน แต่ในทางภาคเหนือนิยมขนทรายเข้าวัดเพื่อเป็นนิมิตโชคลาภ ให้มีความสุขความเจริญ เงินทองไหลมาเทมาดุจทรายที่ขนเข้าวัด

๓.๑๐.๒.๒ สิ่งที่ได้จากการทำบุญสงกรานต์

๑. เป็นการแสดงความเคารพบูชาต่อสิ่งที่ตนเคารพ ต่อบิดามารดา และผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ
๒. เป็นการชำระจิตใจ และร่างกายให้สะอาด
๓. เป็นการรักษาประเพณีมาแต่เดิม
๔. เป็นการสนุกสนานรื่นเริงในรอบปี และพักจากงานประจำชั่วคราว เพื่อจะไปพักผ่อนหย่อนใจ
๕. เป็นการเตือนสติว่ามนุษย์นั้นผ่านไป ๑ ปีแล้วและในรอบปีที่ผ่านมา เราได้ทำอะไรบ้างและควรจะทำอะไรต่อไปในปีที่กำลังจะมาถึง
๖. เป็นการเตรียมตัวบวช ถ้าเป็นผู้ชายโดยเอาระยะเวลานี้บวชกัน เพราะหลังสงกรานต์ต้องเตรียมตัวทำนาแล้ว
๗. เป็นการทำความสะอาดพระ โตะบูชา บ้านเรือน ทั้งในและนอกบ้าน

๓.๑๐.๓ วันสงกรานต์ของประเทศกัมพูชามีทั้งหมด ๓ วันด้วยกัน ได้แก่

“ประเทศกัมพูชา” ประเพณีสงกรานต์ของดินแดนแห่งนี้ครวัด นครธม นั้นมี ๓ วัน ซึ่งอยู่ในช่วงต้นฤดูเก็บเกี่ยว ตั้งแต่ ๑๔ ถึง ๑๖ เมษายน วันแรกถือเป็นวันมหาสงกรานต์หรือวันปีใหม่ตามธรรมเนียมปฏิบัติดั้งเดิมนั้นมีการแบ่งกิจกรรมของแต่ละวันไว้ว่า วันแรกเป็นวันแห่งการทำบุญตักบาตร มีการขนทรายเข้าวัดเพื่อเตรียมก่อเจดีย์ วันที่สองเป็นวันครอบครัวที่ลูกๆ จะอยู่กับพ่อแม่ อาจจะมีการให้เงินหรือซื้อเสื้อผ้าใหม่ให้เป็นของขวัญ ส่วนในช่วงหัวค่ำจะช่วยกันก่อเจดีย์ทราย และวันที่สามก็จะมีการเล่นรื่นเริงต่างๆ ที่นิยมเห็นจะเป็นการโยนลูกบอลที่คล้ายๆ การโยนสะบ้า

จากนั้นก็มีการสรงน้ำพระพุทธรูป และรดน้ำดำหัวญาติผู้ใหญ่ในครอบครัวเพื่อ ความเป็นสิริมงคล ซึ่งโดยรวมแล้วประเพณีส่วนใหญ่ของที่นี่จะคล้ายกับของประเทศไทย

ตามที่กล่าวมาข้างต้น คือประเพณีวัฒนธรรมในเทศกาลสงกรานต์ของประเทศเพื่อนบ้าน และของไทยเราที่มีความน่าสนใจมากมีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย แต่ในปัจจุบันทุกประเทศที่จัด ประเพณีสงกรานต์กำลังประสบปัญหาอยู่ไม่ต่างกัน คือการเฉลิมฉลองได้ละทิ้งความงดงามของ ประเพณีในสมัยโบราณไปเกือบหมดสิ้น คงไว้เพียงแต่ภาพลักษณ์แห่งความสนุกสนาน ยิ่งไปกว่านั้นยังมีในการเล่นน้ำบางสถานที่มุ่งเน้นในเรื่องเพศ ทำให้ความงดงามของประเพณีนี้กำลังจะสูญหายไปตามกาลเวลา

เทศกาลสงกรานต์กัมพูชา คือวันขึ้นปีใหม่ของชาวกัมพูชา เป็นประเพณีโบราณเรียกกันว่า “โกลชนัมทเมย” จะจัดขึ้นในช่วงต้นฤดูการเก็บเกี่ยว ซึ่งแต่เดิมจัดตามจันทรคติ ต่อมาได้มีการเลื่อนไปจัดตามวันทางสุริยคติ ประมาณวันที่ ๑๓หรือ ๑๔ เมษายน ปกติการเฉลิมฉลองปีใหม่ในเขมรนี้จะจัดขึ้น ๓วัน ในวันแรกเรียกว่า “วันมหาสงกรานต์ หรือวันปีใหม่” แต่ก่อนจะถึงวันปีใหม่ ๓วัน ทุกบ้านจะต้องจัดเตรียมอาหารและทำความสะอาดบ้านเรือน แต่งตัวด้วยดอกไม้และเครื่องหอม จัดโต๊ะบูชาสำหรับวันแรก ช่วงเช้าจะนำอาหารไปถวายพระ ช่วงเย็นจะมีการช่วยกันขนทรายเข้าวัด ช่วงหัวค่ำจะมีการช่วยกันก่อเจดีย์ทราย และเติมน้ำในตุ่มที่วัดให้เต็ม วันที่สอง คือ วันครอบครัว พ่อแม่ลูกและญาติพี่น้องจะมารวมตัวกัน อาจจะมีการให้ของขวัญกันเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ด้วย ส่วนวันที่สาม คือ วันเริ่มต้นศกใหม่ หรือเป็นวันเปิดศักราชใหม่ ช่วงเช้าจะนิมนต์พระมาสวดให้พร นอกจากนั้นยังมีการสรงน้ำพระพุทธรูปโดยใช้น้ำอบมาชำระล้างพระพุทธรูป รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ และมีการละเล่นต่างๆ บริเวณวัด เช่น วิ่งกระสอบ เล่นลูกช่วง สะบ้า มอญซ่อนผ้า ฯลฯ

๓.๑๐.๓.๑กิจกรรมในวันสงกรานต์ของประเทศกัมพูชา

การทำบุญในวันสงกรานต์ อาจจะทำการตักบาตรทำบุญได้ ๒ แห่งคือ ที่วัดหรือในบริเวณงานที่จัดไว้แล้ว วิธีตักบาตร ใช้วิธีเรียงแถว และนิมนต์พระเดินตามลำดับ โดยชายตักบาตรด้วยข้าวหญิงตักบาตรด้วยของคาวหวาน ถ้าเต็มบาตรก็ถ่ายใส่ภาชนะอื่น และนิมนต์ท่านรับจนทั่ว เสร็จแล้วอาจนิมนต์ท่านฉัน ณ สถานที่จัดงาน หรือให้ท่านนำไปฉันที่วัดก็ได้

ในเวลาตักบาตรพระสงฆ์จะสวดถวายพรพระคือ พาหุง พอเสร็จ ก็ช่วยกันยกอาหารคาวหวานไปถวายพระ ขณะพระฉัน จะมีการอ่านประกาศสงกรานต์กันในตอนนั้น บางคนก็อาจจะอยู่ฟังอนุโมทนา เป็นอันเสร็จพิธีและกิจกรรมอื่น เช่น

การรดน้ำคือ การอวยพรปีใหม่ให้กันและกัน น้ำที่รดมักใช้น้ำหอมเจือด้วยน้ำธรรมดา

การสรงน้ำพระคือการสรงน้ำพระพุทธรูปที่บ้านและที่วัด และสรงน้ำพระสงฆ์จำวัดในบ้านนี้ๆ

บังสุกุลอัฐิคือ การทำบุญร่วมญาติ ซึ่งในภายหลังแล้วอุบาสก อุบาสิกาจะเอากระดูกญาติผู้ล่วงลับไปแล้วมารวมกันแล้วนิมนต์พระไปบังสุกุล

การรดน้ำผู้ใหญ่ คือการไปอวยพรให้ผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ครูบาอาจารย์ ท่านผู้ใหญ่มักจะนั่งลงแล้วผู้ที่รดก็จะเอาน้ำหอมเจือกับน้ำรดที่มือท่าน ท่านจะให้ศีลให้พรผู้ที่ปรด ถ้าเป็นพระก็จะนำผ้าสบงไปถวายให้ท่านผลัดเปลี่ยนด้วย หากเป็นฆราวาสก็จะหาผ้าถุงผ้าขาวม้าไปให้

การดำหัวคือการรดน้ำนั่นเอง แต่เป็นคำเมืองทางภาคเหนือ การดำหัวเรียกกันเฉพาะการรดน้ำผู้ใหญ่ที่เราเคารพนับถือผู้สูงอายุ คือการขอขมาในสิ่งที่ได้ล่วงเกินไปแล้ว หรือ การขอพรปีใหม่จากผู้ใหญ่ ของที่ใช้ในการดำหัวส่วนมากมีผ้าขนหนู มะพร้าวกล้วย และ ส้มป่อย

การปล่อยนกปล่อยปลาคือ การปล่อยสรรพสัตว์ถือเป็นการล้างบาปที่ทำไว้ เป็นการสะเดาะเคราะห์ร้ายให้มีแต่ความสุขความสบายในวันขึ้นปีใหม่

การสาดน้ำคือ เป็นการสนุกสนานรื่นเริงอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของสงกรานต์ คือ สาดน้ำกันโดยมากจะเริ่มต้นในวันสงกรานต์ แต่บางแห่งพอเริ่มสงกรานต์ ก็เริ่มสาดน้ำกันทีเดียวส่วนใหญ่แล้วใช้น้ำสะอาดมีน้ำอบน้ำหอม หรือแป้งหอมผสมบ้างก็ได้ และไม่ถือเป็นเรื่องเสียหาย การแห่นางแมว บางแห่งอาจมีการแห่นางแมวเพื่อขอฝนด้วย ซึ่งเป็นเรื่องสนุกสนานรื่นเริงเหมือนกัน แต่ที่หวังผลในทางเกษตรกรรมด้วย กล่าวคือ ถ้าเกิดฝนแล้งก็แห่นางแมวกันในชวงวันทำบุญสงกรานต์เช่นเดียวกัน

การนำทรายเข้าวัดคือ เมื่อถึงวันสุดท้ายในวันสงกรานต์ก็จะมีกิจกรรมก่อเจดีย์ทราย ตรงหมายเอาว่าทุกคนที่เข้าวัดแล้วอาจมีดินภายในวัดติดออกไปด้วย เมื่อถึงวันสุดท้ายในการเล่นก็ต้องนำดินมาทดแทนไว้เพื่อจะได้เป็นกรรมต่อกัน แต่ในทางภาคเหนือนิยมขนทรายเข้าวัดเพื่อเป็นนิมิตโชคลาภ ให้มีความสุขความเจริญ เงินทองไหลมาเทมาคู่จตุรทิศที่ขนเข้าวัด

๓.๑๐.๓.๒ สิ่งที่ได้จากการทำบุญสงกรานต์

๑. เป็นการแสดงความเคารพบูชาต่อสิ่งที่ตนเคารพ ต่อบิดามารดา และผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ

๒. เป็นการชำระจิตใจ และร่างกายให้สะอาด

๓. เป็นการรักษาประเพณีมาแต่เดิม

๔. เป็นการสนุกสนานรื่นเริงในรอบปี และพักจากงานประจำชั่วคราว เพื่อจะไปพักผ่อนหย่อนใจ

๕. เป็นการเตือนสติว่ามนุษย์นั้นผ่านไป ๑ ปีแล้วและในรอบปีที่ผ่านมา เราได้ทำอะไรบ้างและควรจะทำอะไรต่อไปในปีที่กำลังจะมาถึง

สงกรานต์เป็นประเพณีวันขึ้นปีใหม่ของกัมพูชา ซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติมาเนิ่นนาน บรรพบุรุษของเราได้กำหนด ธรรมเนียมปฏิบัติมาอย่างชัดเจนสืบทอดต่อกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ เป็นความงดงาม อย่าง เช่น การได้แสดงออกถึงความกตัญญู ความโอบอ้อมอารี ความเอื้ออาทร ทั้งต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เราได้ถือปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมานั้น มีความมุ่งหมายให้เกิดความสงบสุขแก่จิตใจ ครอบครัว และ สังคม การจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายนั้นก็เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ เพื่อความเป็นสิริมงคล และต้อนรับชีวิตใหม่ที่จะเริ่มต้นในวันปีใหม่ที่กำลังจะมาถึง นอกจากนี้ยังสามารถส่งเสริมให้คนในชาติสร้างความเป็นสามัคคี ปัจจุบันภาพลักษณ์ของเทศกาลสงกรานต์ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จากเทศกาลที่มีความงดงาม มีความหมาย ก็เป็นความสนุกสนานรื่นเริง ถือเป็นเรื่องปกติของวัฒนธรรมที่เป็นพลวัต แต่ก็ยังคงความชาติอย่างเช่น การทำบุญตักบาตร การสงฆ์น้ำพระ รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่เพื่อขอขมา และขอพรจากผู้ใหญ่ เพื่อความเป็นสิริมงคลในการดำรงชีวิต

ส่วนคุณค่าทางประเพณีวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ คือ ความรักความผูกพันในครอบครัว หมายความว่าหลังจากการเดินทางสู่ไปทำงานต่างแดนแล้วเมื่อถึงเทศกาลวันสงกรานต์ก็จะกลับบ้านเพื่อร่วมกันฉลองวันขึ้นปีใหม่อย่างพร้อมหน้าพร้อมตากันและทั้งเป็นวันแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบุพการีชนด้วย

๓.๑๑ ความเชื่อเกี่ยวกับนางสงกรานต์ในประชาชนสังคมอาเซียน

เป็นธิดาของท้าวกบิลพรหม หรือท้าวมหาสงกรานต์ และเป็นนางฟ้าอยู่บนสรวงสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช (สวรรค์ชั้นที่ ๑ ในทั้งหมด ๖ ชั้น) ซึ่งมีหน้าที่ในการรับศีรชะของท้าวกบิลพรหมแห่งรอบเขาพระสุเมรุในแต่ละรอบปี หรือในวันสงกรานต์นั่นเอง โดยมีเกณฑ์กำหนดที่ว่าวันสงกรานต์ คือวันที่ ๑๓ เมษายน ตรงกับวันใดก็ให้นางสงกรานต์ประจำวันนั้นเป็นผู้แห่ นางสงกรานต์มีทั้งหมด ๗ องค์ ได้แก่

๑. นางสงกรานต์ทุ่งขเทวี

ทุ่งขเทวีเป็นนางสงกรานต์ประจำวันอาทิตย์ ทัดดอกทับทิม มีปีทมราศ (แก้วทับทิม) เป็นเครื่องประดับ ภัักษาหาร คือ อุทุมพร (มะเดื่อ) อาวุธคู่กาย พระหัตถ์ ขวาทือจักร พระหัตถ์ซ้ายถือสังข์ เสด็จไสยาสน์เหนือปฤษฎางค์ครุฑ

๒. นางสงกรานต์โคราดเทวี

โคราดเทวีเป็นนางสงกรานต์ประจำวันจันทร์ ทัดดอกปี มีมุกดาหาร (ไข่มุก) เป็นเครื่องประดับ ภัักษาหาร คือ เตละ (น้ำมัน) อาวุธคู่กาย พระหัตถ์ขวาทือพระขรรค์ พระหัตถ์ซ้ายถือไม้เท้า เสด็จประทับเหนือพยัคฆ์ (เสือ)

๓. นางสงกรานต์รากษสเทวี

รากษสเทวีเป็นนางสงกรานต์ประจำวันอังคาร ทัดดอกบัวหลวง มีโมรา (หิน) เป็นเครื่องประดับ ภัักษาหาร คือ โลหิต (เลือด) อาวุธคู่กาย พระหัตถ์ขวาทือตรีศูล พระหัตถ์ซ้ายถือธนู เสด็จประทับเหนือวราหะ (หมู)

๔. นางสงกรานต์มณฑาเทวี

มณฑาเทวีเป็นนางสงกรานต์ประจำวันพุธ ทัดดอกจำปา มีไพฑูรย์ (พลอยสีเหลืองแกมเขียว) เป็นเครื่องประดับ ภัักษาหาร คือ นมและเนย อาวุธคู่กาย พระหัตถ์ ขวาทือเหล็กแหลม พระหัตถ์ซ้ายถือไม้เท้า เสด็จไสยาสน์เหนือปฤษฎางค์ศัสพะ (ลา)

๕. นางสงกรานต์กิริณีเทวี

กิริณีเทวีเป็นนางสงกรานต์ประจำวันพฤหัสบดี ทัดดอกมณฑา (ยี่หุบ) มีมรกตเป็นเครื่องประดับ ภัักษาหาร คือ ถั่วและงา อาวุธคู่กาย พระหัตถ์ขวาทือพระขรรค์ พระหัตถ์ซ้ายถือปืน เสด็จไสยาสน์เหนือปฤษฎางค์ชสาร (ช้าง)

๖. นางสงกรานต์กิมิทาเทวี

กิมิทาเทวีเป็นนางสงกรานต์ประจำวันศุกร์ ทัดดอกจกกลณี มีบุษราคัมเป็นเครื่องประดับ ภัักษาหาร คือ กล้วยและน้ำ อาวุธคู่กาย พระหัตถ์ขวาถือพระขรรค์ พระหัตถ์ซ้ายถือพิณ เสด็จประทับ ยืนเหนือมहिงสา (ควาย)

๗. นางสงกรานต์มโหทรเทวี

มโหทรเทวีเป็นนางสงกรานต์ประจำวันเสาร์ ทัดดอกสามหาว (ผักตบชวา) มีนิลรัตน์เป็น เครื่องประดับ ภัักษาหาร คือ เนื้อทราย อาวุธคู่กาย พระหัตถ์ขวาถือจักร พระหัตถ์ซ้ายถือตรีศูล เสด็จ ประทับเหนือมยุราปักษา (นกยูง)⁶²

ความเชื่อเกี่ยวกับนางสงกรานต์ผู้วิจัยได้ลงภาคสนามในการสัมภาษณ์แล้วพบว่ามีความเชื่อ ที่มีความคล้ายคลึงกันไม่ได้แตกต่างกันมากนัก ความเชื่อนี้มาจากนิทานโบราณของเศรษฐีผู้ไม่มีบุตร จนเดือดร้อนจึงสววรรค์และพระอินทร์จนกลายมาเป็นโคกวินาศกรรมในการตัดเศียรของท้าวกบิล พรหมผู้เป็นจอมแห่งเทพผู้ฝ้ายแพ้อการทำให้ภัยในการตอบปัญหาภัยธรรมชาติกรรมบาลกุมาร จึงจำต้องตัด เศียรของตนบูชาต่อธรรมชาติกรรมบาลกุมาร แต่เศียรของท้าวกบิลพรหมมีพิษมาก คือ ถ้าตัดแล้วตั้งไว้บน แผ่นดิน แผ่นดินก็จะลุกเป็นไฟ ถ้าโยนขึ้นสู่ท้องฟ้าฝนก็จะตกไม่ถูกต้องตามฤดูกาล และถ้าทิ้งลง มหาสมุทรน้ำก็จะเหือดแห้ง ท้าวกบิลพรหมจึงรับสั่งเรียกธิดาทั้ง ๗ เพื่อให้นำเศียรของท้าวกบิลพรหม ไปแห่ประทักษิณรอบเขาพระสุเมรุ ๖๐ นาที แล้วจึงนำไปเก็บไว้ในมณฑปถ้ำสุลีเขาไกรลาศ ครั้นครบ กำหนด ๓๖๕ วัน (โลกสมมุติว่าเป็น ๑ปี) พวกนางสงกรานต์ก็จะต้องนำเศียรของท้าวกบิลพรหมแห่ ประทักษิณรอบเขาพระสุเมรุเป็นประจำทุกปีนี้เป็นความเชื่อเรื่องนางสงกรานต์ที่ความสอดคล้องกัน ทั้ง๓ทั้งประเทศ

⁶²<http://www.sudipan.net/phpBB2/viewtopic.php?p=8271&sid=aa8dd71dfb2fd654228e4116d3c0e3eb>(วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๙)

บทที่ ๔

ขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมสังคม อาเซียนผ่านประเพณีสงกรานต์

๔.๑ ขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมทางสังคม

สังคมมนุษย์มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนานจนกลายมาเป็นสังคมพหุภาคีในราชบัณฑิต
ประเภทวิชาปรัชญาได้แบ่งสังคมมนุษย์ออกเป็น ๕ ยุคตามกระบวนการทัศน์ปรัชญา⁶³ อันได้แก่ สังคม
มนุษย์ในยุคกระบวนการทัศน์ดึกดำบรรพ์ (๒-๓ ล้านปีมาแล้ว) เป็นยุคที่มนุษย์เคารพในอำนาจของ
ธรรมชาติ ใช้วิธีการเอาใจธรรมชาติ เพราะเชื่อว่าธรรมชาติจะปราณีพวกเขา ยุคกระบวนการทัศน์โบราณ
เชื่อว่าโลกนี้มีกฎเกณฑ์ ถ้าค้นพบกฎเกณฑ์ของโลกก็จะสามารถแสวงหาความสุขจากโลกนี้ได้ ยุค
กระบวนการทัศน์ยุคกลาง ยึดถือเอาความสุขในโลกหน้าเป็นหลัก เพราะเชื่อว่าแม้จะรู้กฎเกณฑ์ของโลกนี้
ก็ไม่อาจค้นพบความสุขแท้ได้ มนุษย์ในยุคนี้จึงเน้นการสละโลกไปบำเพ็ญพรตเพื่อสะสมบารมีไว้เพื่อ
ความสุขในโลกหน้า ยุคกระบวนการทัศน์สมัยใหม่ ยึดวิธีการวิทยาศาสตร์เป็นหลักเพราะเชื่อว่าโลกมีกฎเกณฑ์
มีความจริงสามารถค้นหาได้ เชื่อว่าวิธีการทางวิทยาศาสตร์จะช่วยแก้ปัญหายุ่งยากทุกอย่างเพื่อนำไปสู่
ความสุขในโลกนี้ได้ และยุคกระบวนการทัศน์ปัจจุบัน ที่มีความเชื่อหลากหลายตามกระบวนการทัศน์ต่างๆ
โดยมีกระบวนการทัศน์แบบหลังสมัยใหม่ (Post Modern) เป็นหัวข้อชวน ซึ่งปฏิเสธกระบวนการทัศน์แบบ
ทันสมัย แต่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างหลากหลายในการให้ความหมาย และตีความโลกไปตาม
อำนาจของตน

สังคมมนุษย์ตามวิวัฒนาการของแบบการผลิตเป็น ๕ ลักษณะ⁶⁴ ได้แก่ สังคมระบบชุมชนบุพ
กาล ที่ไม่มีระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล ไม่มีการแบ่งชนชั้น และไม่มีการขูดรีดแรงงานและผลผลิต
ส่วนเกิน สังคมระบบทาส เกิดระบบกรรมสิทธิ์และชนชั้น เกิดการขูดรีดระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ระหว่าง
นายทาสกับทาส สังคมระบบเอเชียติก ไม่มีกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในที่ดิน ประมุขของรัฐ (กษัตริย์หรือ
พระเจ้าแผ่นดิน) เท่านั้นที่เป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมด ผลผลิตส่วนเกินจึงตกเป็นของประมุขและรัฐบาล
ส่วนกลางแทบทั้งสิ้น สังคมระบบศักดินา ทาสถูกปลดปล่อยแล้วให้เขาทำกินในที่ดินของเจ้าของที่ แต่
เป็นการเช่าชนิดพิเศษคือตัวผู้เช่าและผู้สืบสายโลหิตต้องติดอยู่กับที่ดินนั้น เจ้าของที่ดินเป็นเจ้าของ
ปัจจัยการผลิต ส่วนผู้เช่า (ไพร่) มีพันธะต้องส่งผลผลิตส่วนหนึ่งให้เจ้าของที่ดิน และต้องถูกเกณฑ์
แรงงานมาทำงานให้เจ้าของที่ดินโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน สังคมระบบนายทุนหรือระบบทุนนิยม ไพร่
ถูกปลดปล่อยเป็นแรงงานอิสระ เป็นกรรมกรผู้ไม่มีปัจจัยการผลิต มีแต่แรงงานขายเลี้ยงชีพ เจ้าของ
กรรมสิทธิ์ที่สำคัญคือนายทุนเป็นผู้สะสมทุน ขูดรีดแรงงานและผลผลิตส่วนเกินจากกรรมกร และ

⁶³ศิริติ บุญเจือ, สารานุกรมปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕) หน้า. ๑๗๗-๑๙๕.

⁶⁴Karl Marx. อ้างใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า. ๑๕๔-๑๕๗.

สังคมสุดท้ายในอุดมคติของ Marx คือ สังคมแบบคอมมิวนิสต์ เป็นสังคมที่ไม่มีการแบ่งชนชั้น การผลิตเป็นการผลิตเพื่อชุมชน พลังการผลิตเป็นของชุมชน อย่างแท้จริง⁶⁵

ส่วน August Comte เชื่อว่าสังคมมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการมาแล้ว ๓ ยุคสมัย คือ สังคมยุคแห่งเทววิทยา ที่มนุษย์มีความเชื่อถือในอำนาจของธรรมชาติ สังคมแห่งยุคอภิปราย มนุษย์เริ่มรู้จักใช้ปัญญาและมีเหตุผล และสังคมแห่งยุควิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม มนุษย์นำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ ทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ และระบบอุตสาหกรรม⁶⁶

ส่วน Lewis Henry Morgan แบ่งสังคมมนุษย์ตามวิวัฒนาการของวัฒนธรรมเป็น ๓ ยุคคือ ยุคเหยี่ยวโหด มนุษย์มีวิถีชีวิตแบบง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อนยุคป่าเถื่อน เป็นยุคที่พัฒนาต่อมาจากยุคเหยี่ยวโหด และยุคอารยธรรมเป็นยุคที่มนุษย์ประดิษฐ์ภาษาเขียน และมีการสร้างกลุ่ม สังคมอย่างเป็นทางการขึ้น⁶⁷

การแบ่งสังคมตามหลักเกณฑ์ต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วสะท้อนให้เห็นถึงการกดทับ และการปลดปล่อย ทั้งทางด้านพลังการผลิต ความสัมพันธ์ทางการผลิต วัฒนธรรม อุดมการณ์ จิตสำนึก ความเชื่อ และความคิด การอธิบายสังคมตามแนวประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการดังที่กล่าวมาแล้วนี้มีจุดจบที่สังคมสุดท้าย ซึ่งเป็นสังคมที่เชื่อว่าดีกว่าสังคมแบบเก่า ซึ่งองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญเป็นตัวการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง วิวัฒนาการ และยึดเหนี่ยวสังคม คือ จิตสำนึก

๔.๒ แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึก

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ.๒๕๕๒ ให้ความหมายคำว่า “จิตสำนึก” ไว้ว่า ภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย ขณะที่⁶⁸สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ให้นิยามคำว่า จิตสำนึก (Conscious) ว่าหมายถึง ความคิด ความรู้สึกที่อยู่ส่วนลึกของบุคคล ดิดตัวจิตใจอยู่ตลอดเวลา คงทนและไม่เปลี่ยนแปลงโดยง่าย⁶⁹ ความหมายว่า จิตสำนึก (Conscientiousness) หรือ ความตระหนัก (Awareness) หมายถึง การตอบสนองต่อสิ่งที่เกิดขึ้น และตัดสินใจเลือกสนองตอบต่อสิ่งนั้นในทางที่ถูกต้อง ตามกฎระเบียบ กฎหมาย กฎของสังคม จารีตประเพณี

แนวคิดเรื่องจิตสำนึกเริ่มต้นมาจากศาสตร์ของจิตวิเคราะห์และจิตวิทยาทางหนึ่ง และในอีกทางหนึ่งคือการศึกษาของกลุ่ม Marxist ซึ่งในที่นี้จะอธิบายเฉพาะแนวคิดหลักๆ ดังต่อไปนี้

⁶⁵ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทยในอดีต, (ม.ป.ป.: สร้างสรรค์, บจก.สนพ, ๒๕๕๙), หน้า.๑๕๔-๑๕๗.

⁶⁶สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (พิมพ์ลักษณ์ กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗), หน้า.๑๕๒.

⁶⁷อ้างแล้วหน้าเดียวกัน.

⁶⁸สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า.๔๑-๔๕.

⁶⁹ทองพันชั่ง พงษ์วารินทร์. ๒๕๕๔. [Online]. เข้าถึงได้จาก <http://www.peoplevalue.co.th> (วันที่สืบค้น ๑๘ กรกฎาคม, ๒๕๕๙)

๑) แนวคิดจิตสำนึกที่เริ่มต้นมาจากศาสตร์ของจิตวิเคราะห์และจิตวิทยา แนวคิดเรื่องจิตสำนึกในด้านนี้มีที่มาจากแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญ ๔ แนวคิด ได้แก่ ๑) แนวคิดทางจิตวิทยาที่เน้นธรรมชาติของประสบการณ์การมีสติสำนึก ๒) แนวคิดทางจิตวิทยาที่เน้นหน้าที่ของการทำงานของกระบวนการทางจิตสำนึก ๓) แนวคิดทางจิตวิทยาที่เน้นศึกษาพฤติกรรมและความสำคัญของการเรียนรู้ภายใต้จิตสำนึก นักคิดกลุ่มโครงสร้างนิยม เช่น Plato มีแนวคิดว่ามนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์ตรงที่มีมนุษย์ประกอบด้วยจิต (Mind) ซึ่งทำหน้าที่ในการสร้างแนวความคิด (Idea) ขณะที่ Aristotle เชื่อในเรื่องการมีชีวิตของจิต (Mental Life) ส่วน Descartes มีแนวคิดว่ามนุษย์ประกอบขึ้นด้วยร่างกายและจิตใจซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวข้องกัน โดยจิตสร้างภาพจากการทำงานของกายและกายทำงานตามความคิดที่เกิดขึ้นในจิต จากแนวคิดดังกล่าวทำให้เกิดแนวคิดสัมพันธนิยม (Associationism) ขึ้น และได้ถูกนำมาพัฒนาสร้างกลุ่มโครงสร้างนิยมขึ้นในประเทศเยอรมันในปี ค.ศ.๑๘๗๙ โดย Wilhelm Max Wundt ซึ่งมีแนวคิดว่าจิต (Mind) มีองค์ประกอบอิสระต่างๆ มารวมกันเป็นโครงสร้างของจิต (Faculty of Mind) โดยพฤติกรรมของบุคคลเกิดจากการกระทำของกายที่ถูกควบคุมและสั่งการโดยจิต ซึ่งกลุ่มแนวคิดนี้เน้นศึกษาองค์ประกอบสำคัญที่เรียกว่า จิตสำนึก (The Contents of Consciousness)⁷⁰

๒) แนวคิดจิตสำนึกในกลุ่มของ Marxist เริ่มต้นจาก Carl Marx ได้นำเสนอวิธีคิดแบบวัตถุนิยมของความคิดหรือจิตสำนึกทางสังคมมนุษย์ว่า “ความคิดหรือจิตสำนึกของผู้คนนั้นก่อรูปมาจากสภาพความเป็นอยู่ที่เป็นจริง”⁷¹สรุปได้ว่า Marx ได้ศึกษาปัญหาจิตสำนึกจากทัศนะเชิงปรัชญาที่มีลักษณะทางชนชั้น (Class Notion) โดยศึกษาปัญหาเรื่อง “จิตสำนึกที่ผิดพลาด” (False Consciousness) องค์ประกอบของจิตสำนึกที่ผิดพลาดแสดงออกในสามมิติ คือ มิติแรกทางด้านความสัมพันธ์ทางการผลิต ได้แก่ลักษณะความแปลกแยก (Alienation) ทางด้านโครงสร้างการยอมรับอำนาจที่มีอยู่ในสังคม มิติที่สองคือ ความคิดความเข้าใจ (Mystification) และมิติที่สามด้านความสัมพันธ์ที่จินตนาการ (Imagination) โดยมีรายละเอียดในแต่ละมิติพอสังเขปดังนี้

๒.๑) ปัญหาความแปลกแยกนั้น Marx สรุปว่าเกิดจาก หนึ่งในผู้ผลิตถูกแยกออกจากผลผลิตของตน ผู้ทำการผลิตไม่ได้เป็นเจ้าของผลผลิตจากน้ำมือของตน สองมนุษย์ถูกแยกออกจากตัวเอง คือไม่สามารถจะควบคุมการดำเนินชีวิตของตนให้เป็นไปตามความปรารถนา เช่น ต้องทำงานเพื่อเงินไม่ว่าจะพอใจหรือไม่ก็ตาม และ สามเมื่อนมนุษย์ถูกแยกออกจากเพื่อนมนุษย์คนอื่นๆ ในสังคมเพราะสภาพสังคมที่บีบบังคับให้มนุษย์แก่งแย่งแข่งขันกัน

๒.๒) ปัญหาเรื่องความคิดความเข้าใจ ซึ่ง Marx เน้นไปในด้านระบบการเมือง ปัญหาเรื่องการยอมรับระบบโครงสร้างอำนาจที่มีอยู่ในสังคมนั้น มีพื้นฐานมาจากเรื่องความคิดความเข้าใจ (Cognition) และหลักการให้เหตุผล (Rationality) องค์ประกอบของความคิดความเข้าใจคือการตีความ (Interpretation) การตีความเกิดขึ้นเมื่อสังคมเกิดการแตกแยกเป็นชนชั้น กลุ่มผู้ปกครองได้เข้ายึดกุมปัจจัยการผลิตทางวัตถุ และสามารถสั่งสมผลผลิตส่วนเกินจนเหลือพอเอามาเลี้ยงดูกลุ่ม

⁷⁰จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคณะ, *จิตวิทยาทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒), หน้า.๗-๑๐.

⁷¹กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมืองและสื่อสารศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน ภาพพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า. ๕๓.

ปัญญาชนของตนผู้ทำหน้าที่ผลิตวิธีการตีความ ต่อจากนั้นกลุ่มผู้ปกครองที่สามารถควบคุมบรรดาสถาบันต่างๆ ในสังคม รวมทั้งกลไกทั้งหมดในการถ่ายทอดสื่อสารความคิดก็ได้ใช้สถาบันและกลไกเหล่านั้นทำการบ่อนความคิดนั้นให้แก่สมาชิกในสังคม Goldman กล่าวว่า สิ่งที่เราคิด เป็นความคิด ความเข้าใจ ที่เกิดจากข้อเท็จจริง (Facts) ที่เรารับรู้ในระดับปรากฏการณ์ (Phenomena) จะยังไม่ใช่ ความเข้าใจที่มีสำนึกอย่างแท้จริงจนกว่าเราจะได้ทำการสะท้อน (Reflection) ข้อเท็จจริงนั้นให้เห็น ทะลุทะลวงไปถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มและสังคมเสียก่อน เพราะความคิดความ องค์กรประกอบด้านความคิดความเข้าใจของจิตสำนึกในกลุ่มเข้าใจที่เรามีกันอยู่เป็นความเข้าใจที่ถูกบ่อน มาให้คิด Goldman เสนอว่าหลักการวิเคราะห์บุคคลหนึ่งควรประกอบด้วย หนึ่งจิตสำนึกนั้นมีเนื้อหา ที่ลวงตาลวงใจไปจากความเป็นจริง สองเหตุใดคนกลุ่มนั้นๆ จึงยอมรับเนื้อหาที่ผิดพลาดนั้นว่าเป็น ความจริง

๒.๓) ปัญหาจินตนาการที่สามารถครอบงำความเป็นจริงได้ Marx เรียกปัญหานี้ว่า ความเพ้อฝัน (Phantasy) ในขณะที่ Sigmund Freud เรียกว่า จินตนาการ (Imagine) Assoundประยุกต์เอาหลักของจิตวิเคราะห์ระดับบุคคลมาอธิบายปัญหาจินตนาการระดับสังคมว่าเมื่อต้องตกอยู่ในความทุกข์ยาก คนเราจะมีทางเลือกแก้ปัญหา ๒ วิธี คือ การแก้ปัญหาตามหลักความเป็นจริง (Reality Principle) และการแก้ปัญหาตามหลักความพอใจ (Pleasure Principle) และเมื่อหนทางแก้ปัญหาตามความเป็นจริงในสังคมถูกปิดกั้นคนในสังคมก็จำเป็นต้องเลือกหนทางเดียวที่มีเหลืออยู่ คือแสวงหาการปลอบประโลมใจ ไม่ว่าจะในระดับบุคคลหรือระดับกลุ่มแม้ว่าการแก้ปัญหาแบบนี้จะแก้ได้เฉพาะในจินตนาการโดยต้นตอปัญหาที่แท้จริงจะยังคงอยู่ก็ตาม

หลุมพรางที่ต้องพึงระวังของการวิเคราะห์แบบ Marxist ก็คือ การใช้เกณฑ์ทางชนชั้นมาเป็นมาเป็นศูนย์กลางของการวิเคราะห์นั้นทำให้เกิดการมองข้ามเกณฑ์อื่นๆ ทางด้านสังคมวิทยา เพราะคนเรานั้นนอกจากจะเกิดมาสังกัดชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งแล้ว ผู้คนเหล่านั้นยังมีฐานะอื่นๆ ในสังคมด้วย เช่น การเป็นพี่ ป้า น้า อา ผู้หญิง ผู้ชาย เด็ก ผู้ใหญ่ ฯลฯ อีกประการหนึ่งเนื่องจาก Marx มีปรัชญาในการศึกษาว่า “กระทำไปเพื่อเปลี่ยนแปลงโลก” ทำให้ Marx ให้ความสนใจเฉพาะจิตสำนึกด้านที่เป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงคือ จิตสำนึกที่ผิดพลาด จึงมีผลทำให้ผู้ที่ทำการศึกษาสังคมโดยยึดแนวทางของ Marx รุ่นหลังมีทัศนะในด้านลบต่อปัญหาจิตสำนึก และละเลยการศึกษาจิตสำนึกที่เป็นตัวเสริมและหนุนช่วยการเปลี่ยนแปลง⁷²

๔.๓ แนวทางในการเสริมสร้างจิตสำนึกของคนในสังคม

แนวทางในการเสริมสร้างจิตสำนึกของคนในสังคมจะต้องเกิดขึ้นได้จากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝัง อบรม และการฝึกปฏิบัติการณ์นั้นจะต้องสามารถสัมผัสได้อย่างเป็นรูปธรรมที่ชวนให้ประทับใจ สิ่งเหล่านี้ค่อยๆ โน้มนำใจของบุคคลให้เกิดจิตสำนึกที่ถูกต้องและการสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมให้เกิดขึ้น จำต้องอาศัยสถาบันทางสังคมหลายส่วนเข้ามาร่วมมือกัน อาทิ

๑. สถาบันการศึกษา การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาเป็นสิ่งที่ปฏิเสธกันไม่ได้ไม่อาจจะเป็นการพัฒนาในรูปใดจำต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษา จนมีการศึกษามากพอแก่สถานะแห่งตนที่จะ

⁷²กาญจนา แก้วเทพ, จิตสำนึกของชาวนา, “ทฤษฎีและแนวการวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมือง”, (กรุงเทพมหานคร: ลมคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๒-๑๓.

สามารถปฏิบัติงานหรือดำเนินชีวิตไปสู่ทิศทางที่ประสงค์ การกำหนดเป้าหมายของการศึกษาให้ถูกต้องโดยธรรมชาติ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่มีผู้มีอำนาจในการบริหารการศึกษาพึงพิจารณาให้ลึกซึ้ง ให้ถ่องแท้ ให้รอบคอบ ให้ถูกต้องด้วยทัศนะที่กว้างไกล โดยมีจุดหมายรวบยอดว่า ต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกเป็นมนุษย์ที่เต็มที การจัดการศึกษาควรมุ่งเน้นที่การสร้างจิตสำนึกภายใน คือ การพัฒนาจิตสำนึกภายใน คือการพัฒนาจิตใจที่เป็นรากฐานของความเป็นมนุษย์ไม่ควรเน้นที่การพัฒนา เพื่อความสำเร็จในวิชาชีพที่ปราศจากพื้นฐานทางจริยธรรม เพราะอาจจะเป็นการส่งเสริมให้บุคคลออกไปประกอบวิชาชีพด้วยจิตสำนึกผิดพลาดแล้วก็ไปสร้างระบบการทำงานที่ผิดมีการเอาเปรียบผู้อื่น กอบโกย ความหลงตัวเอง ความมัวเมาวนเวียนแต่ในวังวนวัตถุ ที่อาจจะก่อให้เกิดการประหัตประหารกันในทุกวงการ การให้การศึกษาแก่เยาวชน ควรหยุดสร้างจิตสำนึกที่นิยมในวัตถุ แต่เน้นการสร้างจิตสำนึกในทางจริยธรรมให้หนักแน่นเข้มแข็งยิ่งขึ้นทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่อนุบาลจนถึงอุดมศึกษาเพื่อให้เป็นจิตที่สามารถสร้างระบบถูกต้อง เพื่อการดำรงอยู่ของสังคมโดยธรรม โดยเฉพาะการดำรงเน้นการฝึกอบรมให้รู้จักทำหน้าที่เพื่อหน้าที่อย่างดีที่สุดฝีมือ ในทุกหน้าที่ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ด้วยความสำนึกว่า ทุกหน้าที่มีคุณค่าและความสำคัญเท่าเทียมกัน

๒. สถาบันศาสนา สถาบันทางศาสนาต้องเป็นผู้นำในการสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมให้เกิดขึ้น ต้องนำประชาชนกลับไปสู่คำสอนของพระพุทธองค์ที่ทรงเน้นให้เห็นแก่ประโยชน์สุขของสังคมเป็นใหญ่ ไม่บริโภคนิยมความจำเป็น หรือเพราะความอยาก มีความสันโดษ พอใจที่จะมีกินมีอยู่ มีใช้เท่าที่จำเป็น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เจือจานแก่ผู้อื่น มีความเมตตาอาทรต่อกัน เห็นแก่ผู้อื่นเสมือนเห็นแก่ตนเอง รู้จักหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้อง สถาบันทางศาสนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นสถาบันที่ได้รับการเคารพบูชาแต่โบราณกาลจวบจนปัจจุบัน เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อจิตใจของประชาชนเพราะต่างได้ยึดถือสถาบันนี้ เป็นที่พึ่งทางใจมาอย่างเนิ่นนาน ฉะนั้นสถาบันทางศาสนาจึงอยู่ในฐานะที่จะช่วยสร้างสรรค์และพัฒนาจิตใจของคนในสังคมให้หันเข้ามาอยู่ในความถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและวิธีการพัฒนาจิตสำนึกให้เกิดขึ้นได้อย่างดีที่สุด ก็คือการสอนด้วยตัวเอง อันหมายถึง การที่ผู้อยู่ในสถาบัน องค์การทางศาสนา พึงต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแก่คนในสังคมในด้านการช่วยเหลือส่วนรวม

๓. สถาบันครอบครัว ความอบอุ่นของสถาบันครอบครัวมีความสำคัญเป็นอันดับแรกเพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ช่วยให้ทารกจะเกิดจิตสำนึกเห็นความสำคัญของส่วนรวม ความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่กับลูก จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเลี้ยงอบรมลูก เพราะความใกล้ชิดจะเป็นสื่อที่ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน และกลายเป็นเกิดความเห็นใจซึ่งกันและกัน สถาบันครอบครัวจึงเป็นพื้นฐานของสังคม ถ้าครอบครัวมีแต่ความคลอนแคลน สังคมก็พลอยคลอนแคลนไปด้วย และเด็กที่เติบโตจากครอบครัวที่คลอนแคลนจะมีจิตสำนึกที่คลาดเคลื่อน การสอนและการอบรมจากสถาบันครอบครัวควรดำเนินการให้สอดคล้องประสานไปในจุดหมายเดียวกันกับการสอนการอบรมของสถาบันการศึกษา และสถาบันทางศาสนา เพื่อปูพื้นฐาน หรือฝังรากให้เด็กมีจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิเสียตั้งแต่ยังเด็ก เพื่อที่เด็กจะได้เป็นกำลังในการสร้างสรรค์สังคมที่มีความร่มเย็นเป็นสุข

๔. สื่อมวลชน สื่อมวลชนเป็นสถาบันที่ทรงอิทธิพลอย่างยิ่งในการกระจายความคิดความรู้หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งสู่การรับรู้ของประชาชน ความร่วมมือจากสื่อมวลชนจะช่วยสร้างความเข้าใจช่วย

สร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องให้แก่คนในสังคม เนื่องจากสื่อมวลชนนั้นมีบทบาทและอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างการรับรู้ที่จะส่งสมกลายเป็นจิตสำนึกของคนในสังคม การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองจึงเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จะช่วยให้คนในสังคมมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ที่จะนำไปสู่การก่อตัวของประชาสังคมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองนี้ มิได้หมายถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนสำหรับประชากรวัยเรียน หรือการจัดการการศึกษาแบบเป็นทางการในรูปแบบอื่นๆ แต่ยังหมายถึงกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ทางตรงอย่างไม่เป็นทางการในชีวิตประจำวัน ซึ่งจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับเครือข่ายสถาบัน และกระบวนการทางสังคมที่หลากหลายและต่อเนื่องทั้งในส่วนของสถาบันการศึกษาสถาบันครอบครัว องค์กรเอกชน และองค์กรประชาสังคม ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดในกระบวนการเกิดรัฐชาติ ซึ่งสามารถแยกออกเป็น ๒ สำนักใหญ่ คือ สำนักสมัยใหม่ สำนักนี้มองการแยกเกิดของรัฐชาติออกจากอดีตอย่างสิ้นเชิง มีแนวคิดว่าการเกิดของชาติหรือรัฐเป็นผลผลิตของโลกยุคโลกาภิวัตน์ เช่น การปฏิวัติระบบความคิดทางการเมืองหรือปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ การปฏิวัติอุตสาหกรรม การปฏิวัติเทคโนโลยีการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นสิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต วิทยุ โทรทัศน์หรือแม้กระทั่งการเคลื่อนไหวของทุน อีกสำนักหนึ่ง คือ สำนักเก่าแก่โบราณ มองว่ารัฐชาติมีที่มาจากรากเหง้าในอดีตที่เก่าแก่กว่าแนวคิดของนักวิชาการสำนักสมัยใหม่ เช่น มาจากความเชื่อในการมีบรรพบุรุษรวมกัน มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมกัน นักทฤษฎีในสายนี้มองว่ากลุ่มชาติเอเชียก่อเกิดมาก่อนสมัยใหม่ โดยใช้รากฐานทางชาติพันธุ์ ใช้สัญลักษณ์ อัตลักษณ์ ร่วมกันแล้วแปรออกมาเป็นแนวคิดชาตินิยมขึ้น นักวิชาการคนแรกที่ใช้แนวคิดทางมิติทางประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์มาอธิบายความเกิดเป็น “รัฐชาติ” ขึ้นได้แก่ Clifford Geertz โดยเขาแยกการเกิด “จิตสำนึกร่วมกัน” ๖ ประการ ได้แก่ (๑) การสืบสายเลือดเดียวกัน (๒) การมีเผ่าพันธุ์ร่วมกัน (๓) มีกลุ่มภาษามาจากรากเหง้าเดียวกัน (๔) มีศาสนาเดียวกัน (๕) มีพื้นฐานดินแดนเดียวกัน (๖) มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมร่วมกัน

จากแนวคิดและความหมายของจิตสำนึกดังที่กล่าวมาจะเห็นว่าจิตสำนึกนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมนุษย์ เพราะเป็นความคิดที่อยู่ติดตัวตลอดเวลา และมีความคงทนเปลี่ยนแปลงได้ยาก ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงหรือไม่เปลี่ยนแปลง หรือเปลี่ยนแปลงยากของจิตสำนึก จึงมีผลกระทบต่อทั้งระดับบุคคล ชุมชน และสังคม โดยเฉพาะทางด้านการพัฒนา ถ้าหากจิตสำนึกของผู้คนในสังคมไม่เปลี่ยนก็ยากที่จะเกิดการพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่มุ่งหวังไว้ โดยเฉพาะแนวคิดจิตสำนึกในกลุ่มของ Marxist นั้นอาจตีความได้ว่าจิตสำนึกที่ถูกต้อง (True Consciousness) จะนำไปสู่สังคมที่พัฒนาตามอุดมคติของผู้คนในสังคมนั้นๆ เช่น สังคมแบบคอมมิวนิสต์ ดังนั้นจิตสำนึกที่ถูกต้อง จะต้องเป็นจิตสำนึกที่เกิดขึ้นจากผู้คนในสังคมที่บริบทของพลังการผลิต และความสัมพันธ์ทางการผลิตมีความเท่าเทียมกัน ถูกปลดปล่อยจากพันธนาการของการกดขี่ขูดรีดทางชนชั้น ทั้งด้านแรงงาน มูลค่าส่วนเกิน และการครอบงำทางอุดมการณ์ (จิตสำนึกที่ผิดพลาด) ผ่านองค์กรต่างๆ

๔.๔ แนวคิดและแนวทางเพื่อการสร้างจิตสำนึกให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน

การพัฒนาสังคมไทยไปสู่สังคมที่มีความสมดุลและยั่งยืนในมิติต่างๆ ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง จริยธรรม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น แนวทางการพัฒนาจะต้องพัฒนามาจากภายในก่อน แล้วค่อยบูรณาการปะทะสังสรรค์กับกระแสภายนอก ซึ่งการพัฒนาออกมาจากภายในนั้นมีความหมายว่า การพัฒนาระดับบุคคลต้องพัฒนาที่ระดับจิตสำนึก การพัฒนาชุมชนและสังคมต้องพัฒนาจิตสำนึกส่วนรวม และหมายความไปถึงการพัฒนาบนพื้นฐานภูมิสังคมของตนเอง อันได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ เชื้อชาติ ภาษา ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม เป็นต้น เมื่อจิตสำนึกระดับบุคคล ชุมชน สังคม สร้างมาจากพื้นฐานข้างในแล้วค่อยบูรณาการ ปะทะสังสรรค์กับปัจจัยภายนอกที่เข้ามากระทบ เช่น เทคโนโลยี วัฒนธรรม ความเชื่อ ความรู้ ที่มาจากภายนอก เพื่อสร้างจิตสำนึกที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสังคมที่มีความเป็นพลวัต โดยยึดหลักการรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสมดุล เท่าเทียม มีความสุข

แนวทางการพัฒนาให้ผู้คนในสังคมมีจิตสำนึกที่ถูกต้อง เพื่อพัฒนาไปสู่สังคมในอุดมคติ ควรพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งมีแนวทางต่างๆ ดังนี้

๑) การพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านสถาบันครอบครัว โดยการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ และเครือญาติ ควรปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องในด้านต่างๆ ต่อลูกหลานของตนเอง โดยถือว่าเป็นภารกิจที่สำคัญของครอบครัว

๒) การพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านชุมชน โดยผู้คน กลุ่ม และองค์กรต่างๆ ในชุมชนต้องช่วยกันสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นต่อสมาชิกของชุมชนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ถือเป็นกำลังสำคัญในอนาคต การสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านชุมชน อาจสร้างโดยการกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นกรอบให้เกิดการสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้อง ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยกันสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้อง และรับผิดชอบร่วมกัน

๓) การพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านสถาบันการศึกษา ตั้งแต่ระดับพื้นฐาน จนถึงระดับอุดมศึกษา โดยบูรณาการให้หลักสูตรต่างๆ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องในด้านต่างๆ โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชน และหน่วยงานต่างๆ

๔) การพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านสถาบันทางสังคมต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มีแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านต่างๆ ตั้งแต่ระดับกฎหมายรัฐธรรมนูญ นโยบายของรัฐ และวิสัยทัศน์ขององค์กรต่างๆ

แนวทางการพัฒนาเพื่อให้คน ในระดับต่างๆ มีจิตสำนึกที่ปรารถนาดังที่กล่าวไว้ต้องเริ่มที่การพัฒนาจิตสำนึกในระดับบุคคล เพราะคนถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของชุมชน และสังคม การพัฒนาจิตสำนึกควรมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ กล่าวคือ เป็นการพัฒนาที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับมิติต่างๆ ทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง จริยธรรม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์ส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับมิติต่างๆ อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้การดำเนินชีวิตมีคุณภาพ มีความสุข เพื่อให้คน ชุมชน และสังคมสามารถพัฒนาตนเองไปสู่อุดมคติตามความปรารถนาได้ มนุษย์ในฐานะที่เป็นผู้สร้างชุมชนและสังคม

ควรมีจิตสำนึกที่ถูกต้องเพื่อสร้างสรรค์ชุมชนและสังคมในอุดมคติของตน ซึ่งการสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องในมิติด้านต่างๆ

๔.๕ แนวคิดและแนวทางเพื่อการสร้างจิตสำนึกในสังคมไทย

สังคมไทยมีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนานเช่นเดียวกับวิวัฒนาการของสังคมโลก มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้าน ประชาธิปไตย ความคิด อุดมการณ์ จิตสำนึก วิธีการผลิต และวัฒนธรรมอย่างเป็นพลวัตเรื่อยมา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีทั้งด้านดีงามและด้านที่ยังเป็นปัญหา ยังไม่สามารถพัฒนาไปสู่สังคมอุดมคติที่ผู้คนส่วนใหญ่ต้องการร่วมกันได้ หากจะกล่าวถึงสังคมไทยให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนที่สุดในด้านความเป็นรัฐ อาจนับจุดเริ่มต้นจากสังคมไทยในสมัยอาณาจักรสุโขทัยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจากช่วงเวลาดังกล่าวประเทศไทยมีวิวัฒนาการสังคมเรื่อยมา ทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง จริยธรรม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันสังคมไทยยังคงมีปัญหาในด้านต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดพอสังเขปดังต่อไปนี้

สภาวะด้านสังคม ปัจจุบันสังคมไทยมีแนวโน้มเป็นสังคมผู้สูงอายุ จากครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว มีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมืองอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาชนบทกับเมืองมีการแยกส่วน เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนา ด้านสุขภาพโดยรวมดีขึ้นมีหลักประกันสุขภาพที่ครอบคลุมทั่วถึง แต่มีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของโรคร้ายที่เกิดจากพฤติกรรมที่เกิดจากความเครียดด้านพฤติกรรมสุขภาพของผู้คน ปัญหาสังคมด้านต่างๆ มีความรุนแรง เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาการค้ามนุษย์ อุบัติเหตุ ปัญหาการอพยพโยกย้ายพลแรงงานจากชนบทสู่เมือง ทำให้เกิดปัญหาชุมชนแออัดในเขตเมือง และความล่มสลายของครอบครัวในชนบท

สภาวะด้านวัฒนธรรม กระแสโลกาภิวัตน์ และลัทธิบริโภคนิยมทำให้คนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยมที่เป็นผลกระทบจากการเลือนไหลทางวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศทั้งทางสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศโดยขาดการคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีงาม นำไปสู่ค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น⁷³ ปัจจุบันกระแสวัฒนธรรมโลกทำให้เกิดการหลั่งล้มอัตลักษณ์ ละเลยคุณค่าภูมิปัญญาดั้งเดิม เกิดกระแสวัฒนธรรมตามใจฉันและการแยกส่วน (Fragmentation) ภา ว ะ สะ ท้อ น ก ลั บ ท ำ ง วัฒน ธรรม (Reflexive Culture) ทำให้ความสัมพันธ์ของมนุษย์เป็นไปแบบฉาบฉวย มุ่ง ประโยชน์ส่วนตน เกิดปัญหาความแตกแยกทางความคิดและปัญหาสังคม ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การถาโถมของข้อมูลสารสนเทศนำไปสู่ปัญหาการเสพข้อมูลโดยขาดกระบวนการเรียนรู้ และปรับใช้ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของไทย ส่งผลลดทอนความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมชาติ สภาวะสังคมมีความเป็นบริโภคนิยมและวัตถุนิยมมากขึ้น ทำให้ผู้คนหลงลืมวัฒนธรรมอันดีงาม และหลงไหลไปกับค่านิยมบริโภคนิยมต่างชาติ นำไปสู่การสูญสลายของผู้ประกอบการท้องถิ่น⁷⁴

สภาวะด้านเศรษฐกิจ แม้ว่าเศรษฐกิจไทยจะเผชิญกับปัจจัยข้อจำกัดและความเสี่ยงหลายประการ แต่ภาวะเศรษฐกิจโดยรวมขยายตัวในเกณฑ์ดี ในช่วงปี ๒๕๔๕-๒๕๔๗ เศรษฐกิจไทย

⁷³สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๙: ๘-๙.

⁷⁴สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๓, หน้า. ๓.

เจริญเติบโตเฉลี่ยร้อยละ ๖.๒ ต่อปี มีการใช้จ่ายและการลงทุนภาคเอกชนเพิ่มขึ้น⁷⁵ ประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ปานกลาง มีขนาดทางเศรษฐกิจใหญ่เป็นลำดับที่ ๒๐ จากจำนวน ๑๙๒ ประเทศทั่วโลก ภาคเศรษฐกิจไทยมีจุดอ่อนในเชิงโครงสร้างที่ต้องพึ่งพิงการนำเข้าวัตถุดิบ ชิ้นส่วนพลังงาน เงินทุน และเทคโนโลยีในสัดส่วนที่สูง โดยที่ผลผลิตภาพการผลิตยังต่ำ การผลิตอาศัยฐานทรัพยากรมากกว่าอาศัยฐานความรู้ มีการใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตและการบริโภคอย่างสิ้นเปลืองขาดภูมิคุ้มกัน⁷⁶

ปัจจุบันทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นการพัฒนาแบบทุนนิยม แบบที่ถ่ายโอนทรัพยากรออกจากชุมชนหมู่บ้าน เพื่อเลี้ยงดูเมืองและเพื่อส่งออกต่างประเทศ ไม่ใช่การพัฒนาทุนนิยมแบบที่เพิ่มประสิทธิผลในกิจการอุตสาหกรรมแบบที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ยุโรป การพัฒนาของทุนนิยมในประเทศไทยจึงเป็นไปในลักษณะที่ผลประโยชน์หรือผลได้ของการพัฒนาตกเป็นของคนเพียงกลุ่มเดียว เมืองกับชนบท ชนชั้นนายทุนและข้าราชการกับชนชั้นชาวนา มีความแตกต่างกันมากด้านความเจริญ จนมีคำกล่าวที่ว่าที่แสดงถึงความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทว่า “รวยกระจุก จนกระจาย” ขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชนบทก็ถูกทำลายไปมาก⁷⁷

สถานะด้านการศึกษา โดยภาพรวมคนไทยมีศักยภาพและโอกาสทางการศึกษาเพิ่มขึ้น แต่คุณภาพการศึกษาที่วัดจากคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบ ๓ วิชาหลัก ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์ ลดต่ำกว่าร้อยละ ๕๐⁷⁸

ค่านิยมของคนไทยยังยึดติดอยู่กับการศึกษาในระบบที่มุ่งสร้างบุคลากรเพื่อตอบสนองภาคอุตสาหกรรมและบริการ ทำให้ระบบการศึกษาไทยละเลยการศึกษาที่มุ่งตอบสนองต่อชีวิต ชุมชน และสังคม แม้จะมีการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย แต่ก็ยังเป็นไปเพื่อเสริมสร้างให้คนมีการศึกษาอย่างทั่วถึง แต่ยังไม่เห็นแนวทางการส่งเสริมการศึกษาลดชีวิตอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม

สถานะด้านการเมือง การเมืองไทยมีแนวโน้มการพัฒนาไปสู่ประชาธิปไตยมากขึ้นปวงชนชาวไทยมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น มีการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่น แต่ยังมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนบุคลากรทางการเมืองที่มีคุณภาพ นักการเมืองมักเล่นการเมืองโดยหวังผลประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องมากกว่าผลประโยชน์ของชาติ การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ทำให้ประเทศไทยมีการปฏิวัติ-รัฐประหารหลายครั้ง

ปัจจุบันปัญหาที่รุนแรงที่สุดในขณะนี้คือปัญหาความแตกแยกของผู้คนในสังคมที่มีอุดมการณ์และผลประโยชน์ทางการเมืองแตกต่างกัน ความไม่เท่าเทียมกันของผู้คนในสังคม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ และการได้รับการปฏิบัติจากภาครัฐ ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมือง ผู้คนในสังคมแบ่งฝักฝ่าย แบ่งสี ต่อสู้กันทั้งทางอุดมการณ์ ความคิด และการใช้กำลัง เช่น เหตุการณ์ความรุนแรงทาง

⁷⁵สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๑, หน้า. ๑

⁷⁶สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๙, หน้า. ๘-๗

⁷⁷ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า. ๑๑๕-๑๑๖.

⁷⁸สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๑, หน้า. ๑.

การเมืองตั้งแต่ปีพ.ศ.๒๕๔๗-ปัจจุบัน โดยเฉพาะเหตุการณ์นองเลือดในวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ และเหตุการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สภาวะด้านจริยธรรม ปัจจุบันครอบครัวคนไทยมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว ผู้คนห่างไกลวัด เลิกนับถือผี และมีค่านิยมการส่งลูกหลานไปเรียนโรงเรียนไกลบ้านที่มีชื่อเสียง ทำให้ค่านิยม อุดมการณ์ทางด้านศีลธรรม จริยธรรมอ่อนด้อย เนื่องจากครอบครัวไม่สามารถอบรมลูกหลานได้เต็มที่ เพราะต้องเอาเวลาส่วนใหญ่ไปประกอบอาชีพ การห่างไกลวัด การเลิกนับถือผี ทำให้สังคมขาด ระเบียบที่มีลักษณะเป็นจารีตประเพณี และการให้ครูและเพื่อนมีบทบาทมากกว่าครอบครัวในการขัด เกลาลูกหลาน ทำให้ลูกหลานขาดความอบอุ่นและไม่เชื่อฟังพ่อแม่ ปัจจัยทั้งหลายทั้งปวงดังกล่าวทำให้ ผู้คนในสังคมไทยสมัยใหม่มีความพקר่องทางด้านศีลธรรมจริยธรรม ซึ่งสภาพสังคมปัจจุบันน่าจะ สามารถอธิบายความบกพร่องดังกล่าวได้ดีที่สุด เช่น คนไทยหลายคนยอมรับนักการเมืองที่คดโกงได้ ถ้านักการเมืองคดโกงเหล่านั้น แบ่งผลประโยชน์มาให้ประชาชนบ้าง ประชาชนซาชินกับการที่ พระสงฆ์หันมาบริโภคและสมสมทรัพย์สิน ประชาชนจำนวนมากเห็นเป็นเรื่องเหมาะสมด้วยการถวาย ปัจจัยให้พระสงฆ์ด้วยหวังว่าจะทำให้พวกเขา ร่ำรวยขึ้นด้วยผลจากการทำบุญ นักธุรกิจที่เชื่อมั่นใน ระบบการตลาดเสรีทำทุกวิถีทางให้เศรษฐกิจของตนเองมั่งคั่ง ด้วยการทำให้ตลาดถูกผูกขาด เป็นต้น

สภาวะด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมทางเศรษฐกิจจาก การพึ่งพิงภาคเกษตรไปสู่การเป็นสังคมอุตสาหกรรม ผลของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดของ เสีย มลพิษต่างๆ มากมาย เช่น น้ำเสีย อากาศเสีย สารเคมีรั่วไหล เป็นต้น การเพิ่มปริมาณจำนวน ประชากรอย่างรวดเร็วหลังสงครามโลกครั้งที่สอง การล่มสลายของระบบเกษตรกรรม ทำให้เกษตรกร สูญเสียที่ดินทำกินจนต้องบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อจับจองนำมาใช้เป็นที่ทำกิน ส่งผลกระทบต่อป่ยังระบบ นิเวศทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม⁷⁹

ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศมีความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง และเกิดปัญหาความ ขัดแย้งของการใช้ประโยชน์มากขึ้น อัตราการสูญเสียพื้นที่ป่าโดยเฉลี่ยยังสูงถึงประมาณปีละ ๑ ล้านไร่ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่อง ป่าชายเลนมากกว่า ๗๐๐,๐๐๐ ไร่ ยังคงอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ความขาดแคลนน้ำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ขณะที่ภัยพิบัติทางธรรมชาติมี แนวโน้มบ่อยครั้งและรุนแรงขึ้น มลพิษทางน้ำ อากาศ และเสียงรวมทั้งของเสียมีแนวโน้มสูงขึ้น มีการ นำเข้าสารเคมีอันตรายจากต่างประเทศและการผลิตในประเทศเพื่อใช้ในกระบวนการผลิต ภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมเพิ่มมากขึ้น⁸⁰

เมื่อพิจารณาบริบทของสังคมไทยในปัจจุบันจะพบว่าสังคมไทยถูกพันธนาการและต้องการ ปลดปล่อยในหลายๆ ด้าน การปลดปล่อยดังกล่าวอาจมีได้หลายแนวทาง หลายวิธีการ แต่วิธีการหนึ่ง ที่สามารถช่วยปลดปล่อยผู้คนทั้งในระดับปัจเจกและระดับกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือวิธีการ ปลดปล่อยที่ผ่านกระบวนการพัฒนา หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า “งานพัฒนาคือการปลดปล่อย” ดังที่กล่าวมาแล้วในเบื้องต้นว่าจิตสำนึกนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาอย่างไร ถ้าหากจิตสำนึกถูก พันธนาการ ถูกกดทับให้กลายเป็นจิตสำนึกที่ผิดพลาด จะหาหนทางปลดปล่อยและสร้างให้เกิด จิตสำนึกที่ถูกต้องได้อย่างไร งานพัฒนาในระดับที่สำคัญที่สุดจึงควรเป็นการพัฒนาในระดับจิตสำนึก

⁷⁹วรรณิพทุธาตุมิไกร, ภูมิศาสตร์ประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า. ๒๓๒-๒๓๔

⁸⁰สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๑, หน้า ๒.

เป็นการพัฒนาเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้อง ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับแนวคิดและแนวทางดังจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

๑) จิตสำนึกด้านสังคม สังคมไทยในปัจจุบันค่อนข้างอ่อนแอ เนื่องจากโครงสร้างของสังคมหลายๆ ด้านมีปัญหา เช่น ปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม จริยธรรม เป็นต้น ปัญหาเชิงโครงสร้างดังกล่าวอาจแก้ไขได้หากมุ่งเน้นการแก้ปัญหาไปที่ต้นตอของปัญหานั้นคือคน คนที่มีลักษณะที่จะช่วยพัฒนาแก้ไขปัญหาสังคมได้ควรเป็นคนที่มีจิตสำนึกอาสา จิตสำนึกสาธารณะ เพื่อเป้าหมายการปลดปล่อยสังคมออกจากปัญหาต่างๆ คนที่มีจิตสำนึกอาสา คือคนที่กระทำด้วยความเต็มใจหรือสมัครใจ เป็นการเสนอตัวเข้าทำภารกิจใดๆ รวมถึงการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตา กรุณา จิตอาสา การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การให้ เป็นต้น^{๘๑} ส่วนคนที่มี จิตสำนึกสาธารณะ คือคนที่ตระหนักถึงหน้าที่ที่จะทำสิ่งใดเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เป็นจิตที่คิดสร้างสรรค์ คือคิดในทางที่ดี ไม่ทำลายบุคคล สังคม วัฒนธรรม ประเทศชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นกุศลและมุ่งทำกรรมดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม^{๘๒} ในขณะที่จิตสำนึกของกลุ่ม Marxist ที่กล่าวว่าคนในสังคมแบบคอมมิวนิสต์นั้น จะต้องเป็นคนแห่งชุมชน ไม่ใช่คนแห่งวัตถุ^{๘๓} ก็สามารถประยุกต์ใช้กับสังคมไทยได้ เพราะมีจุดมุ่งหมายเพื่อไม่ให้เห็นแก่ตัว แต่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งเป็นลักษณะของคนที่ยิ่งปรารถนาของสังคมไทยในปัจจุบัน

๒) จิตสำนึกด้านวัฒนธรรม การพัฒนาให้ผู้คนมีจิตสำนึกด้านวัฒนธรรมนั้นควรมีแนวทางที่หลากหลาย ควรมีแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัญหาของแต่ละกลุ่มคนในสังคม เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรม เด็ก เยาวชน คนวัยทำงาน ผู้สูงอายุ ผู้ชาย ผู้หญิง เป็นต้น แนวทางที่น่าจะใช้พัฒนาจิตสำนึกทางด้านวัฒนธรรมได้ดี เช่น การส่งเสริมให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญา วัฒนธรรมไทยในหลักสูตรการศึกษาในทุกระดับ การปลูกฝังจิตสำนึกด้านวัฒนธรรมไทยให้เด็กและเยาวชนอย่างแข็งขัน การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรมที่ดั่งามไปสู่สังคม ซึ่งจิตสำนึกด้านวัฒนธรรมที่ควรพัฒนา คือ จิตสำนึกนิยมไทยอันหมายถึง การให้ความสำคัญกับภูมิปัญญา วัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆ เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหาร การแสดง ประเพณีต่างๆ นอกจากให้ความสำคัญแล้ว ควรส่งเสริมให้ภูมิปัญญา วัฒนธรรมไทยที่ดั่งามสามารถเป็นฐานในการสร้างสรรค์เศรษฐกิจ ซึ่งจะเป็นเศรษฐกิจที่สร้างสรรค์ สร้างมูลค่าเพิ่มอย่างเหมาะสมให้กับสังคมไทย

๓) จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ ต้นตอของปัญหาเศรษฐกิจของไทยคือ การพึ่งตนเองไม่ได้ การพึ่งตนเองไม่ได้ ไม่ได้หมายความว่าคนไทยไม่มีศักยภาพ ตรงกันข้ามคนไทยมีศักยภาพที่จะพึ่งตนเองได้เป็นอย่างดี เพราะมีปัจจัยสนับสนุนหลายๆ ด้าน เช่น การมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ เนื่องจากอยู่ในเขตภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม มีภูมิปัญญาของชุมชนและสังคมที่สั่งสมมานาน มีประชากรที่ขยันขันแข็ง และรักสงบ แต่ในปัจจุบันที่คนไทยพึ่งตนเองไม่ได้เพราะคนไทยถูกรอบงำ

^{๘๑}สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร วารสาร ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๒, หน้า ๑๑๙.

^{๘๒}อริสา สุขสม, การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเพื่อชุมชน. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒), หน้า ๕

^{๘๓}สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗), หน้า.๒๐๒.

ด้วยแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ไม่เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจตามทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) การจะพัฒนาให้สังคมไทยสามารถพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ควรสร้างจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง เพื่อให้คนไทยสามารถพึ่งพาตนเองได้บนพื้นฐานภูมิปัญญา และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตน โดยแนวทางที่เหมาะสมที่สุดคือการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่เก้า ที่มุ่งให้ทำการผลิตแบบพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน โดยอยู่บนพื้นฐานของความรู้ และคุณธรรม

๔) จิตสำนึกด้านการศึกษา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพ.ศ.๒๕๔๐ ส่งเสริมให้มีการปฏิรูปการศึกษา จนได้มีการออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.๒๕๕๑ การปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวส่งเสริมให้คนไทยมีความเสมอภาคในการเข้าถึงและได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวางทั่วถึง เป็นธรรม และมีคุณภาพเหมาะสมกับสภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการศึกษาเพื่อชีวิตอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา จิตสำนึกด้านการศึกษาที่ควรพัฒนาจึงต้องสอดคล้องกับเป้าหมายของการปฏิรูป โดยจิตสำนึกที่ควรพัฒนาได้แก่ จิตสำนึกในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มองการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย การศึกษาจึงมีความเป็นองค์รวมไม่แยกส่วน เพราะวิถีชีวิตของคนเรามีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับหลายๆ มิติ และให้ความสำคัญกับการศึกษาทุกรูปแบบที่สนองต่อการดำเนินชีวิตของผู้คน

๕) จิตสำนึกด้านการเมือง ประเทศไทยมีวิวัฒนาการทางการเมืองมาอย่างยาวนานโดยมีอุดมคติที่ชัดเจนมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๗๕ คือการปกครองระบบประชาธิปไตยอันพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข อุดมคติดังกล่าวจะเป็นจริงได้ต้องมีการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองให้กับผู้คนของประเทศ จิตสำนึกที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมองว่าการเมืองเป็นเรื่องของทุกคนบนผืนแผ่นดินไทย ไม่ใช่เรื่องของคนใด หรือกลุ่มใดเป็นการเฉพาะ ควรมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ เช่น การไปใช้สิทธิทางการเมืองในการเลือกตั้ง ในการประชาคมติ และในกรณีอื่นๆ จิตสำนึกประการต่อมา คือ การยอมรับในความแตกต่างของสิทธิ เสรีภาพ และความคิดทางการเมืองของคนอื่นๆ กลุ่มอื่นๆ ในสังคม ภายใต้กรอบจารีตประเพณี วัฒนธรรม จริยธรรม และกฎหมาย แม้ระบบประชาธิปไตยจะยอมรับและให้อำนาจกับเสียงส่วนใหญ่ แต่เสียงส่วนน้อย ความคิดที่แตกต่างก็เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ การยอมรับซึ่งกัน และกัน เคารพในความแตกต่าง ให้โอกาสซึ่งกันและกัน จะนำมาซึ่งการเมืองที่มีคุณภาพ และนำความสุขมาสู่ประเทศ จิตสำนึกที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การส่งเสริมคนดีให้มีอำนาจเป็นตัวแทนปวงชนชาวไทย เพราะคนดีที่เป็นตัวแทนของปวงชนคือเครื่องประกันว่าสังคมไทยจะได้รับการบริหารจัดการ ให้ผู้คนทุกกลุ่มในสังคมมีสิทธิเสรีภาพ ได้รับความยุติธรรม และได้รับการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม เท่าเทียมกัน

๖) จิตสำนึกด้านจริยธรรม สังคมไทยเป็นสังคมแห่งศาสนาอย่างแท้จริง แม้ผู้คนส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกับผู้คนที่นับถือศาสนาที่แตกต่างได้อย่างสมดุลไม่มีความขัดแย้งทางศาสนาที่แตกต่างในสังคม ด้วยพื้นฐานดังกล่าวจึงควรพัฒนาจิตสำนึกด้านจริยธรรมโดยใช้หลักศาสนาเป็นแนวทาง โดยเฉพาะศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาที่สำคัญที่สุดของคนไทย การสร้าง

จิตสำนึกด้านศาสนานั้น⁸⁴ สรุปไว้ว่าชาวพุทธที่ดีและชาวพุทธที่แท้จริง ไม่ใช่ชาวพุทธแต่เพียงในนาม หรือตามสำมะโนครัว ควรจะมีจิตสำนึกต่อพระพุทธศาสนา ๓ ประการ ดังนี้

๖.๑) มีความสำนึกต่อคุณูปการของพระพุทธศาสนา ในด้านที่เป็นศาสนาประจำชาติไทย ช่วยสร้างเอกลักษณ์และปลูกฝังคุณธรรมอันดีงามแก่คนไทย เช่น ความเมตตา กรุณา ความกตัญญู กตเวทิตะ ความสุภาพอ่อนโยน การประนีประนอมกัน เป็นที่พึ่งและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมไทย ช่วยขัดเกลาให้คนไทยมีคุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรม

๖.๒) มีความสำนึกในหน้าที่ของชาวพุทธ ในการทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนา รวมทั้ง พิทักษ์พระพุทธศาสนาจากภัยต่างๆ ซึ่งพระพุทธศาสนาประกอบไปด้วยองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ ศาสนวัตถุหรือศาสนสถาน ศาสนพิธี ศาสนบุคคล และศาสนธรรม

๖.๓) มีความสำนึกในหน้าที่ของชาวพุทธ ในการศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม และเผยแผ่ธรรม อยู่เสมอ เพื่อให้เป็นผู้ตื่น ผู้รู้ และผู้เบิกบาน

๗) จิตสำนึกด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาเพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์เกิดความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยยึดแนวทางและวิธีการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แก่ การถนอมรักษา การฟื้นฟู การลดปริมาณของเสีย การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งาน การสงวนและนำสิ่งอื่นมาใช้ทดแทน การสำรวจทรัพยากร และการ ประดิษฐ์ของเทียมขึ้นใช้⁸⁵ จิตสำนึกอีกประการที่ควรพัฒนาคือ การมองทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่เท่าเทียมกับมนุษย์ มองว่าต่างอยู่อย่างพึ่งพาอาศัยกัน ไม่ควรมองแบบแนวคิดทุน นิยมที่มองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่าเป็นของมีจำกัด ต้องใช้อย่างคุ้มค่าและก่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุด แต่ด้วยเป้าหมายของทุนนิยมอยู่ที่การบริโภคอย่างอุดม และแสวงหากำไรสูงสุด ทำให้ ธรรมยากรธรรมชาติถูกแย่งกันใช้ และถูกทำลายเป็นจำนวนมาก และไม่ควรมองอย่างฐานคิด วิทยาศาสตร์ที่ว่ามนุษย์สามารถควบคุมเอาชนะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ การมอง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่าเป็นสิ่งที่เท่าเทียมกับมนุษย์ หรือเป็นสิ่งที่อยู่เหนือกว่ามนุษย์ จะทำให้เกิดความเคารพต่อธรรมชาติ รู้จักใช้ รู้จักรักษา อย่างพอดี ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของการทำลาย ล้างเพื่อประโยชน์ส่วนตน

สรุป การพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมาโดยเฉพาะตั้งแต่เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ ๑ ถึงปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๐๔-ปัจจุบัน) แนวคิดการพัฒนาที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการ พัฒนาสังคมไทยมากที่สุด คือแนวคิดการพัฒนาตามทฤษฎีความทันสมัยโดยมีอุดมคติคือ ต้องการ เปลี่ยนแปลงทุกสังคมให้มีรูปแบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การเมืองแบบประชาธิปไตย เป็นสังคมเมือง หรืออุตสาหกรรมที่มีการแข่งขัน⁸⁶ แนวทางการพัฒนาตามทฤษฎีความทันสมัยทำให้สังคมไทยมีสภาพ

⁸⁴สมพร เทพสิทธา, การพัฒนาจิต, (สำนักวิทยบริการ, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐), หน้า. ๖๕-๖๘.

⁸⁵ศศิณา ภารา, ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท, ๒๕๕๐), หน้า. ๒๘๔-๒๘๕.

⁸⁶สุมิตร สุวรรณและคณะ, มนุษย์กับสังคม เศรษฐกิจ การเมือง กฎหมาย และสิ่งแวดล้อม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครปฐม : บริษัท เพชรเกษม พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า. ๓๕.

ที่กล่าวได้ว่า “ทันสมัยแต่ไม่พัฒนา” หรือ “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน”⁸⁷ ดังที่ได้สรุปไว้แล้วในส่วนของบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน ขณะที่ นักคิดในกลุ่ม Marxist เชื่อว่าสังคมที่พัฒนาแล้วผู้คนในสังคมนั้นๆ จะต้องมิจิตสำนึก (Mined Man) และถูกปลดปล่อย (Liberated Man)⁸⁸ เพื่อสร้างสังคมที่พัฒนา สร้างคนที่มีจิตสำนึก และปลดปล่อยผู้คนในสังคมไทย แนวทางการพัฒนาจึงควรมีความสอดคล้องกับบริบทด้านต่างๆ ของสังคมไทย ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง จริยธรรม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มต้นจากการพัฒนาให้ผู้คนมีจิตสำนึกที่ถูกต้องในด้านต่างๆ โดยยึดหลักการพัฒนาที่เริ่มจากข้างในแล้วบูรณาการปะทะสังสรรค์กับปัจจัยภายนอก เพื่อสร้างจิตสำนึกที่สอดคล้องเหมาะสม และเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำพาสังคมไทยไปสู่สังคมที่พัฒนาตามอุดมคติของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมได้ต่อไป

จิตสำนึกเพื่อการปลดปล่อยสังคมไทยไปสู่สังคมที่พัฒนาอย่างสมดุล ยั่งยืน ผู้คนในสังคมมีคุณภาพ มีคุณธรรม และมีความสุข จะต้องเป็นจิตสำนึกที่ถูกต้อง ซึ่งสร้างหรือพัฒนามาจาก คน ชุมชน และสังคมไทย เป็นจิตสำนึกที่ผู้คนส่วนใหญ่ของประเทศสร้างขึ้นมาร่วมกัน ไม่ใช่จิตสำนึกที่สร้างโดยผ่านอุดมการณ์ของคน กลุ่มคน บางกลุ่มของประเทศที่มีอำนาจบางประการที่สามารถใช้กดทับผู้คนส่วนใหญ่ของประเทศได้ เช่น อำนาจที่มาจากกำลังอาวุธและทหาร อำนาจของทุน อำนาจที่มาจากการเลือกตั้งที่ไม่ยุติธรรม เป็นต้น แล้วใช้ครอบงำผู้คนส่วนใหญ่ของสังคม

๔.๖ วัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียน

กระบวนการทางเศรษฐกิจที่สนับสนุนส่งเสริมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในขณะเดียวกันก็สร้างสรรค์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองอาเซียนในด้านเศรษฐกิจเพื่อให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายด้านเศรษฐกิจด้วย เช่น ความเชี่ยวชาญทางด้านอาชีพและความตระหนักรู้ในการเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นต้น

กระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม ที่สนับสนุนส่งเสริมประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC) ซึ่งจะต้องมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองอาเซียนที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เช่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความรับผิดชอบต่อสังคม ความเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคลและสังคม คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ความมีน้ำใจเอื้ออาทรและความสามัคคี รักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

๔.๗ การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรมที่เปิดกว้างและมีความเสรีมากขึ้นโดยประชาชนทุกหมู่เหล่าสามารถอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองได้ แต่กระแสโลกาภิวัตน์ ตั้งแต่ปี ๒๕๓๒ เป็นต้นมาได้มีการเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัยและผลจากการพัฒนาได้เปลี่ยนสภาพชุมชนท้องถิ่นเป็นชุมชนเมืองมากขึ้นทำให้ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์รุ่นใหม่เลือกที่จะหันไปรับและใช้ชีวิตในยุคที่ทันสมัยมากขึ้นและมีประชาชนอีกส่วนหนึ่งปรับตัวไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ดังนั้นชุมชนท้องถิ่นในชนบทกำลังมี

⁸⁷อ้างแล้วหน้า. ๘๑.

⁸⁸อ้างแล้วแล้วหน้า. ๘๓.

สภาพถูกทิ้งร้างเสื่อมโทรมลงในขณะที่ชุมชนที่มีสภาพความเป็นเมืองกลับมีปัญหาใหม่ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น ซึ่งล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชุมชนทั้งสิ้น

กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และประชาสังคม ในประเด็นสาธารณะ ที่จะมีผลต่อชีวิตของคนในชุมชน และประชาสังคม กระบวนการมีส่วนร่วมนี้ อาจจำแนกออกเป็นขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับประโยชน์ และร่วมติดตามตรวจสอบ โดยทั้งหมดของทุกขั้นตอน ต้องนำไปสู่เรื่องของการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน และประชาสังคม และหากถามว่า การเรียนรู้ดังกล่าว ทำไมจึงจำเป็น อาจตอบได้ว่า เพราะวัฒนธรรมแต่ละชุมชน และในประชาสังคม มีความแตกต่างกัน จึงทำให้มีคนที่ในชุมชนและประชาสังคมมุมมองต่างกัน การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมจึงมีทั้งผลกระทบ ทั้งในแง่บวกและลบ มีทั้งผู้ได้รับผลประโยชน์ และเสียผลประโยชน์ ในฐานะ “ชุมชน” หรือ “ประชาสังคม” จำเป็นต้องเรียนรู้ซึ่งวัฒนธรรมรวมกันทั้งหมด สิ่งเหล่านี้ถ้าจะทำให้เป็นแนวทางการปฏิบัติร่วมกันจำเป็นต้องพูดคุย และเรียนรู้ร่วมกับคนอื่นๆ ที่เป็นสมาชิกในชุมชนเท่านั้น

ในชุมชน และประชาสังคม ที่เข้มแข็ง ซึ่งมักมีวงสนทนาอย่างไม่เป็นทางการอยู่ทั่วไปตามสถานที่ต่างๆ นั้น หากเราสังเกตให้ดี ก็จะมี “ภาวะการนำ” การสนทนาในเรื่องต่างๆ อย่างมีชีวิตชีวา โดยภาวะการนำดังกล่าว เป็นความสามารถที่ไม่ได้ผูกขาดอยู่ที่ผู้ใดผู้หนึ่ง หากมีผู้นำผูกขาดในการนำเรื่องของส่วนรวม ชีวิตในชุมชน และในประชาสังคมนั้น ก็จะขาดชีวิตชีวา และสีสน และขาดการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ผู้นำในความหมายนี้ จึงมิได้มีไว้ เพื่อทำหน้าที่ตัดสินความผิด หรือเป็นผู้ต่อต้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน แต่จะเป็นผู้ที่คอยแนะนำ หรือคอยกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง เพื่อสร้างจิตสำนึกของการเป็นเจ้าของชุมชนของสมาชิกอย่างเต็มที่

สำหรับชุมชน และประชาสังคม ที่เข้มแข็ง คนในชุมชนจะตระหนัก หรือมีความคิดว่าอำนาจที่แท้จริงนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการบัญญัติทางกฎหมาย และไม่ได้อยู่ที่หน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันของรัฐเท่านั้น แต่สามารถสร้างสรรค์ขึ้นได้จากตนเอง และจากความร่วมมือกับผู้อื่น การมองว่า อำนาจเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวทุกๆ คนนี้ มักจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นที่ว่า “ประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้นที่สามารถแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้” ความเชื่อมั่นนี้ สะท้อนถึงความรับผิดชอบของตนต่อปัญหาของชุมชน สังคม และถือว่า ตนเป็นเจ้าของชุมชน และสังคมนั้นในชุมชน และประชาสังคม ที่เข้มแข็งนั้นความสัมพันธ์ของคนอาจอยู่ในรูปขององค์กร หรือเครือข่าย ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ มักเป็นความสัมพันธ์ต่อกันในแนวนอน ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าว ก่อให้เกิดความซื่อสัตย์ และไว้วางใจกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดพลังขนาดใหญ่ในการเปลี่ยนแปลง และแก้ไขปัญหาของสังคมได้ ในขณะที่สถาบัน และองค์กรต่างๆ ในชุมชน และประชาสังคม เช่น สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา กลุ่มธุรกิจ ก็รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตในชุมชน

๔.๘ ประเพณีสงกรานต์กับขบวนการสร้างจิตสำนึกรวมชาติ

การสร้างจิตสำนึกความสามัคคี จิตสำนึกสาธารณะ และจิตสำนึกความมั่นคงในชาติ แนวทางดำเนินการ การเน้นและให้ความสำคัญในวัฒนธรรมโรมานติคมากกว่าวัฒนธรรม Rationalism, Materialism และ Utilitarianism โดยลัทธิโรมานติคจะให้ความสำคัญในเรื่องของ Soul, Emotional, Heart หรือ Tradition ทำให้ประชาชนมีความผูกพันทางอารมณ์ เห็นคุณค่าทาง

ศีลธรรมมีจิตใจที่ต้งาม คิดถึงส่วนรวม และสังคม และมีความเข้มแข็งทางจิตใจที่จะต่อสู้กับกระแสโลกาภิวัตน์และระบบทุนนิยม ซึ่งทำให้คนหลงไหลไปกับเรื่องส่วนตัวหรือวัตถุมามากเกินไป

ระยะสั้น สร้างคน สังคม ชุมชน เครือข่ายของสังคม ชุมชนให้เข้มแข็ง การสร้างคน หรือพัฒนาคนในสังคมรู้จัก คิดเป็น ทำเป็น ประยุกต์เป็น โดยการศึกษาที่มีความสมดุลที่ทางทฤษฎีและปฏิบัติ การศึกษาที่เป็นการสอนและฝึกให้คนเป็น “คน” ที่พ้นจากขอบเขตของความเห็นแก่ตัว การศึกษาที่ใช้ความรู้ความสามารถช่วยสร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ทั้งในชุมชนและสังคม เครือข่ายของสังคม ชุมชน ประเทศชาติ ตลอดจนมนุษยชาติ

ระยะยาว วางเครือข่ายเพื่อสร้างจิตสำนึกความสามัคคี จิตสำนึกสาธารณะและจิตสำนึกความมั่นคงในชาติ การปลูกฝังแนวความคิดความเป็นชาตินิยมของคนในชาติ⁸⁹

สงกรานต์ เป็นประเพณีเดือน ๕ ของประเทศไทย ลาว กัมพูชา พม่า ชนกลุ่มน้อยชาวไตแถบเวียดนามและมณฑลยูนนานของจีน ศรีลังกาและทางตะวันออกของประเทศอินเดีย สงกรานต์เป็นคำสันสกฤต หมายถึงการเคลื่อนย้าย ซึ่งเป็นการอุปมาถึงการเคลื่อนย้ายของการประทับในจักรราศี หรือคือการเคลื่อนขึ้นปีใหม่ในความเชื่อของไทยและบางประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในสมัยโบราณได้ถือวันสงกรานต์เป็นวันปีใหม่นั้น เนื่องจากประเทศที่อยู่ในแถบร้อนถือว่าช่วงเวลาเริ่มต้นฤดูร้อนนั้นเป็นช่วง เวลาที่ดีที่สุด ด้วยว่างเว้นจาก การทำการเกษตร อีกทั้งอากาศที่หนาวเย็นก็ผ่านพ้นไปแล้ว ด้วยในช่วงฤดูหนาวนั้นเป็นช่วงที่ทุก ๆ อย่าง นั้น หยุดนิ่งไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ก็หยุดผลิดอกออกผล สัตว์ทั้งหลาย ก็หยุดนิ่งนอนจำศีล ด้วยอากาศที่หนาวเย็นนั้นไม่สะดวกในการใช้ชีวิต หรือการเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายนั่นเองวันสงกรานต์จึงเป็นประเพณีการขึ้นปีใหม่ในประเทศแถบร้อน ซึ่งแตกต่างจากประเทศแถบหนาว ดังที่กล่าวไว้ในเรื่องของวันปีใหม่

๔.๙ วัฒนธรรมกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์

กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยมีความหลากหลายมีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันไปโดยสภาพเศรษฐกิจ-สังคม ตามจารีตประเพณีเป็นการปรับตัวเข้ากับฐานทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิสังคมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่โดย “กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง” หรือชนชาวเขาจะตั้งถิ่นฐานตามแนวเทือกเขาบนพื้นที่สูงที่สลับซับซ้อน มีลักษณะเป็นสังคมเกษตร ด้วยการทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์และพึ่งพิงอาศัยป่าและสายน้ำในลำห้วยเป็นวิถีชีวิตที่พึ่งพิงธรรมชาติและอาศัยผลผลิตจากป่าเป็นหลัก “กลุ่มชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ราบ” ส่วนใหญ่มีวิถีการดำรงชีวิตที่กลมกลืนกับคนไทยทั่วไปโดยมีอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ แต่ยังพึ่งพิงใช้ประโยชน์จากป่าโดยมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปสู่

สังคมเมืองมากขึ้นแต่ยังคงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตนเองอยู่ สำหรับ “กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานตามหุบเขาหรือชายฝั่งทะเล” ดำรงชีวิตอยู่ทั้งบนบกและในทะเล ประกอบอาชีพประมงเป็นหลัก เรียกว่า ชาวเลนอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มเล็กๆ ดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์และเก็บของป่า ได้แก่ มลาบรี(ตองเหลือง)ทางภาคเหนือและซาไก (มันนิ) ทางภาคใต้ เป็นกลุ่มที่มีชีวิตผูกผันอยู่กับป่าอย่างใกล้ชิดในภาพรวมวิถีชีวิตและจารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยประกอบอาชีพ

⁸⁹พ.อ.ยุทธนาสินธุ์ ศรีนุรัตน์เดชา, แนวทางไปสู่การเป็นชาตินิยม, [http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=สืบค้นวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๙](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=สืบค้นวันที่%20๒๕%20ตุลาคม%20๒๕๕๙)

เกษตรกรรมเป็นหลักโดยมีความเป็นอยู่ที่เกี่ยวพันและพึ่งพิงป่า ทรัพยากรธรรมชาติจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของพวกเขาชนชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ เหล่านี้มีโครงสร้างทางสังคมที่หลากหลายมีวัฒนธรรมประเพณีและภาษาของตนมีความเชื่อตามศาสนาสาขาทันตพุทธ คริสต์ และอิสลาม และยังยึดถือความเชื่อตามประเพณีโดยมีการประกอบ⁹⁰

พิธีกรรมต่างๆ ทั้งพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตสุขภาพอนามัยและการทำมาหากินที่อาศัยธรรมชาติ นอกจากนี้กลุ่มชาติพันธุ์จะมีลักษณะพิเศษ คือ มีความสามารถในทางศิลปหัตถกรรมและงานช่างฝีมือโดยเฉพาะการทอผ้าเย็บผ้า เย็บปักประดิษฐ์และการตีเหล็ก ซึ่งมีลักษณะเด่นที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของตน ด้วยเหตุนี้แต่ละกลุ่มจึงมีเครื่องแต่งกายประจำเผ่าของตนเองที่มีรูปแบบสีสันที่สวยงาม มีเครื่องประดับอันแสดงอัตลักษณ์เฉพาะตัว มีศิลปะการแสดงต่างๆ เป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มทั้งการร้อง-รำ และดนตรีซึ่งทั้งหมดนี้เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า

ความแตกต่างหลากหลาย ความเป็นพหุลักษณะ (Pluralism) และการปราศจากพรมแดน (Boundarylessness) ได้มากเท่าใด ก็น่าจะยิ่งสามารถออกแบบระบบของสังคมให้มีความครอบคลุมตอบสนองต่อศักยภาพ-ความสามารถ และความต้องการที่หลากหลาย ซึ่งจะทำให้สามารถยกระดับศักยภาพในการอยู่ร่วมกัน เป็นสังคมที่มีการขึ้นต่อกัน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความเป็นอารยธรรม หรืออาจเรียกว่า “การพัฒนาเชิงชาติพันธุ์” (Ethno -development) แทนความขัดแย้ง หรือการเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน หรือบางประเทศถึงขั้นฆ่าล้างเผ่าพันธุ์/ชาติพันธุ์ (Genocide/Ethnocide) ที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว ดังเช่น ในประเทศกัมพูชา (Clarke, ๒๐๐๑) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความแตกต่างหลากหลาย โดยเฉพาะ “อัตลักษณ์” สามารถเป็นได้ทั้งโอกาสและภาวะคุกคาม ทั้งนี้ขึ้นกับความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ที่ผันแปรไป แต่ถ้าทุกฝ่ายรับรู้ถึงความสำคัญของประเด็นนี้และใช้ประโยชน์ให้เป็น ก็จะเกิดพลังร่วมในการพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพ ดังเช่นกรณีของประเทศสิงคโปร์ และมาเลเซีย ที่มีการผนึกความแตกต่างด้านศาสนา ชาติพันธุ์ และชนกลุ่มน้อยเข้ากับโครงสร้างของรัฐ จนนำไปสู่การกำหนดนโยบายการศึกษา ที่เน้นความสำคัญของภาษา ศาสนา การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ทำให้เกิดหลักสูตรการศึกษาที่หลากหลาย เช่น การศึกษาศาสนาต่างๆ การศึกษาด้านภาษา และการศึกษาความเป็นพลเมือง (Civic education) เป็นต้น (Formichi, ๒๐๑๕) ความแตกต่างหลากหลายนั้นมีหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างหลากหลายด้านชาติพันธุ์ อัตลักษณ์วัฒนธรรม ศาสนา ความคิดความเชื่อ การเมือง เศรษฐกิจ เพศสภาพ นอกจากนี้ สังคมควรทำความเข้าใจความแตกต่างหลากหลายที่ดำรงอยู่ภายในระบบใดระบบหนึ่งด้วย ยกตัวอย่างเช่น ระบบการเมืองของประเทศไทยในปัจจุบัน ที่มีทั้งความเป็นประชาธิปไตย ความเป็นเผด็จการหรือกึ่งเผด็จการ หรือความไม่ชัดเจนของระบบการเมืองที่มีลักษณะผสมผสาน สลับซับซ้อน ไม่มีเส้นแบ่งที่ชัดเจน เพราะประเทศไทยอยู่ภายใต้การควบคุมขององค์กรพิเศษที่เรียกว่า “คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ” (คสช.) แต่ในภาวะดังกล่าวนี้ กลับมีโอกาสในการปฏิรูประบบประชาธิปไตย/ระบบโครงสร้างการบริหารประเทศ ซึ่งเป็นภารกิจที่ต้องการการมีส่วนร่วมของสังคม ซึ่ง “การมีส่วนร่วม” นี้ถือเป็นลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของความเป็นประชาธิปไตยของสังคม เป็นต้นดังนั้น ความสลับซับซ้อน ความเป็นพหุลักษณะของสังคม วัฒนธรรม และการเมือง จึงดำรงอยู่คู่กัน ถ้ามี

⁹⁰ปาริชาติ สุวรรณบุปผา, สานเสวนา สานใจสู่ใจ, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒), หน้า. ๗.

ความคิดเชิงเดี่ยว ไม่เข้าใจความเป็นเชิงซ้อน ก็จะมีทัศนคติที่คับแคบ และทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา⁹¹ นอกจากนี้ ความสลับซับซ้อนและความหลากหลายของภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ แสดงถึงความหลากหลายของระบบคิด ภูมิปัญญา ปรัชญาและระบบการให้คุณค่า⁹² สำหรับประชาคมอาเซียน จากการศึกษาของ Clarke (๒๐๐๑) พบว่า มีกลุ่มชาติพันธุ์หลักและชนกลุ่มน้อยในประเทศต่างๆ จำนวนมาก จนไม่สามารถนับได้ทั้งหมด ซึ่งแน่นอนว่า ย่อมมีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ และยังมีลักษณะของการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เข้ากับวัฒนธรรมใหญ่ วัฒนธรรมย่อยของแต่ละสังคม ไปจนถึงวัฒนธรรมเมือง วัฒนธรรมแบบใหม่หรือวัฒนธรรมของโลก ที่ไม่มีความผูกมัดกับชาติและภาษา หรือมีหลายชาติหลายภาษา จนนักวิชาการบางคน(Beck, ๒๐๐๐; Beck, ๒๐๐๖) เสนอให้ใช้คำว่า “Cosmopolitan perspective” ในการมองเรื่องหลายชาติ หลายภาษา เป็นต้นความแตกต่างหลากหลายที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ควรทำความเข้าใจให้ชัดเจนขึ้นก็คือ ความแตกต่างหลากหลายของระบบเศรษฐกิจหรือวิถีคิด วิธีมอง วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ซึ่งในบริบทของประเทศไทย ก็มีทั้งระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม แบบครัวเรือนและชุมชน และเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกับความแตกต่างหลากหลายด้านอาชีพ หรือวิถีการดำรงชีวิตด้วยอาชีพที่แตกต่างที่มีความเชื่อมโยงกับระดับรายได้ที่แตกต่าง ซึ่งทำให้ประชาชนมี “คุณภาพชีวิต” ที่แตกต่างหลากหลายตามไปด้วยยังมีอัตลักษณ์อีกหลายประการที่เดิมไม่ได้เป็นปัญหา หรือไม่ได้ถูกมองว่าเป็นแหล่งที่มาของการผนวกรวมหรือการกีดกันแบ่งแยกในช่วงสิบปีที่ผ่านมา แต่ปัจจุบันกลับกลายเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการถูกกีดกันแบ่งแยกดังเช่น การแสดงออกทางเพศ (Sexual orientation) สัญชาติ และเอชไอวีหรือเอดส์ เป็นต้น

ทั้งนี้กลุ่มความแตกต่างหลากหลายทางเพศ ยังคงเป็นกลุ่มที่เป็นเป้าหมายของการกีดกันแบ่งแยกในหลายๆ ประเทศ และในภาวะที่กระแสการย้ายถิ่นขนานใหญ่กำลังดำเนินไปทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศนั้น อัตลักษณ์ของกลุ่มผู้ย้ายถิ่น/แรงงานเคลื่อนย้าย รวมทั้งปัจเจกบุคคลต่างๆ มักจะถูกพิจารณาอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้วที่มักจะใช้วิธีการแปลกๆ ในการบูรณาการคนที่ไม่ได้มีชาติกำเนิดเดียวกันกับตน (ซึ่งมักใช้คำว่า “การบูรณาการ” แต่กลับมีนัยซ่อนเร้นว่าเป็นการกีดกันแบ่งแยก) การที่คนเราแต่ละคนมีอัตลักษณ์ที่ผสมผสาน หรือมีหลายลักษณะในเวลาเดียวกัน และอาจจะถูกกีดกันแบ่งแยกจากลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งของตนเอง แต่อาจจะไม่ถูกกีดกันแบ่งแยกจากลักษณะอื่นๆ ดังนั้น การทำความเข้าใจแนวคิดย่อยที่เรียกว่า “แนวคิดการสอดประสานหรือการมาบรรจบกันของอัตลักษณ์ต่างๆ” (Inter-sectional) ซึ่งเป็นแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการผนวกรวม ที่พยายามอธิบายว่า ปัจเจกบุคคล/ประชาชนแต่ละคนนั้นอยู่ในโครงสร้างทางสังคมและพื้นที่ทางสังคมที่หลากหลาย หรือมากกว่าหนึ่งโครงสร้างโดยปริยาย หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน และเมื่อพวกเขามีปฏิสัมพันธ์กัน อัตลักษณ์ที่แตกต่างกันจะทำให้เกิดข้อได้เปรียบและเสียเปรียบต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น การมีทั้งประเด็นเพศสภาพ อายุ ชาติพันธุ์ และที่อยู่

⁹¹ธีรยุทธ บุญมี, พหุนิยม, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ก-ข.

⁹²สุวิไล เปรมศรีรัตน์, ความหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์: ทรัพยากรล้ำค่าหรือปัญหาที่แก้ไม่ได้, ภาษาและวัฒนธรรม, (นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕-๒๔.

อาศัย/ถิ่นฐาน ที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างสลับซับซ้อนนั้น มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญมากกว่าการมีเพียงแค่ประเด็นเรื่องเพศสภาพเท่านั้นดังเช่น ประเทศโบลิเวียที่มีการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาค่อนข้างสูง แต่กลับพบว่าการเป็นผู้หญิงในสังคมนี้ทำให้ความเป็นไปได้ที่จะสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมนั้นมีน้อยกว่าผู้ชายร้อยละ ๕ ถ้าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์คีชัวร์ (Quechua) (ซึ่งไม่ใช่กลุ่มที่พูดภาษาสเปน) ความเป็นไปได้ที่จะสำเร็จการศึกษาสำหรับผู้ชายลดลงไปอีกร้อยละ ๑๔ แต่ถ้าเป็นผู้หญิงคีชัวร์ ความเป็นไปได้ดังกล่าวลดลงไปอีกร้อยละ ๒๘ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่พูดภาษาสเปน ดังนั้น คนเหล่านี้ต้องประสบกับภาวะที่ต้องประสบกับภาวะที่ยากลำบากมากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่มีสถานภาพเหนือกว่าเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่า

๑๐. แนวคิดประวัติศาสตร์ มุมมอง ความสัมพันธ์ และขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมผ่านประเพณีสงกรานต์

๑๐.๑ ด้านสังคม

๑. นายรัฐธรรมนูญ ฉายา/นามสกุล เทศแก้ว ได้ให้สัมภาษณ์ เกี่ยวกับความหลากหลายของเผ่าพันธุ์/ เชื้อชาติว่า ประเทศในประชาคมอาเซียนสามารถแบ่งความหลากหลายทางเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ได้ ๓ ลักษณะโดยถือเอาศาสนาเป็นหลักคือกลุ่มนับถือพุทธประกอบด้วย ไทย ลาว เขมร พม่า เวียดนาม กลุ่มนับถือศาสนาอิสลามประกอบด้วย อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน และประเทศที่นับถือศาสนาคริสต์ คือฟิลิปปินส์และประเทศที่มีการละเล่นประเพณีสงกรานต์ในอาเซียนเหมือนประเทศไทยประกอบด้วย ลาว, เขมร, พม่า

ประเพณีสงกรานต์เกิดจากความเชื่อตามศาสนาพราหมณ์ มีต้นกำเนิดมาจากประเทศอินเดีย หากพิจารณาแล้วเห็นว่าประเทศที่นับถือพุทธศาสนาจะมีอารยธรรมประเพณีที่คล้ายกันสามารถรับและถ่ายทอดอารยธรรมได้มากกว่าศาสนาอื่น เนื่องจากความเชื่อในทางพุทธ/ พราหมณ์ จะผสมกลมกลืนแยกกันไม่ค่อยออกในปัจจุบันในส่วนประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามและคริสต์สามารถรับรับกิจกรรมบางอย่างของประเพณีสงกรานต์ประยุกต์ใช้ได้เช่นกิจกรรมรดน้ำดำหัวขอพรจากผู้ใหญ่ กิจกรรมการสาดน้ำซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของสงกรานต์

กิจกรรมประเพณีสงกรานต์มีหลายลักษณะ บางลักษณะของประเพณีสงกรานต์สามารถสร้างความสัมพันธ์และขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมทางด้านสังคมได้ เช่น กิจกรรมในด้านการสงเคราะห์ คนชรา เด็กพิการ, กิจกรรมวันครอบครัว, กิจกรรมวันผู้สูงอายุ, กิจกรรมวันกตัญญู เป็นต้นกิจกรรมเหล่านี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมความรักสามัคคีของคนในท้องถิ่นชุมชนประเทศชาติได้

กฎหมาย/ ระเบียบ:ประชาคมอาเซียนมักมีความหลากหลายด้านศาสนา กฎหมายและระเบียบมักมีความสัมพันธ์กับศาสนาเช่น ศาสนาอิสลาม พุทธศาสนา พราหมณ์ เป็นต้น การประพุดติ นอกจากกฎหมาย ระเบียบของราชอาณาจักรแล้วยังมีกฎระเบียบทางด้านศาสนาด้วย ดังนั้น การปฏิบัติตนในบางสถานการณ์จึงมักมีความแตกต่างกัน แต่กิจกรรมอื่นในเรื่องเรื่องความกตัญญูรู้คุณ ความสมัครสามัคคี ความรื่นเริงของประเพณีสงกรานต์สามารถประยุกต์ร่วมกันได้ให้เห็นชัดก็คือ

รัฐสามารถนำระเบียบกฎหมายมาควบคุมการเล่นกิจกรรมสงกรานต์ที่เป็นไปในลักษณะรุนแรง อนาคต รวมทั้งสิ่งเสพติดมีเมตาต่างๆ ได้⁹³

๒. นายเฉลิมชัย ชลธารได้ให้สัมภาษณ์ เกี่ยวกับ ความหมายหลากหลายของเผ่าพันธุ์/ เชื้อชาติว่า แต่เดิมมักเข้าใจกันว่า ประเพณีสงกรานต์นั้นเป็นของไทยแต่เมื่อได้ศึกษาความเป็นมาจะทำให้ทราบว่าจริงๆ แล้ว สงกรานต์เป็นประเพณีทาง “ฮินดู-พราหมณ์” ของรัฐในเอเชียใต้เช่น อัสสัมเบ็งกอล เคราลา มณีปุระ โอริสสาปัญจาบ เนปาล บังคลาเทศตลอดจนรัฐที่นับถือ “พุทธศาสนา” เช่น พม่า กัมพูชา ลาว และไทยสยามสงกรานต์จึงไม่ใช่เป็นของไทยประเทศเดียวแต่เป็นของชาวลาว พม่า กัมพูชา มาเลเซีย ชนกลุ่มน้อยชาวไตแถบมณฑลยูนนานของจีนและทางตะวันออกของประเทศอินเดียด้วย สงกรานต์จึงมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มชนหลากหลายพันธุ์ หลากหลายเชื้อชาติ

ความหลากหลายของเชื้อชาติ: เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีสภาพภูมิศาสตร์ทั้งแผ่นดินและหมู่เกาะเป็นที่รวมของกลุ่มชนที่หลากหลายเผ่าพันธุ์ หลากหลายเชื้อชาติ เช่น ชาวมลายู ชาวไทย ชาวลาว กัมพูชา มลายู ฯลฯ ซึ่งแต่ละประเทศมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวการจะยึดโยงกลุ่มชนที่หลากหลายดังกล่าวเข้าด้วยกัน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหา “วัฒนธรรมร่วม” ที่กลุ่มชนหรือประเทศเหล่านั้นยึดถือหรือปฏิบัติร่วมกันมาเป็นเวลายาวนาน

กฎหมาย/ ระเบียบ: ประชาคมอาเซียนมักมีความหลากหลายด้านศาสนา กฎหมายและระเบียบมักมีความสัมพันธ์กับศาสนาเช่น ศาสนาอิสลาม พุทธศาสนา พราหมณ์ เป็นต้น การประพุดติ นอกจากกฎหมาย ระเบียบของราชอาณาจักรแล้วยังมีกฎระเบียบทางด้านศาสนาด้วย ดังนั้น การปฏิบัติตนในบางสถานการณ์จึงมักมีความแตกต่างกัน แต่กิจกรรมอื่นในเรื่องเรื่องความกตัญญูรู้คุณ ความสมัครสมานสามัคคี ความรื่นเริงของประเพณีสงกรานต์สามารถประยุกต์ร่วมกันได้ให้เห็นชัดก็คือ รัฐสามารถนำระเบียบกฎหมายมาควบคุมการเล่นกิจกรรมสงกรานต์ที่เป็นไปในลักษณะรุนแรง อนาคต รวมทั้งสิ่งเสพติดมีเมตาต่างๆ ได้

กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกร่วม: ประเพณีสงกรานต์ ถือเป็นประเพณีส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ โดยใช้น้ำเป็นสัญลักษณ์ของพิธีซึ่งประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่างมีวัฒนธรรมนี้ร่วมกันสงกรานต์เป็นช่วงฤดูร้อน ที่คนชอบเล่นรดน้ำสาดน้ำโดยไม่จำกัดด้วยเพศและชาติพันธุ์ดังนั้น หากจะดำเนินกิจกรรมที่สร้างจิตสำนึกร่วมกัน ประชาคมอาเซียนน่าจะพิจารณาให้การรดน้ำสาดน้ำเป็นประเพณีร่วมของอาเซียน แล้วจัดงานฉลองร่วมกันทั้งอาเซียนโดยให้แต่ละประเทศยังคงขนบธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิมอันดีงามที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของตนไว้ด้วย ก็จะเป็นภาพที่งดงามยิ่ง⁹⁴

๓. นายธวัชชัย รอทรามได้ให้สัมภาษณ์ เกี่ยวกับความหลากหลายของเผ่าพันธุ์ประเทศในกลุ่มอาเซียนมีความหลากหลายของเผ่าพันธุ์ คนในเมืองดั้งเดิมจะมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของตัวเอง บางกลุ่มเผ่าพันธุ์ก็ยังคงรักษาเอาไว้ได้ บางกลุ่มเผ่าพันธุ์ก็สูญหายการพัฒนาความเจริญของประเทศ ในขณะที่บางกลุ่ม/เผ่าพันธุ์ยังมีความขัดแย้งกันในกลุ่ม และในบางรัฐ

⁹³บทสัมภาษณ์ นายรัฐธรรมนุญ เทศแก้ว, ตำแหน่ง ข้าราชการบำนาญ, ที่อยู่ ๒๙๒ ม.๑๐ ต.ชนบท อ.ชนบท จ.ขอนแก่น ๔๐๑๘๐(วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๙)

⁹⁴บทสัมภาษณ์ นายเฉลิมชัยชลธาร ที่อยู่ ๑๔๙ หมู่ที่ ๑๔ ตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐(วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๙)

ความหลากหลายของเชื้อชาติ: ประกอบด้วยหลายเชื้อชาติ ตั้งถิ่นฐานกระจายไปตามประเทศ/รัฐ มีลักษณะชุมชนดั้งเดิม/พื้นเมือง ซึ่งมีมากกว่าความเจริญ การพัฒนายังด้อยกว่าชุมชนคนเขา เมืองจึงมีการตั้งถิ่นฐานเชื้อชาติอื่นๆ ซึ่งประกอบด้วยพ่อค้า นักธุรกิจข้ามชาติ

กฎหมาย/ระเบียบ: มีกฎหมายระเบียบในกลุ่ม / เผ่าพันธุ์ภายในของตนเอง ซึ่งจะสร้างความมั่นคงให้เป็นปึกแผ่นให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข มีกฎหมายระดับชาติเป็นกฎหมายหลักที่ใช้บังคับพลเมืองของตน และมีกฎหมายระหว่างประเทศ บังคับใช้กับประเทศสมาชิก

กิจกรรมสร้างจิตสำนึกรวม: กิจกรรมเป็นส่วนสำคัญที่สร้างความสามัคคีในสังคม จึงเห็นว่าแต่ละสังคม ชุมชนมักจะสร้างกิจกรรมขึ้นมาเพื่อรองรับการพบปะสังสรรค์ และแสดงผลในสามัคคี การสร้างจิตสำนึกรวมผ่านประเพณีถือว่ามีสำคัญอย่างเช่น ประเพณีสงกรานต์มีการรดน้ำดำหัวขอพรผู้สูงอายุเพื่อแสดงความเคารพต่อผู้สูงอายุ และกิจกรรมการเล่นเหล่านั่นแล้วแต่เป็นการแสดงถึงความเป็นกลุ่ม เป็นเผ่าพันธุ์ มีการสร้างความกลมเกลียวสามัคคีด้วยการเล่นดนตรี กีฬาพื้นเมือง เป็นต้น⁹⁵

๔. **ว่าที่ร้อยตรี วันชัย เมธาอภิรักษ์** ได้ให้สัมภาษณ์ว่าความหลากหลายของเผ่าพันธุ์: แต่เดิมมักเข้าใจกันว่า ประเพณีสงกรานต์นั้นเป็นของไทยแต่เมื่อได้ศึกษาความเป็นมาจะทำให้ทราบว่าจริงๆ แล้ว สงกรานต์เป็นประเพณีทาง “ฮินดู-พราหมณ์” ของรัฐในเอเชียใต้เช่น อัสสัมเบ็งกอลคราลา มณีปุระ โอริสซาปัญจาบ เนปาล บังคลาเทศตลอดจนรัฐที่นับถือ “พุทธศาสนา” เช่น พม่า กัมพูชา ลาว และไทยสยามสงกรานต์จึงไม่ใช่เป็นของไทยประเทศเดียวแต่เป็นของชาวลาว พม่า กัมพูชา มาเลเซีย ชนกลุ่มน้อยชาวไตแถบมณฑลยูนนานของจีนและทางตะวันออกของประเทศอินเดียด้วย สงกรานต์จึงมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มชนหลากหลายพันธุ์ หลากหลายเชื้อชาติ

ความหลากหลายของเชื้อชาติ: เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีสภาพภูมิศาสตร์ทั้งแผ่นดินและหมู่เกาะเป็นที่รวมของกลุ่มชนที่หลากหลายเผ่าพันธุ์ หลากหลายเชื้อชาติ เช่น ชาวมลายู ชาวไทย ชาวลาว กัมพูชา มลายู ฯลฯ ซึ่งแต่ละประเทศมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวการจะยึดโยงกลุ่มชนที่หลากหลายดังกล่าวเข้าด้วยกัน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหา “วัฒนธรรมร่วม” ที่กลุ่มชนหรือประเทศเหล่านั้นยึดถือหรือปฏิบัติร่วมกันมาเป็นเวลายาวนาน

กฎหมาย/ ระเบียบ: ประชาคมอาเซียนมักมีความหลากหลายด้านศาสนา กฎหมายและระเบียบมักมีความสัมพันธ์กับศาสนาเช่น ศาสนาอิสลาม พุทธศาสนา พราหมณ์ เป็นต้น การประพัตินอกจากกฎหมาย ระเบียบของราชอาณาจักรแล้วยังมีกฎระเบียบทางด้านศาสนาด้วย ดังนั้น การปฏิบัติตนในบางสถานการณ์จึงมีความแตกต่างกัน แต่กิจกรรมอื่นในเรื่องเรื่องความกตัญญูรู้คุณ ความสมัครสมานสามัคคี ความรื่นเริงของประเพณีสงกรานต์สามารถประยุกต์ร่วมกันได้ให้เห็นชัดก็คือรัฐสามารถนำระเบียบกฎหมายมาควบคุมการเล่นกิจกรรมสงกรานต์ที่เป็นไปในลักษณะรุนแรงอนาจาร รวมทั้งสิ่งเสพติดมีเมาต่างๆ ได้

กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกร่วม: ประเพณีสงกรานต์ ถือเป็นประเพณีสงท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ โดยใช้น้ำเป็นสัญลักษณ์ของพิธีซึ่งประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่างมีวัฒนธรรมนี้

⁹⁵บทสัมภาษณ์ นายรัชชัย รอทราม นายอำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐(วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๙)

ร่วมกันสงกรานต์เป็นช่วงฤดูร้อน ที่คนชอบเล่นรดน้ำสาดน้ำโดยไม่จำกัดวัยเพศและชาติพันธุ์ตั้งนั้น หากจะดำเนินกิจกรรมที่สร้างจิตสำนึกร่วมกัน ประชาคมอาเซียนน่าจะพิจารณาให้การรดน้ำสาดน้ำ เป็นประเพณีร่วมของอาเซียน แล้วจัดงานฉลองร่วมกันทั้งอาเซียนโดยให้แต่ละประเทศยังคง ขนบธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิมอันดีงามที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของตนไว้ด้วย ก็จะเป็นภาพที่งดงามยิ่ง⁹⁶

Mr. SivoneVongkonevilay ได้สัมภาษณ์ว่า **ความหลากหลายของเผ่าพันธุ์**: เผ่าพันธุ์ ในลาว เรียกว่า ชนเผ่า ซึ่งในประลามีจำนวนหลวหลาย ในภาคใต้ของลาว มีหลายว่า ๑๘ ชนเผ่า ตัวอย่าง ลาวลุ่ม ลาวส่วย ละเวน ผู้ไท กะตาง ตะโอย ยาเหิน ชะแมลาว ละแว อาล็ก แงะ กะตู และอีกหลาย ๆ ชนเผ่า

ความหลากหลายของเชื้อชาติ: ในประเทศมีความหลากหลายเชื้อชาติ จะเห็นจากประวัติ ความเป็นมารของชนเผ่า ที่มีบรรพบุรุษต่างกัน แต่ละชนเผ่าก็ที่มาแตกต่างกัน แต่เมื่อทุกชนเผ่าและ คนอยู่บนแผ่นดินลาวมาแต่บรรพบุรุษ แต่พวกชนเหล่านั้นก็คือคนลาวทุกชนเผ่าทุกชนชาติ

กฎหมาย/ระเบียบสำหรับกฎหมาย: คนลาวทุกคนที่อยู่ในแผ่นดินลาว ต้องเคารพกฎหมาย ขอประเทศลาว ไม่ว่าจะเป็ชนเผ่าใด ใช้กฎหมายของประเทศลาวทั้งนั้น แต่กฎอีกประเภทหนึ่งที่เป็น กฎระเบียบสังคมที่เป็นพวกจารีตประเพณีที่แต่ละชนเผ่าถือปฏิบัติกันมาแต่บรรพบุรุษ มักมีความ แตกต่างกัน แต่กฎระเบียบเช่นนี้มักมีสิ่งที่มีกำลังมีอำนาจแฝงอยู่ คอยควบคุมคนสังคมให้ประพฤติ ปฏิบัติ หรือว่า มีวิถีชีวิตไปในทิศทางเดียวกัน กฎระเบียบเช่นนี้คนในสังคมถือปฏิบัติตามจารีต ประเพณีจะถูกควบคุมโดยไม่รู้ตัวเรียกว่า กฎจารีต กฎระเบียบที่เป็นจารีตประเพณีนี้ แต่ละชนเผ่า จะมีฮีตประเพณีต่างกัน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะชนเผ่า ทำให้แต่ละชนเผ่ายังคงความเป็นชนเผ่าอยู่ได้ทุก มื้อนี้ แต่กฎที่เป็นจารีตประเพณีนี้ ที่เป็นของส่วนรวมของคนลาว มักจะเป็นบุญตามฮีต๑๒ และคอง ๑๔ ที่ถือมากันแต่โบราณ อันนี้ถือว่าเป็นกฎระเบียบของสังคมลาว

กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกกรวมกัน: กิจกรรมที่สร้างสีสันให้คนลาวมีความสุข ส่วนมากจะอิง อาศัยประเพณีทางศาสนาพุทธ กิจกรรมสร้างความเป็นชนชาติลาวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถืองาน ประเพณีบุญฮีต ๑๒ อันนี้ไม่ต่างจากคนอีสานกับหลักการดำเนินชีวิตที่มาจากแต่โบราณอีกประการหนึ่ง คือคอง ๑๔ ทั้งสองอย่างนี้ หลอมรวมชนลาวให้ (ฮักแพง) รักกันกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในความเป็น คนลาวนอกจากบุญสงกรานต์แล้ว ยังมีบุญบั้งไฟ ที่เป็นประเพณีที่คนลาวทุกคน ทุกชนเผ่า ได้ปฏิบัติ ร่วมกันโดยไม่ได้แบ่งแยกศาสนา หรือลัทธิใดลัทธิหนึ่งจะมีการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งประเทศลาวโดย ไม่แบ่งแยกเผ่าพันธุ์ ร่วมกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ด้วยความยินดีมีความสุข⁹⁷

๖. ท่านวังเพต เดชา /Mr.VongphetDexa. ได้ให้สัมภาษณ์ว่า **ความหลากหลายของ เผ่าพันธุ์**: ในประเทศลาวมีชนเผ่าจำนวนมาก อย่างลาวลุ่ม มีไม่ต่ำกว่า ๑๘ ชนเผ่า ตัวอย่าง ลาวลุ่ม ลาวส่วย ละเวน ผู้ไท กะตาง ตะโอย ยาเหิน ชะแมลาว ละแว อาล็ก แงะ กะตู และอีกหลาย ๆ ชนเผ่า

⁹⁶บทสัมภาษณ์ ว่าที่ร้อยตรี วันชัย เมธาภิวัฒน์ นายอำเภอภูเวียง ที่อยู่ ๑๔๙ หมู่ที่ ๑๔ ตำบลบ้าน เป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐(วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๙)

⁹⁷Interview: Mr. SivoneVongkonevilay Dep. Director of Department Information Cultural and Tourism Champasak Province Lao PDR. (5 APRIL 2016)

บนความหลากหลายของเผ่านี้จึงมีวัฒนธรรมตามมา เพราะแต่ละเผ่าพันธุ์มักจะมีประเพณีวัฒนธรรมต่างกัน ดังนั้นประเทศลาวจึงมีความหลากหลายด้านวัฒนธรรมพอสมควร

ความหลากหลายของเชื้อชาติ: ประเทศลาวมีหลากหลายเชื้อชาติ มีหลากหลายชนเผ่า แต่เมื่อทุกคนอยู่บนแผ่นดินลาวมาแต่บรรพบุรุษ ก็ถือว่าเป็นคนลาวทุกคนชนเผ่าทุกชนชาติเชื้อชาติจึงเป็นได้เพียงสัญลักษณ์เท่านั้น ความเป็นชนชาติลาวจึงมีความสำคัญกว่าอื่นใด

กฎหมาย/ระเบียบ:คนลาวทุกคนที่อยู่ในแผ่นดินลาว ไม่ว่าจะเป็ชนเผ่าใด ก็ใช้กฎหมายลาวทั้งหมด แต่ระเบียบที่เป็นพวกจารีตประเพณี ซึ่งแต่ละชนเผ่าถือปฏิบัติควบคุมกันในสังคมชนเผ่า มักมีความแตกต่างกัน คือแต่ละชนเผ่าก็มีเอกลักษณ์เฉพาะเอกลักษณ์นี้ทำให้แต่ละชนเผ่ายังคงความเป็นชนเผ่าอยู่ได้ทุกวันนี้ แต่ส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาพุทธถือหลักการทำบุญตามฮีต๑๒ และการดำเนินชีวิตตามหลักคอง๑๔ มาแต่โบราณ อันนี้ยังถือว่าเป็นระเบียบของสังคมลาวอย่างแน่นหนามาจนถึงปัจจุบัน

กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกร่วมกัน: คนลาวส่วนมากนับถือพุทธศาสนา กิจกรรมนั้นจึงมักจะอิงอาศัยประเพณีทางศาสนาพุทธ กิจกรรมสามารถสร้างความเป็นชนชาติลาวได้เช่นเดียวกันอย่างเช่นกิจกรรมของงานประเพณีบุญฮีต๑๒ที่ไม่ความแตกต่างจากคนอีสานในไทยมากนักกิจกรรมนั้นก็สร้างความเป็คนลาวได้ ดำเนินชีวิตตามฮีต ๑๒ คอง ๑๔ ที่มาแต่โบราณเป็นจารีตที่หลอมรวมชนลาวให้มีความรักกัน สร้างสำนึกความเป็นคนลาว แต่มี ๒ ประเพณีที่คนลาวทุกคน ทุกชนเผ่า ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด หรือลัทธิใดนิยมเข้าร่วมกัน ไม่ถือแบ่งแยกเผ่าพันธุ์ ร่วมกันเป็นอันเดียวกัน ด้วยความยินดีมีความสุข คือบุญสงกรานต์ กับบุญบั้งไฟ⁹⁸

๗. Mrs. Sun Sovannyท่านให้สัมภาษณ์**ความหลากหลายของเผ่าพันธุ์:** ในประเทศกัมพูชาว่า ประชาชนกัมพูชามี ๑๔.๔ ล้านคน และมีความหลากหลายทางด้านเผ่าพันธุ์ซึ่งสามารถแยกออกได้ อยู่ประมาณ ๑๗ เผ่าด้วยกัน แต่ที่เป็นหลักๆ ก็จะมีอยู่ ๗ ชนเผ่า เช่น เผ่าเขมร เผ่าจีน เผ่าเวียดนาม เผ่าไท ชนเผ่าจาม ชาวเขมรบน กลุ่มที่มาอาศัยใหม่แต่ละเผ่าก็จะมีแยกย่อยออกไปอีก

ความหลากหลายของเชื้อชาติ: ประกอบไปด้วยชนหลายเชื้อชาติ ซึ่งแยกออกได้เป็น เชื้อสายกัมพูชา ร้อยละ ๙๖มุสลิม ร้อยละ ๒.๒ เวียดนาม ร้อยละ ๐.๔๙ จีน ร้อยละ ๐.๒ ที่เหลือเป็นชนกลุ่มน้อยหรือชาวเขา

กฎหมาย/ระเบียบ:ประเทศกัมพูชาแบ่งโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น ๒ ส่วน คือส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยโครงสร้างส่วนกลางแบ่งออกเป็นกระทรวงและสำนักงานอิสระ (เทียบเท่ากระทรวง) และโครงสร้างส่วนภูมิภาค หรือโครงสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่น(สภาตำบล) ตามแนวคิดการกระจายอำนาจส่วนท้องถิ่น ได้แก่ จังหวัด/กรุง (Khea/Krong) อำเภอ/เขต (Srok/Kran) ตำบล/แขวง (Commune/Sangkat) และหมู่บ้าน (Phom) โดยในแต่ละสภาตำบลจะมีเลขานุการสภาตำบล (Clerk) (คล้ายกับปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลในประเทศไทย) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากกระทรวงมหาดไทย(MOI) ให้ทำหน้าที่บริหารงานตามกรอบของกระทรวงมหาดไทย ดังนั้นข้าราชการพลเรือนส่วนใหญ่อจึงอยู่ในส่วนภูมิภาค

⁹⁸บทสัมภาษณ์ ท่านวังเพต เดชา /Mr.VongphetDexa, หัวหน้าส่วนวัฒนธรรม /Head of Cultural Section,แผนกแถลงข่าว, วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว จังหวัดจำปาศักดิ์ /Department Information Cultural and Tourism ChampasakProvince.(5 APRIL 2016)

ประเทศกัมพูชามีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้บริหารประเทศ เป็นการปกครองที่มีรูปแบบรัฐเดี่ยว

สังคมกัมพูชาเป็นสังคมที่หลากหลายทางวัฒนธรรมที่คล้ายกับสังคมไทย มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก ทำให้ประเพณีปฏิบัติต่างๆของประชาชนชาวกัมพูชาสอดคล้องใกล้เคียงกับไทยเป็นอย่างมาก การเสริมสร้างความสงบเรียบร้อย เสถียรภาพ และจัดระเบียบทางสังคม โดยใช้มาตรการสนับสนุนกฎเกณฑ์และความถูกต้องชอบธรรมตามกฎหมาย การเคารพในสิทธิมนุษยชนและความเป็นประชาธิปไตยเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมทางการเมืองและความมั่นคง ให้นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกรวมกัน: ชนเผ่าต่างๆ ในประเทศกัมพูชามีความเชื่อเป็นของตนเอง มีจำนวนประชากรอีกจำนวนมากที่นับถือผีและวิญญาณในธรรมชาติ มีหมอผีเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ในบางกลุ่มอย่างเช่นกลุ่มชาวเขมรบนก็ยังมีเชื่อของวิญญาณ ด้วยพฤติกรรมอย่างนี้ๆ เองบางครั้งก็ยังคงเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กลับกลุ่มชน เพราะกิจกรรมเหล่านี้ไม่สร้างความปึกแผ่นอย่างเดียวแต่ยังสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกลุ่มของตนเองอีก ขณะเดียวกันกิจกรรมที่เป็นสากลที่ปฏิบัติกันในประเทศก็ยังมีการทำกิจกรรมรวมกันได้ดีโดยไม่แยกเผ่าพันธุ์หรือศาสนาแต่อย่างไรได้ การละเล่นในประเพณีต่างๆ โดยเฉพาะประสงกรานต์เป็นการละเล่นเพื่อสืบทอดประเพณี ทุกชนเผ่าโดยไม่ได้อึดเป็นของเผ่าใดเผ่าหนึ่ง ชนทุกเผ่าสามารถเล่นรวมกันได้ เพราะกิจกรรมนี้กิจกรรมของประเทศที่กำหนดให้เป็นวันหยุด วันพญาวัน วันทำบุญเป็นต้น แต่ความเป็นศาสนานั้นยังคงอยู่กับคน⁹⁹

๘. เจ้าคุณพระมหาวีรมลธรรม แสมพระราชอาณาเขตชั้นโท ท่านได้ให้สัมภาษณ์ว่า

ความหลากหลายของเผ่าพันธุ์: ในประเทศกัมพูชาว่า ประชาชนกัมพูชามีความหลากหลายทางด้านเผ่าพันธุ์เช่น เผ่าเขมร เผ่าจีน เผ่าเวียดนาม เผ่าไท ชนเผ่าจาม ชาวเขมรบน กลุ่มที่มาอาศัยใหม่แต่ละเผ่าก็จะมีแยกย่อยออกไปก็ยังมีอีกมากมายและกลุ่มตกลสำรวจก็ยังมีอยู่

ความหลากหลายของเชื้อชาติ: ประชาชนในกัมพูชามีหลายเชื้อชาติ ซึ่งแยกออกได้เป็น เชื้อสายกัมพูชา ร้อยละ ๙๖ มุสลิม ร้อยละ ๒.๒ เวียดนาม ร้อยละ ๐.๔๙ จีน ร้อยละ ๐.๒ ที่เหลือเป็นชนกลุ่มน้อยหรือชาวเขา

กฎหมาย/ระเบียบ: ประเทศกัมพูชาแบ่งโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น ๒ ส่วน คือส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยโครงสร้างส่วนกลางแบ่งออกเป็นกระทรวงและสำนักงานอิสระ (เทียบเท่ากระทรวง) และโครงสร้างส่วนภูมิภาค หรือโครงสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่น(สภาตำบล) ตามแนวคิดการกระจายอำนาจส่วนท้องถิ่น ได้แก่ จังหวัด/กรุง (Khea/Krong) อำเภอ/เขต (Srok/Kran) ตำบล/แขวง (Commune/Sangkat) และหมู่บ้าน (Phom) โดยในแต่ละสภาตำบลจะมีเลขานุการสภาตำบล (Clerk) (คล้ายกับปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลในประเทศไทย) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากกระทรวงมหาดไทย(MOI) ให้ทำหน้าที่บริหารงานตามกรอบของกระทรวงมหาดไทย ดังนั้นข้าราชการพลเรือนส่วนใหญ่อจึงอยู่ในส่วนภูมิภาค

⁹⁹Interview: Mrs. Sun Sovanny, Director of Department of Culture and Find Arts Siem Reap Province (วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙)

ประเทศกัมพูชามีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้บริหารประเทศ เป็นการปกครองที่มีรูปแบบรัฐเดี่ยว

สังคมกัมพูชาเป็นสังคมที่หลากหลายทางวัฒนธรรมที่คล้ายกับสังคมไทย มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก ทำให้ประเพณีปฏิบัติต่างๆของประชาชนชาวกัมพูชาสอดคล้องใกล้เคียงกับไทยเป็นอย่างมาก การเสริมสร้างความสงบเรียบร้อย เสถียรภาพ และจัดระเบียบทางสังคม โดยใช้มาตรการสนับสนุนกฎเกณฑ์และความถูกต้องชอบธรรมตามกฎหมาย การเคารพในสิทธิมนุษยชนและความเป็นประชาธิปไตยเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมทางการเมืองและความมั่นคง ให้นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกรวม: คนเผ่าต่างๆ ในประเทศกัมพูชามักจะมีอัตลักษณ์เป็นของกลุ่มเพื่อสร้างความสามัคคีแล้วสร้างความสัมพันธ์ไปสู่กลุ่มอื่นด้วยกิจกรรมต่างๆ สมาชิกในกลุ่มถือว่าเป็นกลไกสำคัญที่เป็นตัวส่งเสริมการสร้างสรรค์กิจกรรมร่วมกัน การสร้างความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนหรือเผ่าพันธุ์มีผลในขั้นต้นต่อกลุ่มชนอื่นๆ ซึ่งอาจมิใช่สมาชิกในประเทศเลยก็มี การสร้างหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกลุ่มอื่นจึงเป็นตัวช่วยส่งเสริมให้อารังไว้ซึ่งความเป็นศูนย์รวม จนกลายมาเป็นความร่วมมือระหว่างกลุ่มกับภูมิภาคเป็นเปิดกว้างต่อกลุ่มชนอื่นจนกลายเป็นการเรียนรู้อัตลักษณ์ของกันและกัน ดังนั้นกิจกรรมจึงเป็นตัวสร้างความสามัคคี แต่การสร้างความสามัคคีในที่นี้มิใช่เพียงแต่ในประเทศเท่านั้น แต่สามารถสร้างความสามัคคีในกับผู้คน que เดินทางเข้าท่องเที่ยวด้วย ถือว่าเป็นการสร้างสามัคคีให้คนระหว่างประเทศเลยที่เดียว¹⁰⁰

๙. พระครูปราสาทรังสีเสียดศาสนธโรลาจท่านให้สัมภาษณ์ว่า **ความหลากหลายของเผ่าพันธุ์:** ในประเทศกัมพูชาว่า ประชาชนกัมพูชามี ๑๔.๔ ล้านคน และมีความหลากหลายทางด้านเผ่าพันธุ์ซึ่งสามารถแยกออกได้อยู่ประมาณ ๑๗ เผ่าด้วยกัน แต่ที่เป็นหลักๆ ก็จะมีอยู่ ๗ เผ่า เช่น เผ่าเขมร เผ่าจีน เผ่าเวียดนาม เผ่าไท ชนเผ่าจาม ชาวเขมรบน กลุ่มที่มาอาศัยใหม่แต่เผ่าก็จะมีแยกย่อยออกไปอีก

ความหลากหลายของเชื้อชาติ: ประกอบไปด้วยชนหลายเชื้อชาติ ซึ่งแยกออกได้เป็น เชื้อสายกัมพูชา ร้อยละ ๙๖มุสลิม ร้อยละ ๒.๒ เวียดนาม ร้อยละ ๐.๔๙ จีน ร้อยละ ๐.๒ ที่เหลือเป็นชนกลุ่มน้อยหรือชาวเขา

กฎหมาย/ระเบียบ: ประเทศกัมพูชาแบ่งโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น ๒ ส่วน คือส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยโครงสร้างส่วนกลางแบ่งออกเป็นกระทรวงและสำนักงานอิสระ (เทียบเท่ากระทรวง) และโครงสร้างส่วนภูมิภาค หรือโครงสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่น(สภาตำบล) ตามแนวคิดการกระจายอำนาจส่วนท้องถิ่น ได้แก่ จังหวัด/กรุง (Khea/Krong) อำเภอ/เขต (Srok/Kran) ตำบล/แขวง (Commune/Sangkat) และหมู่บ้าน (Phom) โดยในแต่ละสภาตำบลจะมีเลขานุการสภาตำบล (Clerk) (คล้ายกับปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลในประเทศไทย) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากกระทรวงมหาดไทย(MOI) ให้ทำหน้าที่บริหารงานตามกรอบของกระทรวงมหาดไทย ดังนั้นข้าราชการพลเรือนส่วนใหญ่อจึงอยู่ในส่วนภูมิภาค

ประเทศกัมพูชามีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้บริหารประเทศ เป็นการปกครองที่มีรูปแบบรัฐเดี่ยว

¹⁰⁰บทสัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลสลอกราม กรุงเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา(วันที่๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙)

สังคมกัมพูชาเป็นสังคมที่หลากหลายทางวัฒนธรรมที่คล้ายกับสังคมไทย มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก ทำให้ประเพณีปฏิบัติต่างๆของประชาชนชาวกัมพูชาสอดคล้องใกล้เคียงกับไทยเป็นอย่างมาก การเสริมสร้างความสงบเรียบร้อย เสถียรภาพ และจัดระเบียบทางสังคม โดยใช้มาตรการสนับสนุนกฎเกณฑ์และความถูกต้องชอบธรรมตามกฎหมาย การเคารพในสิทธิมนุษยชนและความเป็นประชาธิปไตยเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมทางการเมืองและความมั่นคง ให้นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

กิจกรรมการสร้างจิตสำนึก:ชนเผ่าต่างๆ ในประกัมพูชามักจะยึดมั่นในหลักการอันเป็นอัตลักษณ์ในกลุ่มเพื่อสร้างความสามัคคีและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเป็นเบื้องต้นนอกจากนั้นจึงค่อยๆ ขยายความสัมพันธ์ไปสู่กลุ่มอื่นด้วยกิจกรรมต่างๆ ถ้ามองในภาพรวมแล้วจะเห็นว่าสมาชิกในกลุ่มก็เป็นกลไกสำคัญที่จะเป็นตัวส่งเสริมการสร้างสรรคกิจกรรมร่วมกัน การสร้างความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนหรือเผ่าพันธุ์จึงเป็นผลในขั้นต้นและทำที่ที่ติงามต่อกลุ่มคนอื่นซึ่งอาจมิใช่สมาชิกในประเทศเลยก็ได้ แต่เป็นเพียงการสร้างหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเท่านั้นเอง คุณลักษณะนี้จะช่วยส่งเสริมให้ธำรงไว้ซึ่งความเป็นศูนย์รวมและบทบาทเชิงรุกของกลุ่มในฐานะพลังขับเคลื่อนขั้นแรกของความสามัคคีและความร่วมมือระหว่างกลุ่มสู่ภูมิภาคในภาพแบบของภูมิภาคที่เปิดกว้างต่อกลุ่มคนอื่นและไม่ปิดกั้นการเรียนรู้ในส่วนของกิจกรรมประเพณีสงกรานต์นั้นก็เป็อีกกลไกหนึ่งี่สร้างจิตสำนึกให้เกิดกับประชาติ เพราะกิจกรรมนี้ชาวกัมพูชามีความเชื่อว่าเป็นของกัมพูชา ไม่ใช่เป็นของชนเผ่าใดเผ่าหนึ่งแต่เป็นกิจกรรมของทุกคนในกัมพูชา¹⁰¹

๑๐.ผู้ใหญ่บ้าน ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ความหลากหลายของเผ่าพันธุ์: ท่านได้ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเทศกัมพูชาว่า ประชาชนกัมพูชามีความหลากหลายทางด้านเผ่าพันธุ์เช่น เผ่าเขมร เผ่าจีน เผ่าเวียดนาม เผ่าไท ชนเผ่าจาม ชาวเขมรบน กลุ่มที่มาอาศัยใหม่แต่เผ่าก็จะมีแยกย่อยออกไปก็ยังมีอีกมากมายและกลุ่มตักสำรวจก็ยังมีอยู่

ความหลากหลายของเชื้อชาติ: ประชาชนในกัมพูชามีหลายเชื้อชาติ ซึ่งแยกออกได้เป็น เชื้อสายกัมพูชา ร้อยละ ๙๖ มุสลิม ร้อยละ ๒.๒ เวียดนาม ร้อยละ ๐.๔๙ จีน ร้อยละ ๐.๒ ที่เหลือเป็นชนกลุ่มน้อยหรือชาวเขา

กฎหมาย/ระเบียบ:ประเทศกัมพูชาแบ่งโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น ๒ ส่วน คือส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยโครงสร้างส่วนกลางแบ่งออกเป็นกระทรวงและสำนักงานอิสระ (เทียบเท่ากระทรวง) และโครงสร้างส่วนภูมิภาค หรือโครงสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่น(สภาตำบล) ตามแนวคิดการกระจายอำนาจส่วนท้องถิ่น ได้แก่ จังหวัด/กรุง (Khea/Krong) อำเภอ/เขต (Srok/Kran) ตำบล/แขวง (Commune/Sangkat) และหมู่บ้าน (Phom) โดยในแต่ละสภาตำบลจะมีเลขานุการสภาตำบล (Clerk) (คล้ายกับปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลในประเทศไทย) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากกระทรวงมหาดไทย(MOI) ให้ทำหน้าที่บริหารงานตามกรอบของกระทรวงมหาดไทย ดังนั้นข้าราชการพลเรือนส่วนใหญ่อจึงอยู่ในส่วนภูมิภาค

ประเทศกัมพูชามีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้บริหารประเทศ เป็นการปกครองที่มีรูปแบบรัฐเดี่ยว

¹⁰¹บทสัมภาษณ์ พระครูปราสาทรังสี เลียง ศาสนธโร ลาววัดสามัคคีรังษี (วัดไทม) ตำบลโคจอก กรุงเสียมเรียบ ประกัมพูชา (เจ้าคณะตำบลโคจอก กรุงเสียมเรียบ ประกัมพูชา ณ วันที่๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙)

สังคมกัมพูชาเป็นสังคมที่หลากหลายทางวัฒนธรรมที่คล้ายกับสังคมไทย มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก ทำให้ประเพณีปฏิบัติต่างๆของประชาชนชาวกัมพูชาสอดคล้องใกล้เคียงกับไทยเป็นอย่างมาก การเสริมสร้างความสงบเรียบร้อย เสถียรภาพ และจัดระเบียบทางสังคม โดยใช้มาตรการสนับสนุนกฎเกณฑ์และความถูกต้องชอบธรรมตามกฎหมาย การเคารพในสิทธิมนุษยชนและความเป็นประชาธิปไตยเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมทางการเมืองและความมั่นคง ให้นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกกรม:ชนเผ่าต่างๆ ในประจักษ์พูนามักจะมีอัตตาลักษณ์เป็นของกลุ่มเพื่อสร้างความสามัคคีแล้วสร้างความสัมพันธ์ไปสู่กลุ่มอื่นด้วยกิจกรรมต่างๆ สมาชิกในกลุ่มถือว่าเป็นกลไกสำคัญที่เป็นตัวส่งเสริมการสร้างสรรค์กิจกรรมร่วมกัน การสร้างความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนหรือเผ่าพันธุ์มีผลในขั้นต้นต่อกลุ่มชนอื่นๆ ซึ่งอาจมิใช่สมาชิกในประเทศเลยก็มี การสร้างหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกลุ่มอื่นจึงเป็นตัวช่วยส่งเสริมให้อารังไว้ซึ่งความเป็นศูนย์รวม จนกลายมาเป็นความร่วมมือระหว่างกลุ่มกับภูมิภาคเป็นเปิดกว้างต่อกลุ่มชนอื่นจนกลายเป็นการเรียนรู้อัตตาลักษณ์ของกันและกัน ส่วนกิจกรรมประเพณีสงกรานต์ถือว่าเป็นกิจกรรมที่สืบสานสายสัมพันธ์ในกลุ่มชาติพันธุ์ การละเล่นนั้นรัฐบาลได้กำหนดให้ ๓ วัน แต่ในความเป็นจริงแล้วประชาชนมักจะมีการละเล่นไปมากกว่านั้น อาจถึง ๗-๑๐ วันเลยทีเดียว เพราะชาวกัมพูชาเชื่อว่าการละเล่นนั้นไม่มีแต่เพียงเพื่อสนุกเท่านั้น การเล่นนี้รวมถึงการปล่อยทุกข์ด้วย ด้วยเหตุแห่งไม่มีทุกข์ ก็พบกับสุข การพบกับความสุขร่วมกันจึงกลายเป็นความสามัคคี¹⁰²

๑๐.๒ ด้านวัฒนธรรม

๑. **นายรัฐมนตรีมนูญ ฉายา/นามสกุล เทตแก้ว**ได้ให้สัมภาษณ์ ความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรม ของประชาคมอาเซียนเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์

วัฒนธรรมของประเทศ:วัฒนธรรมประเพณีจะมีความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันไปตามศาสนาของแต่ละประเทศประเทศที่มีประเพณีสงกรานต์ประกอบด้วย ไทย, ลาว, เขมร, พม่า ทั้ง ๔ ประเทศจะมีลักษณะการละเล่นประเพณีสงกรานต์คล้ายกัน คือ การสาดน้ำ และทำบุญ เนื่องจากทั้ง ๔ ประเทศมีการนับถือพุทธศาสนา ในส่วนของกิจกรรมอื่นๆ จะแตกต่างกันออกไป ในส่วนของประเทศไทย การจัดประเพณีสงกรานต์จะมีความเปลี่ยนแปลงไปยุคและสมัย โดยเฉพาะกิจกรรมการละเล่นงานรื่นเริง การสาดน้ำ

วัฒนธรรมท้องถิ่น: ลาว เขมร พม่า ยังมีการละเล่นแบบดั้งเดิม จะเน้นในเรื่องของการสาดน้ำ และกิจกรรมทำบุญ ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของวันสงกรานต์โดยเฉพาะประเทศลาวยังคงรักษาวัฒนธรรมเดิมให้ดำรงอยู่ได้

ในส่วนของประเทศไทยท้องถิ่นในแต่ละแห่งจะมีกิจกรรมหลักๆที่เหมือนกันคือการทำบุญในทางพุทธศาสนา, กิจกรรมบันเทิงรื่นเริงต่างๆ,กิจกรรมแห่นางสงกรานต์ กิจกรรมสาดน้ำ (รดน้ำดำหัว), กิจกรรมวันผู้สูงอายุ, วันกตัญญู, วันครอบครัว เป็นต้น ในประเทศไทยกำหนดวันสงกรานต์ ๓ วันด้วยกัน (๑๓-๑๕ เมษายน) ในส่วนกิจกรรมอื่นขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมย่อยของแต่ละท้องถิ่นเช่นที่เมืองพัทยา และอำเภอพระประแดง บางชุมชนจะกำหนดวันสงกรานต์แตกต่างออกไป แต่ที่เหมือนกัน

¹⁰²บทสัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลสลอกราม กรุงเทพมหานคร ประจักษ์พูน(วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙)

จริงๆคือการสาดน้ำถือเป็นสัญลักษณ์ของวันสงกรานต์เช่นเดียวกับประเทศลาว เขมร พม่า (บางส่วนบางชุมชนไม่ทำทั้งประเทศเหมือนไทย)

วัฒนธรรมด้านภาษา: ลาวกับไทยสามารถสื่อความหมายกันได้และเข้าใจ ส่วนเขมรสามารถสื่อความหมายกันได้เป็นเพียงบางจังหวัดที่มีชายแดนติดกันสามารถนำประเพณีสงกรานต์เป็นเครื่องมือแลกเปลี่ยนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองได้ ในส่วนประเทศที่เหลือก็สามารถนำกิจกรรมลักษณะการรดน้ำดำหัว ขอพรจากผู้ใหญ่ กิจกรรมการแสดงรื่นเริง เหล่านี้ไปประยุกต์เผยแพร่แลกเปลี่ยนอารยธรรมระหว่างกันได้

วัฒนธรรมด้านภาษาไม่เป็นอุปสรรคต่อการเผยแพร่แลกเปลี่ยนอารยธรรมประเพณีสงกรานต์

วัฒนธรรมด้านความเชื่อ: ความเชื่อขึ้นอยู่กับศาสนาของแต่ละประเทศเป็นหลัก ไทย ลาว เขมร พม่า มีความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ไม่แตกต่างกัน เชื่อในเรื่องบุญ/ บาป (ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว) เชื่อในเรื่องเทวดาและเทพเจ้า ซึ่งรากฐานมาจากศาสนาพราหมณ์ในส่วนประเทศที่นับถืออิสลามและคริสต์ก็จะมีความเชื่อเรื่องบุญบาปแตกต่างกัน แต่กิจกรรมที่สื่อในทางความดี ความรัก สามัคคีของครอบครัวชุมชน สามารถแลกเปลี่ยนอารยธรรมกันได้

กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมได้สร้างจิตสำนึกในประเทศ: ทุกกิจกรรมในประเพณีสงกรานต์ล้วนสามารถนำไปเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกร่วมในสังคมชุมชนของตนเองและของชุมชนระหว่างประเทศได้ได้แก่

๑) กิจกรรมที่ถือว่าเป็นการทำบุญ (ความดีงาม) ตามแนวทางพระพุทธศาสนาต่างๆ เช่น การทำบุญตักบาตร, ฟังเทศนา, ทอดผ้าป่าสามัคคี(จะเห็นได้เกือบทุกหมู่บ้านชุมชน), ทำบุญอุทิศ, กิจกรรมก่อเจดีย์ทราย, สรงน้ำพระ, ปล่อยสัตว์ เป็นต้น

๒) กิจกรรมที่ถือว่าเป็นการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว เช่น กิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่, กิจกรรมวันครอบครัว, กิจกรรมวันผู้สูงอายุ เป็นต้น

๓) กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์, สาธารณะกุศลต่างๆ เช่น กิจกรรมมอบของต่างๆ ให้แก่ทางราชการ, มอบของให้แก่ผู้ชรา คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น

๔) กิจกรรมการสาดน้ำ เป็นกิจกรรมซึ่งเกิดขึ้นในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงปัจจุบัน แสดงถึงความสนุกสนานรื่นเริง สมัยก่อนจะมีการสาดน้ำกันอย่างสุภาพ รวมทั้งมีการเล่นต่างๆ ที่แสดงถึงความเป็นประเพณีสงกรานต์ เช่น การเล่นสละบัว และในปัจจุบันการเล่นได้หายไปแล้ว มีการสาดน้ำกันอย่างรุนแรง โดยเฉพาะมีการนำแป้งมาใช้ในการเล่นสงกรานต์ มีการละลาบละล้วงเพศตรงข้าม มีการแต่งกายไม่สุภาพ แต่งกายออกไปในทางโป๊เปลือยก็มี และดื่มสุราในขณะที่เล่นสงกรานต์ ทำให้เกิดอุบัติเหตุและคดีความต่างๆ เพิ่มมากขึ้นในช่วงเทศกาลสงกรานต์

สรุปประเพณีสงกรานต์ ถ้าเอาแก่นแท้ของประเพณีนำไปใช้ประโยชน์ได้ จะทำให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็ง ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ เพราะแก่นแท้ของประเพณีสงกรานต์ก็คือ การส่งเสริมให้คนทำความดี รู้จักบุญคุณของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ครอบครัวเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง ชาติก้าวหน้า มั่นคงมั่งคั่งในที่สุด¹⁰³

¹⁰³บทสัมภาษณ์ นายรัฐธรรมนุญ เทศแก้ว, ตำแหน่ง ข้าราชการบำนาญ, ที่อยู่ ๒๙๒ ม. ๑๐ ต. ชนบท อ. ชนบท จ. ขอนแก่น ๔๐๑๘๐ (วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๙)

๒. นายเฉลิมชัย ชลธาร ได้ให้สัมภาษณ์ว่า **วัฒนธรรมของประเทศ**: ในทางประวัติศาสตร์ ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดียและจีนซึ่งแต่ละประเทศต่างก็รับเอาวัฒนธรรมจากทั้งสองชาตินี้เข้ามาในระดับที่แตกต่างกันเช่น ไทยและลาวจะได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดียเป็นส่วนใหญ่ขณะที่เวียดนามก็จะได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมมาจากจีนส่งผลให้วัฒนธรรมของแต่ละประเทศ มีสิ่งที่แสดงออกถึงลักษณะเฉพาะของตนเองมีความแตกต่าง และ มีความคล้ายคลึงกันในบางส่วนของ การดำเนินวิถีชีวิต

พิธีสงกรานต์ เป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในสมาชิกในครอบครัวหรือชุมชนบ้านใกล้เรือนเคียงใน ความเชื่อดั้งเดิมมีการใช้น้ำเย็นรดน้ำให้แก่กันเพื่อความชุ่มชื่น มีการรดน้ำขอพรจากผู้ใหญ่การรำลึก และกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับมีการสงฆ์พระที่นำสิริมงคลเพื่อให้เกิดเป็นการเริ่มต้นปีใหม่ที่มีความสุขสำหรับปัจจุบันในส่วนของสังคมไทยเกิดประเพณีกลับบ้านในเทศกาลสงกรานต์และนับให้วัน สงกรานต์เป็นวันครอบครัวด้วย

วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็น: วัฒนธรรมท้องถิ่นของประเทศสมาชิกอาเซียนเกี่ยวกับประเพณี สงกรานต์ ได้มีการนำเรื่องการสาดน้ำ การรดน้ำขอขมาการรดน้ำขอพร ตลอดจนการสงฆ์พระ(ทาง ลาวเรียกทอดสง) มาเป็นประเพณีพื้นเมืองที่คล้ายคลึงกันในหลายๆประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น พม่า ลาว ไทยและกัมพูชา

วัฒนธรรมด้านภาษาเป็น: ด้านภาษาในประเทศอาเซียน จะแตกต่างกันไปตามลักษณะที่ตั้ง ซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมเช่น กลุ่มวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง (ไทย-ลาว- เขมร-พม่า-เวียดนาม)ด้านภาษา (ไทย-ลาว-เขมร) ที่มีตัวอักษร คำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันโดย คนไทย ลาว เขมร สามารถสื่อสารเข้าใจกันได้กลุ่มวัฒนธรรม มาเลเซีย-อินโดนีเซีย-บรูไน ดารุสซาลาม-สิงคโปร์ใช้ภาษามาเลย์ (หรือมลายู) ในชุมชนภาคใต้ของไทย และภาษามาเลย์ยังสามารถสื่อสาร เข้าใจได้กับภาษาอินโดนีเซียเป็นต้น

วัฒนธรรมด้านความเชื่อ: จะแตกต่างกันไปบ้างตามลักษณะที่ตั้ง และอิทธิพลหรือวัฒนธรรม ที่ได้รับมาจากประเทศใด อาทิ ประเทศลาว พม่า กัมพูชา ก็จะมีวัฒนธรรมความเชื่อคล้ายคลึงกับ ไทย เพราะมีวัฒนธรรมด้านศาสนาเหมือนกันเป็นต้น

กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมได้สร้างจิตสำนึกในประเทศ: การดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ที่คล้ายคลึงกัน ร่วมกัน จะทำให้ต่างคนมีความรู้สึกผูกพัน และรู้สึกถึงความเป็นพวกเดียวกัน ด้วยเหตุ นี้วัฒนธรรมจึงเป็นอีกกลไกหนึ่งที่ทำให้คนในประเทศนั้นๆ สร้างความรับผิดชอบต่อกัน หรือไม่ก็ถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำรวมกัน¹⁰⁴

๓. นายธวัชชัย รอทรา ได้ให้สัมภาษณ์ว่า **วัฒนธรรมของประเทศ**: มีความหลายหลายตาม ภูมิภาค สวมมากแล้วก็จะถือตามความเชื่อของบรรพบุรุษที่ได้ถือและปฏิบัติต่อกันมา แต่วัฒนธรรม ประเทศไทยมักมีความเป็นสากลมีการใช้หลักการเดียวกัน เช่น วัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์เป็นต้น ก็จะเป็นการถือว่าเป็นวันเริ่มขึ้นปีศักราชใหม่ของคนไทย วันสงกรานต์จะตรงกับเดือนเมษายน ซึ่งจะ กำหนดเอาวันที่ ๑๓-๑๕ กิจกรรมในภาพรวมแล้วก็คือการรดน้ำคำหัวขอพรผู้สูงอายุจะยึดถือกันทั่ว ประเทศ

¹⁰⁴บทสัมภาษณ์ นายเฉลิมชัย ชลธาร. นายอำเภอภูเวียงที่อยู่ ๑๔๙ หมู่ที่ ๑๔ ตำบลบ้านเป็ดอำเภอ เมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐(วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๙)

วัฒนธรรมท้องถิ่น: การละเล่นที่สร้างความสนุกสนานรื่นเริง การสาธิตน้ำ การเล่นดนตรีที่สนุกสนาน การลอยกระทง การสงน้ำพระ การแต่งกายที่เป็นลักษณะเฉพาะกลุ่ม / เผ่าพันธุ์ ซึ่งเป็น การสร้างความอบอุ่นในเครือญาติ ความสามัคคีในหมู่คณะ และการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นให้คงอยู่ตลอดไป

วัฒนธรรมด้านภาษา: สื่อความหมายโดยใช้แนวคิดเดียวกันกับประเพณีสงกรานต์ มุ่งให้ความสำคัญเรื่องน้ำและการละเล่นพื้นเมือง

วัฒนธรรมด้านความเชื่อ: เคารพให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุเด็กเคารพผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุกว่าและเป็นประเพณีที่สร้างความสุข ความรื่นเริง ครอบครัวยุบอุ่น

กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมได้สร้างจิตสำนึกในประเทศ: กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมทำให้คนในประเทศได้เห็นคุณค่า และความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมไม่ใช่แต่เพียงให้คุณค่าเท่านั้นแต่ให้ประโยชน์ทางสังคมด้วย เพราะกิจกรรมนั้นจะเป็นส่วนหนึ่งหรือไม่ก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนในประเทศมีความรู้สึกว่าจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน การรับผิดชอบร่วมกันจึงเป็นการสร้างให้ประชาชนมีจิตสำนึกที่จะรับผิดชอบร่วมกัน ด้วยเหตุนี้กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมจึงมีส่วนสร้างให้ประชาชนมีจิตสำนึกร่วมกันในประเทศ

๔.ว่าที่ร้อยตรี วันชัย เมธาอภิรักษ์ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า วัฒนธรรมของประเทศ: วัฒนธรรมประเพณีจะมีความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันไปตามศาสนาของแต่ละประเทศประเทศที่มีประเพณีสงกรานต์ประกอบด้วย ไทย, ลาว, เขมร, พม่า ทั้ง ๔ ประเทศจะมีลักษณะการละเล่นประเพณีสงกรานต์คล้ายกัน คือ การสาธิตน้ำ และทำบุญ เนื่องจากทั้ง ๔ ประเทศมีการนับถือพุทธศาสนา ในส่วนของกิจกรรมอื่นๆ จะแตกต่างกันออกไป ในส่วนของประเทศไทย การจัดประเพณีสงกรานต์จะมีความเปลี่ยนแปลงไปยุคและสมัย โดยเฉพาะกิจกรรมการละเล่นงานรื่นเริง การสาธิตน้ำ

วัฒนธรรมท้องถิ่น: ลาว เขมร พม่า ยังมีการละเล่นแบบดั้งเดิม จะเน้นในเรื่องของการสาธิตน้ำ และกิจกรรมทำบุญ ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของวันสงกรานต์โดยเฉพาะประเทศลาวยังคงรักษาวัฒนธรรมเดิมให้ดำรงอยู่ได้

ส่วนประเทศไทย บางท้องถิ่นยังมีกิจกรรมหลักๆที่เหมือนกันคือการทำบุญในทางพุทธศาสนา , กิจกรรมบันเทิงรื่นเริงต่างๆ,กิจกรรมแห่งสงกรานต์ กิจกรรมสาธิตน้ำ (รดน้ำดำหัว), กิจกรรมวันผู้สูงอายุ, วันกตัญญู, วันครอบครัว เป็นต้น ในประเทศไทยกำหนดวันสงกรานต์ ๓ วันด้วยกัน (๑๓-๑๕ เมษายน) ในส่วนกิจกรรมอื่นขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมย่อยของแต่ละท้องถิ่นเช่นที่เมืองพัทยา และอำเภอพระประแดง บางชุมชนจะกำหนดวันสงกรานต์แตกต่างออกไป แต่ที่เหมือนกันจริงๆคือการสาธิตน้ำถือเป็นสัญลักษณ์ของวันสงกรานต์เช่นเดียวกันกับประเทศลาว เขมร พม่า(บางส่วนบางชุมชนไม่ทำทั้งประเทศเหมือนไทย)

วัฒนธรรมด้านภาษา: ภาษาสังคมอาเซียนจะแตกต่างกันไปตามลักษณะที่ตั้ง ซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมอย่างเช่น กลุ่มวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง มีไทย-ลาว-เขมร-พม่า-เวียดนาม ประชาชนกลุ่มนี้ยังมีตัวอักษรและความหมายคล้ายคลึงกันที่ยังสามารถสื่อสารเข้าใจกันได้เป็นบางส่วน(ไทย ลาว เขมร) กลุ่มวัฒนธรรม มาเลเซีย-อินโดนีเซีย-บรูไน ดารุสซาลาม-สิงคโปร์ใช้ภาษามาเลย์ (หรือมลายู)ในชุมชนภาคใต้ของไทย และภาษามาเลย์ยังสามารถสื่อสารเข้าใจได้กับภาษาอินโดนีเซียเป็นต้น

วัฒนธรรมด้านความเชื่อ: ขึ้นอยู่กับศาสนาความเชื่อของแต่ละประเทศเป็นหลัก ไทย ลาว เขมร พม่า มีความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ไม่แตกต่างกัน เชื่อในเรื่องบุญ/ บาป (ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว) เชื่อในเรื่องเทวดาและเทพเจ้า ซึ่งรากฐานมาจากศาสนาพราหมณ์ในส่วนประเทศที่นับถือ อิสลามและคริสต์ก็จะมีความเชื่อเรื่องบุญบาปแตกต่างกัน แต่กิจกรรมที่สื่อในทางความดี ความรัก สามัคคีของครอบครัวชุมชน สามารถแลกเปลี่ยนอารยธรรมกันได้

กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมได้สร้างจิตสำนึกในประเทศ: ทุกกิจกรรมในประเพณีสงกรานต์ ล้วนสามารถนำไปเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกร่วมในสังคมชุมชนของตนเองและของชุมชน ระหว่างประเทศได้ได้แก่

๑) กิจกรรมที่ถือว่าเป็นการทำบุญ (ความดีงาม) ตามแนวทางพระพุทธศาสนาต่างๆ เช่น การทำบุญตักบาตร, ฟังเทศนา, ทอดผ้าป่าสามัคคี(จะเห็นได้เกือบทุกหมู่บ้านชุมชน), ทำบุญอุทิศ, กิจกรรมก่อเจดีย์ทราย, สรงน้ำพระ, ปล่อยสัตว์ เป็นต้น

๒) กิจกรรมที่ถือว่าเป็นการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว เช่น กิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่, กิจกรรมวันครอบครัว, กิจกรรมวันผู้สูงอายุ เป็นต้น

๓) กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์, สาธารณะกุศลต่างๆ เช่น กิจกรรมมอบของต่างๆ ให้แก่ทางราชการ, มอบของให้แก่ผู้ชรา คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น

๔) กิจกรรมการสาดน้ำ เป็นกิจกรรมซึ่งเกิดขึ้นในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงปัจจุบัน แสดงถึงความสนุกสนานรื่นเริง สมัยก่อนจะมีการสาดน้ำกันอย่างสุภาพ รวมทั้งมีการเล่นต่างๆ ที่แสดงถึงความเป็นประเพณีสงกรานต์ เช่น การเล่นสละบ้า และในปัจจุบันการเล่นได้หายไปแล้ว มีการสาดน้ำกันอย่างรุนแรง โดยเฉพาะมีการนำแป้งมาใช้ในการเล่นสงกรานต์ มีการละลาบละล้วงเพศตรงข้าม มีการแต่งกายไม่สุภาพ แต่งกายออกไปในทางโป๊เปลือยก็มี และดื่มสุราในขณะที่เล่นสงกรานต์ ทำให้เกิดอุบัติเหตุและคดีความต่างๆ เพิ่มมากขึ้นในช่วงเทศกาลสงกรานต์

สรุปประเพณีสงกรานต์ ถ้าเอาแก่นแท้ของประเพณีนำไปใช้ประโยชน์ได้ จะทำให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็ง ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ เพราะแก่นแท้ของประเพณีสงกรานต์ก็คือ การส่งเสริมให้คนทำความดี รู้จักบุญคุณของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ครอบครัวเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง ชาติก้าวหน้า มั่นคงมั่งคั่งในที่สุด¹⁰⁵

๕. Mr. SivoneVongkonevilay. ท่านได้ให้สัมภาษณ์ว่า **วัฒนธรรมของประเทศ:** วัฒนธรรมของคนลาวมีหลากหลาย เพราะชาติลาวมีประวัติมายาวนาน วัฒนธรรม ก็คือผลผลิตวิวัฒนาการทางความเจริญแห่งวิถีชีวิตของสังคมลาวที่คนลาวร่วมกันสร้างขึ้น ส่วนหลายเกิดจากวิถีการดำเนินชีวิตของคนลาว ที่ผูกพันอยู่กับการทำมาหากินโดยมีอาชีพทำการเกษตรเป็นหลัก ตัวอย่างวัฒนธรรมของลาว เช่น

๑. เสื้อผ้าเครื่องตกแต่งร่างกาย โดยทั่วไปจะผลิตเองในชุมชน มีลาดลายเป็นเอกลักษณ์ของลาวแต่ละท้องถิ่น ผู้ชายนุ่งเหมือนกันกับไทยอีสาน แต่ผู้หญิงมักนุ่งขึ้นที่ทอดด้วยตนเอง เวลาไปทำบุญมักจะใส่เสื้อผ้าพื้นเมือง หรือไปงานสำคัญก็จะใส่ผ้าสไบเฉียงไหล่

๒. พวกเครื่องดนตรี ก็จะมีพิณ แคน เป็นหลัก

¹⁰⁵ บทสัมภาษณ์ ว่าที่ร้อยตรี วันชัย เมธาภิรักษ์ ที่อยู่ ๒๙๒ ม.๑๐ ต.ชนบท อ.ชนบท จ.ขอนแก่น ๔๐๑๘๐(วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๙)

๓. พวกอาหาร ก็มีข้าวเหนียว และลาบ เป็นหลัก
 ๔. พวกบ้านเรือน เป็นแบบยกพื้นสูง ใต้ถุนโล่ง
 ๕. พวกของใช้ในครัว พวกตะกล้า ฮวน มวย และเครื่องมือทำมาหากิน แห่ ค่องอุปกรณ์เหล่านี้มักจะเหมือนกับคนอีสาน

๖. งานศิลปะต่าง ๆ

๗. ประเพณีบุญฮีต๑๒ และคอง๑๔

๘. พวกนิสัยสนุกสนาน ร่าเริง และกิริยามารยาทที่เรียบร้อยของคนลาว

๙. ความเป็นคนใจดี ซื่อสัตย์ของคนลาว

๑๐. ความเป็นคนกตัญญูต่อพ่อแม่ ต่อบรรพบุรุษ ต่อคนมีบุญคุณ

๑๑. ภาษาลาว และภาษาชนเผ่าต่างๆ อันนี้ เป็นวัฒนธรรมของชาติลาว

วัฒนธรรมท้องถิ่น: ท้องถิ่นของคนลาวที่กระจายกันเป็นหมู่เหล่า เป็นสังคมทั่วประเทศลาว วัฒนธรรมที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนั้น เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวลาว แต่ว่าในท้องถิ่นต่างๆ ที่ประกอบด้วยชนเผ่า ก็จะมีวัฒนธรรมของชนเผ่าที่หลากหลายตามชนเผ่า อย่างวัฒนธรรมด้านภาษา ท้องถิ่นส่วนใหญ่ใช้ภาษาลาว แต่พวกชนเผ่าจะใช้ภาษาภาษาถิ่นของตน วัฒนธรรมประเพณีพิธีกรรม ก็เป็นไปตามวิถีชีวิตและความเชื่อของแต่ละท้องถิ่นแต่ละชนเผ่า

วัฒนธรรมด้านภาษา: คนลาวก็ใช้ภาษาลาวทั้งที่เป็นภาษาพูดและภาษาเขียน เป็นภาษากลางทางราชการทั่วประเทศในการติดต่อกัน นอกจากนี้ ก็มีภาษาของแต่ละชนเผ่าจำนวนมาก ซึ่งส่วนมากจะเป็นภาษาพูดที่คนในเผ่าในการสื่อสารกัน แต่เมื่อติดต่อสื่อสารกับเผ่าอื่นหรือกับคนลาวทั่วไป จะใช้ภาษาลาว

วัฒนธรรมด้านความเชื่อ: ในภาพรวมแล้ววัฒนธรรมความเชื่อนั้นมักจะยึดเอาตามความเชื่อในทางศาสนา ประเทศลาวส่วนใหญ่ก็จะยึดตามคำสอนในศาสนาพุทธเพราะคนลาวส่วนมากจะนับถือพระพุทธศาสนาหรือมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติก็จะมีอยู่บ้างที่นับถือศาสนาคริสต์และอิสลามแต่ก็มีไม่มาก และมีการการนับถือผี และผีบรรพบุรุษตามชนเผ่าต่าง ๆ ก็มี

กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมได้สร้างจิตสำนึกในประเทศ: วัฒนธรรมของชาติลาวทั้งหมดนั้น เป็นสิ่งที่สร้างให้เกิดความสำนึกร่วมกัน การเป็นชาติลาวร่วมกันตั้งแต่บรรพบุรุษมาจนถึงปัจจุบัน กิจกรรมทางวัฒนธรรมก็จะเป็นบุญตามประเพณี คือ บุญฮีต๑๒ กับหลักดำเนินชีวิต คือคอง๑๔บุญเหล่านี้ได้สร้างให้คนลาวมีความเป็นอยู่ที่สงบ (คุ้มโฮมกัน ฮักแพงกัน)¹⁰⁶อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขและภูมิใจ บุญฮีต ๑๒ คอง ๑๔ ทำให้ชีวิตมีคุณค่ามากขึ้น เป็นส่วนสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น เป็นสิ่งช่วยอบรมบ่มนิสัยให้สังคมชาวลาวให้เป็นหนึ่งเดียว

กิจกรรมด้านวัฒนธรรมจึงเป็นเอกลักษณ์ในการร่วมพลชนชาติลาวอีกทั้งเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ พิธีกรรมและมุมมองแห่งความรู้สึกร่วมกัน กิจกรรมทางวัฒนธรรมจึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนลาวทั่วทั้งประเทศจึงเห็นได้ว่ากิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมได้สร้างจิตสำนึก

¹⁰⁶คำว่า “คุ้มโฮมกัน ฮักแพงกัน” เป็นภาษาลาว

ร่วมกันของชนชาติลาว และข้าพเจ้าถือว่า วัฒนธรรมนี้ละที่เป็นจิตวิญญาณของชนชาติลาว เพราะมัน บ่งบอกถึงตัวตนของความเป็นชนชาติลาว อันนี้เป็นความภูมิใจของชนชาติลาว¹⁰⁷

๖.ท่านวังเพต เดซา /Mr.VongphetDexa, ได้ให้สัมภาษณ์ว่า **วัฒนธรรมของประเทศ:** วัฒนธรรมของคนลาวมีหลากหลาย เพราะชาติลาวมีประวัติมายาวนาน วัฒนธรรม ก็คือผลผลิต วิวัฒนาการทางความเจริญแห่งวิถีชีวิตของสังคมลาวที่คนลาวร่วมกันสร้างขึ้น ส่วนหลายเกิดจากวิถี การดำเนินชีวิตของคนลาว ที่ผูกพันอยู่กับการทำมาหากินโดยมีอาชีพทำการเกษตรเป็นหลัก ตัวอย่าง วัฒนธรรมของลาว เช่น

๑.เสื้อผ้าเครื่องตกแต่งร่างกาย โดยทั่วไปจะผลิตเองในชุมชน มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์ของ ลาวแต่ละท้องถิ่น ผู้ชายนุ่งเหมือนกันกับไทยอีสาน แต่ผู้หญิงมักนุ่งขึ้นที่ทอด้วยตนเอง เวลาไปทำบุญ มักจะใส่เสื้อผ้าพื้นเมือง หรือไปงานสำคัญก็จะใส่ผ้าสไบเฉียงไหล่

๒. พวกเครื่องดนตรี ก็จะมีพิณ แคน เป็นหลัก

๓. พวกอาหาร ก็มีข้าวเหนียว และลาบ เป็นหลัก

๔. พวกบ้านเฮือน เป็นแบบยกพื้นสูง ใต้ถุนโล่ง

๕. พวกของใช้ในครัว พวกตะกล้า ฮวน มวย และเครื่องมือทำมาหากิน แห ค่องอุปกรณ์เหล่านี้ มักจะเหมือนกับคนอีสาน

๖. งานศิลปะต่าง ๆ

๗. ประเพณีบุญฮีต๑๒ และคอง๑๔

๘. พวกนิสัยสนุกสนาน ร่าเริง และกิริยามารยาทที่เรียบร้อยของคนลาว

๙. ความเป็นคนใจดี ซื่อสัตย์ของคนลาว

๑๐. ความเป็นคนกตัญญูต่อพ่อแม่ ต่อบรรพบุรุษ ต่อคนมีบุญคุณ

๑๑. ภาษาลาว และภาษาชนเผ่าต่างๆ อันนี้ เป็นวัฒนธรรมของชนชาติลาว

วัฒนธรรมท้องถิ่น: วัฒนธรรมท้องถิ่นในประเทศลาวก็มีความหลากหลายเพราะชนชาติลาวมี คนเผ่าอยู่จำนวนมาก ซึ่งสามารถยกตัวอย่าง วัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวลาวดังนี้

วัฒนธรรมเสื้อผ้าของไทยดำ จะใช้ผ้าสีดำเป็นหลักที่ทอด้วยมือ เป็นการทำเองใช้ในครัวเรือน มีสีที่ชำระบายตกแต่งให้สวยงามคือสีขาว เขียว แดงเลือดหมูและสีแดง เมื่อตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าแล้วจะ เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า

วัฒนธรรมด้านภาษา ท้องถิ่นส่วนใหญ่ใช้ภาษาลาว แต่พวกชนเผ่าจะพูดกันเป็นภาษาถิ่นของตน

พวกพิธีกรรมเช่นสรวงผีต่าง ๆ ก็มีเป็นเอกลักษณ์พิเศษ สิ่งเหล่านี้มักจะเป็นไปตามความเชื่อ ของแต่ละท้องถิ่นแต่ละชนเผ่า

วัฒนธรรมด้านภาษา: ประเทศลาวจะมีภาษาเป็นของตนเอง การใช้ภาษาในการสื่อสารในประเทศลาวจะใช้เป็นภาษาลาวเป็นภาษากลางทั่วประเทศในการติดต่อประสานงาน จะมี ภาษาอังกฤษบ้างก็กับต่างชาติเท่านั้น นอกจากนี้ ก็มีภาษาของชนเผ่าต่าง ๆ อีกหลายภาษาที่ใช้กันใน เฉพาะชนเผ่าเท่านั้น

¹⁰⁷ Interview: Mr. SivoneVongkonevilay, Dep. Director of Department Information Cultural and Tourism Champasak Province Lao PDR. (5 APRIL 2016)

วัฒนธรรมด้านความเชื่อ: ประเทศลาวมีความหลากหลายในด้านความเชื่อ แต่ส่วนมากแล้วความเชื่อเหล่านั้นก็มักจะเกิดขึ้นกับสิ่งที่พวกเขานับถือ ความเชื่อมักจะมีความสัมพันธ์กับศาสนาที่ตนนับถือ อย่างเช่น ชาวลาที่นับถือพระพุทธศาสนาก็จะมีแนวทางในการปฏิบัติตามแบบพุทธ คนที่นับถือศาสนาคริสต์ก็จะแบบไปตามหลักคำสอนของศาสนาคริสต์ และคนที่นับถือศาสนาอิสลามก็จะปฏิบัติตามความเชื่อที่อีกส่วนหนึ่งที่ยังมีการการนับถือผี และผีบรรพบุรุษตามชนเผ่าต่างๆก็จะมีการปฏิบัติตามความเชื่อของเผ่าผู้นั้นอยู่

กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมได้สร้างจิตสำนึกในประเทศ: วัฒนธรรมของชาติลาวยังสร้างความเชื่อเป็นปึกแผ่นให้กับชนชาติลาวได้มาจนถึงทุกวันนี้ วัฒนธรรมเป็นสิ่งสร้างความสำนึกของคนลาวให้เป็นชาติลาว ส่วนกิจกรรมทางวัฒนธรรม ก็จะมีกิจกรรมที่เป็นบุญประเพณี บุญประเพณีลาว คือบุญฮีต๑๒ กับหลักดำเนินชีวิต คือคอง๑๔ กิจกรรมบุญและหลักดำเนินชีวิตพวกนี้ ได้สร้างให้คนลาวอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขและภูมิใจในความเป็นคนลาว¹⁰⁸

๗.Mrs. Sun Sovanny. ท่านให้สัมภาษณ์ความหลากหลายของเผ่าพันธุ์: ในประเทศกัมพูชาว่า ประชาชนกัมพูชามี ๑๔.๔ ล้านคน และมีความหลากหลายทางด้านเผ่าพันธุ์ซึ่งสามารถแยกออกได้อยู่ประมาณ ๑๗ เผ่าด้วยกัน แต่ที่เป็นหลักๆ ก็จะมีอยู่ ๗ ชนเผ่า เช่น เผ่าเขมร เผ่าจีน เผ่าเวียดนาม เผ่าไท ชนเผ่าจาม ชาวเขมรบน กลุ่มที่มาอาศัยใหม่แต่เผ่าก็จะมีแยกย่อยออกไปอีก

ความหลากหลายของเชื้อชาติ: ประกอบไปด้วยชนหลายเชื้อชาติ ซึ่งแยกออกได้เป็น เชื้อสายกัมพูชา ร้อยละ ๙๖มุสลิม ร้อยละ ๒.๒ เวียดนาม ร้อยละ ๐.๔๙ จีน ร้อยละ ๐.๒ ที่เหลือเป็นชนกลุ่มน้อยหรือชาวเขา

กฎหมาย/ระเบียบ: ประเทศกัมพูชาแบ่งโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น ๒ ส่วน คือส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยโครงสร้างส่วนกลางแบ่งออกเป็นกระทรวงและสำนักงานอิสระ (เทียบเท่ากระทรวง) และโครงสร้างส่วนภูมิภาค หรือโครงสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่น(สภาตำบล) ตามแนวคิดการกระจายอำนาจส่วนท้องถิ่น ได้แก่ จังหวัด/กรุง (Khea/Krong) อำเภอ/เขต (Srok/Kran) ตำบล/แขวง (Commune/Sangkat) และหมู่บ้าน (Phom) โดยในแต่ละสภาตำบลจะมีเลขานุการสภาตำบล (Clerk) (คล้ายกับปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลในประเทศไทย) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากกระทรวงมหาดไทย(MOI) ให้ทำหน้าที่บริหารงานตามกรอบของกระทรวงมหาดไทย ดังนั้นข้าราชการพลเรือนส่วนใหญ่อจึงอยู่ในส่วนภูมิภาค

ประเทศกัมพูชามีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้บริหารประเทศ เป็นการปกครองที่มีรูปแบบรัฐเดี่ยว

สังคมกัมพูชาเป็นสังคมที่หลากหลายทางวัฒนธรรมที่คล้ายกับสังคมไทย มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก ทำให้ประเพณีปฏิบัติต่างๆของประชาชนชาวกัมพูชาสอดคล้องใกล้เคียงกับไทยเป็นอย่างมาก การเสริมสร้างความสงบเรียบร้อย เสถียรภาพ และจัดระเบียบทางสังคม โดยใช้มาตรการสนับสนุนกฎเกณฑ์และความถูกต้องชอบธรรมตามกฎหมาย การเคารพในสิทธิมนุษยชนและความเป็น

¹⁰⁸บทสัมภาษณ์ ท่านวังเพด เดชา /Mr.VongphetDexa, หัวหน้าส่วนวัฒนธรรม /Head of Cultural Section,แผนกแถลงข่าว, วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว จังหวัดจำปาศักดิ์ /Department Information Cultural and Tourism ChampasakProvince.(5 APRIL 2016)

ประชาธิปไตยเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมทางการเมืองและความมั่นคง ให้นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกร่วมกัน: คนเผ่าต่างๆ ในประจักษ์พหุชา มีความเชื่อเป็นของตนเอง มีจำนวนประชากรอีกจำนวนมากที่นับถือผีและวิญญาณในธรรมชาติ มีหมอผีเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ในบางกลุ่มอย่างเช่นกลุ่มชาวเขมรบนก็ยังมีเชื่อของวิญญาณ ด้วยพฤติกรรมอย่างนี้ๆ เองบางครั้งก็ยังคงเป็นการสร้างความปึกแผ่นให้กลับกลุ่มชน เพราะกิจกรรมเหล่านี้ไม่สร้างความปึกแผ่นอย่างเดี่ยวแต่ยังสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกลุ่มของตนเองอีก ขณะเดียวกันกิจกรรมที่เป็นสากลที่ปฏิบัติกันในประเทศก็ยังมีการทำงานกิจกรรมร่วมกันได้ดีโดยไม่แยกเผ่าพันธุ์หรือศาสนาแต่อย่างใด¹⁰⁹

๘. เจ้าคุณพระมหาวิมลธรรม แสมพระราชาคณะชั้นโท ท่านได้ให้สัมภาษณ์ว่า

วัฒนธรรมของประเทศ: ในส่วนวัฒนธรรมของประเทศนี้ก็จะไปทางรัฐบาลเป็นผู้กำหนด โดยอยู่ในการดูแลของวัฒนธรรมแห่งชาติ ถ้าจะกล่าวถึงวัฒนธรรมประเพณีส่วนมากก็จะมี ความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนในประเทศ ซึ่งมีศิลปและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของทุกภาคส่วนมารวมกัน วัฒนธรรมของกัมพูชาได้มีการพัฒนามานานกว่าสองพันปี วัฒนธรรมเหล่านี้เกิดจากความเชื่อของชนพื้นเมืองและความเชื่ออันมาจากพื้นฐานทางด้านศาสนา เราไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้ว่าศาสนาที่เข้ามาประเทศกัมพูชาเป็นศาสนาของอินเดีย กัมพูชาได้รับอิทธิพลด้านพุทธศาสนาจากประเทศอินเดีย หรือแม้ศาสนาฮินดู ดังนั้นวัฒนธรรมอารยธรรมภาษา และศิลปะของอินเดียผสมผสานอยู่

วัฒนธรรมท้องถิ่น: บางที่มีกาจัดงานแตกต่างกันโดยเฉพาะเรื่องการเล่น การแสดงใน วัฒนธรรมที่ดังตามของท้องถิ่นอยู่เป็นจำนวนมาก และหนึ่งในจำนวนนั้น ก็คือประเพณีแซนโดนตา ซึ่งเป็นประเพณีเช่นไหว้บรรพบุรุษของคนเชื้อสายเขมร บรรดาลูกหลานที่ไปทำงานต่างถิ่นจะกลับมา ร่วมนิธิเช่นไหว้ที่บ้านเป็นประจำทุกปี แต่การแซนโดนตาได้กระทำกันในครอบครัวบางครอบครัวที่เป็นคน รุ่นใหม่เริ่มขาดความรู้ความเข้าใจในพิธีกรรม การจัดงานประเพณีแซนโดนตาจึงเป็นการจัดเพื่อสืบ สานวัฒนธรรมเท่านั้น พัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นเพื่อให้เป็นที่รู้จักกันอย่าง แพร่หลายจึงหน้าที่ของรัฐและชุมชนที่มาร่วมกัน

วัฒนธรรมด้านภาษา: กัมพูชาใช้ภาษากัมพูชา (เขมร) จะมีอยู่บางก็คือกลุ่มชาวเขากี่ใช้ภาษา ของเขาที่ใช้การสื่อสารในกลุ่ม เมื่อเข้าติดต่อราชการแล้วก็จะใช้ภาษากัมพูชาเป็นหลักในการสื่อสาร

วัฒนธรรมด้านความเชื่อ: ชาวกัมพูชาเชื่อหลากหลาย ที่มีความเชื่อหลากหลายนั้นก็เพราะมี หลายเผ่าพันธุ์ แต่ละเผ่าพันธุ์ก็จะมีวัฒนธรรม ความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป แต่นั่นเป็นอัตตาลักษณ์ เฉพาะกลุ่ม ส่วนประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่ชนทั้งประเทศให้ความสนใจกัน เพราะเป็นประเพณี ที่ทำให้มีความสุขทั้งกายและใจ อีกทั้งได้สร้างความสุขสามัคคีของชนในชาติด้วย

กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมได้สร้างจิตสำนึกในประเทศ: กิจกรรมที่เป็นนโยบายของรัฐไม่ว่า กิจกรรมใดก็ตามชาวกัมพูชามักจะสร้างความสามัคคีและสร้างความรู้สึกร่วมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

¹⁰⁹ Interview: Mrs. Sun Sovanny, Director of Department of Culture and Find Arts Siem Reap Province (วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙)

มีการรวมพลังกาย รวมพลังใจเพื่อสร้างสามัคคี การร่วมกันจัดงานตามที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะวัดในประเทศกัมพูชาถือว่าเป็นศูนย์ในการจัดกิจกรรมของมวล¹¹⁰

๙. พระครูปราสาทรังสี เสียงศาสนธโรลาจได้สัมภาษณ์ว่า **วัฒนธรรมของประเทศ: วัฒนธรรมของประเทศ:** ในส่วนวัฒนธรรมของประเทศนั้นก็จะเป็นทางรัฐบาลเป็นผู้กำหนดโดยอยู่ในการดูแลของวัฒนธรรมแห่งชาติ ถ้าจะกล่าวถึงวัฒนธรรมประเพณีส่วนมากก็จะมี ความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนในประเทศ ซึ่งมีศิลปและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของทุกภาคส่วนมารวมกันวัฒนธรรมของกัมพูชาได้มีการพัฒนามานานกว่าสองพันปี วัฒนธรรมเหล่านี้เกิดจากความเชื่อของชนพื้นเมืองและความเชื่ออันมาจากพื้นฐานทางด้านศาสนา เราไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้ว่าศาสนาที่เข้ามาประเทศกัมพูชาเป็นศาสนาของอินเดีย กัมพูชาได้รับอิทธิพลด้านพุทธศาสนาจากประเทศอินเดีย หรือแม้ศาสนาฮินดู . ดังนั้น วัฒนธรรมอารยธรรมภาษาและศิลปะของอินเดียผสมผสานอยู่

วัฒนธรรมท้องถิ่น: บางที่มีกาจัดงานแตกต่างกันโดยเฉพาะเรื่องการเล่น การแสดงในวัฒนธรรมที่งดงามของท้องถิ่นอยู่เป็นจำนวนมาก และหนึ่งในจำนวนนั้น ก็คือประเพณีแซนโดนตา ซึ่งเป็นประเพณีเช่นไหว้บรรพบุรุษของคนเชื้อสายเขมร บรรดาลูกหลานที่ไปทำงานต่างถิ่นจะกลับมาร่วมพิธีเช่นไหว้ที่บ้านเป็นประจำทุกปี แต่การแซนโดนตาได้กระทำกันในครอบครัวบางครอบครัวที่เป็นคนรุ่นใหม่เริ่มขาดความรู้ความเข้าใจในพิธีกรรม การจัดงานประเพณีแซนโดนตาจึงเป็นการจัดเพื่อสืบสานวัฒนธรรมเท่านั้น พัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นเพื่อให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายจึงหน้าที่ของรัฐและชุมชนที่มาร่วมกัน

วัฒนธรรมด้านภาษา: กัมพูชาใช้ภาษากัมพูชา (เขมร) จะมีอยู่บางก็คือกลุ่มชาวเขากี่ใช้ภาษาของเขาที่ใช้การสื่อสารในกลุ่ม เมื่อเข้าติดต่อราชการแล้วก็จะใช้ภาษากัมพูชาเป็นหลักในการสื่อสาร

วัฒนธรรมด้านความเชื่อ: ชาวกัมพูชาเชื่อหลากหลาย ที่มีความเชื่อหลากหลายนั้นก็เพราะมีหลายเผ่าพันธุ์ แต่ละเผ่าพันธุ์ก็จะมีวัฒนธรรม ความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป แต่นั้นเป็นอัตตลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ส่วนประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่ชนทั้งประเทศให้ความสนใจกัน เพราะเป็นประเพณีที่ทำให้มีความสุขทั้งกายและใจ อีกทั้งได้สร้างความสุขสามัคคีของชนในชาติด้วย

กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมได้สร้างจิตสำนึกในประเทศ: กิจกรรมที่เป็นนโยบายของรัฐไม่ว่ากิจกรรมใดก็ตามชาวกัมพูชามักจะสร้างความสามัคคีและสร้างความรู้สึกร่วมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการรวมพลังกาย รวมพลังใจเพื่อสร้างสามัคคี การร่วมกันจัดงานตามที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะวัดในประเทศกัมพูชาถือว่าเป็นศูนย์ในการจัดกิจกรรมของมวล¹¹¹

๑๐. ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลสลอกราม กรุงเสียมเรียบ ประกัมพูชา **วัฒนธรรมของประเทศ: ท่านได้ให้สัมภาษณ์ว่า** วัฒนธรรมมีความหลากหลายในประเทศ วัฒนธรรมยังเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของกลุ่มชน การเรียนรู้วัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้นก็เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและหาความ

¹¹⁰บทสัมภาษณ์ เจ้าคุณพระมหาวิมลธรรม แสมพระราชคณะชั้นโทเป็นสมาชิกเถระสภาแห่งกัมพูชา และเป็นเจ้าอาวาสวัดบุญด้าบศาลกัมกรุงเสียมเรียบ ประกัมพูชา(วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙)

¹¹¹บทสัมภาษณ์ พระครูปราสาทรังสี เสียง ศาสนธโร ลาจวัดสามัคคีรังษี (วัดไทม) ตำบลโคจอก กรุงเสียมเรียบ ประกัมพูชา (เจ้าคณะตำบลโคจอก กรุงเสียมเรียบ ประกัมพูชา ณ วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙)

เป็นเอกภาพในประเทศ โดยผสมอัตตลักษณ์แต่ละเผ่าพันธุ์เพื่อสร้างอัตตลักษณ์ของประเทศ ที่ทำ
 อย่างนี้ก็เพื่อให้เกิดเป็นสังคมที่เอื้ออาทรต่ออัตตลักษณ์ของกันและกัน

วัฒนธรรมท้องถิ่น:ในประเทศกัมพูชา มีวัฒนธรรมในท้องถิ่นแตกต่างกันอยู่บางแต่ใน
 ภาพรวมแล้วก็มีการทำบุญประเพณีต่างๆ เหมือนกับเมืองไทยเช่นกัน เช่น วันสงกรานต์ เริ่มจากวันที่
 ๑๓ เดือนเมษายน ถึง ๑๕ เมษายน ประเพณีวันลอยกระทง ช่วงสิ้นเดือนตุลาคม และอีกมากมาย วิธี
 ทำบุญต่างๆ จัดขึ้นทุก ๆ ปีเพื่อให้ลูกหลานได้รู้จักประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามของชาวกัมพูชา
 กัมพูชาเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน วัฒนธรรมและประเพณีจึงเกี่ยวข้องกับ
 ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ วิถีชีวิตของคนในประเทศมีการจัดแตกต่างกันโดยเฉพาะเรื่องการเล่น การ
 แสดงอันเป็นอัตตลักษณ์เฉพาะกลุ่ม

วัฒนธรรมด้านภาษา: กัมพูชาใช้ภาษากัมพูชา (เขมร) จะมีอยู่บางก็คือกลุ่มชาวเขาก็กใช้ภาษา
 ของเขาที่ใช้การสื่อสารในกลุ่ม เมื่อเข้าติดต่อราชการแล้วก็จะใช้ภาษากัมพูชาเป็นหลักในการสื่อสาร

วัฒนธรรมด้านความเชื่อ:ชาวกัมพูชาเชื่อหลากหลาย ที่มีความเชื่อหลากหลายนั้นก็เพราะมี
 หลายเผ่าพันธุ์ แต่ละเผ่าพันธุ์ก็จะมีวัฒนธรรม ความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป แต่นั้นเป็นอัตตลักษณ์
 เฉพาะกลุ่ม ส่วนประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่ชนทั้งประเทศให้ความสนใจกัน เพราะเป็นประเพณี
 ที่ทำให้มีความสุขทั้งกายและใจ อีกทั้งได้สร้างความสุขสามัคคีของชนในชาติด้วย

กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมได้สร้างจิตสำนึกในประเทศ:กิจกรรมที่เป็นนโยบายของรัฐไม่ว่า
 กิจกรรมใดก็ตามชาวกัมพูชามักจะสร้างความสามัคคีและสร้างความรู้สึกร่วมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
 มีการรวมพลังกาย รวมพลังใจเพื่อสร้างสามัคคี การร่วมกันจัดงานตามที่ต่างๆ โดยเฉพาะวัดใน
 ประเทศกัมพูชาถือว่าเป็นศูนย์ในการจัดกิจกรรมของมวลชน¹¹²

๑๐.๓ ด้านประเพณีสงกรานต์

๑. นายรัฐธรรมนุญ เทศแก้ว ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของ
 เผ่าพันธุ์ ดังนี้

๑) การเสริมสร้างความเข้มแข็งซึ่งสถาบันทางสังคมกิจกรรมที่แสดงออกถึงความกตัญญู
 กตเวทิต่อผู้มีพระคุณระหว่างลูกที่มีต่อบิดามารดา, ภรรยาต่อสามี, ลูกศิษย์ต่อครูอาจารย์, อุบาสก/
 อุบาสิกาต่อพระสงฆ์, ลูกจ้างต่อนายจ้าง, ผู้ใต้บังคับบัญชาต่อผู้บังคับบัญชา ถือเป็นกิจกรรมเสริมสร้าง
 ความเข้มแข็งสถาบันทางสังคม ตามหลักทศ ๖ ในพระพุทธศาสนาเหล่านี้จะนำมาซึ่งความมั่นคงของ
 สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

๒) การทำบุญ ซึ่งหมายถึง การทำความดี ทำแล้วมีความสุข สมครสมานสามัคคี ทำให้ทุกคน
 มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ทำแล้วทำให้เกิดสุขและสันติ ประเพณีสงกรานต์มีกิจกรรมที่ทำให้เกิดการ
 ทำบุญ หรือทำความดีมากกว่าประเพณีอื่นใด แต่ติดอยู่ที่ว่าปัจจุบันประเพณีสงกรานต์เราไปเน้นความ
 รื่นเริง สนุกสนานกันเสียมากกว่า ความสนุกสนานดังกล่าวนำมาซึ่งการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินในแต่
 ละปีเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะสถิติในการจำหน่ายสุราระหว่างวันที่ ๑๓-๑๕ เมษายนของทุกปี จะ
 มากกว่าทุกวัน ซึ่งเป็นเรื่องของรัฐบาลที่จะต้องนำมาตราการทางด้านกฎหมาย/ ระเบียบมาใช้กับ
 ประเพณีสงกรานต์กันอย่างเข้มแข็งและจริงจังต่อไป

ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่น:

¹¹²ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลสลอกราม กรุงเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา (วันที่๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙)

๑) ทุกกิจกรรมสามารถเสริมสร้างทำให้สถาบันทางสังคมเข้มแข็งเช่นกิจกรรมวันครอบครัว, วันกตัญญู, วันผู้สูงอายุ, รดน้ำดำหัวขอพรผู้ใหญ่ เหล่านี้ทำให้สถาบันครอบครัวเข้มแข็ง ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง

๒) กิจกรรมการทำบุญ (ความดี) เช่น การทอดผ้าป่าสามัคคี จักเห็นว่าในแต่ละหมู่บ้านมีการทอดผ้าป่าสามัคคีถวายมอบให้แก่วัดหรือโรงเรียนกันแทบทุกหมู่บ้าน กิจกรรมดังกล่าวทำให้ได้มีการพบปะญาติมิตร แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันและกัน ทำให้เกิดการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม และเกิดความสามัคคีสมานฉันท์ในชุมชน

ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชาติ:

๑) ประเพณีสงกรานต์ทำให้ทุกคนทราบว่าเป็นวันปีใหม่ไทย (๑๓ เมษายน) และทุกคนมีความปรารถนาที่จะทำบุญ (ความดี) ตามกิจกรรมต่างๆ ซึ่งถือเป็นประเพณีสืบต่อกันมาแต่โบราณรวมทั้งกิจกรรมที่เป็นการเสริมสร้างสถาบันความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนต่างๆ ที่รัฐบาลได้กำหนดให้มีขึ้น ทุกกิจกรรมล้วนมีเป้าหมายเพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการทำความดีให้เกิดแก่ตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ

๒) ประเพณีสงกรานต์จะช่วยเสริมสร้างความรักสมัครสมานของคนในครอบครัว ชุมชน ให้เข้มแข็ง ซึ่งหมายถึงความมั่นคงชาติด้วย กิจกรรมต่างๆ ที่รัฐกำหนดขึ้นนอกเหนือจากการทำบุญกุศลแล้ว ซึ่งหมายถึง การบ่งบอกถึงความสมัครสมานของคนในครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติด้วย ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีหนึ่งเดียวที่ทำให้ “คนรักกัน” โดยไม่มีขอบเขต เพศ วัย เชื้อชาติ มาขวางกันได้ ดังนั้นกิจกรรมในประเพณีสงกรานต์เกือบทุกกิจกรรมสามารถเป็นเครื่องมือในการใช้เชื่อมความรักสมัครสมานของคนในประเทศกับต่างประเทศได้ โดยเฉพาะในประชาคมอาเซียน

สรุป กิจกรรมต่างๆของประเพณีสงกรานต์ ล้วนมีพื้นฐานมาจากการส่งเสริมให้คนทำความดี ละเว้นความชั่ว สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแลกเปลี่ยนอารยธรรมในชุมชนประชาคมอาเซียนได้เป็นอย่างดี ทั้งด้านสังคม การเมืองการปกครอง ทางด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งนำมาซึ่งทางเศรษฐกิจ

ในส่วนของประเทศไทย ถือเป็นนิมิตรหมายที่ดี ที่รัฐควรนำประเพณีสงกรานต์ไปเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความมั่นคงสมานฉันท์ของชุมชนประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยวเท่านั้น กิจกรรมในประเพณีสงกรานต์ทุกกิจกรรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแลกเปลี่ยนได้ทั้งด้านสังคม การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ เพราะประเพณีสงกรานต์ ที่เห็นและเป็นไป ณ ปัจจุบันเป็นประเพณีที่ไร้ซึ่ง เชื้อชาติ ศาสนา เพศ วัย และชนชั้น มาขวางการมีส่วนร่วมในประเพณีสงกรานต์ได้¹¹³.

๒. นายเฉลิมชัย ชลธารได้ให้สัมภาษณ์ว่าประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของเผ่าพันธุ์: ความมั่นคงของเผ่าพันธุ์ ส่วนหนึ่งน่าจะเกิดจากคนในเผ่าพันธุ์มีความรัก ความสามัคคีและมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน การมีประเพณีสงกรานต์เป็นวัฒนธรรมร่วมจะมีส่วนทำให้เผ่าพันธุ์รู้สึกได้ถึงเหมือน ความคล้ายคลึงก่อให้เกิดความผูกพัน และความเป็นพี่น้อง เป็นพวกพ้องและเป็นครอบครัวเดียวกันได้

¹¹³บทสัมภาษณ์ นายรัฐธรรมณู เทศแก้ว, ตำแหน่ง ข้าราชการบำนาญ, ที่อยู่ ๒๙๒ ม. ๑๐ ต. ชนบท อ. ชนบท จ. ขอนแก่น ๔๐๑๘๐ (วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๙)

ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่น: ชุมชนจะมั่นคงได้ คนในชุมชนจะต้องมีความรัก ความสามัคคีกัน การมีประเพณีสงกรานต์เป็นวัฒนธรรมร่วมจะมีส่วนทำให้คนและ/หรือครอบครัวที่อยู่ในชุมชนรู้สึกได้ถึงความเหมือน ความคล้ายคลึง ก่อให้เกิดความผูกพัน และความ เป็นพี่น้อง เป็นพวกพ้องและเป็นครอบครัวเดียวกัน เมื่อคนในชุมชน มีความรัก ความสามัคคี ชุมชนก็จะเข้มแข็งและมั่นคงอย่างยั่งยืนได้

ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชาติ: ประเทศชาติจะมั่นคงได้เมื่อชุมชนในหลายๆชุมชนมีความมั่นคงเข้มแข็ง การมีประเพณีสงกรานต์เป็นวัฒนธรรมร่วม ทำให้ชุมชนหลายๆชุมชน รู้สึกได้ถึงความเหมือน ความคล้ายคลึง ก่อให้เกิดความผูกพันและความเป็นพี่น้อง เป็นพวกพ้องและเป็นครอบครัวเดียวกันเมื่อหมู่บ้าน/ชุมชนมีความเข้มแข็ง ก็จะส่งผลให้ประเทศชาติมีความมั่นคงโดยรวมไปด้วย¹¹⁴

๓. นายธวัชชัย รอทรามได้ให้สัมภาษณ์ว่า**ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของ**
เผ่าพันธุ์:

- สร้างความรัก ความผูกพัน สายใยในครอบครัว
- สร้างความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน.

ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่น:

- เกิดความหวงแหนในคุณค่าของวัฒนธรรม ความเพิ่มอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น
- ความเป็นปึกแผ่นของชุมชนท้องถิ่น

ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชาติ:

- เป็นอัตลักษณ์ของประเทศชาติ
- ความเป็นชาตินิยม
- ความรักหวงแหนประเทศชาติ¹¹⁵.

๔. ว่าที่ร้อยตรี วันชัย เมธาภิวัฒน์ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของเผ่าพันธุ์ ดังนี้

๑) การเสริมสร้างความเข้มแข็งซึ่งสถาบันทางสังคมกิจกรรมที่แสดงออกถึงความกตัญญูทวดเวทิต่อผู้มีพระคุณระหว่างลูกที่มีต่อบิดามารดา, ภรรยาต่อสามี, ลูกศิษย์ต่อครูอาจารย์, อุบาสก/ อุบาสิกาต่อพระสงฆ์, ลูกจ้างต่อนายจ้าง, ผู้ใต้บังคับบัญชาต่อผู้บังคับบัญชา ถือเป็นกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งสถาบันทางสังคม ตามหลักทศ ๖ ในพระพุทธศาสนาเหล่านี้จะนำมาซึ่งความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

๒) การทำบุญ ซึ่งหมายถึง การทำความดี ทำแล้วมีความสุข สัมผัสสามัคคี ทำให้ทุกคนมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ทำแล้วทำให้เกิดสุขและสันติ ประเพณีสงกรานต์มีกิจกรรมที่ทำให้เกิดการ ทำบุญ หรือทำความดีมากกว่าประเพณีอื่นใด แต่ติดอยู่ที่ว่าปัจจุบันประเพณีสงกรานต์เราไปเน้นความ รื่นเริง สนุกสนานกันเสียมากกว่า ความสนุกสนานดังกล่าวนำมาซึ่งการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินในแต่

¹¹⁴บทสัมภาษณ์ นายเฉลิมชัย ชลธาร. นายอำเภอเวียงที่อยู่ ๑๔๙ หมู่ที่ ๑๔ ตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐(วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๙)

¹¹⁵บทสัมภาษณ์ นายธวัชชัย รอทราม. นายอำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐(วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๙)

ละปีเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะสถิติในการจำหน่ายสุราระหว่างวันที่ ๑๓-๑๕ เมษายนของทุกปี จะมากกว่าทุกวัน ซึ่งเป็นเรื่องของรัฐบาลที่จะต้องนำมาตรการทางด้านกฎหมาย/ ระเบียบมาใช้กับ ประเพณีสงกรานต์กันอย่างเข้มแข็งและจริงจังต่อไป

๔.๒ ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นอย่างไร

๑) ทุกกิจกรรมสามารถเสริมสร้างทำให้สถาบันทางสังคมเข้มแข็งเช่นกิจกรรมวันครอบครัว, วันกตัญญู, วันผู้สูงอายุ, รดน้ำดำหัวขอพรผู้ใหญ่ เหล่านี้ทำให้สถาบันครอบครัวเข้มแข็ง ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง

๒) กิจกรรมการทำบุญ (ความดี) เช่น การทอดผ้าป่าสามัคคี จักเห็นว่าในแต่ละหมู่บ้านมีการทอดผ้าป่าสามัคคีถวายมอบให้แก่วัดหรือโรงเรียนกันแทบทุกหมู่บ้าน กิจกรรมดังกล่าว ทำให้ได้มีการพบปะญาติมิตร แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันและกัน ทำให้เกิดการเสียสละ ประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม และเกิดความสามัคคีสมานฉันท์ในชุมชน

ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชาติ:

๑) ประเพณีสงกรานต์ทำให้ทุกคนทราบว่าเป็นวันปีใหม่ไทย (๑๓ เมษายน) และทุกคนมีความปรารถนาที่จะทำบุญ (ความดี) ตามกิจกรรมต่างๆ ซึ่งถือเป็นประเพณีสืบต่อกันมาแต่โบราณ รวมทั้งกิจกรรมที่เป็นการเสริมสร้างสถาบันความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนต่างๆ ที่รัฐบาลได้กำหนดให้มีขึ้น ทุกกิจกรรมล้วนมีเป้าหมายเพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการทำความดีให้เกิดแก่ตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ

๒) ประเพณีสงกรานต์จะช่วยเสริมสร้างความรักสมัครสมานของคนในครอบครัว ชุมชน ให้เข้มแข็ง ซึ่งหมายถึงความมั่นคงชาติด้วย กิจกรรมต่างๆ ที่รัฐกำหนดขึ้นนอกเหนือจากการทำบุญกุศลแล้ว ซึ่งหมายถึง การบ่งบอกถึงความสมัครสมานของคนในครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ ด้วย ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีหนึ่งเดียวที่ทำให้ “คนรักกัน” โดยไม่มีขอบเขต เพศ วัย เชื้อชาติ มาขวางกันได้ ดังนั้นกิจกรรมในประเพณีสงกรานต์เกือบทุกกิจกรรมสามารถเป็นเครื่องมือในการใช้เชื่อมความรักสมัครสมานของคนในประเทศกับต่างประเทศได้ โดยเฉพาะในประชาคมอาเซียน

สรุป กิจกรรมต่างๆของประเพณีสงกรานต์ ล้วนมีพื้นฐานมาจากการส่งเสริมให้คนทำความดี ละเว้นความชั่ว สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแลกเปลี่ยนอารยธรรมในชุมชนประชาคมอาเซียนได้ เป็นอย่างดี ทั้งด้านสังคม การเมืองการปกครอง ทางด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งนำมาซึ่งทางเศรษฐกิจ

ในส่วนของประเทศไทย ถือเป็นนิมิตรหมายที่ดี ที่รัฐควรนำประเพณีสงกรานต์ไปเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความมั่นคงสมานฉันท์ของชุมชนประชาคมอาเซียน ไม่เฉพาะในด้านการท่องเที่ยวเท่านั้น กิจกรรมในประเพณีสงกรานต์ทุกกิจกรรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแลกเปลี่ยนได้ทั้งด้านสังคม การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ เพราะประเพณีสงกรานต์ ที่เห็นและเป็นไป ณ ปัจจุบันเป็นประเพณีที่ไร้ซึ่ง เชื้อชาติ ศาสนา เพศ วัย และชนชั้น มาขวางการมีส่วนร่วมในประเพณีสงกรานต์ได้.¹¹⁶

¹¹⁶บทสัมภาษณ์ ว่าที่ร้อยตรี วันชัย เมธาอินทร์ ที่อยู่ ๒๙๒ ม.๑๐ ต.ชนบท อ.ชนบท จ.ขอนแก่น ๔๐๑๘๐(วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๙)

๕. Mr. SivoneVongkonevilay. **ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของเผ่าพันธุ์ท่านได้ให้สัมภาษณ์ว่า** ประเพณีสงกรานต์ในลาว ไม่ต่างจากไทยชาวอีสานประเพณีสงกรานต์ถือว่าเป็นประเพณีสำคัญของลาว ที่ทุกคนเผ่า ทุกศาสนาสามารถเข้าร่วมกันได้ เพราะเหตุที่ว่า ประเพณีสงกรานต์มีฐานความคิดไม่ได้อิงอาศัยศาสนา จึงเป็นประเพณีของทุกคนเผ่าในลาว ฉะนั้น ทุกคนเผ่าทุกชุมชน และทุกคนจะรู้จักประเพณีสงกรานต์และมีการจัดงานประเพณีสงกรานต์ ทุกเผ่า ทุกชุมชน ทุกหมู่บ้าน และทุกเมือง นับว่าเป็นประเพณีประจำที่ยิ่งใหญ่ของชาติลาว ถือว่าเป็นสิ่งมีค่าในชีวิต และทุกคนมีจิตสำนึกอันนี้ร่วมกัน

ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชุมชนท่านได้ให้สัมภาษณ์ว่า สงกรานต์เป็นพิธีกรรมหรือกิจกรรมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในสมาชิกในครอบครัว หรือชุมชนบ้านใกล้เรือนเคียง แม้ว่าพิธีกรรมหรือกิจกรรมนี้ในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปสู่สังคมในวงกว้าง และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนทัศนคติและความเชื่อไป ในความเชื่อดั้งเดิมใช้สัญลักษณ์เป็นองค์ประกอบหลักในพิธี ได้แก่ การใช้น้ำเป็นตัวแทน ด้วยการแก้กันกับความหมายของฤดูร้อน ใช้น้ำรดให้แก่กันเพื่อความชุ่มชื้น มีการขอพรจากผู้ใหญ่ การรำลึกและกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับ ในสังคมยุคสมัยใหม่ของสังคมลาวมีการละเล่นสงกรานต์ค่อนข้างจะคลาดเคลื่อนบิดเบือนไป ด้วยการประชาสัมพันธ์ในเชิงการท่องเที่ยวมากเกินไป ภาพการเล่นน้ำสื่อความหมายถึงความรุ่มเย็นนั้นมีเพียงสัญลักษณ์ในวันสงกรานต์เท่านั้น แต่คุณค่าที่มีอยู่ภายในประเพณีนั้นมักจะให้ความสำคัญน้อยมาก ถึงอย่างไรก็ตามก็ยังสร้างความสามัคคีในให้เกิดขึ้นกับชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะเห็นได้จาก การรดน้ำผู้ใหญ่ หรือการรดน้ำขอพร เป็นการแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ของครอบครัว หรือผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ เป็นการแสดงความเคารพและแสดงความกตัญญูต่อบุคคลที่มีพระคุณโดยเฉพาะผู้อาวุโสวัยน้อยพึงปฏิบัติต่อผู้อาวุโสมาก เช่น ลูกกับพ่อ-แม่-ปู่-ย่า-ตา-ยาย พุทธศาสนิกชนต่อพระภิกษุสงฆ์ เป็นต้น เป็นการแสดงความสุภาพอ่อนน้อม อ่อนโยน และขอรับพร ซึ่งผู้อาวุโสกว่าเหล่านั้นจะได้ช่วยชี้ให้พรให้อยู่เย็นเป็นสุข และได้ข้อคิดเตือนใจเพื่อเริ่มต้นปีใหม่อย่างไม่ประมาท การรดน้ำผู้ใหญ่นี้จึงเป็นการสร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นเพราะเป็นการแสดงความเคารพและให้เกียรติผู้อาวุโสและผู้อาวุโสก็ให้เกียรติแก่ผู้น้อยตามลำดับสิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชาติท่านสัมภาษณ์ว่า ประเพณีสงกรานต์ มีคุณค่าในฐานะเป็นเครื่องมือช่วยให้ชีวิตสมบูรณ์ และมีคุณค่ามากขึ้น เป็นเครื่องมือช่วยให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น เป็นเครื่องมือควบคุม รักษา และอบรมแบบแผนของสังคมชาวลาวไว้ เป็นเครื่องมือสร้างเอกลักษณ์ร่วมของชนชาติลาว เป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ พิธีกรรมและมุมมองแห่งความรู้สึก เป็นพวกพ้องเดียวกัน เป็นเครื่องมือสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชน ซึ่งหลายชุมชนกลายเป็นช่วยเป็นเครื่องมือระดับประเทศ สิ่งทีกล่าวมาแล้วนี้เป็นเครื่องมือสร้างจิตสำนึกร่วมกันของชนในชาติลาว เป็นสิ่งทำลายความตึงเครียดในชีวิตออก และนำความสนุกสนาน รอยยิ้ม เบิกบาน มีชีวิตชีวา มีความสุข ถือว่ามีคุณค่ามากในการมีชีวิตอยู่ ซึ่งได้สร้างความมั่นคง คงความเป็นชนชาติลาวอยู่ทุกวันนี้¹¹⁷

¹¹⁷ Interview: Mr. SivoneVongkonevilay Dep. Director of Department Information Cultural and Tourism Champasak Province Lao PDR. (5 APRIL 2016)

๖. ท่านวังเพต เดซา /Mr.VongphetDexa.ได้ให้สัมภาษณ์ประเพณีสงกรานต์ได้สร้าง **ความมั่นคงของเผ่าพันธุ์ท่านว่า** ประเพณีสงกรานต์ในประเทศลาว เป็นประเพณีของบรรพบุรุษลาว ได้นำพาลูกหลานทำสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน มีที่มาจากนิทานปรัมปราเกี่ยวกับท้าวกบิลพรหม แพ้การทวยปัญหากับธรรมบาลกุมาร จึงต้องตัดศีรษะของตนตามสัญญา แต่ศีรษะของท้าวกบิลพรหม ร้อนเป็นไฟ หากวางลงพื้น ไฟจะไฟโลก ก่อนตัดศีรษะตนเอง ได้เรียกลูกสาวมาให้ทราบเรื่องราวและ ให้ลูกสาวทั้ง ๗ คน ทำการรองรับศีรษะตนไว้ไม่ให้ตกลงพื้นโลก ซึ่งลูกสาวก็ทำตามพ่อสั่ง เริ่มจากคน โตถือและนำไปเก็บไว้ครบ ๓๖๕ วัน วันสุดท้ายตรงกับวันมหาสงกรานต์ (แปลว่า เคลื่อนย้ายจักรราศี คือการเคลื่อนขึ้นปีใหม่) แล้วเปลี่ยนเป็นบุตรท้าวกบิลพรหมคนที่ ๒ และเวียนต่อไปจนครบ ๗ คน แล้วเวียนกลับไปมาเพื่อไม่ให้ศีรษะท้าวกบิลพรหมตกลงพื้นโลกนี้คือความเป็นมาของประเพณีลาว วันมหาสงกรานต์ ก็อยู่ช่วงกลางเดือนเมษายนประมาณวันที่ ๑๓-๑๕ เมษายนของทุกปี แต่การจัดงาน ประเพณีนี้ในหน่วยงานของรัฐในแต่ละปีอาจไม่ตรงกัน

บรรพบุรุษลาวได้ถือเอาวันมหาสงกรานต์ เป็นวันขึ้นปีใหม่ โดยมีคติว่า เมื่อเริ่มปีใหม่ ต้อง ทำสิ่งเป็นมงคลให้กับชีวิต จึงได้ทำกิจกรรม คือความสะอาดบ้านเรือนที่อยู่อาศัยรดน้ำขอพรพ่อแม่ และญาติผู้ใหญ่ผู้มีพระคุณ เพื่อเป็นสิริมงคลและเปลี่ยนเสื้อผ้าใหม่ให้ท่านเหล่านั้นประเพณีนี้ กระทำกันในฤดูร้อน จึงมีการสาดน้ำกันและกัน สำหรับผู้นับถือศาสนาพุทธก็พากันไปสรงน้ำพระที่วัด ทำบุญทำทานอุทิศส่วนบุญกุศลให้บรรพบุรุษ ในชุมชนที่ใหญ่ๆ ก็มีการจัดขบวนแห่ลูกสาวท้าวกบิลพรหม เรียกแห่ “นางสังขาร” ซึ่งไม่แตกต่างจากไทยอีสาน ประเพณีนี้ได้ทำกันสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานจนกลายเป็นประเพณีสำคัญของชาวลาว

ประเทศลาวประกอบด้วยคนหลากหลายชนเผ่า มีทั้งนับถือพุทธ ผี และมีนับถือคริสต์ อิสลามบ้าง ประเพณีสงกรานต์มีฐานความคิดไม่ได้อิงอาศัยศาสนา จึงเป็นประเพณีของชุมชนเผ่าในประเทศลาว ฉะนั้น ทุกชนเผ่า ทุกชุมชน และทุกคนจะรู้จักประเพณีสงกรานต์และมีการจัดงาน ประเพณีสงกรานต์ ทุกเผ่า ทุกชุมชน ทุกหมู่บ้าน และทุกเมือง นับว่าเป็นประเพณีประจำปีที่ยิ่งใหญ่ของชาติลาวดังนั้น ประเพณีสงกรานต์ จึงเป็นประเพณีที่สร้างความสามัคคีในประเทศลาวได้เป็นอย่างดี

ท่านให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นว่า เป็นประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่รักกันในครอบครัวในสังคมเป็นประเพณีที่ทำให้ชนเผ่ารู้จัก กตัญญูต่อพ่อแม่ และผู้มีพระคุณไม่เพียงเท่านั้นแต่ยังเป็นเครื่องมือการศึกษา การอบรมเพื่อถ่ายทอด องค์ความรู้ ความเชื่อ และพิธีกรรมเพื่อความเป็นเหล่าเป็นกอและเป็นหมู่เดียวกันประเพณีสงกรานต์ เป็นเครื่องมือสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชน ประเพณีที่สร้างรอยยิ้ม สร้างความ สนุกสนาน ความเบิกบาน ความมีชีวิตชีวา ความสุข ในกับชุมชนได้เป็นอย่างดี

ที่มาทั้งหมดนี้ เป็นกิจกรรมที่สร้างให้ชนเผ่าและสังคมลาวทั้งหมด ยังคงความเป็นชนเผ่า และเป็นสังคมลาวยืนยาวจากบรรพบุรุษมาจนถึงทุกวันนี้ แม้ชนชาติลาวจะถูกชาติอื่นปกครองอยู่โดน แต่แก่นแท้ความเป็นชนชาติลาว อยู่ได้เพราะลาวไม่ทิ้งประเพณีอันดีงามเหล่านี้

ท่านได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชาติว่า ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่สร้างในให้คนมีจิตสำนึกในทางจริยธรรมให้เกิดในสังคม ความเป็นผู้มีจริยธรรมอันงามนั้นจะนำพาสังคมไปสู่ความสงบสุขได้ ประเพณีสงกรานต์อาจกล่าวได้ว่า

เป็นประเพณีที่สลายความเป็นเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความเชื่อและศาสนา ที่กล่าวอย่างนี้ก็เพราะว่าทุกเชื้อชาติ ศาสนามักมีข้อปฏิบัติที่แตกต่างกัน แต่เทศกาลสงกรานต์ทุกเชื้อชาติ ศาสนาถือเป็นมรดกกรรมกัน ถือเป็นอัตตลักษณ์ของประเทศที่ใช้เป็นกลไกสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจในหมู่เผ่าพันธุ์ของคนในประเทศประเพณีสงกรานต์จึงไม่ได้บอกถึงศาสนาใดศาสนาหนึ่งแต่กับเป็นของทุกศาสนาที่รับผิดชอบร่วมกันในประเด็นนี้จึงถือได้ว่าเป็นการสร้าง ความมั่นใจในชาติได้¹¹⁸

๗. Mrs. Sun Sovanny. ท่านได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของเผ่าพันธุ์ว่าแนวทางในการเสริมสร้างจิตสำนึกของคนในสังคมว่า จะเกิดขึ้นได้ต้องการคลุกคลีกันสร้างความคุ้นเคยกัน จะเห็นแต่ละเผ่าพันธุ์นั้นจะมีการสร้างความคุ้นเคยกันผ่านประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของเผ่าพวกเขาเอง แต่ละเผ่าพันธุ์จะมีประเพณีของพวกเขา ถึงแม้ว่าจะมีประเพณีเป็นเอกลักษณ์ก็ตาม เมื่อคนเราอยู่ในประเทศเดียวกันแล้วจำเป็นต้องมีประเพณีของประเทศที่ทุกคนจะต้องแสดงออกพร้อมกันหนึ่งในนั้นก็คือประเพณีสงกรานต์ฯ นอกจากนี้จะสร้างความมั่นคงให้กับเผ่าพันธุ์ยังมีการสร้างความมั่นคงคนในสังคม ชุมชนและประเทศโดยอัตโนมัติ

ท่านให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นว่า ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในช่วงต้นว่า เมื่อคนเราอยู่ในประเทศเดียวกันแล้วจำเป็นต้องมีประเพณีของประเทศที่ทุกคนจะต้องแสดงออกพร้อมกันหนึ่งในนั้นก็คือประเพณีสงกรานต์ฯ นอกจากนี้จะสร้างความมั่นคงให้กับเผ่าพันธุ์ยังมีการสร้างความมั่นคงคนในสังคม ชุมชนและประเทศโดยอัตโนมัติ

แต่ในปัจจุบันการเล่นในประเพณีสงกรานต์นั้นได้มีการเปลี่ยนไป รูปแบบการเล่นในสังคมมักจะเน้นในวัฒนธรรมที่ตีงามเท่าที่ควรแต่กับเล่นให้สนุกมากกว่าจึงหาคุณค่าไม่ค่อยจะได้ เล่นก็สักว่าเล่นแต่ไม่ค่อยเข้าความหมายสิ่งเหล่านี้ได้ขยายสู่สังคมในวงกว้าง และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนทัศนคติ และความเชื่อไป ในความเชื่อดั้งเดิมใช้สัญลักษณ์เป็นองค์ประกอบหลักในพิธี ได้แก่ การใช้น้ำเป็นตัวแทน แก่กันกับความหมายของฤดูร้อน ช่วงเวลาที่พระอาทิตย์เคลื่อนเข้าสู่ราศีเมษ ใช้น้ำรดให้แก่กันเพื่อความชุ่มชื้น มีการขอพรจากผู้ใหญ่ การรำลึกและกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว คนสมัยใหม่ถึงจะเข้าอยู่บ้างก็ยังไม่ลึกซึ้งเท่าที่ควร แต่ถึงอย่างไรในภาพรวมแล้วก็ถือว่าสร้างความสามัคคีให้คนในชุมชนได้

ท่านได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชาติว่า ประเพณีสงกรานต์นั้น ไม่ใช่เป็นของประเทศลาวอย่างเดียว แต่เป็นของไทย พม่า กัมพูชา มาเลเซีย ชนกลุ่มน้อยชาวไตแถบมณฑลยูนนานของจีน ประเพณีสงกรานต์มักจะสร้างความอบอุ่นของสถาบันครอบครัว ความสามัคคีในสถาบันครอบครัวเป็นอันดับแรกต่อจากนั้นก็ขยายเข้าไปสู่ระดับประเทศ ดังนั้นสถาบันครอบครัวจึงเป็นพื้นฐานของสังคม ถ้าครอบครัวมีแต่ความคลอนแคลน สังคมก็พลอยคลอนแคลนไปด้วย และเด็กที่เติบโตจากครอบครัวที่คลอนแคลนจะมีจิตสำนึกที่คลาดเคลื่อน การสอนและการอบรมจากสถาบันครอบครัว จึงมักมีการสอดแทรกด้วยหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ ที่ทำอย่างนั้นก็เพื่อปูพื้นฐาน หรือฝังรากให้เด็กมีจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิเสียสละตั้งแต่ยังเด็ก เพื่อที่เด็กจะได้เป็นกำลังในการสร้างสรรค์สังคมที่มีความร่มเย็นเป็นสุขในอนาคตนี้จุดเป็นจุดเริ่มต้นที่จะ

¹¹⁸บทสัมภาษณ์ ท่านวังเพต เดชา /Mr.VongphetDexa, หัวหน้าส่วนวัฒนธรรม /Head of Cultural Section,แผนกแถลงข่าว, วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว จังหวัดจำปาศักดิ์ /Department Information Cultural and Tourism ChampasakProvince.(5 APRIL 2016)

สร้างความมั่นคงในประเทศได้ ถ้าประชาชนไม่มีคุณค่าด้านคุณธรรมจริยธรรมแล้วประเพณีใดๆ ก็ไม่สามารถสร้างความมั่นคงในชาติได้

๘.เจ้าคุณพระมหาวิมลธรรม แสมพระราชอาณัติชั้นโทเป็นสมาชิกเถระสภาแห่งกัมพูชา และเป็นเจ้าอาวาสวัดบุญต์ตำบลศาลกัมเบกรุงเสียมเรียบ ประกัมพูชา

ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของเผ่าพันธุ์:ท่านให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ว่า เป็นประเพณีที่สามารถรวมคนในชาติเข้ากันได้ เพราะประเพณีสงกรานต์เป็นกิจกรรมรวมๆ ซึ่งไม่เจาะจงว่าเป็นของชาติเผ่าพันธุ์ใด หรือศาสนาใด แต่เป็นการสร้างให้คนในเผ่าพันธุ์นั้นได้ระลึกถึงบรรพบุรุษของพวกเขา ดั่งเหตุนี้ทุกเผ่าพันธุ์จึงมีการทำบุญเฉพาะกลุ่มในวันนั้น และมากกว่านั้นก็มีการทำบุญร่วมกันในสถานที่ที่มีความเชื่อและเคารพบูชา

ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่น:ประเพณีสงกรานต์ถือได้ว่าเป็นประเพณีที่มีการจัดงานทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัดและประเทศ เป็นการจัดกิจกรรมในระยะเวลาสั้นๆ ทุกเชื้อชาติในประเทศ ไม่มีเผ่าไหนจะไม่จัด ไม่มี จัดกันทุกเผ่าในประเทศ เมื่อการจัดกันทุกเผ่าอย่างนี้ ก็เท่ากับว่าทุกชนชั้นในประเทศมีความเชื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การสร้างความเชื่อให้เป็นอันหนึ่งอันหนึ่งอันเดียวกันนี้เป็นการสร้างความมั่นคงของชุมชนและประเทศ ดังนั้นประเพณีสงกรานต์จึงเป็นการสร้างความมั่นคงกับชุมชนแน่นอน

ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชาติ:ประเพณีสงกรานต์ของคนทั้งประเทศที่มีการเล่นร่วมกัน พอถึงประเพณีสงกรานต์ก็จะมีการประกาศหยุดราชการเพื่อมาทำกิจกรรมร่วมกัน มีการจัดงานระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัดและระดับประเทศที่จัดอยู่เป็นประจำในระดับประเทศพวกเขาจะมีการจัดงานใหญ่ที่อังก่อวัด คนทั้งในประเทศและนอกประเทศก็จะมาร่วมเฉลิมฉลอง ชมการละเล่นและการแสดงอยู่ที่นั่น วันนี้อยู่ว่าเป็นร่วมพลังความสามัคคีเพราะทุกภาคส่วนก็จะมีการหยุดงานแล้วมาร่วมกันจัดกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งแต่ละพื้นที่ก็จะมีการเลือกสถานที่ที่จะจัดงานร่วมกัน การจัดงานประเพณีสงกรานต์ไม่มีการเลือกเผ่าพันธุ์ทุกภาคส่วนจะทำงานร่วมกัน ประเพณีสงกรานต์จึงเป็นประเพณีที่ประสานความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนและเผ่าพันธุ์ได้เป็นอย่างดี¹¹⁹

๙.พระครูปราสาทรังสี เลียง ศาสนธโร ลาจ ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ได้ **สร้างความมั่นคงของเผ่าพันธุ์ว่า** บนความหลากหลายทั้งเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ วิถีชีวิต ความเชื่อ ศาสนา และประเพณีปฏิบัติที่มีความแตกต่างกันประเพณีสงกรานต์นั้นถือเป็นประเพณีที่คนในชาติมารวมกันเพื่อการละเล่นและการแสดงออกทางวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ถือเป็นหนึ่งในอัตตาลักษณ์ที่ประเทศได้กำหนดกันขึ้นมาแต่โบราณกาลก็เพื่อสร้างความสามัคคีในกลุ่มแล้วได้ขยายไปในวงกว้างเป็นการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจในหมู่เผ่าพันธุ์ของคนในประเทศจึงหนึ่งในการสร้างความมั่นคงให้กับชนเผ่าได้เป็นอย่างดี

ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นนั้นท่านให้สัมภาษณ์ว่า ประเพณีสงกรานต์ เป็นกิจกรรมทำให้คนในครอบครัวมีความอบอุ่น เพราะวันสงกรานต์เป็นวัน “กลับบ้านของคนไปทำงานในต่างถิ่น” ทำสมาชิกในครอบครัวได้ร่วมกันกิจกรรม เช่น การทำบุญใน

¹¹⁹บทสัมภาษณ์ เจ้าคุณพระมหาวิมลธรรม แสมพระราชอาณัติชั้นโทเป็นสมาชิกเถระสภาแห่งกัมพูชา และเป็นเจ้าอาวาสวัดบุญต์ตำบลศาลกัมเบกรุงเสียมเรียบ ประกัมพูชา(วันที่๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙)

ครอบครัว การทำบุญร่วมกันที่วัดและการทำบุญในชุมชน ในการทำบุญร่วมกันของชุมชนนี้และจึงเป็นการสร้างความสามัคคีให้เกิด ด้วยความสามัคคีจึงทำให้ชุมชนเข้มแข็งและมั่นคง

ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชาตินั้นท่านได้ให้สัมภาษณ์ว่า ประเพณีสงกรานต์ที่สามารถสร้างความมั่นคงของได้แต่ต้องมีการพิจารณาให้ลึกซึ้ง ให้ถ่องแท้ ให้รอบคอบ ให้ถูกต้องด้วย ประเด็นสำคัญก็คือสร้างจิตสำนึกของคนในชาติก่อนกล่าวคือ ให้ประชาชนเห็นความสำคัญก่อนแล้วจึงสร้างให้มีจิตสำนึกในการทำกิจกรรม ให้เห็นความสำคัญของกิจกรรมว่ามีประโยชน์ในด้านใดบ้าง เมื่อไรก็ตามถ้าประชาชนเห็นความสำคัญอย่างนี้แล้ว การสร้างจิตสำนึกให้รวมพลังกันจึงไม่ใช่เรื่องอยาก ที่สำคัญต้องสร้างให้มีจิตสำนึกรวมนั้นต้องเริ่มจากภายใน กล่าวคือสร้างความรับผิดชอบที่ต้องแสดงออกจิตใจเพราะจิตใจเป็นรากฐานของความเป็นมนุษย์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นภายใน นอกจากนั้นจึงสร้างกลไกให้คนในสังคมมารับผิดชอบต่อรวมกัน กล่าวคือมาแสดงให้เป็นปรากฏต่อสังคมในภาพรวม เช่นการร่วมกันละเล่น สร้างความสัมพันธ์กันในระหว่างกลุ่มชนนี้เป็นส่วนหนึ่งสร้างความมั่นคงของชาติเป็นอย่างดี¹²⁰

๑๐. บทสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลสลอกราม กรุงเทพมหานคร ประถมพิชชา ท่านได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ว่า ประเพณีสงกรานต์สามารถสร้างความมั่นคงให้แก่แผ่นดินได้ให้สัมภาษณ์ ท่านยังให้ความคิดเห็นอีกว่าประเพณีสงกรานต์เป็นแนวทางเสริมสร้างจิตสำนึกของคนในสังคมได้เป็นอย่างดี เมื่อสังคมเกิดจิตสำนึกแล้วการที่จะสร้างชาติให้มั่นคงนั้นไม่ยากก่อนอื่นต่อสร้างให้คนในสังคมมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน จึงสร้างความมั่นคง ประเพณีสงกรานต์ก็เป็นหนึ่งในการสร้างจิตสำนึกในการหลอมคนเข้าเป็นหนึ่งเช่นเดียวกัน¹²¹

ในส่วนที่สงกรานต์สร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นนั้นท่านได้แสดงทัศนะคิดว่า สงกรานต์เป็นพิธีกรรมหรือกิจกรรมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในสมาชิกในครอบครัว หรือชุมชนบ้านใกล้เคียง แม้ว่าพิธีกรรมหรือกิจกรรมนี้ในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปสู่สังคมในวงกว้าง และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนทัศนคติ และความเชื่อไป ในความเชื่อดั้งเดิมใช้สัญลักษณ์เป็นองค์ประกอบหลักในพิธี ได้แก่ การใช้น้ำเป็นตัวแทน ด้วยการแก้กันกับความหมายของฤดูร้อน ใช้น้ำรดให้แก่กันเพื่อความชุ่มชื้น มีการขอพรจากผู้ใหญ่ การรำลึกและกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับ ในชีวิตสมัยใหม่ของสังคมก็มีการละเล่นสงกรานต์มีการเสริมจนคลาดเคลื่อนบิดเบือนไป ด้วยการประชาสัมพันธ์ในเชิงการท่องเที่ยวว่าเป็น ‘Water Festival’ เป็นภาพของการใช้น้ำเพื่อแสดงความหมายเพียงประเพณีการเล่นน้ำเท่านั้น

ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การรดน้ำผู้ใหญ่ หรือการรดน้ำขอพร เป็นการแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ของครอบครัว หรือผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ เป็นการแสดงความเคารพและแสดงความกตัญญูต่อบุคคลที่มีพระคุณโดยเฉพาะผู้อาวุโสวัยน้อยพึงปฏิบัติต่อผู้อาวุโสมาก เช่น ลูกกับพ่อ-แม่-ปู่-ย่า-ตา-ยาย พุทธศาสนิกชนต่อพระภิกษุสงฆ์ เป็นต้น เป็นการแสดงความสุภาพอ่อนน้อมอ่อนโยน และขอรับพร ซึ่งผู้อาวุโสกว่าเหล่านั้นจะได้ช่วยช่วยให้พรให้อยู่เย็นเป็นสุข และได้ข้อคิดเตือนใจเพื่อเริ่มต้นปีใหม่อย่างไม่ประมาท การรดน้ำผู้ใหญ่จึงเป็นการสร้างความมั่นคงของชุมชน

¹²⁰บทสัมภาษณ์ พระครูปราสาทรังสี เสียง ศาสนธโร ลาววัดสามัคคีรังษี (วัดโพน) ตำบลโคจอก กรุงเทพมหานคร ประถมพิชชา (เจ้าคณะตำบลโคจอก กรุงเทพมหานคร ประถมพิชชา ณ วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙)

¹²¹บทสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลสลอกราม กรุงเทพมหานคร ประถมพิชชา (กรุงเทพมหานคร ประถมพิชชา ณ วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙)

ท้องถิ่นเพราะเป็นการแสดงความเคารพและให้เกียรติผู้อาวุโสและผู้อาวุโสก็ให้เกียรติแก่ผู้น้อยตามลำดับสิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชาติ: ท่านได้ให้สัมภาษณ์ว่า ประเพณีสงกรานต์ที่สามารถสร้างความมั่นคงของได้แต่ต้องมีการพิจารณาให้ลึกซึ้ง ให้ถ่องแท้ ให้รอบคอบ ให้ถูกต้องด้วย ประเด็นสำคัญต้องเพื่อพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกเป็นมนุษย์ที่เต็มที การความรู้และความสำคัญเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ควรมุ่งเน้นที่การสร้างจิตสำนึกรวมมีออกมาภายใน กล่าวคือจิตใจที่เป็นรากฐานของความเป็นมนุษย์ไม่ควรเน้นที่การแสดงภายนอกคือพฤติกรรมที่แสดงเท่านั้น

บนความหลากหลายทั้งเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ วิถีชีวิต ความเชื่อ ศาสนา และประเพณีปฏิบัติที่มีความแตกต่างกันสำหรับเทศกาลสงกรานต์นั้นถือเป็นมรดกร่วมของเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ ประเพณีสงกรานต์ถือเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ของประเทศที่ใช้เป็นกลไกสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจในหมู่เผ่าพันธุ์ของคนในประเทศ เพราะประเพณีสงกรานต์ไม่ได้บอกถึงศาสนาใดศาสนาหนึ่งแต่กับให้ความสนุกสนานกับทุกชาติและศาสนาเสมอกัน

แต่ประเพณีปฏิบัติอาจมีความแตกต่างกันออกไปบ้างตามแต่ละท้องถิ่นการจะยึดถือปฏิบัติอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ จากภาพรวมของกิจกรรมต่าง ๆ ในวันสงกรานต์ จะเห็นได้ว่า สงกรานต์เป็นประเพณีที่งดงาม อ่อนโยน เอื้ออาทร และเต็มไปด้วยบรรยากาศของความกตัญญู ความเคารพซึ่งกันและกัน เป็นประเพณีที่ให้ความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ในสังคม โดยใช้น้ำเป็นสื่อในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกัน ประเพณีสงกรานต์ จึงมีความหมายและมีคุณค่าต่อความมั่นคงของชุมชนสังคมและประเทศชาติได้เป็นอย่างดี¹²²

สรุป

ขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมทางสังคม: จากศึกษาวิจัยในภาพรวมจะเห็นว่า ขบวนการสร้างจิตสำนึกในสังคมถึงแม้จะมีความซับซ้อนแต่ก็ไม่ยากจนเกินไปที่จะทำของเพียงแต่ให้ทุกส่วนมีความจริงใจที่จะทำ ขบวนการเหล่านี้มีการมีความจำเป็นที่จะต้องผ่านกิจกรรมร่วม เช่น วันสำคัญของชาติ กิจกรรมสำคัญทางวัฒนธรรมประเพณี และวันสำคัญทางด้านศาสนา เป็นต้น

ขบวนการสร้างวันสำคัญของชาติเป็นขบวนการที่แสดงออกถึงความมาและความเป็นเอกลักษณ์ของเผ่าพันธุ์และตัวบุคคล ขบวนการนี้สามารถเริ่มต้นจากบุคคลใดก่อน เช่น พ่อแม่ เพราะเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดเรามากที่สุด พ่อแม่สามารถสอนให้ลูกตระหนักถึงความเป็นชาติ ความเป็นเชื้อชาติ และความเป็นเผ่าพันธุ์ให้ลูกมีความรักและภูมิใจในความเป็นชาติได้โดยผ่านประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและภาษาได้เป็นอย่างดี เมื่อเป็นแล้วก็จะนำเข้าสู่ขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมทางสังคมเป็นขั้นตอนต่อไป ขบวนการสร้างจิตสำนึกในสังคมที่มีความซับซ้อนเพราะในสังคมมีความความหลากหลายทางภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ด้วยเหตุนี้จึงมักที่เริ่มต้นด้วยการสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นชาติ สร้างโอกาสให้ประชาชนได้แสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขา รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการ

¹²²บทสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน (ฉนวนนาม) ตำบลสลอกราม กรุงเทพมหานคร ประถมพิชชา (ณ วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙)

พิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด เป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม

ขบวนการสร้างผ่านวันสำคัญทางด้านศาสนา: ศาสนาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชาติ ประเทศชาติใดไม่มีหลักศาสนา คำจูน ก็จะเกิดปัญหาการขาดศีลธรรมของคนในชาติ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่สามารถทำให้ประเทศชาตินั้นล่มสลายและถูกทำลายลงได้ โดยเฉพาะคำสอนทางพุทธศาสนามักจะสอนให้คนมองแบบกว้างๆ กล่าวคือไม่ให้มองแค่ตัวเอง ไม่ให้มองแค่สังคมของตนเอง แต่ให้มองทั้งโลก ให้มีปัญญามองเห็นระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยในสรรพสิ่ง ในธรรมชาติทั้งหมด มองว่าธรรมชาติทั้งหมดนี้เป็นระบบแห่งปัจจัยสัมพันธ์ สิ่งทั้งหลายในจักรวาลนี้มีความสัมพันธ์ พึ่งพาอาศัยและส่งผลกระทบต่อกันทั้งสิ้น ศาสนาถือว่าเป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีบทบาทในการสร้างคนให้มีจิตสำนึกร่วมได้เป็นอย่างดี

วัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียน: วัฒนธรรมเป็นสิ่งมีคุณค่าที่ควรธำรงรักษาไว้เป็นมรดกสืบไป ดังนั้น วัฒนธรรมประเพณีจึงเป็นหนึ่งในขบวนการสร้างให้คนในสังคมให้ร่วมกันเป็นเดียวกันได้ โดยอาศัยการเรียนรู้จากบรรพบุรุษ ครอบครัว ผู้ใหญ่ หรือบุคคลอื่น ที่สั่งสมไว้ และเห็นว่าวัฒนธรรมเป็นต้นกำเนิดของบุคลิกธรรม จริยธรรมตามหลักความเชื่อของเผ่าพันธุ์ วัฒนธรรมธรรมจึงเป็นสิ่งที่ดีงามเหมาะสมเพื่อนำมาปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องสนับสนุนและส่งเสริมองค์กรที่เกี่ยวข้อง ในการรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์ บำรุงวัฒนธรรมเพื่อให้ชาวโลกรู้จัก

ส่วนวัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียน นั้นมีเป้าหมายที่จะทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักรู้ถึงความเป็นประชาคมอาเซียนให้มีความคุ้นเคยต่อกันและรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการให้ประชาชนในรัฐภาคีอาเซียนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยแสวงหาอัตลักษณ์ร่วมกัน เพื่อที่จะสร้างสังคมแห่งการแบ่งปันและใส่ใจระหว่างกัน (building a caring and sharing society) รวมทั้งทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนตลอดจนสวัสดิการต่างๆ ดีขึ้นด้วยประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC) เน้นให้ความสำคัญในประเด็นของทรัพยากรมนุษย์ วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตลอดจนทำให้เกิดความกลมเกลียวในหมู่ประชาชนอาเซียน เพื่อให้เกิดการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยมีเป้าหมายที่สร้างและพัฒนาจากความต้องการให้สังคมมีความรับผิดชอบ โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง

ประเพณีสงกรานต์: ประเพณีสงกรานต์ เป็นประเพณีวันขึ้นปีใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ อูษาคเนย์ที่นับถือพระพุทธศาสนา อาทิ ลาว เขมร ไทย มอญ พม่า รวมไปถึงลังกา และสิบสองปันนา ในประเทศจีนด้วย ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีเก่าแก่ของของกลุ่มชาติพันธุ์อูษาคเนย์ซึ่งสืบทอดมาแต่โบราณคู่มากับประเพณีตรุษ เดิมจึงมีการเรียกรวมกันว่า “ประเพณีตรุษสงกรานต์” หมายถึง ประเพณีส่งท้ายปีเก่าและต้อนรับปีใหม่ ที่น่าแปลกใจคือในขณะที่สงกรานต์เป็นคำภาษาสันสกฤต แต่คำว่าตรุษ เป็นภาษาทมิฬ ซึ่งแปลว่าการสิ้นปี

เดิมทีพิธีสงกรานต์ เป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในสมาชิกในครอบครัว หรือชุมชนบ้านใกล้เรือนเคียง แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปสู่สังคมในวงกว้าง และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนทัศนคติ และเชื่อดั้งเดิมนั้น จะใช้สัญลักษณ์ ในสื่อสารหรือตัวแทนแก่กันและกัน ลักษณะของน้ำมีความเย็น ความสามัคคีและรวมตัวกันอย่างอย่างลงตน อีกอย่างหนึ่งน้ำมีความเย็นจึงนำมาแก้กันกับร้อน ช่วงเวลาที่พระอาทิตย์

เคลื่อนเข้าสู่ราศีเมษ ใช้น้ำรดให้แก่กันเพื่อความชุ่มชื้น มีการขอพรจากผู้ใหญ่ การรำลึกและกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับ ในเทศกาลนี้จึงเป็นองค์ประกอบหลักในพิธีนั้นๆ

ปัจจุบันนี้ เทศกาลสงกรานต์ (Water Festival) ได้มีการเปลี่ยนไปเนื่องจากมีการโปรโมทกันมากมาย และพยายามยกระดับให้เป็นงานอีเวนต์ระดับโลก จนทำให้คนยุคใหม่ตีความหมายของคำว่า “สงกรานต์” โดยแท้จริงวันสงกรานต์เป็นวันครอบครัว ในพิธีเดิมมีการสงน้ำพระที่นำสิริมงคล เพื่อให้เป็นการเริ่มต้นปีใหม่ที่มีความสุข ปัจจุบันมีพัฒนาการและมีแนวโน้มว่าได้มีการเสริมจนคลาดเคลื่อนบิดเบือนไป เกิดการประชาสัมพันธ์ในเชิงการท่องเที่ยวว่าเป็น Water Festival หรือ สงครามน้ำ เป็นภาพของการเล่นน้ำเพื่อแสดงภาพลักษณ์แห่งความสนุกสนาน ยิ่งไปกว่านั้นในการเล่นน้ำบางสถานที่ยังมุ่งเน้นในเรื่องเพศ ทำให้ความงดงามของประเพณีนี้สูญหายไป



บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ผู้ทำการวิจัยได้นำเสนอบทสรุปวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะจากการศึกษาค้นคว้าในการวิจัยดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยแนวคิด ประวัติศาสตร์ มุมมอง ความสัมพันธ์และขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมประชาคมสังคมอาเซียน พบว่าการก่อตั้งประชาคมอาเซียนนั้นมีวัตถุประสงค์เริ่มแรกเพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาคอาเซียนเพื่อให้เกิดเสถียรภาพทางการเมือง และความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการค้าระหว่างประเทศ เพราะกลุ่มอาเซียนได้มองเห็นแนวโน้มในการค้าจะเริ่มมีความรุนแรงขึ้น ทำให้อาเซียนได้หันมามุ่งเน้นกระชับและขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจการค้าระหว่างกันมากขึ้น

แต่ถ้ามองในประเด็นความสัมพันธ์ของกลุ่มประชาคมอาเซียนก็เห็นว่า ความสัมพันธ์เป็นสิ่งที่คนทุกกลุ่มจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ของกันและกันเพราะประชาชนในกลุ่มชาติพันธุ์ของสังคมอาเซียนนั้นมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี และอาชีพที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่มักเห็นกันอยู่เป็นประจำนั้นคือความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ในสังคม ความเหลื่อมล้ำก็สามารถสะท้อนให้เห็นว่าระบบเศรษฐกิจ การเมืองเริ่มสร้างความรุนแรงให้กับสังคมถึงแม้จะมีการเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างไรก็ตามสังคมอาเซียนยังสามารถประสานรอยต่อที่แตกต่างนั้นได้ การพัฒนาเมืองและการสร้างอารยธรรมของมนุษย์ที่เป็นเผ่าพันธุ์ ซึ่งมีความแตกต่างในคุณสมบัติได้ก็เท่ากับว่าสังคมอาเซียนเริ่มมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ตลอดจนถึงการปรับความคิดเพื่อสร้างสรรค์ให้มีการดำรงชีวิตและอยู่รวมกันได้เป็นกลุ่ม

ความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ พบว่าความสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในปรากฏในประเพณีสงกรานต์นั้นก็คือ ความอาลัยหา ความระลึกถึงคุณงามความดีของกันและกัน ความกตัญญูต่อบุพการีชน ความสัมพันธ์เชิงนี้จะเป็นแสดงออกทั้งต่อผู้ยังมีชีวิตและผู้ที่ไม่อยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นผู้ยังมีชีวิตอยู่หรือละโลกนี้ไปแล้วก็ต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ในการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์และรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งความเข้าใจที่ดีต่อกัน ความรักใคร่นับถือ ความจงรักภักดี และความร่วมมือกัน ซึ่งส่งผลทำให้สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุขความสัมพันธ์กันทางสังคมจึงเป็นเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่จะทำให้คนอยู่รวมกันอย่างมีความสุข

ความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนที่ได้สร้างกันขึ้นมาเพื่อเป็นอัตตาลักษณ์มีความพยายามรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคของกลุ่มประเทศอาเซียนให้เป็นอัตตาลักษณ์หนึ่งเดียวกันโดยมีสโลแกนว่าสร้างอาเซียนให้เป็นประชาคมแห่งความเอื้ออาทร และ ร่วมแบ่งปัน มีวิสัยทัศน์เดียวกัน มีอัตตาลักษณ์เดียวกันและเป็นประชาคมเดียวกัน เช่น การศึกษาของประชาชนภายในประเทศ การส่งเสริมหลักธรรมทางศาสนาของตนมาทำให้สังคมมีความเข้มแข็ง การพัฒนา

ทรัพยากรมนุษย์เพื่อรับใช้องค์การระหว่างประเทศ และการส่งเสริมหรือผสมผสานทางวัฒนธรรมเพื่อความเข้าใจและประยุกต์ใช้ร่วมกันเป็นต้น ด้วยเหตุผลว่าต้องสร้างความเข้มแข็ง และเพิ่มอำนาจต่อรอง เพื่อให้อาเซียนที่มีประชากรรวมกันกว่า ๖๐๐ ล้านคนมีการสร้างจิตสำนึกร่วมในทางวัฒนธรรมของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เพื่อให้ประชาชนแต่ละประเทศในสังคมอาเซียนอยู่ร่วมกันภายใต้แนวคิดสังคมที่เอื้ออาทร มีสวัสดิการทางสังคมที่ดี มีความมั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้ออาทรกัน

วัฒนธรรมที่สามารถสร้างความเอื้ออาทรกันในประชาคมสังคมอาเซียนจะต้องเป็นวัฒนธรรมที่ผสมผสานแนวคิดของแต่ละวัฒนธรรมเพื่อความเข้าใจและประยุกต์ใช้ร่วมกันอย่างเช่นวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ฯ ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่คนทั้งเชื้อชาติศาสนาสามารถเล่นกันได้ เป็นประเพณีที่ใช้น้ำเป็นสื่อระหว่างกัน ซึ่งน้ำนั้นไม่ได้เป็นสัญลักษณ์ของชนเผ่าใด หรือศาสนาใด แต่ชนทุกเผ่าและศาสนามีความจำเป็นต้องใช้หล่อเลี้ยงชีวิต น้ำยังเป็นสื่อความความรุ่มเย็น ความรุ่มเย็นนี้เองที่ก่อให้เกิดความสมัคสมานสามัคคีในสังคมและชุมชน จึงเห็นได้ว่าประเพณีนี้ได้สร้างโอกาสให้ผู้คนทั้งหลายเข้ามาเล่นน้ำในวันเทศกาลสงกรานต์ไม่ว่าจะคนในประเทศเดียวกันหรือคนต่างชาติได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์และการละเล่นสนุกสนานรื่นเริงโดยผ่านกิจกรรมร่วมกัน โดยมีกิจกรรมแต่ละวันดังนี้ ตอนเช้าเป็นประเพณีร่วมกันทำบุญตักบาตร ถ้าไม่ใช่ศาสนาพุทธก็จะทำทานตามความเชื่อของกลุ่มในยามบ่ายหลังจากการทำบุญตักบาตรหรือให้ทานแล้วมักจะมีการเล่นรดน้ำในหมู่เพื่อนฝูงและคนรู้จักและมีกิจกรรมในการละเล่นตามประเพณีท้องถิ่นนั้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นตัวเชื่อมสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมท้องถิ่นและต่างถิ่นร่วมไปถึงการเชื่อมสัมพันธ์ระดับประเทศ

ส่วนขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนผ่านประเพณีสงกรานต์ซึ่งผู้วิจัยในลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์ผู้นำ นักปราชญ์ทั้ง ๓ ประเทศ พบว่าประเพณีสงกรานต์เป็นขบวนการเสริมสร้างความรักสมัคสมานของคนในครอบครัว ชุมชน และประเทศให้เข้มแข็งได้เป็นอย่างดีประเพณีนี้รัฐเป็นผู้กำหนดขึ้นให้เป็นวันปีใหม่ของประเพณีซึ่งมีความหมายตรงกันทั้งประเทศไทย สาธารณประชาธิปไตยประชาชนลาว และประกำพูชา นอกเหนือจากการวันขึ้นปีใหม่อีกยังเป็นวันแสดงความกตัญญูต่อผู้ที่เคารพนับถือ ไม่นานนั้นประเพณีสงกรานต์ยังเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความมั่นคงสมานฉันท์ของชุมชนประชาคมอาเซียนไม่เฉพาะในด้านการท่องเที่ยวเท่านั้นยังเป็นกิจกรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแลกเปลี่ยนได้ทั้งด้านสังคมการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจได้ เพราะประเพณีสงกรานต์นั้นไม่ได้เลือกว่าเป็นประเพณีในชนเผ่าใด และศาสนาใด แต่คนทุกเผ่า ทุกศาสนาสามารถเล่นได้ด้วยความเสมอภาคกัน ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่สร้างความรัก โดยไม่มีขอบเขตว่า เพศ วัย เชื้อชาติ กิจกรรมในประเพณีสงกรานต์เกือบทุกกิจกรรมสามารถเป็นเครื่องมือในการใช้เชื่อมความรักสมัคสมานของคนในประเทศกับต่างประเทศได้ โดยเฉพาะในประชาคมอาเซียนที่มีวัฒนธรรมที่คล้ายกันด้วยเหตุนี้ประเพณีสงกรานต์จึงสร้างความภูมิใจให้กับกลุ่มชนในสังคมอาเซียนได้เป็นอย่างดี

ขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนผ่านประเพณีสงกรานต์พบว่า ทั้ง ๓ ประเทศ มีความสอดคล้องกันในการความหมาย ประชาคมสังคมอาเซียนเป็นการสร้างความตระหนักรู้ถึงความเป็นประชาคมอาเซียนให้มีความคุ้นเคยต่อกันและรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งเหล่านี้มักเกิดกับกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ต้องใช้เป็น

เครื่องมือช่วยสร้างและผลักดันให้คนแสดงความสามารถออกมาโดยการออกแบบกระบวนการ (Process Design) ให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ในทางที่ดีเพื่อตนเอง ในการจัดกิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญยิ่งซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. สอดแทรกประเพณีคือ ปลุกจิตสำนึกร่วมให้ตระหนักในหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบต่อประเพณีของพลเมือง ให้โอกาสแก่พลเมืองของตน ให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม จนตระหนักและเห็นคุณค่าของประเพณี รวมทั้งผลกระทบจากการกระทำของตนที่ส่งผลกระทบต่อประเพณี

๒. การทำความเข้าใจต่อสังคมแบบพหุวัฒนธรรม การเมืองเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชน และกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

๓. ร่วมสร้างความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน และสร้างกิจกรรมให้พลเมืองมีจิตสาธารณะต่อสังคม และคอยต่อย้ำถึงปัญหาและผลกระทบทางด้านต่างๆ อาสาทำเป็นตัวอย่างแล้วจึงชักจูงผู้อื่นให้ร่วมมือช่วยกัน

๔. กระบวนการสร้างจิตสำนึกทางสังคมและการเมือง คือการตระหนักถึงบทบาท หน้าที่และสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์และความเป็นพลเมืองของสังคมทั้งในระดับชุมชน ประเทศและสังคมโลก

๕. การสร้างจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น คือ สนับสนุนให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมและเรียนรู้ทางการเมือง การเป็นผู้นำทางสังคมโดยเป็นผู้ตระหนักถึงความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ที่หลากหลาย

วัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ เมื่อกล่าวโดยภาพรวมแล้วนั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ุษาคนหนึ่งที่นับถือพระพุทธศาสนาก็ตาม แต่ก็สามารถร่วมคนในหลายเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ และศาสนามาร่วมกันเล่น เป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างคนในแต่ละศาสนาให้มีความสุข รื่นเริงได้ ที่สำคัญไปกว่านี้ก็สามารถพัฒนาชุมชน สังคมผ่านการสร้างให้คนมีจิตสำนึกให้คนในชุมชน สังคม และในชาติให้มีความรับผิดชอบร่วมกันได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะเห็นจากบทสัมภาษณ์ที่ได้ลงพื้นที่ในประเทศไทย ประเทศลาวและประจักษ์พูนาก็จะมีความคิดเห็นคล้ายกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง

ในส่วนความที่มีความคล้ายคลึงกันคือ ประเพณีสงกรานต์เป็นกิจกรรมก่อให้เกิดความสนุก รื่นเริงให้แก่คนต่างเชื้อชาติ ต่างเผ่าพันธุ์และต่างศาสนา สร้างความรับผิดชอบต่อหน้า สร้างความสามัคคีให้เกิดในสมาชิกของครอบครัวและชุมชนบ้านใกล้เรือนเคียง สร้างความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ แม้กิจกรรมนี้ในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปสู่สังคมในวงกว้าง และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนทัศนคติ และความเชื่อไปจากความเชื่อดั้งเดิม แต่การใช้น้ำเป็นสัญลักษณ์ในการเล่น ที่ใช้น้ำเพราะเห็นว่ามีลักษณะเย็นซึ่งสามารถแก้ความร้อนได้ น้ำสามารถเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี ในขณะที่เห็นว่ามีน้ำสามารถปรับตัวมันเองให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมทุกชนิด อีกประการหนึ่งใช้น้ำรดให้แก่กันเพื่อความชุ่มชื้น มีการขอพรจากผู้ใหญ่ การรำลึกและกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับ

ในส่วนความที่มีความแตกต่างกันคือ ประเพณีสงกรานต์เป็นกิจกรรมก่อให้เกิดความสนุก รื่นเริงก็จริง แต่ถ้าว่าความเชื่อในทางการปฏิบัติตามบรรพบุรุษก็ยังมีการบำเพ็ญแตกต่างกันตามความเชื่อเดิม ส่วนความหมายและการเรียกวันของวันสงกรานต์ก็มีแตกต่าง ลาว วันแรกของงานเรียกว่า “วันสังขารล่อง” วันที่สองเรียกว่า “วันเนา” และ วันที่สามเรียกว่า “วันสังขารขึ้น ซึ่งสามประเทศผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ก็จะได้เห็นวิถีชีวิตความแตกต่างกัน แต่ทั้งนี้ก็เป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างให้คนในประเทศให้เป็นหลอมความผิดชอบว่าเป็นประเพณีของชาติได้เป็นอย่างดี โดยไม่ได้คำนึงถึงประวัติและความ

เป็นมาของวันสงกรานต์แต่กับทำกิจกรรมด้วยกันแต่แยกก็อยู่บางก็คือกิจกรรมในด้านความเชื่อทางศาสนาเท่านั้น เมื่อพูดในภาพรวมแล้วก็เห็นว่าประเพณีสงกรานต์ก็สามารถสร้างความรับผิดชอบต่อนานาชาติ สร้างความสามัคคีให้เกิดในสมาชิกของครอบครัวและชุมชนบ้านใกล้เรือนเคียง สร้างความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ แม้กิจกรรมนี้ในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปสู่สังคมในวงกว้าง และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนทัศนคติ และความเชื่อไปจากความเชื่อดั้งเดิม แต่การใช้น้ำเป็นสัญลักษณ์ในการละเล่น ที่ใช้น้ำเพราะเห็นว่ามีลักษณะเย็นซึ่งสามารถแก้ความร้อนได้ น้ำสามารถเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี ในที่เห็นว่ามีน้ำสามารถปรับตัวมันเองให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมทุกชนิด อีกประการหนึ่งใช้น้ำรดให้แก่กันเพื่อความชุ่มชื่น มีการขอพรจากผู้ใหญ่ การรำลึกและกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับ

ประเพณีสงกรานต์ มีคุณค่าในฐานะเป็นเครื่องมือช่วยให้ชีวิตสมบูรณ์ และมีคุณค่ามากขึ้นเป็นเครื่องมือช่วยให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น เป็นเครื่องมือควบคุม รักษา และการอบรมสังคมพร้อมทั้งเป็นเครื่องมือสร้างเอกลักษณ์ร่วมของชนในชาติ เป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ พิธีกรรมและมุมมองความรู้สึกร่วมกันเป็นเครื่องมือสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชน ซึ่งหลายชุมชนกลายเป็นช่วยเป็นเครื่องมือระดับประเทศ สิ่งที่กำลังกล่าวมาแล้วนี้เป็นเครื่องมือสร้างจิตสำนึกร่วมกันของชนในชาติ เป็นสิ่งทำลายความตึงเครียดในชีวิตออก และนำความสนุกสนาน รอยยิ้ม เบิกบาน มีชีวิตชีวา การมีความสุข ถือว่ามีคุณค่ามากในการมีชีวิตอยู่ ความสุขนี้แหละเป็นตัวสร้างความมั่นคงในชีวิต สังคม ชุมชนและประเทศชาติ

ในที่แตกต่างกันประเทศไทย ประเทศลาว และกัมพูชามักจะประวัติความเป็นมาของวันสงกรานต์ที่แตกต่างกันประเทศไทยมีนางสงกรานต์ซึ่งประวัติว่าเป็นธิดาของท้าวภิลพรหม หรือท้าวมหาสงกรานต์ และเป็นนางฟ้าอยู่บนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช ซึ่งมีหน้าที่ในการรับศิระของท้าวภิลพรหมแห่รอบเขาพระสุเมรุในแต่ละรอบปี โดยมีเกณฑ์กำหนดที่ว่าวันสงกรานต์ ตรงกับวันใดก็ให้นางสงกรานต์ประจำวันนั้นเป็นผู้แห่ เมืองไทยได้กำหนดเอาวันที่ ๑๓ เมษายน ว่า “วันมหาสงกรานต์” ซึ่งวันนี้ทางการได้ประกาศให้เป็น “วันผู้สูงอายุแห่งชาติ” วันที่ ๑๔ เมษายน เรียก “วันเนา” และรัฐบาลสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณได้ประกาศให้เป็น “วันครอบครัว” ส่วนวันที่ ๑๕ เมษายน เรียก “วันเถลิงศก” คือวันเริ่มจุลศักราชใหม่

ประเทศลาว มีนางสังขารซึ่งแต่ละวันจะมีชื่อเรียกต่างกันเช่น วันแรกเรียกว่า วันสังขารขึ้น (วันทำความสะอาดบ้านเรือน) วันที่สองเรียกว่า วันเนา (วันแห่งครอบครัว) และวันที่สามเรียกว่า วันสังขารล่อง (วันปีใหม่)

ประเทศกัมพูชา จะทำก่อนหนึ่งวัน เพราะชาวกัมพูชามีความเชื่อว่าก่อนวันสงกรานต์เป็นต้อนรับเทวดาเพื่อความสุขของพวกเขาการเรียกวันสงกรานต์นั้นก็ให้ความหมายเหมือนกันกับไทยวันแรกเรียกว่า “วันมหาสงกรานต์ หรือวันปีใหม่” วันที่สอง คือ วันครอบครัว ส่วนวันที่สาม คือ วันเริ่มต้นศกใหม่ หรือเป็นวันเปิดศักราชใหม่

ในส่วนองประวัติความเป็นวันสงกรานต์เหมือนจะมีความใกล้เคียงกันซึ่งในทางประวัติศาสตร์ยังต้องกล่าวถึงนางสงกรานต์ซึ่งเป็นธิดาของท้าวมหาสงกรานต์หรือท้าวมหาพรหม ที่ทำหน้าที่ผลิตเปลี่ยนกันดูแลศิระของท้าวภิลพรหมซึ่งประดิษฐานอยู่ในพานแว่นฟ้า เนื่องจากท้าวภิลพรหมแพ้พินันการตอปัญหาแก่ธรรมาบาลกุมารจึงต้องตัดเศียรของตนบูชาแก่ธรรมาบาลกุมาร ก่อนจะตัดเศียรท้าวภิลพรหม ได้เรียกธิดาทั้ง ๗ ซึ่งเป็นนางฟ้า บนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชให้เอาพานมา

รองรับ เนื่องจากเศียรของท้าวทิลพรหมเป็นที่รวมแห่งความร้ายทั้งปวง ถ้าวางไว้บนแผ่นดินไฟจะไหม้โลก ถ้าโยนขึ้นไปบนอากาศฝนก็ไม่ตกตามฤดูกาล ถ้าทิ้งลงในมหาสมุทรน้ำจะแห้ง ธิตาทั้ง ๗ จึงผลัดเปลี่ยนกันถือพานรองเศียรของท้าวทิลพรหมไว้คนละ ๑ ปีโดยมีเกณฑ์กำหนดที่ว่าวันสงกรานต์ตรงกับวันใดก็ให้นางสงกรานต์ประจำวันนั้นเป็นผู้แห่ประวัตินี้ความคล้ายกันกับประเพณีไทย

๕.๒ อภิปรายผล

ในยุคปัจจุบันประเพณีสงกรานต์ไม่ว่าประเทศไทย ลาว กัมพูชา ได้มีการเปลี่ยนในด้านวัฒนธรรมเชิงคุณค่ามาเป็นเชิงท่องเที่ยวมากขึ้นเรื่อย ที่กล่าวเช่นนี้ก็ได้อาศัยข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ซึ่งทั้งสามประเทศให้ความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า ทุกวันประเพณีสงกรานต์ได้เน้นประชาสัมพันธ์ประเพณีสงกรานต์ในเชิงท่องเที่ยวมากกว่าการให้คุณค่าที่ดั้งเดิม จึงเห็นได้การเล่นสงกรานต์มักเกิดมีการเล่นแบบรุนแรงมากขึ้น มีการเล่นในรูปแบบยั่วยวนมากกว่าการเล่นสนุกสนาน

ประโยชน์ต่อความมั่นคงของเผ่าพันธุ์: สงกรานต์เป็นพิธีกรรมหรือกิจกรรมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในสมาชิกในครอบครัว แม้ว่าพิธีกรรมหรือกิจกรรมนี้ในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปสู่สังคมในวงกว้างและมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนทัศนคติ และความเชื่อก็ตาม แต่ประเพณีนี้ยังสามารถรำลึกและกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังสร้างความสามัคคีในให้เกิดกับชุมชนซึ่งจะเห็นได้จากการรดน้ำผู้ใหญ่ หรือการรดน้ำขอพร เป็นการแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ของครอบครัว การรดน้ำผู้ใหญ่จึงเป็นการสร้างความมั่นคงในเผ่าพันธุ์ เพราะเป็นการแสดงความเคารพและให้เกียรติผู้อาวุโสและผู้อาวุโสทำให้เกียรติแก่ผู้น้อยตามลำดับสิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

ประโยชน์ต่อความมั่นคงของชุมชน: ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีสามารถสร้างความมั่นคงในชุมชนได้จริง ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ก็ถือว่าได้ผล ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่สร้างความสากลให้กับสังคม กลุ่มชน เชื้อชาติและศาสนาไม่ได้บอกว่าเป็นของศาสนาใดศาสนาหนึ่งแต่เป็นกิจกรรมหรือประเพณีตามนโยบายของรัฐบาล ฉะนั้น ทุกคนเผ่า ทุกชุมชน และทุกคนจะรู้จักประเพณีสงกรานต์และมีการจัดงานประเพณีสงกรานต์ตามกลุ่มชน ชุมชน หมู่บ้าน และเมื่อนับว่าเป็นประเพณีที่สำคัญและประเพณีประจำชาติที่ยิ่งใหญ่ของชนชาติ นับได้ว่าเป็นประเพณีที่มีค่าในชีวิต และเป็นประเพณีที่สร้างให้คนมีจิตสำนึกร่วมกันว่าเป็นประเพณีสำคัญที่จะต้องแสดงออก

ประโยชน์ต่อความมั่นคงของชาติ: ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีสามารถสร้างสานคนในชาติให้มีจิตสำนึกในหน้าที่ที่ต้องแสดงออก เช่น ข้าราชการมีการแสดงความเคารพต่อบังคับบัญชาด้วยการให้ของขวัญในวันสงกรานต์และเป็นโอกาสเข้าพรในวันสงกรานต์ องค์กรและชุมชนก็มีการแสดงออกต่อผู้ที่เคารพนับถือ ถ้าเป็นระดับหมู่บ้านและครอบครัวที่จะเป็นการเข้าของพรจากผู้ให้เป็นพ่อบ้านประธานเมือง ลูกหลานเข้าขอพรจากพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าประเพณีสงกรานต์มีคุณค่าในฐานะเป็นเครื่องมือช่วยให้สังคมสร้างความสามัคคี เป็นเครื่องมือช่วยให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น เป็นเครื่องมือสร้างเอกลักษณ์ร่วมของประเทศ เป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อผ่านประเพณีสงกรานต์ สร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชน ซึ่งหลายชุมชนกลายเป็นช่วยเป็นเครื่องมือระดับประเทศ สิ่งทีกล่าวมาแล้วนี้เป็นเครื่องมือสร้างจิตสำนึกร่วมกันของคนในชาติ

ขบวนการสร้างผ่านทางด้านศาสนา: ศาสนาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชาติ ประเทศชาติใดไม่มีหลักศาสนา คำจูน ก็เกิดปัญหาการขาดศีลธรรมของคนในชาติ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่สามารถทำให้ประเทศชาตินั้นล่มสลายและถูกทำลายลงได้ โดยเฉพาะคำสอนทางพุทธศาสนา มักจะสอนให้คนมองแบบกว้างๆ กล่าวคือไม่ให้มองแค่ตัวเอง ไม่ให้มองแค่สังคมของตนเอง แต่ให้มองทั้งโลก ให้มีปัญญามองเห็นระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยในสรรพสิ่ง ในธรรมชาติทั้งหมด มองว่าธรรมชาติทั้งหมดนี้เป็นระบบแห่งปัจจัยสัมพันธ์ สิ่งทั้งหลายในจักรวาลนี้มีความสัมพันธ์ พิงพาอิงอาศัย และส่งผลกระทบต่อกันทั้งสิ้น พระพุทธศาสนากับประเพณีสงกรานต์ถือว่ามีความสัมพันธ์ในเชิงประวัติศาสตร์ถึงแม้ว่ามีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้ทำให้ประเพณีขาดความนิยมแต่อย่างใด เพราะกิจกรรมในความเชื่อนั้นประชาชนยังทำกิจกรรมความเชื่อหรือศาสนาที่ตนนับถือ ด้วยเหตุที่ว่าจะเป็นวันแห่งความรักและความกตัญญู ซึ่งคุณธรรมมีอยู่ในทุกเชื้อชาติ ศาสนา กิจกรรมจึงเป็นอีกส่วนหนึ่งที่มิพบทาทในการสร้างคนให้มีจิตสำนึกร่วมได้เป็นอย่างดี

ประเพณีสงกรานต์: ประเพณีสงกรานต์ เป็นประเพณีวันขึ้นปีใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ อูษาคเนย์ที่นับถือพระพุทธศาสนา อาทิ ลาว เขมร มอญ พม่า รวมไปถึงลังกา และสิบสองปันนาในประเทศจีนด้วย ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีเก่าแก่ของกลุ่มชาติพันธุ์อูษาคเนย์ซึ่งสืบทอดมาแต่โบราณคู่มาอยู่กับประเพณีตรุษ เดิมจึงมีการเรียกรวมกันว่า “ประเพณีตรุษสงกรานต์” หมายถึง ประเพณีส่งท้ายปีเก่าและต้อนรับปีใหม่ ที่น่าแปลกใจคือในขณะที่สงกรานต์เป็นคำภาษาสันสกฤต แต่คำว่าตรุษ เป็นภาษาทมิฬ ซึ่งแปลว่าการสิ้นปี

ในยุคปัจจุบันประเพณีสงกรานต์ไม่ว่าประเทศไทย ลาว กัมพูชา ได้มีการเปลี่ยนในด้านวัฒนธรรมเชิงคุณค่ามาเป็นเชิงท่องเที่ยวมากขึ้นเรื่อยๆ ที่กล่าวเช่นนี้ก็ได้อธิบายเหตุผลจากบทสัมภาษณ์ซึ่งทั้งสามประเทศให้ความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า ทุกวันประเพณีสงกรานต์ได้เน้นประชาสัมพันธ์ประเพณีสงกรานต์ในเชิงท่องเที่ยวมากกว่าการให้คุณค่าที่ดั้งเดิม จึงเห็นได้การเล่นสงกรานต์มักเกิดมีการเล่นแบบรุนแรงมากขึ้น มีการเล่นในรูปแบบยั่วยวนมากกว่าการเล่นสนุกสนาน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

สิ่งที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ เป็นเพียงประเพณีหนึ่งที่มีความคล้ายคลึงกันในอาเซียนแต่ยังมีอีกหลายประเพณี เช่น ประเพณีบุญข้าวประดับดิน บุญแจ่งข้าวเป็นต้น ที่ประเทศในอาเซียนยังมีการทำที่ใกล้เคียงกัน ประเพณีเหล่านี้ยังมีการสร้างความสามัคคีให้กับสังคมซึ่งเป็นสิ่งที่ศึกษาในอนาคต ส่วนการศึกษาในรูปแบบการวิจัยระหว่างประเทศนี้อยากให้ผู้ที่ทำการวิจัยได้ศึกษาบริบทของประเทศให้ดีกว่าเช่นนั้นผู้วิจัยจะเปิดโครงการวิจัยไปได้ด้วยความลำบาก

ประเพณีสงกรานต์ยังมีอีกหลายมุมที่ยังต้องศึกษาอย่างเช่นประเพณีกับความเชื่อด้านศาสนา เพราะการวิจัยในครั้งนี้พบว่า ประเพณีสงกรานต์มีมุมมองของศาสนาก็มี ไม่เกี่ยวกับศาสนาใดศาสนาหนึ่งก็มี ในภาพรวมแล้วจะมีความเชื่อว่าเป็นของทุกคนทุกเชื้อชาติ และทุกศาสนา แต่เมื่อศึกษาประวัติก็เห็นว่ามีข้องเกี่ยวกับศาสนาหรือไม่ก็มีอิทธิพลทางด้านศาสนาเข้าเกี่ยวข้อง จึงเห็นว่าถ้าหากมีการศึกษาวิจัยในลักษณะระหว่างประเทศก็อยากให้ศึกษาในส่วนความเชื่อด้านศาสนาบางทีจะเป็นประโยชน์อยู่บ้าง

บรรณานุกรม

- พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- เกษม เพ็ญอนันต์, **มนุษย์กับความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในมนุษยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, ๒๕๕๒.
- กฤษณา ศักดิ์ศรี, **มนุษย์สัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร: รวมสาริน, ๒๕๓๕.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. **สายธารแห่งนักคิดทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมืองและสื่อสารศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน ภาพพิมพ์, ๒๕๕๑.
- กาญจนา แก้วเทพ, **จิตสำนึกของชาวนา. “ทฤษฎีและแนวการวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมือง”**, กรุงเทพมหานคร: ลมคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๗.
- กীরติ บุญเจือ, **สารานุกรมปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.
- คณะกรรมการวิชาการ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **ความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง การเตรียมความพร้อมของประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค, ๒๕๕๔.
- เจริญพงษ์ศุกีระธาดา. **ก้าวต่อไปของอาเซียน: จากสมาคมสู่ประชาคมภายในปี ๒๕๕๘**. วารสารการงบประมาณ. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒๘ เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๕.
- จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคณะ, **จิตวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- _____. **ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง**. พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- _____. **เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทยในอดีต**. ม.ป.ป.: สร้างสรรค์, บจก.สนพ, ๒๕๔๙.
- ญาณภัทร ยอดแก้ว และ แพรภัทร ยอดแก้ว. **ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร ความรู้กับทัศนคติต่อประชาคมอาเซียนของพระธรรมวิทยากร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม**.
- ทองพันชั่ง พงษ์วารินทร์. ๒๕๕๔. [Online]. เข้าถึงได้จาก <http://www.peoplevalue.co.th> (วันที่สืบค้น ๑๘ กรกฎาคม, ๒๕๕๙)
- ธีรยุทธ บุญมี. **พหุนิยม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๖.
- ปาริชาติ สุวรรณบุปผา. **ศาสนเสวนา**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๙.
- ปาริชาติ สุวรรณบุปผา. **ศาสนเสวนา สานใจสู่ใจ**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒.

- ปิติ แสงนาม. **เจาะธุรกิจท่องเที่ยวสองความพร้อมรับ AEC.** <http://www.trang.psu.ac.th/asean/?author=1&paged=3> วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๙)
- ผศ.ดร.ณรงค์ โพธิ์พุกษานันท์. **สังคมกับเศรษฐกิจ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙).** กรุงเทพมหานคร: พุลสวัสดี พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๕.
- ผศ. จิราภา เต็งไตรรัตน์และคณะ. **จิตวิทยาทั่วไป.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.
- แผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๖๐)
- แผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๘)
- แพรวภัทร ยอดแก้ว. **การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. โปรแกรมสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.**
- _____ . **การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. โครงการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ SMARTS III โปรแกรมสังคมศึกษา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.**
- พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต). **พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน.** กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๒.
- พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต). **การศึกษาที่สากลบนรากฐานแห่งภูมิปัญญาไทย.** กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๒.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต). **การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน.** กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก จำกัด. ๒๕๔๒.
- ฐิรวุฒิ เสนาคา. **แนวคิดคนพลัดถิ่นกับการศึกษาชาติพันธุ์.** หนังสือรวมบทความจากการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ ๒ เรื่อง “ชาติ และชาติพันธุ์. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๗.
- ภาวิช ทองโรจน์. **การเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาของไทย เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน.** (ออนไลน์) : เข้าถึงข้อมูล , (<http://www.addkute3.com/pcontent/uploads/2012/11/สืบค้นเมื่อ๒๕ กันยายน ๒๕๕๔๒๕๕๖>)
- วารสารณัฐศาสตร์. **การนำแนวคิดเรื่องศาสนาจริยธรรมและวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนา (ป.อ. ปยุตโต) มาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างเสาหลักประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน.** คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, มปป.
- วรภัทร ภูเจริญ. **คิดลงสู่ใจ...ไหลเป็นปัญญา.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทอริยชน จำกัด, ๒๕๕๒.
- วิจิตร อาวะกุล. **เทคนิคมนุษยสัมพันธ์ (Human relations techniques).** กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๒๕.
- วรรณิพทุธาวุฒิไกร. **ภูมิศาสตร์ประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙.
- พ.อ. ยุทธนาสินธุ์ ศรีนุรัตน์เดชา. **แนวทางไปสู่การเป็นชาตินิยม.** <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title>

- ศศิณา ภารา. **ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท, ๒๕๕๐.
- ศาสตราจารย์ ดร.วิบูลย์ แซ่มชื่น. **การเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน ด้านสังคมและวัฒนธรรม (ASCC)**. ประธานอนุกรรมการปรับปรุงและพัฒนากฎหมายเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. ด้านสังคมและวัฒนธรรม – รัฐสภา, ๒๕๕๖.
- สมพงษ์ จิตระดับ. **การเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาของไทย เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน**. (ออนไลน์): เข้าถึงข้อมูล, (<http://w.w.w.addkute3.com/pcontent/uploads/2012/11/>)
- สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗.
- สุรพศ ทวีศักดิ์. **มาฆบูชากับสังคมพหุนิยมทางศาสนา**. ๒๕๕๖, แหล่งที่มา <http://board.palungjit.com/ฟุพินิจ เกษมณี, ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมพหุลักษณะ>. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, ๒๕๕๕.
- สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ**. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการกลุ่มประชาสัมพันธ์ สำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ, การศึกษา: กลไกขับเคลื่อนประชาคมอาเซียน.
- เสรี ชาเสลา และคณะ. **กลุ่มชาติพันธุ์: วัฒนธรรมและประเพณี จังหวัดนครสวรรค์**. สำนักวิจัยและบริการวิชาการสถาบันราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๕.
- สงคราม เชาวน์ศิลป์. **จิตวิทยาทั่วไป**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๕.
- รศ. สมปราษฎ์ อัมมะพันธุ์, **ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖.
- สุรินทร์ พิศสุวรรณ. **การเตรียมการอุดมศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน**. เอกสารประกอบการประชุมปาฐกถาทางวิชาการระชาติ ปี ๒๕๕๔. เอกสารอัดสำเนา.
- สุรินทร์ พิศสุวรรณ. **การปาฐกถาพิเศษ โฉมหน้าอาเซียน**. ๒๕๕๕ (ออนไลน์).
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. **โครงการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ SMARTS III**. การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน, ๒๕๕๔. (The 3rd National and International SMARTS Conference) (ออนไลน์)
- สำนักงาน ก.พ.. **ก้าวสู่ประชาคม ASEAN ๒๐๑๕**. ๒๕๕๕.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **มารยาทไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๑.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**. ๒๕๔๙
- สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**. ๒๕๕๑.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**. ๒๕๔๙.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**. ๒๕๕๑.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**. ๒๕๕๑.

สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗.

สมพร เทพสิทธา. **การพัฒนาจิต**. สำนักวิทยบริการ, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐.

สุมิตร สุวรรณและคณะ. **มนุษย์กับสังคม เศรษฐกิจ การเมือง กฎหมาย และสิ่งแวดล้อม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, นครปฐม : บริษัท เพชรเกษม พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๐.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์. **ความหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์ : ทรัพยากรล้ำค่าหรือปัญหาที่แก้ไม่ได้**. ภาษาและวัฒนธรรม. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๗.

สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร วารสาร ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๒.

อริสา สุขสม. **การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเพื่อชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒.

อมรา พงศาพิชญ์. **วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

อาเซียนใหม่. สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

Mr. Piyaphon H. **รู้จักอาเซียน**. (กรุงเทพมหานคร: อักษรเงินดี, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒.

Newstrom John w., @ Davis, Keith. **Organizational behavior. Haman behavior at work** (11 thed), New York: McGraw-Hill, 1991.

Motowidlo, S. J., & Van Scotter, J. R. **Evidence that task performance should be distinguished from contextual performance**. Journal of Applied Psychology, 1994

Van Dyne, L., Cummings, L. L., & Parks, J. M. **Extra-role behaviors: In pursuit of construct and definitional clarity (A bridge over muddied waters)**. (Vol. 17): In L. L. Cummings & B. M. Staw (Eds.). **Research in Organizational Behavior**. Greenwich, CT: JAI Press. 1995.

Newstrom and Davis, Newstrom John w., & Davis, Keith. **Organizational behavior. Haman behavior at work** (11 thed), New York: McGraw-Hill, 1997.

Moorhead, Gregory, & Griffin, Ricky W. **organizational behavior: managing people and organizations** (4 thed.). Boston: Houghtonmifflin, 2001.

Smith et al. **Organizational citizenship behavior: Its nature and antecedents**. Journal of Applied Psychology, 1983.

Williams, L. J., & Anderson, **Job satisfaction and organizational commitment as predictors of organizational citizenship and in-role behaviors**. Journal of Management, S. E. 1991.

Williams, L. J., & Anderson, **Job satisfaction and organizational commitment as predictors of organizational citizenship and in-role behaviors**. Journal of Management, S. E. 2002.

Greenberg, hams&Baron, Roderick A Behavior in organization (6th ed.).Upper Saddle
Rever,NJ: Prentice-hall, 1997.

เว็บไซต์

<http://w.w.w.that-aec.com/> สืบค้นเมื่อ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๘ (พรทิพย์ หิรัญเกต, กรรมการผู้จัดการ
บริษัท เดสทินเนชั่น เอเชีย ประเทศไทย(๒๕๕๔))

<http://w.w.w.that-aec.com/> สืบค้นเมื่อ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๘ (ปฐม ศิริวัตน์ประยูร, ผู้อำนวยการฝ่าย
การตลาดโรงแรมเจดับบลิว แมริออท กรุงเทพมหานคร. (๒๕๕๕)

<http://www.vcharkarn.com/varticle/36247> (วันที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๗)

<http://w.w.w.addkute3.com/pcontent/uploads/2012/11/> (สืบค้นเมื่อ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๔)

<http://www.sudipan.net/phpBB2/viewtopic.php?p=8271&sid=aa8dd71dfb2fd654228e4116d3c0e3eb>(วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๕)

รายชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์

นายรัฐธรรมนุญ เทศแก้ว,ตำแหน่ง ข้าราชการบำนาญ, ที่อยู่ ๒๙๒ ม.๑๐ ต.ชนบท อ.ชนบท จ.
ขอนแก่น ๔๐๑๘๐(วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕)

นายเฉลิมชัย ชลธาร ที่อยู่ ๑๔๙ หมู่ที่ ๑๔ ตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
(วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๕)

นายธวัชชัย รอทราม นายอำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐(วันที่ ๑๘ มิถุนายน
๒๕๕๕)

ว่าที่ร้อยตรี วันชัย เมธาอภิรักษ์ นายอำเภอภูเวียง ที่อยู่ ๑๔๙ หมู่ที่ ๑๔ ตำบลบ้านเป็ด อำเภอ
เมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

Mr.Sivone Vongkonevilay.Dep. Director of Department Information Cultural and
Tourism Champasak Province Lao PDR.

Mr.Vongphet Dexa,หัวหน้าส่วนวัฒนธรรม /Head of Cultural Section,แผนกแถลงข่าว,
วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว จังหวัดจำปาศักดิ์ /Department Information Cultural
and Tourism ChampasakProvince.

ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลสลดกราม กรุงเทพมหานคร ประจักษ์พญา(วันที่๖ พฤษภาคม ๒๕๕๕)

พระครูปราสาทรังสี เลียง ศาสนธโรลาจวัดสามัคคีรังษี (วัดไทม) ตำบลโคจอก กรุงเทพมหานคร ประ
จักษ์พญา (เจ้าคณะตำบลโคจอก กรุงเทพมหานคร ประจักษ์พญา ณ วันที่๖ พฤษภาคม ๒๕๕๕)

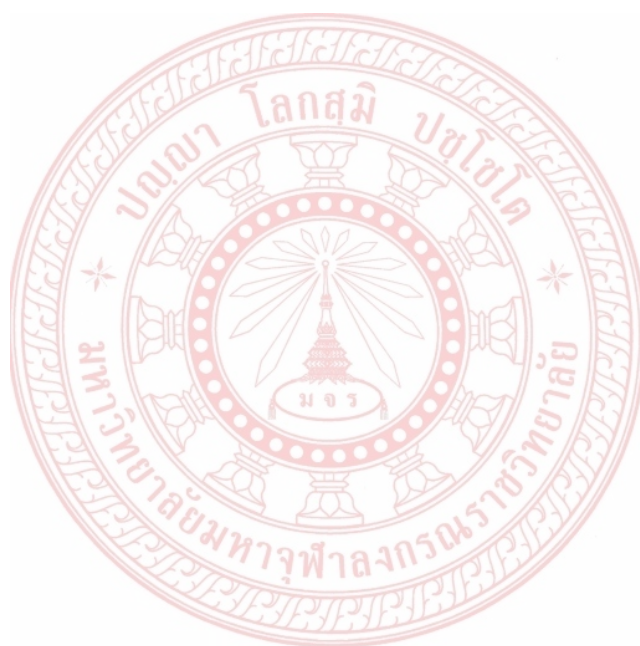
ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลสลดกราม กรุงเทพมหานคร ประจักษ์พญา(วันที่๖ พฤษภาคม ๒๕๕๕)

Mrs. Sun Sovanny, Director of Department of Culture and Find Arts Siem Reap Province
(วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๕)

เจ้าคุณพระมหาวิมลธรรม สมเด็จพระราชาคณะชั้นโทเป็นสมาชิกเถระสภาแห่งกัมพูชา และเป็นเจ้า
อาวาสวัดบุญ ตำบลศาลกัมเร็กกรุงเทพมหานคร ประจักษ์พญา



ภาคผนวก



ภาคผนวก ก
บทความวิจัย



ความสัมพันธ์และขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมผ่านประเพณีสงกรานต์
The Corporation and Movementsof a Communal consciencessthrough the
SongkranFestival

พระมหามิตร ฐิตปญโญ,ผศ.ดร.
 อาจารย์ประจำสาขาพระพุทธศาสนา วิทยาเขตขอนแก่น

บทคัดย่อ

ความสัมพันธ์ของกลุ่มประชาคมอาเซียนนั้นเป็นสิ่งที่คนเราจะต้องเรียนรู้ถึงความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมอาเซียนนั้นมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี และอาชีพแต่สิ่งที่เรามักเห็นกันอยู่เป็นประจำนั้นคือความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายทางสังคม ถึงแม้จะมีการเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างไรก็ตามแต่สังคมก็ยังสามารถประสานรอยต่อที่แตกต่างกันได้ เหตุนี้ก็สามารถสะท้อนให้เห็นว่าการสร้างชุมชน การพัฒนาเมืองและการสร้างอารยธรรมของมนุษย์ที่เป็นเผ่าพันธุ์ ที่มีความแตกต่างในยุคสมัยนั้นได้มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ตลอดจนจนถึงการปรับความคิดเพื่อสร้างสรรค์ให้การดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกันได้เป็นกลุ่มพวก

ขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมให้สังคมเป็นกลุ่มอีกอย่างหนึ่งเราไม่สามารถที่มองผ่านได้ก็คือ ประเพณีของแต่ละเผ่าที่มากไปกว่านั้นก็คือประเพณีสงกรานต์ซึ่งเป็นประเพณีของประเพณีที่สามารถสร้างให้ชนเผ่าที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนามารวมกันเล่นรวมกันโดยมีความเชื่อว่าเป็นของคนทุกคนโดยไม่ได้แบ่งแยกว่าเป็นวัฒนธรรมของศาสนาใดหรือเป็นประเพณีของเผ่าใดเผ่าหนึ่ง ด้วยเหตุประเพณีสงกรานต์จึงเป็นประเพณีที่สามารถสานต่อความเป็นเชื่อได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: แนวคิด ประวัติศาสตร์ มุมมอง ความสัมพันธ์ขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมผ่านประเพณีสงกรานต์

ABSTRACT

The **Corporation** and relationship of the ASEAN Community is what we have to learn about the background of the different ethnic groups. The ethnic groups in the region offers a variety of cultural traditions and professions, but what we usually see on a regular basis is the disparity in income distribution and social affairs. Even with the disparity in society, however, the region has different points of sharing in community building, urban development and the creation of human civilization. That there is a difference in the time one has to learn from each other as well as adjustments to creative ideas to life and to live together as a group.

The difference in time awareness contributes to society is one we cannot afford to look past. The traditional cultural manifestation, as for instance, Songkran can create a tribal difference. The national trust religions give rise to combined with the belief that all people have without discrimination of any religion or culture can be a unifying factor.

Key Word: The Corporation, Movements, A Communal consciousness, the Songkran Festival

๑. ความสำคัญของปัญหา

แนวคิดการสร้างอุดมการณ์ร่วมกันระหว่างแนวคิดสร้างอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตย กับแนวคิดสร้างอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ซึ่งแนวคิดทั้งสองอย่างนี้ก็มักจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ทั้งสองระบบมักจะมีแนวทางที่ไม่ตรงกันแต่ก็ต้องยอมที่จะสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่น่าอยู่ บนโลกใบเดียวกันด้วยแนวคิดนี้ทำให้หลายประเทศที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมประเพณีต้องเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นในการร่วมมือกันระหว่างประเทศในภูมิภาค ต่อมาเมื่อสงครามทางด้านแนวความคิดที่แตกต่างค่อยปรับทัศนคติให้สอดคล้องกัน จึงเริ่มหันหน้าเข้าหากันและร่วมมือกันมากขึ้น จึงเกิดกระแสภูมิภาคนิยมในเอเชียเกิดขึ้น ก่อให้เกิดกลไกความร่วมมือทางเศรษฐกิจใหม่ๆ ภายในเอเชียมากมาย รวมถึงการขยายกลุ่มเอเซียเป็นอาเซียน

การสร้างประชาคมสังคมอาเซียนก็เพื่อสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยทุกประเทศจะได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมจากการรวมกลุ่มกันในภูมิภาคสมาชิกอาเซียน การก่อตั้งประชาคมอาเซียนนั้นมีวัตถุประสงค์เริ่มแรกเพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันนำมาซึ่งเสถียรภาพทางการเมือง และความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เมื่อการค้าระหว่างประเทศในโลกมีแนวโน้มเกิดการก้าวร้าวมากขึ้น ทำให้อาเซียนได้หันมามุ่งเน้น กระชับและขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจการค้าระหว่างกันมากขึ้น วัตถุประสงค์หลักที่กำหนดไว้ในปฏิญญาอาเซียน (The ASEAN Declaration) มี ๗ ประการ ดังนี้

- ๑) ส่งเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางสังคมและวัฒนธรรม
 - ๒) ส่งเสริมความมีเสถียรภาพ สันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค
 - ๓) ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิชาการ วิทยาศาสตร์ และด้านการบริหาร
 - ๔) ส่งเสริมความร่วมมือซึ่งกันและกันในการฝึกอบรมและการวิจัย
 - ๕) ส่งเสริมความร่วมมือในด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม การค้า การคมนาคม การสื่อสาร และปรับปรุงมาตรฐานการดำรงชีวิต
 - ๖) ส่งเสริมการมีหลักสูตรการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
 - ๗) ส่งเสริมความร่วมมือกับองค์การระดับภูมิภาคและองค์การระหว่างประเทศ¹²³
- วัตถุประสงค์ทั้ง ๗ ประการเป็นแนวทางในการสร้างจิตสำนึกร่วมขององค์การระดับภูมิภาค และองค์การระหว่างประเทศประชาคมสังคมอาเซียนอันเป็นหน้าที่พื้นฐานที่ที่พลเมืองอาเซียนต้องทำร่วมกัน กล่าวคือ พลเมืองอาเซียนจะต้องมีความสำนึกในหน้าที่ในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์การนี้ โดยเฉพาะการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการก่อตั้งประชาคมอาเซียน เช่น ในด้านเศรษฐกิจ พลเมืองอาเซียนต้องประกอบอาชีพด้วยความสุจริตไม่ทำลายความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันต้องมีความสามารถที่หลากหลายส่งเสริมศักยภาพและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้

¹²³แผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย(พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๖๐)

องค์การได้ ในด้านการเมืองและความมั่นคง พลเมืองอาเซียนต้องทำหน้าที่เป็นผู้รักษาสันติภาพให้ องค์การ ไม่ปฏิบัติตนให้เกิดความเดือดร้อน วุ่นวาย บั่นทอนความมั่นคงของอาเซียน¹²⁴

การสร้างฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์สังคมและ วัฒนธรรมของชุมชนสังคมอาเซียนจะช่วยเปิดโลกทัศน์ให้กับสังคมอาเซียนได้เรียนรู้ถึงความแตกต่าง หลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ต่างๆ ที่กระจายกันอยู่ในชุมชนสังคมอาเซียน การสร้าง จิตสำนึกร่วมถือว่ามีสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชนชาติที่อยู่รวมกันหลายพื้นที่ๆ สำคัญๆ ของโลก เนื่องจากผลของการตั้งถิ่นฐานและการโยกย้ายของกลุ่มประชากรหลากหลายเชื้อชาติส่งผลให้เกิด แหล่งอารยธรรมขึ้นบนลุ่ม แม่น้ำ และทะเลสาบ หลายแห่งก่อให้เกิดวัฒนธรรม ตระกูลภาษาและ ตระกูลเชื้อชาติหลายกลุ่ม เช่น ตระกูลเชื้อชาติ ไต-ลาว-เขมร-มอญ-เวียด ตระกูลเชื้อชาติ มาลาญ-ชวา ซึ่งการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมนี้ส่งผลให้เกิดเครือข่ายรัฐเชื้อชาติเดียวกันเช่น ไทย-ลาว-เขมร- เวียด เป็นต้น

วัฒนธรรมก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่สร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มชาติพันธุ์ เช่นสร้างความสัมพันธ์ ด้านความเชื่อและสร้างจิตสำนึกในการรับผิดชอบในท้องถิ่นของตน จนเกิดการเรียนรู้เชิงเปรียบเทียบ ระหว่างท้องถิ่นของตนเองกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค ขอบข่ายความรู้ความเข้าใจที่กว้างขวางขึ้นนี้ การเรียนรู้ด้วยระบบนี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมทั้งในระดับท้องถิ่นและ ระดับภูมิภาคอาเซียนประเทศไทยก็เช่นกันมีวัฒนธรรมของประเทศและภูมิภาคที่หลากหลาย

แต่ละประเทศก็มักจะมีวัฒนธรรมที่หลากหลายวัฒนธรรมเหล่านั้นเกิดขึ้นตามกลุ่มคนส่วน วัฒนธรรมหนึ่งที่อาเซียนมีเหมือนกันก็คือวันสงกรานต์ (Songkran Festival in ASEAN เทศกาล สงกรานต์ในอาเซียน)เทศกาลสงกรานต์เป็นประเพณีถือว่าเป็นประเพณีที่สร้างสานความสัมพันธ์ที่ดีงามซึ่ง กลุ่มประเทศอาเซียนได้สืบทอดจากบรรพบุรุษต่อกันมาจนเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงความเชื่อ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในสังคม ประเทศที่มีการเล่นสงกรานต์ เช่น ไทย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม ฯลฯ ก็จะมีวัฒนธรรม ความเชื่อที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน แต่จะมีรายละเอียดของพิธีกรรม แตกต่างกันไปตามกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุนส่งเสริม

ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน(ASCC) ซึ่งจะต้องมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมี คุณลักษณะความเป็นพลเมืองอาเซียนที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของประชาคมสังคมและ วัฒนธรรมอาเซียน เช่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความรับผิดชอบต่อสังคม ความเคารพความ แตกต่างระหว่างบุคคลและสังคม คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ความมีน้ำใจเอื้ออาทรและความสามัคคี รักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น¹²⁵

ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความแตกต่างทางสังคม ความแตกต่างทางการเมืองการ ปกครองและความแตกต่างอื่น ๆ อีกมากมายของพลเมืองอาเซียน รวมทั้งการที่ต่างก็พยายามสร้าง ความเข้มแข็งและความสามารถในการแข่งขันด้านต่างๆ เหล่านี้ย่อมเป็นโอกาสที่จะนำไปสู่ สถานการณ์ที่ต้องเผชิญหน้ากันได้เสมอ ซึ่งอาจนำมาสู่ความขัดแย้งกันและความผิดพลาดระหว่างกัน

¹²⁴Greenberg, hams&Baron, Roderick A Behavior in organization (6th ed.), (Upper Saddle Rever,NJ: Prentice-hall, 1997), p. 371.

¹²⁵แพรวภัทร ยอดแก้ว, การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน, โปรแกรมสังคมศึกษา คณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๓๗๑.

เป็นต้น เมื่อเกิดสถานการณ์ใดๆ ก็ตามที่บ้านทอน ทำลายสันติสุขในการเป็นพลเมืองอาเซียนด้วยกัน สมาชิกขององค์การนี้จะต้องมีความอดทนอดกลั้นต่อสถานการณ์นั้นๆ เสมอ จากนั้นก็ค่อยๆ หาทางออกที่ดีที่สุด มีผลกระทบในทางลบต่อกันให้น้อยที่สุดเพื่อรักษาไว้ซึ่งความเป็นมิตรและความเป็นหนึ่งเดียวกัน คุณลักษณะเช่นนี้ ย่อมส่งผลให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยความเป็นมิตร ถ้อยที่ถ้อยอาศัย ไม่เป็นศัตรูคู่อริกันนั่นเอง¹²⁶

เทศกาลสงกรานต์เป็นเทศกาลการเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งเป็นประเพณีร่วมกันของชาวพุทธศาสนาและอาศัยอยู่ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่ใช่แค่ประเพณีของประเทศไทยแห่งเดียวอย่างที่เรารู้จักกันประเทศในเขตอาเซียนที่มีการจัดเทศกาลสงกรานต์เหมือนกัน ได้แก่ พม่า ลาว กัมพูชา เป็นต้น

จากภาพรวมของกิจกรรมในวันสงกรานต์ จะเห็นได้ว่า สงกรานต์เป็นประเพณีที่งดงามอ่อนโยน เอื้ออาทรและเต็มไปด้วยบรรยากาศของความกตัญญู ความเคารพซึ่งกันและกัน เป็นประเพณีที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ในสังคม โดยใช้น้ำเป็นสื่อในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกัน มิใช่เทศกาลแห่งน้ำอย่างที่หน่วยงานของรัฐบางแห่งกำลังดำเนินการเพื่อสร้างจุดขาย สร้างรายได้เข้าประเทศ จนสร้างความเข้าใจผิดให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนทั่วโลก ไม่เว้นแม้แต่คนไทยด้วยกันเอง ซึ่งกำลังจะห่างไกลและหลุดลอยไปจากรากเหง้าเดิมของประเพณีสงกรานต์กันไปทุกที

ประเพณีสงกรานต์ที่ถือปฏิบัติและสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ย่อมมีความหมายและมีคุณค่าต่อผู้ปฏิบัติ ชุมชนและสังคมเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ : สงกรานต์เป็นวันแห่งความรัก ความผูกพันในครอบครัว อย่างแท้จริง สมัยก่อนบิดามารดาจะเตรียมเสื้อผ้าใหม่พร้อมเครื่องประดับให้ลูกหลานไปทำบุญ ลูกหลานก็จะเตรียมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มให้ผู้ใหญ่ได้สวมใส่หลังการรดน้ำขอพร ปัจจุบันเมื่อถึงวันสงกรานต์ทุกคนจะหาโอกาสกลับบ้านไปหาบิดามารดารดน้ำขอพร เพื่อเป็นสิริมงคลในการเริ่มต้นปีใหม่และเป็นกำลังใจกันและกันในการดำรงชีวิตอยู่ต่อไป

วันสงกรานต์เป็นวันแห่งการแสดงความกตัญญูโดยการปรนนิบัติต่อบิดามารดาและผู้มีพระคุณที่มีชีวิตอยู่ และทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วสงกรานต์เป็นประเพณีที่ก่อให้เกิดความเอื้ออาทรต่อสิ่งแวดล้อม เพราะในวันนี้ทุกคนจะช่วยกันทำความสะอาดบ้านเรือน สิ่งของเครื่องใช้ทุกอย่างให้สะอาดหมดจดเพื่อจะได้ต้อนรับปีใหม่ด้วยความแจ่มใส เบิกบาน นอกจากนี้ยังควรช่วยกันทำความสะอาดวัดวาอาราม ที่สาธารณะ และอาคารสถานที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ด้วย

วันสงกรานต์ เป็นวันทำบุญครั้งสำคัญครั้งหนึ่งของพุทธศาสนิกชน โดยการทำบุญตักบาตรเลี้ยงพระ ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม และสรงน้ำพระ ศรัทธาในการทำบุญให้ทาน ซึ่งถือเป็นการเกื้อกูลสูงสุดของมนุษยชาติ และการถือศีลปฏิบัติธรรมซึ่งเป็นเหตุแห่งความเจริญรุ่งเรืองของชีวิต และสามารถสืบทอดพระพุทธศาสนามาได้จนถึงปัจจุบัน

เพื่อดำรงไว้ซึ่งความหมาย สาระและคุณค่าของวันสงกรานต์ดังกล่าวแล้ว ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย เราจึงควรเลือกประเพณีปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นแก่นแท้หรือที่เป็นเนื้อหาสาระของประเพณีสงกรานต์อย่างแท้จริง กิจกรรมใดที่หลงเหลือแต่เพียงรูปแบบแต่ขาดซึ่งความหมายที่แท้จริง เช่น การก่อพระเจดีย์ทราย ซึ่งปัจจุบันมิได้ทำเพื่อวัตถุประสงค์ในการให้พระภิกษุสงฆ์ได้นำ

¹²⁶ อ่างแล้ว, หน้า ๓๗๗.

ทรายไปใช้ในการก่อสร้างของวัด หรือการปล่อยนกปล่อยปลา ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นธุรกิจเพื่อการซื้อขาย ก็อาจจะมีคามจำเป็นต้องยกเลิกไป หรือปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เหมาะสมกับยุคสมัยหากจำเป็น

ในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีค่านิยมและธรรมเนียมปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ที่ต่างต่างกันไป ก็สมควรให้ปฏิบัติไปตามนั้น เพื่อเป็นการเคารพภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้ก่อกองเลือกสรรแล้วว่าเหมาะสมกับท้องถิ่นของตนเอง ดังนั้น การจะเปลี่ยนแปลงใดๆ จึงขึ้นกับวิจารณญาณของเจ้าของวัฒนธรรมนั้นๆ โดยตรง ที่จะเลือกรับหรือไม่รับสิ่งที่แตกต่างไปจากเดิม รวมทั้งสิ่งใหม่ๆ ที่แทรกเข้ามาอย่างไม่หยุดยั้ง

ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่แผ่ขยายครอบคลุมไปทั่วโลก ก่อให้เกิดการแรกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน ประเพณีสงกรานต์ก็ตกอยู่ในวัฏจักรนี้เช่นเดียวกัน มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายประการที่ยังความเป็นห่วงให้เกิดขึ้นแก่ทุกคนที่รักและเห็นคุณค่าของประเพณีนี้ จึงมีความพยายามที่จะธรรรงค์ทุกรูปแบบเพื่อให้คนยุคใหม่ได้เข้าใจถึงความหมาย ความสำคัญ และคุณค่าของประเพณีสงกรานต์ที่แท้จริง

วันสงกรานต์ เป็นวันที่ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในชุมชนสังคมไม่ว่าจะคนในประเทศเดียวกันหรือคนต่างชาติที่ไหลบ่าเข้ามาเล่นน้ำในวันเทศกาลสงกรานต์ได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์และการละเล่นสนุกสนานรื่นเริงโดยผ่านกิจกรรมของแต่ละวันดังนี้ ตอนเช้าร่วมกันทำบุญในยามบ่ายหลังจากการทำบุญ มักมีการเล่นรดน้ำในหมู่เพื่อนฝูงและคนรู้จักและมีกิจกรรมในการเล่นตามประเพณีท้องถิ่นนั้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นตัวเชื่อมสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมท้องถิ่นและต่างถิ่น

ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เป็นความพยายามรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคของกลุ่มประเทศอาเซียนให้เป็นอัตลักษณ์หนึ่งเดียวกันโดยมีสโลแกนว่าสร้างอาเซียนให้เป็นประชาคมแห่งความเอื้ออาทร และ ร่วมแบ่งปัน มีวิสัยทัศน์เดียวกัน มีอัตลักษณ์เดียวกันและเป็นประชาคมเดียวกัน “One Vision, One Identity, One Community” โดยมีเหตุผลสำคัญที่ต้องการสร้างความเข้มแข็ง และเพิ่มอำนาจต่อรอง เพื่อให้อาเซียนที่มีประชากรรวมกันกว่า ๖๐๐ ล้านคนมีการสร้างจิตสำนึกร่วมในทางวัฒนธรรมของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community-ASCC)¹²⁷ เพื่อให้ประชาชนแต่ละประเทศอาเซียนอยู่ร่วมกันภายใต้แนวคิดสังคมที่เอื้ออาทร มีสวัสดิการทางสังคมที่ดี มีความมั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้ออาทรกัน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ศึกษาถึงความสำคัญทางด้านวัฒนธรรมหรือประเพณีสงกรานต์ที่มีอยู่ในประชาคมสังคมอาเซียน ประเพณีสงกรานต์เป็นอีกประเพณีหนึ่งที่สร้างสรรค์ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันในแต่ละประเทศในสังคมเอเชีย ซึ่งเป็นที่ประจักษ์อยู่ว่าชุมชนสังคมอาเซียนมีนโยบายในอันที่จะพยายามกระตุ้นให้เป็นสังคมเปิดและมีความเอื้ออาทร มีจิตสำนึกในความเป็นชุมชนหนึ่งเดียว และร่วมกันเสริมสร้างความไพบลูย์มั่งคั่งร่วมกัน โดยการพัฒนามนุษย์โดยรวม (Total Human Development) เพื่อสนับสนุนการพัฒนาสังคมในระยะยาว การสร้างจิตสำนึกร่วมให้กับผู้นำรุ่นใหม่โดยผ่านกิจกรรมของประเพณีต่างๆ อันเป็นกลไกหนึ่งที่สามารถลด

¹²⁷ ผศ.ดร.ณรงค์ โพธิ์ฤกษ์พานันท์, สังคมกับเศรษฐกิจ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙), (กรุงเทพมหานคร: พุทธสวีสดี พับลิชชิง จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๒๔๑.

ช่องว่าง ระหว่างกลุ่มคนและประเทศสมาชิกอาเซียนหรือเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมอาเซียนให้เป็นหนึ่งเดียวในอนาคต

๒. วัตถุประสงค์

การเขียนบทความในครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมเรียบเรียงจากงานวิจัยเรื่อง การสร้างจิตสำนึก ร่วมของชุมชนในประชาคมและสังคมอาเซียน: วิเคราะห์แนวคิด มุมมองและขบวนการสร้างผ่าน ประเพณีสงกรานต์แต่เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยยังไม่ใช่งานวิจัยที่สมบูรณ์ ผู้วิจัยนำเสนอในส่วนที่เป็น ความสัมพันธ์และขบวนการสร้างจิตสำนึกผ่านประเพณีสงกรานต์อันเป็นวัตถุประสงค์หนึ่งซึ่งเป็น ส่วนการศึกษาด้านเอกสารในงานวิจัยเท่านั้น

๓. ขบวนการสร้างจิตสำนึกผ่านประเพณีสงกรานต์

การความสัมพันธ์ที่ผ่านมาเราจะเห็นความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมยังคงเป็นปัญหา หลักของรัฐประชาชาติสมัยใหม่ และสมัยเก่าที่มีความแตกต่างกันทางด้านความคิดแบบดั้งเดิมกับ ความคิดสมัยใหม่ ความคิดดั้งเดิมยังต้องการคงความเป็นอนุรักษ์วัฒนธรรมแบบเดิมๆ ไว้ ในขณะที่เดียวกันแนวคิดแบบสมัยใหม่ก็จะมีรับวัฒนธรรมใหม่ๆ เข้ามาสู่สังคมตนเองมาก หมายความว่า แนวคิดแบบสมัยใหม่ก็มีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงทางสังคมกว้างขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ รัฐต้องปรับเปลี่ยนนโยบายด้านวัฒนธรรมและยอมรับว่าความแตกต่างหลากหลายทางด้านการดำเนิน ชีวิต อัตลักษณ์และคุณลักษณะความเป็นมนุษย์หรือความเป็นตัวตนของเขา ในขณะเดียวกันรัฐก็ต้อง เผชิญกับปัญหาทางการเมืองอื่นๆ ที่ไม่ใช่เรื่องอุดมการณ์ทางการเมืองอีกต่อไป แต่เป็นปัญหาเกี่ยวกับ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนาความเชื่อ เพศสภาพและวัฒนธรรมย่อย (Subculture) จนในที่สุด รัฐบาล ของบางประเทศได้เสนอทางออกผ่านนโยบายเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Society) โดยอาศัยแนวคิด “พหุวัฒนธรรมนิยม” (Multiculturalism) เป็นพื้นฐาน

ชาติพันธุ์ (Ethnicity) คือ กลุ่มคนที่มีจุดกำเนิดของบรรพบุรุษร่วมกัน มีขนบธรรมเนียม ประเพณีเป็นแบบแผนเดียวกัน รวมถึงมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เชื้อชาติและสัญชาติสอดคล้องกัน สำหรับผู้คนที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน มักมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือดและทางวัฒนธรรม พร้อมๆ กันไป โดยเป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและของชาติพันธุ์ และใน ขณะเดียวกัน ก็สามารถเร้าอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นั้นนับถือศาสนาเดียวกัน หรือได้รับอิทธิพลจากกระบวนการกล่อมเกล าทางสังคมแบบเดียวกัน¹²⁸

ชาติพันธุ์ คือ สิ่งที่แสดงถึงพื้นฐานความเป็นมนุษย์ในแต่ละเชื้อชาติและแสดงถึงวิวัฒนาการ ของระบบสังคมการเมือง โดยในแต่ละภูมิภาคมักประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลากหลายเผ่าพันธุ์ โดยแต่

¹²⁸อมราพงศาพิชญ์, วัฒนธรรมศาสนาและชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗) หน้า ๑๕๗.

ละเชื้อชาติก็จะมีวัฒนธรรมและประเพณีที่สวยงามเป็นของตนเองซึ่งจัดว่าเป็นสีสันทางชาติพันธุ์ของมนุษย์อย่างหนึ่งและเป็นความงดงามของสังคมโลกที่ประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย¹²⁹

การอยู่ร่วมกันในพหุสภาวะ (Pluralism) ถือเป็นนโยบายบูรณาการที่มีได้มุ่งบังคับให้ชนชาติต่างๆ ต้องละทิ้งเอกลักษณ์ของตน หากแต่คาดหวังให้แต่ละชนชาติมีความรักดีต่อประชาคมและรับเอาภาษาขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมร่วมของประชาคมเอาไว้บ้าง ขณะเดียวกัน ทุกชนชาติก็ควรยินดีหรือพึงพอใจในการรักษาเอกลักษณ์เฉพาะตัวไว้ในส่วนที่ไม่ขัดต่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาคมนั้นๆ หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ คือ การยอมให้เกิดความแตกต่างขึ้นได้ เพียงแต่ต้องยอมอยู่ร่วมกับพหุสภาวะนั้น และพร้อมที่จะก้าวไปพร้อมกับผู้คนที่อยู่ภายในภูมิภาค ไม่ว่าเขาเหล่านั้นจะเป็นชนเชื้อชาติใดก็ตามการอยู่ร่วมกันในพหุสภาวะ (Pluralism) ทำให้พอคาดการณ์ได้ว่า ความเป็นชุมชนพหุสังคมในอาเซียนถือเป็นประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการบูรณาการ (Integration) และการอยู่ร่วมกันเป็นประชาคม ถึงแม้จะเป็นนวัตกรรมการรวมกลุ่มที่เพิ่งเริ่มได้รับความนิยมในยุคปัจจุบัน หากแต่ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ก็ถือเป็นแบบแผนอันคลาสสิกที่อยู่เคียงคู่กับเอเชียอาคเนย์มาเป็นเวลาช้านาน

๔. วัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียน

กระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม ที่สนับสนุนส่งเสริมประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน(ASCC) ซึ่งจะต้องมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองอาเซียนที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เช่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความรับผิดชอบต่อสังคม ความเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคลและสังคม คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ความมีน้ำใจเอื้ออาทรและความสามัคคี รักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

วัฒนธรรมที่เปิดกว้างและมีความเสรีมากขึ้นโดยประชาชนทุกหมู่เหล่าสามารถอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองได้ แต่กระแสโลกาภิวัตน์ ตั้งแต่ปี ๒๕๓๒ เป็นต้นมาได้มีการเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัยและผลจากการพัฒนาได้เปลี่ยนสภาพชุมชนท้องถิ่นเป็นชุมชนเมืองมากขึ้นทำให้ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์รุ่นใหม่เลือกที่จะหันไปรับและใช้ชีวิตในยุคที่ทันสมัยมากขึ้นและมีประชาชนอีกส่วนหนึ่งปรับตัวไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ดังนั้นชุมชนท้องถิ่นในชนบทกำลังมีสภาพถูกทิ้งร้างเสื่อมโทรมลงในขณะที่ชุมชนที่มีสภาพความเป็นเมืองกลับมีปัญหามากขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น ซึ่งล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชุมชนทั้งสิ้น

กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และประชาสังคม ในประเด็นสาธารณะ ที่จะมีผลต่อชีวิตของคนในชุมชน และประชาสังคม กระบวนการมีส่วนร่วมนี้ อาจจำแนกออกเป็นขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับประโยชน์ และร่วมติดตามตรวจสอบ โดยทั้งหมดของทุกขั้นตอน ต้องนำไปสู่เรื่องของการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน และประชาสังคม และหากถามว่า การเรียนรู้ดังกล่าว ทำให้จริงจำเป็น อาจตอบได้ว่า เพราะวัฒนธรรมแต่ละชุมชน และในประชาสังคม มีความแตกต่างกัน จึงทำให้มีค่านิยมในชุมชนและประชาสังคมมุมมองต่างกัน การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมจึงมีทั้งผลกระทบ ทั้งในแง่บวกและลบ มีทั้งผู้ได้รับผลประโยชน์ และเสียผลประโยชน์ ใน

¹²⁹ เสรี ชาเหล่า, กลุ่มชาติพันธุ์: วัฒนธรรมและประเพณี จังหวัดนครสวรรค์, (สำนักวิจัยและบริการวิชาการสถาบันราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๕) หน้า ๙.

ฐานะ “ชุมชน” หรือ “ประชาสังคม” จำเป็นต้องเรียนรู้ซึ่งวัฒนธรรมร่วมกันทั้งหมด สิ่งเหล่านี้ถ้าจะทำให้เป็นแนวทางการปฏิบัติร่วมกันจำเป็นต้องพูดคุย และเรียนรู้ร่วมกับคนอื่นๆ ที่เป็นสมาชิกในชุมชนเท่านั้น

ในชุมชน และประชาสังคม ที่เข้มแข็ง ซึ่งมักมีวงสนทนาอย่างไม่เป็นทางการอยู่ทั่วไปตามสถานที่ต่างๆ นั้น หากเราสังเกตให้ดี ก็จะพบ “ภาวะการนำ” การสนทนาในเรื่องต่างๆ อย่างมีชีวิตชีวา โดยภาวะการนำดังกล่าว เป็นความสามารถที่ไม่ได้ผูกขาดอยู่ที่ผู้ใดผู้หนึ่ง หากมีผู้นำผูกขาดในการนำเรื่องของส่วนรวม ชีวิตในชุมชน และในประชาสังคมนั้น ก็จะขาดชีวิตชีวา และสีสัน และขาดการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ผู้นำในความหมายนี้ จึงมีได้มีไว้ เพื่อทำหน้าที่ตัดสินความผิด หรือเป็นผู้ต่อต้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน แต่จะเป็นผู้ที่คอยแนะนำ หรือคอยกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง เพื่อสร้างจิตสำนึกของการเป็นเจ้าของชุมชนของสมาชิกอย่างเต็มที่

สำหรับชุมชน และประชาสังคม ที่เข้มแข็ง คนในชุมชนจะตระหนัก หรือมีความคิดว่าอำนาจที่แท้จริงนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการบัญญัติทางกฎหมาย และไม่ได้อยู่ที่หน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันของรัฐเท่านั้น แต่สามารถสร้างสรรค์ขึ้นได้จากตนเอง และจากความร่วมมือกับผู้อื่น การมองว่า อำนาจเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวทุกๆ คนนี้ มักจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นที่ว่า “ประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้นที่สามารถแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้” ความเชื่อมั่นนี้ สะท้อนถึงความรับผิดชอบของตนต่อปัญหาของชุมชน สังคม และถือว่า ตนเป็นเจ้าของชุมชน และสังคมนั้นในชุมชน และประชาสังคม ที่เข้มแข็งนั้นความสัมพันธ์ของคนอาจอยู่ในรูปขององค์กร หรือเครือข่าย ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ มักเป็นความสัมพันธ์ต่อกันในแนวนอน ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าว ก่อให้เกิดความซื่อสัตย์ และไว้วางใจกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดพลังขนาดใหญ่ในการเปลี่ยนแปลง และแก้ไขปัญหาของสังคมได้ ในขณะที่สถาบัน และองค์กรต่างๆ ในชุมชน และประชาสังคม เช่น สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา กลุ่มธุรกิจ ก็รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตในชุมชน

๕. ประเพณีสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนานทั้งในประเทศไทย ประเทศลาว และกัมพูชา เป็นประเพณีที่สร้างความสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมเป็นการเสริมสร้างความรัก ความสมานฉันท์ระหว่างกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งความเข้าใจที่ดีต่อกัน ประเพณีสงกรานต์ยังเป็นขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนได้เป็นอย่างดี อย่างเช่น กิจกรรมทำบุญในครอบครัวก็เป็นขบวนการเสริมสร้างความรักในครอบครัว กิจกรรมการเล่นในชุมชนก็เป็นการสร้างความสมานฉันท์ของคนในชุมชน และประเทศได้เป็นอย่างดี ประเพณีสงกรานต์จึงถือเป็นกิจกรรมในการสร้างความมั่นคงของชาติ โดยผ่านขบวนการของรัฐที่กำหนดให้เป็นนโยบายเป็นวันหยุดแห่งชาติให้ทุกคนมีจิตสำนึกร่วมรับผิดชอบกิจกรรมประเพณีสงกรานต์

ปัจจุบันประเพณีสงกรานต์มักให้ความสนใจการอนุรักษ์เพียงพิธีกรรมของแต่ละประเทศทำให้ไม่เข้าถึงสาระที่แท้จริงของพิธีกรรม การจัดงานประเพณีสงกรานต์เพื่อการท่องเที่ยวเท่านั้น จนเกิดตลาดเคลื่อนปิดเปิดไปจากวัฒนธรรมดั้งเดิม เห็นเป็นเพียงการเฉลิมฉลองเทศกาลน้ำ (Water Festival) ประจำปีเท่านั้น มีการละทิ้งความงดงามของประเพณีในสมัยโบราณไปเกือบหมดสิ้น คงไว้

เพียงแต่ภาพลักษณ์แห่งความสนุกสนาน ยิ่งไปกว่านั้นยังมีในการเล่นน้ำบางสถานที่มุ่งเน้นในเรื่องเพศ ทำให้ความงามของประเพณีนี้กำลังจะสูญหายไปตาม

อย่างไรก็ตามประเพณีสงกรานต์ก็ยังคงถือว่าเป็นประเพณีที่สามารถสร้างจิตสำนึกกรรมในชาติ ได้เป็นอย่างดี การพัฒนาสังคมจำเป็นต้องการพัฒนาจากภายในก่อน แล้วค่อยบูรณาการปะทะสังสรรค์กับกระแสภายนอก ซึ่งการพัฒนาออกมาจากภายในนั้นมีความหมายว่า การพัฒนาระดับบุคคลต้องพัฒนาที่ระดับจิตสำนึก การพัฒนาชุมชนและสังคมต้องพัฒนาจิตสำนึกส่วนรวม และหมายความไปถึงการพัฒนาบนพื้นฐานภูมิสังคมของตนเอง อันได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ เชื้อชาติ ภาษา ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม เป็นต้น เมื่อสร้างจิตสำนึกระดับบุคคล ชุมชน สังคมในเกิดขึ้นจากภายใน แล้วค่อยบูรณาการ ปะทะสังสรรค์กับปัจจัยภายนอกที่เข้ามากระทบ เช่น เทคโนโลยี วัฒนธรรม ความเชื่อ และความรู้ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ควรบูรณาการให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสังคมที่มีความเป็นพลวัต โดยยึดหลักการรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสมดุล เท่าเทียม มีความสุข

สรุป ขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมผ่านประเพณีสงกรานต์ เป็นขบวนการที่สร้างความสร้างสรรค์และสร้างความสามัคคีในเกิดขึ้นในหมู่คณะและประเทศชาติได้เป็นอย่างดีเป็นประเพณีที่สร้างความเสมอภาคทางสังคม คนทุกเชื้อชาติ ศาสนาให้ความสนใจทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ประเทศใกล้เคียงที่มีวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์เหมือนกันก็มีการละเล่นในทำนองเดียวกัน ถึงแม้จะมีการละเล่นที่แตกต่างกัน แต่การให้ความหมายนั้นมักมีความคล้ายคลึงกัน ประเพณีสงกรานต์จึงเป็นประเพณีธรรมทางสังคม เพื่อที่จะรื้อรัดให้ผู้คนตระหนัก เข้าใจและใช้ชีวิตตามแนวทางของระบบความสัมพันธ์ทางสังคม นอกนี้ประเพณีสงกรานต์ยังเป็นการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมที่รู้จักของนักท่องเที่ยว แต่รูปแบบและพิธีกรรมในประเพณีสงกรานต์อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต โดยจะเน้นความสนุกสนานมากกว่าการให้คุณค่าและความสำคัญของประเพณี แต่นั่นก็เป็นอีกทางหนึ่งที่สามารถสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับคนทั้งชาติโดยไม่ได้ยึดเรื่องศาสนาเข้าเกี่ยวข้องคงเหลือแต่ความเพลิดเพลินและการสร้างสานความสามัคคีให้เกิดขึ้นในกลุ่มเชื้อชาติ และเผ่าพันธุ์

หนังสืออ้างอิง

- อมราวงศาพิชญ์. วัฒนธรรมศาสนาและชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- เสรี ชาหลา. กลุ่มชาติพันธุ์: วัฒนธรรมและประเพณี. จังหวัดนครสวรรค์: สำนักวิจัยและบริการวิชาการสถาบันราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๕.
- ออสบอร์น, มิลตัน. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้สังเขปประวัติศาสตร์ (Mainland Southeast Asia). แปลโดยมัทนาเกษมมล พรธงามเจ้าธรรมสารและธนาลัย (สุขพัฒน์ธี) ลิมปรัตน์ศิริ. เชียงใหม่: ซิลค์เวอร์มบุคส์๒๕๔๔.
- ลิขิต ธีรเวคิน. ขนกลุ่มน้อยในประเทศไทย. คณะรัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑.
- ผศ.ดร.ณรงค์ โพธิ์ฤกษ์พานันท์. สังคมกับเศรษฐกิจ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙). กรุงเทพมหานคร: พูลสวัสดิ์ พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๕.

แพรภัทร ยอดแก้ว. การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. โปรแกรมสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, มปป.



ภาคผนวก ข
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ
การนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์



บันทึกข้อความ

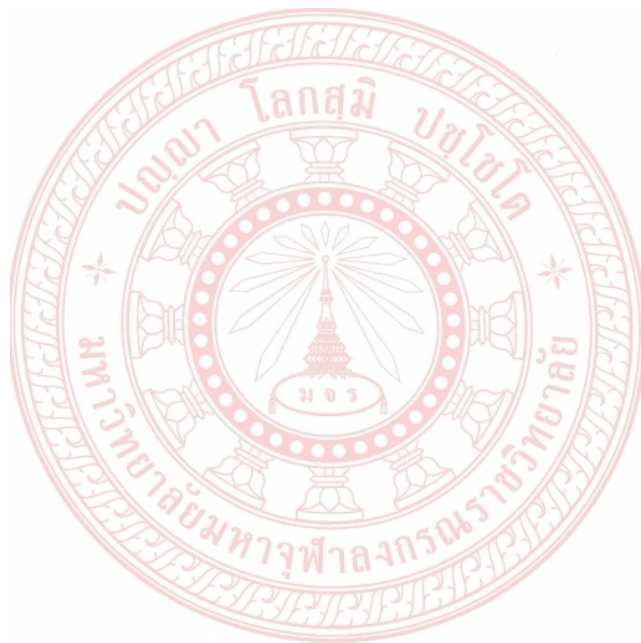
ส่วนงาน.....สำนักวิชาการวิทยาเขตขอนแก่น.....

ที่.....

๕๙...../๑๙.....

อ้างถึง.....

เรื่อง.....





หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน พระมหามิตร ชูติปัญญา,ผศ.ดร.

ข้าพเจ้า นางสาวสุดใจ อธรรมจันทร์ ตำแหน่ง ปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครองชำนาญการ)
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน ที่ทำการปกครองอำเภอกระนวน ท้องที่ ที่ทำการปกครองอำเภอกระนวน ที่
การอำเภอกระนวน อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น โทรศัพท์ ๐๔๓ ๒๕๑๓๖๑ โทรสาร ๐๔๓ ๒๕๑๓๖๑
ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เรื่อง "แนวคิด ประวัติศาสตร์ มุมมอง ความสัมพันธ์และขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมผ่านประเพณี
สงกรานต์ Ideal, History, Point of View and corporation with The Build up of a Communal
consciousness through the Songkran Festival"
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระมหามิตร ชูติปัญญา,ผศ.ดร.
โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๑ เมษายน ๒๕๖๐ จนถึง ๑ เมษายน ๒๕๖๑ ซึ่งการนำ
ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑. สามารถนำมาใช้ประกอบเหตุผลในการขอตั้งงบประมาณในข้อบัญญัติเพื่อเป็นการส่งเสริม
ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมา
๒. อนุรักษ์ประเพณีที่ดำรงเพื่อสืบทอดให้ชนรุ่นหลังได้รับทราบ

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นางสาว สุดใจ อธรรมจันทร์)

ตำแหน่ง (เจ้าพนักงานปกครองชำนาญการ) โทษการกระทำ
การอำเภอกระนวน



๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

- สามารถนำการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชา ขบวนการพุทธใหม่ โลกปัจจุบัน มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
- สามารถนำผลการวิจัยไปวิเคราะห์ร่วมกับนักวิชาการทางท่องเที่ยว การพัฒนาจิตใจและปัญญา การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบเชื่อมโยงโดยความร่วมมือของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ท้องถิ่นส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น

๒. กิจกรรมด้านการพัฒนากิจกรรมทางท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

- สามารถพัฒนาโครงการสัมมนาทางพระพุทธศาสนาในด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธ โดยผ่านกิจกรรมประเพณีสงกรานต์
- สามารถนำข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์เผยแพร่ให้กับนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศได้

๓. กิจกรรมด้านวิชาการ

- มีการสัมมนาชั้นเรียนให้กับนิสิตระดับปริญญาโทและเอก ๒ ครั้ง สัมมนาเรื่อง “ความสัมพันธ์และขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมผ่านประเพณีสงกรานต์ The Corporation and Movements of a Communal consciousness through the Songkran Festival” และ “แนวคิดประวัติศาสตร์ มุมมอง ความสัมพันธ์และขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมผ่านประเพณีสงกรานต์ Ideal, History, Point of View and corporation with The Build up of a Communal consciousness through the Songkran Festival” โดยสามารถสร้างแนวทางการสร้างรูปแบบในการเรียนเพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญาของคนในสังคมได้
- มีการพัฒนาความรู้และประวัติศาสตร์ประเพณีสงกรานต์ในเชิงลึกเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสม
- มีการศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนารูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนและแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา

ภาคผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และ
กิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ



**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมา
และผลที่ได้รับของโครงการ**

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุมติวัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ, ทุติยภูมิจากแหล่งข้อมูล	ทราบถึงข้อมูลประวัติความเป็นมาเอกลักษณ์/จุดเด่นประเพณีสงกรานต์/กิจกรรมแต่ละประเทศ/กิจกรรมการเรียนรู้	ข้อที่ ๑-๒	สามารถวิเคราะห์ความเชื่อในแต่ละประเทศเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์กิจกรรมและการสร้างเอกลักษณ์
๒. การสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา ๓ ประเทศ	ทราบข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม(ประเพณีสงกรานต์) และการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	ข้อที่ ๑-๒	ทำให้สามารถวิเคราะห์การดำเนินการกิจกรรมในประเพณีสงกรานต์ในแต่ละประเทศ ในมิติการเรียนรู้ การส่งเสริมให้เกิดความรู้ในเชิงลึกเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์แต่ละประเทศ
๓. การลงเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ	ทราบข้อมูล ความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาการเรียนรู้ประเพณีสงกรานต์ในเชิงบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา	ข้อที่ ๑-๒-๓	ทำให้สามารถวิเคราะห์ถึงแนวคิดของผู้เกี่ยวข้องด้านการเรียนรู้ ผลที่ได้รับและการพัฒนากิจกรรมในประเพณีสงกรานต์ที่สอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมเชิงพุทธ
๔. การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้องจำนวน ๙ ท่าน	ทราบถึงข้อมูล ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องในเชิงลึกเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์และกิจกรรมในประเพณีสงกรานต์ ในรูปแบบการสื่อสารเชิงพุทธ	ข้อที่ ๑-๒-๓	ได้ทราบถึงข้อมูลด้านต่างๆ ของประเพณีสงกรานต์ในแต่ละประเทศ ได้เห็นมุมมองของผู้เกี่ยวข้องที่สอดคล้องกับวิถีพุทธ

แบบสัมภาษณ์

การสร้างจิตสำนึกร่วมของชุมชนในประชาคมและสังคมอาเซียน: วิเคราะห์แนวคิด มุมมองและขบวนการสร้างผ่านประเพณีสงกรานต์ The Build up of a Communal consciousness of the ASEAN Community: Analyzed through the Songkran Festival.

คำชี้แจง: ผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลนำไปใช้ในด้านการขบวนการการผลิตบัณฑิตและพัฒนาการจัดการศึกษาให้ได้บัณฑิตที่มหาวิทยาลัยที่พึงประสงค์ และนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาพันธกิจด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในการพัฒนาประเทศ

ตอนที่ ๑ บทสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคล

๑. ชื่อ..... ฉายา/นามสกุล.....
๒. อายุ..... การศึกษา.....
๓. ตำแหน่ง.....
๔. ที่อยู่.....

ตอนที่ ๒ ด้านสังคม

แนวคิด ประวัติศาสตร์ มุมมอง ความสัมพันธ์และขบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมผ่านประเพณีสงกรานต์
ความหลากหลายของเผ่าพันธุ์
ความหลากหลายของเชื้อชาติ
กฎหมาย/ระเบียบ
กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกร่วม

ตอนที่ ๓ ด้านวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมของประชาคมสังคมอาเซียนเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์
วัฒนธรรมของประเทศเป็นอย่างไร
วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างไร
วัฒนธรรมด้านภาษาเป็นอย่างไร
วัฒนธรรมด้านความเชื่อเป็นอย่างไร
กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมได้สร้างจิตสำนึกในประเทศได้อย่างไร

ตอนที่ ๔ ด้านประเพณีสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของเผ่าพันธุ์อย่างไร
ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นอย่างไร
ประเพณีสงกรานต์ได้สร้างความมั่นคงของชาติอย่างไร

พระมหามิตร ฐิตปถโญ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาพสัมภาษณ์: การสร้างจิตสำนึกร่วมของชุมชนในประชาคมและสังคมอาเซียน: วิเคราะห์แนวคิด
มุมมองและขบวนการสร้างผ่านประเพณีสงกรานต์





ภาคผนวก ฉ
ประวัติผู้วิจัย



ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ (วันยาว) เลขประจำตัวประชาชน -
เกิดวันที่	๒๕ มีนาคม ๒๕๑๔
สถานที่เกิด	บ้านยางอุ้ม ต.ยางอุ้ม อ.ท่าคันโท จ.กาฬสินธุ์
ที่อยู่ปัจจุบัน	๑๒๙ หมู่ ๑ บ้านสำราญ ต.สำราญ ถ.มิตรภาพ อ.เมือง จ.ขอนแก่น
ตำแหน่งทางวิชาการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ๓๐ หมู่ ๑ ต. โคกสี อ. เมือง จ.ขอนแก่น ๔๐๐๐๐ สังกัดคณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
วุฒิการศึกษา	น.ธ.เอก,ป.ธ.๔ พธ.บ. (รัฐศาสตร์) มจร,ขอนแก่น, พ.ม(พระพุทธศาสนา)มจร,ขอนแก่น, Ph.D. (Buddhist studies) University of Delhi
เอกสารประกอบการสอน	รายวิชางานนิพนธ์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อการวิจัย รายวิชาศึกษาเฉพาะเรื่องในพัฒนาการแห่งพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนามหาชน รายวิชาขบวนการพุทธใหม่ในโลกปัจจุบัน รายวิชาพระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน รายวิชาพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์
ประสบการณ์การทำงาน	พ.ศ. ๒๕๕๘ ประธานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตและหลักสูตรดุขฎี บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาเขตขอนแก่น พ.ศ.๒๕๕๓ เป็นเลขานุการกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น
ประสบการณ์ทำงานด้านการวิจัยเป็นนักวิจัยรหัส.....	พ.ศ.๒๕๕๖ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง “ศึกษาผลการเผยแพร่โครงการ ธรรมะสัญจรของนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น” ได้ทุนสนับสนุนการวิจัยจาก มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวทางการ ป้องกันและแก้ปัญหาภาวะมลพิษตามแนวทางพระพุทธศาสนา” ได้ทุนสนับสนุนการวิจัยจาก สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์องค์ความรู้และสาระสำคัญของรายวิชาขบวนการพุทธใหม่ในโลกปัจจุบันของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น” ได้ทุนสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง “การสร้างจิตสำนึกร่วมของชุมชนในประชาคมและสังคมอาเซียน:วิเคราะห์แนวคิด มุมมองและขบวนการสร้างผ่านประเพณีสงกรานต์”

พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง “ศึกษาข้อถกเถียงและการตีความศิลป์ในพระพุทธรูปศาสนา”

